การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี

โดย
นางสาวนันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2566
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี

โดย
นางสาวนันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาภาษาไทย
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2566
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

THE CULTURAL POLITICS OF CHINESE -THAI IDENTITIES IN ETHNIC ROMANCE NOVELS BY FEMALE AUTHORS

By

MISS Nanphatchaon PHUMITHAMMARAT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for Doctor of Philosophy THAI

Department of THAI

Silpakorn University

Academic Year 2023

Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี
โดย	นางสาวนันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์
สาขาวิชา	ภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารียา หุตินทะ

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร. วรางคณา นิพัทธ์สุขกิจ)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. นัทธนัย ประสานนาม)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารียา หุตินทะ)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทมา ทีฆประเสริฐกุล)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(อาจารย์ ดร. สิริชญา คอนกรีต)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

(อาจารย์ ดร. นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์)

61202804 : ภาษาไทย แบบ 2.1 อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต
คำสำคัญ : นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์, การเมืองวัฒนธรรม, อัตลักษณ์

นางสาว นันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์: การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารียา หุตินทะ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนออัตลักษณ์ไทย-จีนโดยนักเขียนสตรีไทยที่พิมพ์เผยแพร่ระหว่างทศวรรษ 2520-2550 วรรณกรรมกลุ่มนี้ประสานโครงเรื่องว่าด้วยความรักความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชายหญิงเข้ากับประเด็นชาติพันธุ์ กรอบแนวคิดของการวิจัยคือการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์และขนบนวนิยายโรมานซ์ ผลการวิจัยพบว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการนำเสนอความซับซ้อนของชาติพันธุ์จีนในบริบทไทย นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมโดยรัฐไทยด้วยการสร้างมโนทัศน์ “ชาวจีนที่พึงประสงค์” ด้านความซับซ้อนของทุนจีน งานเขียนประเภทนี้สื่อสารว่าทุนจีนมิได้จำกัดอยู่เฉพาะทุนทางเศรษฐกิจ แต่รวมไปถึงทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนจีน นอกจากนั้นงานเขียนประเภทนี้ยังโดดเด่นด้านการนำเสนอพื้นที่บ้านของชาวจีน นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เล่าเรื่องการสร้างบ้านใหม่ โดยมิได้อิงกับครอบครัวและความเป็นอยู่แบบกงสี ทั้งยังไม่อ้างอิงกับ “บ้านเดิม” ในประเทศจีน ต่างกับในวรรณกรรมสัจนิยมแนว “ก่อร่างสร้างตัวจากเสื่อผืนหมอนใบ” ที่ตัวละครเอกชาวจีนหวนไห้หาบ้านในประเทศจีนทั้งอุดมการณ์การผนวกรวม ลักษณะอันซ้อนทับกันของทุนจีนและประเด็นเรื่องบ้านทั้งถูกผลิตซ้ำและต่อรองเพื่อสร้างอัตลักษณ์ใหม่ จากอัตลักษณ์ “จีนก็ไม่ใช่ ไทยก็ไม่เชิง” ให้เป็นอัตลักษณ์ไทย-จีน

ข้อค้นพบของวิทยานิพนธ์นี้ย้ำความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองวัฒนธรรมของนวนิยายโรมานซ์กับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน กรอบของประเภทวรรณกรรมและแนวทางสร้างสรรค์ของนักเขียนสตรีทำให้นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เป็น “พื้นที่พิเศษ” ที่นำเสนอลีลาชีวิตชาวจีนที่หลากหลายกว่าชาวจีนในนวนิยายสัจนิยมและงานเขียนสารคดี นอกจากนั้นเรื่องเล่าแม่บทว่าด้วยการ “ก่อร่างสร้างตัวจากเสื่อผืนหมอนใบ” ของผู้ชายชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทยยังถูกท้าทายและนำไปผูกโยงกับประเด็นชนชั้นและเพศสถานะ แสดงให้เห็นความซับซ้อนของอัตลักษณ์ไทย-จีนที่แสดงออกในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทย

61202804 : Major THAI

Keyword : ETHNIC ROMANCE NOVEL, CULTURAL POLITICS, IDENTITY

MISS Nanphatchaon PHUMITHAMMARAT : The Cultural politics of Chinese - Thai Identities in Ethnic Romance Novels by Female Authors Thesis advisor : Assistant Professor AREEYA HUTINTA, Ph.D.

This thesis aims to investigate female authors' ethnic romance novels expressing Chinese-Thai identities published between 1977 and 2016. This literary genre spans the romantic bond between heterosexual protagonists of different cultures. The study framework is mostly based on cultural politics of identity and conversations of the romance novel. It is shown that ethnic romance novels negotiate power in order to assert Chinese-Thai identities through the complexities of Chinese ethnicities in the Thai context. Ethnic romance novels transmit Thai state integration ideology by developing the "model Chinese" concept. On Chinese capitals, the genre demonstrates that Chinese capitals are not confined to economic capital; they also comprise cultural capital, symbolic capital, and social capital in respect to Chinese families and communities. Furthermore, the genre is to portray Chinese domestic spaces. Ethnic romance novels represent new homebuilding beyond families and the *gongsi* way of life. The protagonists are detached from the "homeland" in China. The novels differ from those published in the realistic genre in that the protagonists yearn for their Chinese homeland. The romance genre also opposes to the "from rags to riches" stereotype. The integration ideology, complexed Chinese capitals, and the household are perpetuated and contested in order to develop new identities ranging from "neither Chinese nor Thai" to Chinese-Thai identities.

The findings of the thesis underline the interdependence of the cultural politics of romance novels and the cultural politics of Chinese-Thai identities. Female authors' generic frame and creative vision enable ethnic romance novels to be "designated space" for representing Chinese individuals from different walks of life. They are more diverse than those in realistic novels and non-fiction writings. Aside from the "from rags to riches" grand narrative of overseas Chinese males in Thailand, class and gender are issues are likewise highlighted. This adds to the complexities of Thai-Chinese identities expressed in the Thai sociocultural context.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้จะสำเร็จลุล่วงไม่ได้เลยถ้าผู้วิจัยไม่ได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อารียา หุดินทะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ครูได้กรุณาชี้แนะแนวทางและตรวจแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อให้ผู้วิจัยนำไปปรับปรุงแก้ไขงาน และเป็นmummyที่มีอ้อมกอดที่อบอุ่นรวมทั้งกำลังใจปลอบประโลมลูกสาวปากแดงคนนี้เสมอตั้งแต่วันแรกที่เข้ามาศึกษาจนถึงวันนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณครูเป็นอย่างสูงนะคะ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. นัทธนัย ประสานนาม ประธานสอบวิทยานิพนธ์ สำหรับความกรุณาของครูที่มีให้ลูกศิษย์ตัวจิ๊ดคนนี้ โดยเฉพาะข้อคิดเห็นในการปรับปรุงแก้ไขงานให้สมบูรณ์ขึ้น สำหรับผู้วิจัย ครูเป็นทั้งผู้ให้ชีวิต เป็นแบบอย่าง เป็นผู้จุดประกายไฟในตัวผู้วิจัย

ครูเหมือนมีพลังวิเศษที่มักหยั่งรู้ ‘สภาพ’ ของลูกศิษย์คนนี้โดยเฉพาะวันที่ยากลำบาก วันที่เดินเป๋จนพลาดตกหลุมลึกที่มืดมิด วันที่ไม่เชื่ออะไรเลยแม้แต่ตัวเอง ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณครูสำหรับแสงไฟที่ส่องลงมายังก้นหลุมลึกเพื่อนำทางและเรียกสติ ขอบพระคุณบันไดวิเศษที่ส่งลงมาเพื่อให้ลูกศิษย์คนนี้ได้ปีนขึ้นมาและยืนอย่างมั่นคงได้อีกครั้ง ครูเป็นอีกพลังที่ทำให้ผู้วิจัยรักตัวเองมากขึ้นกว่าเดิม และที่สำคัญ ครูทำให้ผู้วิจัยไม่ลืมความฝันและไม่ลืมความเป็นตัวเอง หนูหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นตัวเองในเวอร์ชั่นที่งดงามและมีลายเซ็นของตัวเองที่คมชัดขึ้นให้ได้นะคะ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัทมา ทีฆประเสริฐกุล อาจารย์ ดร. นันทวัลย์ สุนทรภาระสถิตย์ และอาจารย์ ดร. สิริชญา คอนกรีต คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์สำหรับความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์กับการแก้ไขงาน รวมทั้งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรสำหรับความรู้และกำลังใจที่มอบแก่ผู้วิจัยมาเสมอ

ผู้วิจัยขอขอบคุณเพื่อนสาว ‘สี่ดรุณี’ พี่เก๋ พี่แพร น้องแป้งร่ำ สำหรับความรัก ความปรารถนาดี ความช่วยเหลือที่มีให้ผู้วิจัยมาตลอด ทุกคนทำให้การเดินทางครั้งนี้ของผู้วิจัยเป็นเรื่องราวที่ดีมากอีกเรื่องในชีวิต สี่ดรุณีทำให้ผู้วิจัยกลับมาเชื่อในมิตรภาพที่แท้จริงของมนุษย์ได้อีกครั้ง และผู้วิจัยขอขอบคุณพี่น้อง ภาษาไทย ศิลปากร สำหรับมิตรภาพที่งดงามด้วยนะคะ

ผู้วิจัยขอขอบคุณทั้งคนที่เชื่อและไม่เชื่อในตัวผู้วิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยได้รับรู้ว่าตัวเองมีศักยภาพมากแค่ไหน เราสามารถประสบความสำเร็จได้ ถ้าเราอยู่ให้ถูกที่ ฟังให้ถูกคน และไม่ฟังใครมากไปจนลืมฟังเสียงของตัวเอง ผู้วิจัยอยากขอบคุณตัวเองที่กลับมารักและเชื่อมั่นในตัวเองได้อีกครั้ง ขอบคุณตัวเองที่กอดตัวเองได้ทั้งในวันที่อ่อนแรงและมีแรง ขอบคุณตัวเองที่บากบั่นศึกษาและทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วง นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณคุณมายและคุณอาโปที่เป็นอีกรอยยิ้มชุบใจให้กับผู้วิจัยด้วยนะคะ

สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคุณแม่สุวภัทร แม่ผู้เข้มแข็งทั้งกายใจ แม่ผู้ตรากตรำทำงานหนักเพื่อความฝันของลูกสาวคนนี้ ผู้วิจัยมักมีประโยคที่บอกแม่เสมอคือ “ลูกสาวคนนี้จะทำให้แม่ภูมิใจให้สมกับที่แม่มีลูกสาวชื่อนันท์ภัชอร” ลูกรักแม่นะคะ

นันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญ ..... ช

สารบัญตาราง ..... ฎ

บทที่1 บทนำ 1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 7

1.2.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ของไทย 7

1.2.2 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมไทย 10

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทย 18

1.3 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา 21

1.4 สมมุติฐานของการศึกษา 21

1.5 ขอบเขตของการศึกษา 22

1.6 ขั้นตอนของการศึกษา 22

1.7 แหล่งข้อมูล 23

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ 23

1.9 ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา 24

บทที่ 2 กรอบทฤษฎีและภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 28

2.1 ภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ 28

2.2 นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ (ethnic romance novel) 34

2.2.1 นวนิยายโรมานซ์ (romance novel) 34
2.2.2 ชาติพันธุ์และประเด็นทางชาติพันธุ์ 38
2.3 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา 41
2.3.1 การเมืองวัฒนธรรม (cultural politics) 41
2.3.2 อัตลักษณ์ (identity) 44
บทที่ 3 อัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้อุดมการณ์ผนวกรวม 46
3.1 ความนำบทที่ 3 46
3.2 ชาวจีนในวรรณกรรมไทยกับอุดมการณ์ผนวกรวม 49
3.3 *กนกลายโบตั๋น* ของศรีฟ้า ลดาวัลย์: อุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน 56
3.3.1 พลวัตของอัตลักษณ์: จากชายชาวจีนอพยพสู่คอมมิวนิสต์จีน 58
3.3.2 สัญลักษณ์ของการผนวกรวม: โถลายครามรูปลายกนกกับดอกโบตั๋น 65
3.4 *กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ: อุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์แมนจู 71
3.4.1 การหล่อหลอมอัตลักษณ์แมนจูผ่านประวัติศาสตร์การอพยพ 76
3.4.2 จากอัตลักษณ์แมนจูสู่อัตลักษณ์ไทย-จีน 83
3.5 *อัสดรพิโรธ* ของณารา: จากอัตลักษณ์จีนสู่อัตลักษณ์โดยรัฐไทย 91
3.5.1 ความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีน 95
3.5.2 ชายชาวจีนในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐไทย 100
3.6 ความสรุปบทที่ 3 108
บทที่ 4 ทุนกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในครอบครัวและชุมชนจีน 110
4.1 ความนำบทที่ 4 110
4.2 ชุมชนจีนในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่องทุน 113
4.3 *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ของเข็มพลอย: ทุนทางวัฒนธรรมในครอบครัวกับอัตลักษณ์จีนกวางตุ้ง 118
4.3.1 พิธีกรรมกับประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง 121
4.3.2 ภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งในฐานะทุนทางวัฒนธรรม 133

4.4 *เลดี้เยาวราช* ของทิพเกสร: ชุมชนจีนกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัว 139
4.4.1 จากเยาวราชถึงโซโห: การก่อรูปของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านชุมชนจีน 141
4.4.2 ความสัมพันธ์ของชาวจีนต่างรุ่นในชุมชนจีนกับธุรกิจครอบครัว 147
4.5 *เพลิงพยัคฆ์* ของณารา: จากชุมชนจีนอั้งยี่สู่นายทุนจีน 151
4.5.1 “กลุ่มอั้งยี่” ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ 154
4.5.2 ทุนกับความเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ไทย-จีน 161
4.6 ความสรุปบทที่ 4 165
บทที่ 5 พื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีน 168
5.1 ความนำบทที่ 5 168
5.2 บ้านในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่อง “สถานที่”และ “พื้นที่” 170
5.3 *ทานตะวัน* ของ ว.วินิจฉัยกุล: บ้านกับอัตลักษณ์หญิงชาวจีน 174
5.3.1 “บ้าน” ในนวนิยายเรื่อง*ทานตะวัน* 175
5.3.2 หญิงชาวจีนกับการต่อรองอำนาจผ่านพื้นที่บ้าน 179
5.3.3 หญิงชาวจีนในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว 184
5.4 *สามี* ของพัดชา: บ้าน ร่างกาย อำนาจชายเป็นใหญ่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน 187
5.4.1 “บ้าน” ในนวนิยายเรื่อง*สามี* 188
5.4.2 บ้านกับร่างกายในฐานะพื้นที่ศักดินาไทย 190
5.4.3 อำนาจชายเป็นใหญ่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน 197
5.5 *สร้อยสะบันงา* ของอุมาริการ์: “บ้านใหม่”กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน 201
5.5.1 “บ้าน” ในนวนิยายเรื่อง*สร้อยสะบันงา* 202
5.5.2 พื้นที่และมุมมองศักดินาไทยต่อชายชาวจีน 207
5.5.3 คฤหาสน์ดวงตะวัน: บ้านใหม่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน 209
5.6 ความสรุปบทที่ 5 212
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ 215

รายการอ้างอิง 223

ประวัติผู้เขียน 232

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบตัวละครเอกชายชาวจีนและตัวละครปฏิปักษ์..... 104

บทที่1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2558: 220) ศึกษาภาพเสนอคนจีนในวรรณกรรมไทยศตวรรษที่ 20 ผ่านบันเทิงคดีและสารคดี โดยทักษ์กล่าวถึง *จดหมายจากเมืองไทย* ไว้ว่า

> *จดหมายจากเมืองไทย* มีความสำคัญ เพราะแสดงให้เห็นว่าคนจีนอพยพต้องเจอกับอะไรบ้างกว่าจะประสบความสำเร็จในมาตุภูมิใหม่นี้ พวกเขาไม่เพียงจากบ้านเกิดมา แต่ยังต้องเสี่ยงกับการสูญเสียวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ เรื่องเล่านี้ไม่เพียงช่วยเสริมเรื่องราวคนจีนอพยพตามแบบ “เสื่อผืนหมอนใบ” หากยังเป็นเรื่องแรกๆ ที่ให้รายละเอียดของชีวิตครอบครัวหนึ่ง การที่ครอบครัวในนวนิยายเรื่องนี้ถูกกลืนกลายภายในสองชั่วรุ่นคงเป็นที่น่าสนใจสำหรับทางการไทย

นวนิยายเรื่อง *จดหมายจากเมืองไทย* เป็นนวนิยายสัจนิยมเรื่องแรกที่ตีพิมพ์ในทศวรรษ 2510 และนำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนอย่างสมจริง ซึ่งความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้ คือ การสร้างตัวละครเอกให้เป็นชายชาวจีนที่อพยพมาสร้างเนื้อสร้างตัวในประเทศไทย แม้ผู้อ่านอาจสัมผัสได้ถึงน้ำเสียงตัวละครเอกชายชาวจีนที่วิพากษ์วิจารณ์คนไทยและสังคมไทยตลอดเรื่อง แต่นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าเขาสามารถกลืนกลาย (assimilation) เป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้ในที่สุด

จากความสำคัญของ *จดหมายจากเมืองไทย* ในฐานะนวนิยายไทยเรื่องแรกที่นำเสนอวิถีชีวิตตัวละครเอกชาวจีนอพยพอย่างสมจริง ส่งผลให้นวนิยายเรื่องนี้ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมประเภทนวนิยายใน พ.ศ. 2513 จากองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ส.ป.อ.) ได้รับคัดเลือกเป็น 1 ใน 100 เรื่องดีที่คนไทยควรอ่านจากสภาวิจัยแห่งชาติ รวมทั้งได้รับคัดเลือกเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาของนักเรียนมัธยมปลายในพ.ศ. 2518

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่ทักษ์เลือก *จดหมายจากเมืองไทย* มาศึกษา นอกจากนวนิยายเรื่องนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเรื่องเล่า “สูตรสำเร็จ” ภายใต้ความสมจริงของวรรณกรรมสัจนิยมแล้ว *จดหมายจากเมืองไทย* ยังนำเสนอความสำคัญของ “กระบวนการกลืนกลาย” ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่เป็นความรู้ชุดสำคัญที่ทรงอิทธิพลต่ออัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทย ทักษ์ได้ยกตัวอย่างมุมมองของเขาที่มีต่ออัตลักษณ์ชาวจีน ดังนี้ *“การมีเพื่อนสนิทในมหาวิทยาลัยเป็นคนไทยเชื้อสายจีนรุ่นที่สองที่ยังพูดไทยติดสำเนียงจีนก็ไม่ได้ทำให้ผมนึกว่าเขาไม่ใช่คนไทย ดูเหมือนไม่ใช่เรื่องสำคัญสำหรับผมในตอนนั้นเลย”* (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2558: 191)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามุมมองของทักษ์ถือเป็นตัวอย่างชัดเจนที่แสดงให้เห็นว่า คนไทยส่วนใหญ่มักไม่ตั้งคำถามกับความแตกต่างของอัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ามุมมองดังกล่าวเป็นผลจากอิทธิพลของ “กระบวนการกลืนกลาย” ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรมไทยรวมถึงตัวบททางวัฒนธรรมประเภทอื่นมาเสมอ โดยผู้วิจัยมีตัวอย่างหลักฐานสนับสนุนความสำคัญของ “กระบวนการกลืนกลาย” ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและความสำคัญของเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักในสังคมไทยที่เป็น “สูตรสำเร็จ” เช่นเดียวกับในวรรณกรรมสัจนิยมดังนี้

ดุจนาวากลางมหาสมุทร ผลงานของคุณหญิงจำนงศรี รัตนิน (2541) นำเสนอประวัติศาสตร์ตระกูลหวั่งหลี ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าความน่าสนใจประการหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ คือ การนำเสนอคำนิยมของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตระกูลหวั่งหลีกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย โดยมีนัยว่าตระกูลหวั่งหลีเป็นชนชั้นนำในระบอบเศรษฐกิจไทยตระกูลหนึ่งที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ถือเป็นกลุ่ม “ชาวจีนที่พึงประสงค์” จึงได้รับการยอมรับในสังคมไทย

ภัทราภรณ์ สตาภิรมย์ (2561) เขียนปริญญานิพนธ์เรื่อง *การศึกษา “อัตลักษณ์” ของนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในหนังสืองานศพช่วงทศวรรษ 2450-ทศวรรษ 2540* ภัทราภรณ์กล่าวถึงความสำคัญของหนังสืองานศพว่าเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกกลุ่มหนึ่ง เนื่องจากเป็นเรื่องของบุคคลจริงมิใช่เรื่องแต่งตามจินตนาการเช่นเดียวกับวรรณกรรมกลุ่มบันเทิงคดี โดยสามารถนำหนังสืองานศพมาศึกษาอัตลักษณ์บุคคลหรือกลุ่มบุคคลในมิติประวัติศาสตร์ได้

การศึกษาปริญญานิพนธ์ของภัทราภรณ์ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า หนังสืองานศพมีลักษณะสำคัญหลายประการเช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยม กล่าวคือ หนังสืองานศพนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนล้วนนำเสนออัตลักษณ์นักธุรกิจที่เป็นชายชาวจีน โดยมีโครงเรื่องลักษณะเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยมที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทยเป็นลำดับตั้งแต่การอพยพมาจากประเทศจีน และสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวจนมีฐานะมั่นคงในสังคมไทย ซึ่งนำไปสู่การรับรู้อัตลักษณ์ชายชาวจีนในสังคมไทยว่าเป็น “ชาวจีนที่พึงประสงค์” โดยมีตัวอย่างดังนี้ *“หนังสืองานศพของนายเตียง จิราธิวัฒน์พิมพ์ใน พ.ศ. 2512 เนื้อหาจะเป็นการกล่าวถึงการต่อสู้ชีวิต การทำงานหนักกว่าจะประสบความสำเร็จของชาวจีนที่อพยพรุ่นแรก”* (ภัทราภรณ์ สตาภิรมย์, 2561: 11)

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจากตัวอย่างหนังสืองานศพของนายเตียง จิราธิวัฒน์ที่เขียนขึ้นในทศวรรษ 2510 ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกับ *จดหมายจากเมืองไทย* แม้ว่าหนังสืองานศพจะเป็นวรรณกรรมประเภทสารคดีว่าด้วยเรื่องราวของบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ แต่เมื่อลูกหลานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำข้อมูลดังกล่าวมานำเสนอในหนังสืองานศพได้อาศัยโครงเรื่องลักษณะเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยมนำเสนอเรื่องราวชีวิตของนายเตียง ดังนั้นหนังสืองานศพถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัย

สำคัญที่สนับสนุนให้เห็นความสำคัญของเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนที่เป็น “สูตรสำเร็จ” จากวรรณกรรมสัจนิยม ซึ่งส่งผลต่อมุมมองที่มีต่ออัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยอย่างเป็นภาพเหมารวมว่ามีลักษณะเดียวกับอัตลักษณ์ชาวจีนจากวรรณกรรมสัจนิยม

นอกจากการนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนและประวัติศาสตร์บุคคลผ่านหนังสืองานศพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการก่อร่างสร้างตัวในสังคมไทยจนมีฐานะมั่นคง สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่มักถูกนำเสนอผ่านหนังสืองานศพของนักธุรกิจเชื้อสายจีน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจเชื้อสายจีนกับเครือข่ายสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างนักธุรกิจเชื้อสายจีนกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งนอกจากตัวอย่างจาก *ดุจนาวากลางมหาสมุทร* ที่เสนอไปข้างต้นยังมีตัวอย่างจากหนังสืองานศพเล่มอื่นๆ เช่น หนังสืองานศพของนายบัญชา ล่ำซำ (2535) ลูกหลานได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับนายบัญชาในฐานะบุคคลผู้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวไทยเชื้อสายจีนกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสมจริงและความสำคัญของเรื่องเล่า “สูตรสำเร็จ” ที่เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลัก รวมทั้งสนับสนุนความสำคัญของ “กระบวนการกลืนกลาย” ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาวจีน

จากการศึกษาบทความของทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2558) ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า แม้ทักษ์จะศึกษาทั้งบันเทิงคดีและสารคดี แต่ในวรรณกรรมกลุ่มบันเทิงคดีทักษ์ยังคงศึกษาผ่านวรรณกรรมสัจนิยม ซึ่งโครงเรื่องของวรรณกรรมกลุ่มนี้ถือเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลัก ที่ไปปรากฏในงานกลุ่มอื่นๆ เช่น หนังสืองานศพดังที่กล่าวไปข้างต้น นอกจากนี้โครงเรื่องของวรรณกรรมสัจนิยมยังไปปรากฏในหลักฐานสำคัญอื่นๆ ในสังคมไทย นัทธนัย ประสานนาม (2553: 129) เสนอตัวอย่างจากการศึกษาพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาวจีนในพระมหามณฑปเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ที่วัดไตรมิตรวิทยาราม ซึ่งนัทธนัยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์และเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนในสังคมไทยไว้ว่า *“พิพิธภัณฑ์น่าจะใช้เงินทุนจัดสร้างสูงที่สุด และแสดงประวัติศาสตร์การอพยพได้สมบูรณ์ที่สุด แต่ที่ชวนคิดก็คือเรื่องเล่าของชาวจีนพลัดถิ่นในพิพิธภัณฑ์มี “โครงเรื่อง” เดียวกันกับชาวจีนที่สร้างเนื้อสร้างตัวในวงวรรณกรรมไทย ”*

จากความเห็นของนัทธนัย พิพิธภัณฑ์วัดไตรมิตรนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนที่มีโครงเรื่องลักษณะเดียวกับประวัติศาสตร์การอพยพและการก่อร่างสร้างตัวของชายชาวจีนที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมไทย จนส่งผลให้ผู้คนในสังคมไทยอาจละเลยประเด็น “ความหลากหลายของความเป็นจีน” รวมถึงละเลยการนำเสนอความเป็นจีนจากแง่มุมอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นจีนจากกลุ่มคนที่อยู่นอกกรอบประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีนแต้จิ๋วที่ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก ซึ่งส่งผลให้อัตลักษณ์ชาวจีนที่แตกต่างจากภาพเหมารวมดังกล่าวหายไปจากวาทกรรมสาธารณะ

ดังนั้นการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนตามแนวทางวัฒนธรรมศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้จะไปตั้งคำถามกับภาพเหมารวมอัตลักษณ์ชาวจีนจากวรรณกรรมสัจนิยม เพื่อนำไปสู่การทำความเข้าใจกระบวนการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่านวนิยายกลุ่มนี้นำเสนออัตลักษณ์ชาวจีนที่ไม่สอดคล้องกับภาพเหมารวมดังกล่าวในเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลัก โดยการศึกษาผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ (ethnic romance novel) ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อนในบริบทสังคมไทย

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ หมายถึง บันเทิงคดีกลุ่มหนึ่งที่มีโครงเรื่องหลักคือการนำเสนอความรักระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ ซึ่งจากลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้ คือ การสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจึงเกิดข้อสังเกตว่าลักษณะสำคัญของตัวบทวรรณกรรมกลุ่มนี้ได้ไปกำหนดการนำเสนออัตลักษณ์ชาวจีนให้มีความแตกต่างจากอัตลักษณ์ชาวจีนในวรรณกรรมสัจนิยม เนื่องจากเมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายกลุ่มนี้พบว่าเป็นการเปิดพื้นที่ตัวบทวรรณกรรมให้กับความหลากหลายของความเป็นจีนมากกว่าวรรณกรรมสัจนิยม เช่น การนำเสนอการสร้างตัวละครเอกหญิงชาวจีนให้เป็นนักธุรกิจหญิงจีนในบริบทสังคมไทยทศวรรษ 2530 ซึ่งเป็นการขานรับกับกระแสผู้หญิงก้าวหน้าในสังคมไทย นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ได้นำเสนอให้เห็นว่า อำนาจของนักธุรกิจหญิงจีนที่เกิดจากการสะสมทุนทางเศรษฐกิจในวรรณกรรมกลุ่มนี้กลับไม่เป็นที่ยอมรับในทันทีเช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยม

ดังนั้น เมื่อตัวละครเอกหญิงชาวจีนมีความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์กับตัวละครเอกชายกลุ่มผู้ดีไทย จึงนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยมีตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน*(2539) ของ ว.วินิจฉัยกุล ดังนี้ *“ถึงนังหมวยมันจะร่ำรวยขึ้นมาเป็นเศรษฐี แต่ก็ยิ่งซ้ำร้ายกว่าเก่า ถ้าหากว่ามันยากจนมันอาจจะไม่กล้าผยองกับแม่มากนัก ตอนนี้มันมีเงินทองมากมายแล้วมันจะเกรงใจอะไรกับแม่ มีแต่จะชักนำลูกไปห่างจากแม่ ครอบงำลูกเอาไว้จนโงหัวไม่ขึ้นให้ลืมแม่โดยสิ้นเชิงน่ะซิ”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 648)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์นำเสนออัตลักษณ์จีนแตกต่างจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนที่มีมาก่อนสัมพันธ์กับโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีน รวมถึงจากลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้ที่มีการสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองวัฒนธรรมของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์กับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน เพื่อนำเสนอให้เห็นว่า นวนิยายโรมานซ์ที่ดูเหมือนไม่มีความเป็นการเมือง แท้ที่จริงแล้ววรรณกรรมกลุ่มนี้มีความเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังตัวบทวรรณกรรม ซึ่งถูกฉาบเคลือบไว้ด้วยเรื่องความรักระหว่างชาติพันธุ์

นอกจากการนำเสนออัตลักษณ์จีนที่แตกต่างจากวรรณกรรมสัจนิยม และการนำเสนอว่า แม้ตัวละครเอกชาวจีนมีอำนาจจากทุนทางเศรษฐกิจ แต่ก็ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย รวมถึงไม่ได้รับการยอมรับในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ผู้วิจัยมีความเห็นว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ยังอาศัยพื้นที่และขนบนวนิยายโรมานซ์นำเสนออัตลักษณ์ชาวจีนบางกลุ่มที่ถูกคนในสังคมไทยรับรู้ว่าเป็น “ชาวจีนที่ไม่พึงประสงค์” ให้มีคุณสมบัติด้านดี เช่น “คอมมิวนิสต์จีน” นอกจากนี้วรรณกรรมกลุ่มนี้ยังนำเสนอ“ความหลากหลายของความเป็นจีน” ซึ่งแตกต่างจากวรรณกรรมสัจนิยม ที่มักนำเสนอเรื่องราวของชาวจีนแต้จิ๋ว โดยมีตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ของยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรืองที่นำเสนออัตลักษณ์ชาวจีนกวางตุ้งผ่านการสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ เช่นการพบกันครั้งแรกของตัวละครเอกชายหญิงผ่านการประกอบพิธีศพของชาวจีนกวางตุ้ง ถือเป็นโอกาสสำคัญที่ตัวละครเอกหญิงได้เข้ามาเรียนรู้วัฒนธรรมของชาวจีนกวางตุ้งควบคู่กับการพัฒนาความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

ลักษณะดังที่กล่าวมานี้แสดงถึงความเป็น “พื้นที่พิเศษ” ของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำไปสู่การทำความเข้าใจการเมืองวัฒนธรรมของตัวบทวรรณกรรมที่สัมพันธ์กับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน ทั้งนี้กระบวนการนิยาม ต่อรองอำนาจ และยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะตัวบท/พื้นที่ทางวัฒนธรรมถือเป็นการกระทำการของการเมืองวัฒนธรรม(cultural politics) โดย Glenn Jordan and Chris Weedon เสนอความคิดเกี่ยวกับการเมืองวัฒนธรรมไว้ว่า

> Cultural politics fundamentally determine the meanings of social practices and, moreover, which groups and individuals have the power to define these meanings. Cultural politics are also concerned with subjectivity and identity, since culture plays a central role in constituting our sense of ourselves.” (Jordan and Weedon, 1995: 5)

การเมืองวัฒนธรรม หมายถึง มุมมองต่อระบอบความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการให้ความหมายของการกระทำต่างๆ ในสังคม กล่าวคือ การเมืองวัฒนธรรมมีมุมมองต่อวัฒนธรรมว่าเป็นพื้นที่ในการต่อสู้ช่วงชิงความหมายชุดต่างๆ ทั้งจากปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคม ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนที่ถูกประกอบสร้างผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เพื่ออธิบายให้เห็นว่า ภายใต้ขอบเขตตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ก็มีการช่วงชิงความหมายของอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกประกอบสร้างผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีความเกี่ยวพันกับการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

จากความหมายของการเมืองวัฒนธรรมข้างต้น อำนาจ (power) เป็นสิ่งที่การเมืองวัฒนธรรมให้ความสำคัญ และภายใต้ปรากฏการณ์ต่างๆ ล้วนมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้นเช่นเดียวกับความรักระหว่างชาติพันธุ์ Jordan and Weedon ได้กล่าวถึงความสำคัญของอำนาจกับการเมืองวัฒนธรรมไว้ว่า *"Power is at the centre of cultural politics. It is integral to culture. All signifying practices that is, all practices that have meaning – involve relations of power."* (Jordan and Weedon, 1995: 11) การเมืองวัฒนธรรมในที่นี้จึงจัดเป็นการเมืองเรื่องความแตกต่าง โดยเกี่ยวพันกับประเด็นอัตลักษณ์ (identity) ที่สัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสถานะ ระบบการเมืองการปกครอง ฯลฯ

Ien Ang (เอียน อัง) เป็นนักวิชาการสาขาวัฒนธรรมศึกษาคนสำคัญ เธอมีความสนใจศึกษาอัตลักษณ์และการปรับตัวทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนพลัดถิ่น ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวคิดของ Ien Ang (เอียน อัง) กับการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ โดยศึกษาอัตลักษณ์ในมโนทัศน์ใหม่ซึ่งเป็นกระบวนการที่ยังสร้างไม่เสร็จ และมีการปะทะประสานกันภายใต้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคน

ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างงานศึกษาชาวจีนพลัดถิ่นของ Ien Ang (เอียน อัง) ในช่วงทศวรรษ 1990 จากบทความเรื่อง"To be or Not to Be Chinese: Diaspora, Culture and Postmodern Ethnicity." (1993) แปลเป็นภาษาไทยโดย ปรีดา ลัคนาวิเชียร ใช้ชื่อว่า "เป็นคนจีนหรือไม่อย่างไรดี: คนพลัดถิ่น วัฒนธรรม และชาติพันธุ์หลังสมัยใหม่" (2554)

บทความนี้เสนอมุมมองเกี่ยวกับความหลากหลายของความหมาย "ความเป็นจีน" ซึ่งสัมพันธ์กับภาวะพลัดถิ่นของชาวจีน "คนพลัดถิ่นเป็นเรื่องของการข้ามชาติ ในชั่วระยะหนึ่งและได้สร้างวัฒนธรรมสังคมของตนขึ้นเป็นการชั่วคราว สร้างชุมชนในจินตนาการที่ความไม่ชัดเจนของขอบเขตขึ้นอยู่กับสิ่งผูกโยงที่เป็นจริง และ/หรือเชิงสัญลักษณ์กับ "บ้านเกิด" (homeland) ความน่าสนใจของบทความนี้ Ien Ang (เอียน อัง) ได้กล่าวถึงภูมิหลังของตนเองประกอบการนำเสนอผลการศึกษา เธอเกิดในประเทศอินโดนีเซียยุคหลังอาณานิคมในครอบครัวชนชั้นกลางชาวเปอรานากัน (Peranakan) ซึ่งเป็นคนเชื้อสายจีนที่เกิดและสืบเผ่าพันธุ์อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งนี้สถานะของชาวเปอรานากันในฐานะ "คนจีน"ยังคงมีความคลุมเครือ

สำหรับ Ien Ang (เอียน อัง) การเมืองอัตลักษณ์ หมายถึง การเมืองของการนำเสนอและนิยามอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่ รวมทั้งใช้กระบวนการที่แตกต่างจากเดิม โดยกลับมาสนใจลักษณะทางวัฒนธรรมว่ามีความเป็นการเมืองที่ส่งผลกับพลวัตของอัตลักษณ์จีน เช่น ภาษา เครื่องแต่งกาย วิถีชีวิต เธอไม่ได้สนใจเพียงว่าการพูดภาษาสะท้อนถึงอัตลักษณ์อย่างตรงไปตรงมา แต่สนใจการพูดหรือไม่พูดภาษามีความเป็นการเมืองที่สัมพันธ์กับการประกอบสร้างอัตลักษณ์อย่างไร จากแนวคิดข้างต้นนี้จะเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยนำไปประยุกต์กับการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบริบทสังคมไทยต่อไป

ในการคัดเลือกตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เพื่อนำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ผู้วิจัยศึกษานวนิยายที่พิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2520-2550 แม้ว่าตามประวัติวรรณกรรมไทยในทศวรรษ 2510 เป็นช่วงเวลาที่มีการเผยแพร่นวนิยายไทยที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนเรื่องสำคัญ เช่น *จดหมายจากเมืองไทย* (2512) และ *อยู่กับก๋ง* (2519) แต่จากการค้นคว้าข้อมูลนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในทศวรรษ 2510 ไม่ปรากฏนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ตรงตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยใช้คัดเลือกเพื่อศึกษา ผู้วิจัยจึงเริ่มต้นศึกษาจากนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* (2529) เป็นนวนิยายเรื่องแรก และศึกษานวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* (2558) เป็นนวนิยายเรื่องสุดท้าย โดยจากการค้นคว้าข้อมูลพบว่าหลังจาก พ.ศ. 2558 ไม่ปรากฏวรรณกรรมที่ตรงตามเกณฑ์ของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้

วิทยานิพนธ์นี้จึงมุ่งศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนเพื่อธิบายความหมายและความสำคัญของกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนในขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยเป็นการนำเสนอความเป็น “พื้นที่พิเศษ” ของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ผ่านการเล่าเรื่องจากมุมมองที่หลากหลายของนักเขียนสตรี ซึ่งมีความแตกต่างจากการรับรู้อัตลักษณ์จีนแบบเดิมที่ได้ชื่อว่าเป็นความรู้กระแสหลักของผู้ชายชาวจีนผ่านเรื่องเล่า “สูตรสำเร็จ” ของวรรณกรรมสัจนิยมส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์จีนที่เป็นภาพตายตัวตามชาติพันธุ์

1.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิทยานิพนธ์เรื่อง *การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์*โดยนักเขียนสตรี เป็นการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ด้วยมโนทัศน์การเมืองวัฒนธรรมที่สัมพันธ์และอัตลักษณ์ควบคู่กับขนบนวนิยายโรมานซ์ที่มาสนทนากับประเด็นทางชาติพันธุ์จีน ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในวิทยานิพนธ์นี้ โดยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อดังนี้

1.2.1 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ของไทย

งานวิจัยในหมวดหมู่นี้เป็นงานวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ของไทย ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่ศึกษานวนิยายโรมานซ์ในประเด็นต่างๆ เช่น การสร้างตัวละคร สูตรสำเร็จของนวนิยายโรมานซ์ ประเภทวรรณกรรมและการเมืองระหว่างเพศสถานะ

ในประเด็นการสร้างตัวละครในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดี ศุภร จารุจรณ (2541) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *ลักษณะแบบฉบับของตัวละครในนวนิยายพาฝันระหว่างปีพุทธศักราช 2480-2516* การศึกษาของศุภรอธิบายประเด็นการสร้างตัวละครในนวนิยายพาฝันว่ามีความสัมพันธ์กับลักษณะของวรรณกรรมกลุ่มนี้ ซึ่งการสร้างตัวละครที่เป็นแบบฉบับได้รับความนิยมตลอดมา เนื่องจากสามารถ

ตอบสนองผู้อ่านที่ต้องการหลีกหนีปัญหาที่ต้องเผชิญในชีวิตประจำวันได้ โดยตัวละครเอกในนวนิยายพาฝันมีความเป็นอุดมคติและเป็นแบบฉบับ

ทัตพิชา สกุลสืบ (2565) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *สูตรสำเร็จและคุณค่าเชิงการวิจารณ์ในนวนิยายรักยอดนิยมของไทย* วิทยานิพนธ์นี้นำเสนออิทธิพลของสูตรสำเร็จ 8 ขั้นตอนของ Regis (2003) ที่ถูกนำมาต่อยอดเป็นสูตรในการศึกษานวนิยายรักของไทย นอกจากนั้นยังประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีวิจารณ์ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมาศึกษานวนิยายรักยอดนิยมของไทย วิทยานิพนธ์นี้ได้จำแนกนวนิยายรักยอดนิยมที่ใช้ศึกษาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ นวนิยายรักอิงประวัติศาสตร์ นวนิยายรักแบบปลอมตัว-สลับตัว และนวนิยายรักแนวครอบครัว จากการศึกษาวิทยานิพนธ์ของทัตพิชาแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสูตรสำเร็จของ Regis กับการจัดประเภทนวนิยายรักยอดนิยมออกเป็น 3 กลุ่ม

นอกจากการจัดประเภทวรรณกรรมด้วยสูตรสำเร็จร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีในงานวิจัยข้างต้นยังมีการศึกษานวนิยายโรมานซ์ในในฐานะประเภทวรรณกรรม (genre) ด้วยการผสมผสานประเภทวรรณกรรม นิชนันท์ พานิชพงศ์ (2548) ศึกษาลักษณะเฉพาะของนวนิยายรักแนวท่องเที่ยวของไทยผ่านวิทยานิพนธ์เรื่อง *ลักษณะเฉพาะของนวนิยายรักแนวท่องเที่ยวของไทย* ซึ่งความน่าสนใจในลำดับแรกของงานวิจัยเรื่องนี้ คือ การเลือกใช้ความหมายของนวนิยายรักที่แตกต่างจากความหมายของนวนิยายรักในยุคกลาง ที่เป็นการกล่าวถึงความรักและการผจญภัยของอัศวิน ความหมายของนวนิยายรักที่นิชนันท์เลือกใช้ หมายถึง นวนิยายร้อยแก้วที่กล่าวถึงความรักของชายหญิง ซึ่งนำไปสู่การนำเสนอวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายรักแนวท่องเที่ยวของไทย ที่เป็นการผสมผสานระหว่างวรรณกรรมสองประเภท คือ บันเทิงคดีประเภทนวนิยายรักและสารคดีท่องเที่ยว วรรณกรรมกลุ่มนี้มีลักษณะเด่น คือ การนำเสนอข้อมูลสารคดีท่องเที่ยวผสมผสานไปกับความรักของตัวละครเอกชายหญิง ทั้งนี้การท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอก

นอกจากวิทยานิพนธ์ของนิชนันท์ อนัญญา วารีสอาด (2553) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *อัตลักษณ์กับบริบททางสังคมในนิยายโรมานซ์แนวข้ามภพชาติของไทย* วิทยานิพนธ์นี้ศึกษานวนิยายโรมานซ์ข้ามภพชาติของไทย ซึ่งเป็นประเภทย่อยของนวนิยายโรมานซ์ โดยให้ความสำคัญกับบริบทสังคมที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์และการยอมรับในอัตลักษณ์ของตัวละคร ซึ่งเกี่ยวพันกับความสมหวังในความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอก โดยอัตลักษณ์ของตัวละครมักถูกโยงกับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ คือ ชนชั้น เพศสถานะ และชาติพันธุ์

นอกจากวิทยานิพนธ์ที่ศึกษานวนิยายโรมานซ์ประเภทย่อยดังที่กล่าวมายังมีวิทยานิพนธ์ของสิขรินทร์ สนิทชน (2557) เรื่อง *นวนิยายแนว Romantic suspense ของไทย* สิขรินทร์อธิบายการผสมผสานประเภทวรรณกรรม เพื่อก่อให้เกิดวรรณกรรมกลุ่มใหม่ โดยนวนิยายแนว Romantic Suspence ของไทยเป็นการผสมผสานนวนิยายโรมานซ์และนวนิยายระทึกขวัญเข้าด้วยกัน จากการผสมผสานนวนิยาย 2 ประเภทส่งผลต่อการสร้างตัวละครให้สามารถละเมิดแบบฉบับของการสร้างตัว

ละครในนวนิยายได้ และถือเป็นพื้นที่สร้างความหมายและจัดวางตำแหน่งให้กับความเป็นหญิงและความเป็นชายแบบใหม่

นอกจากวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาประเภทย่อยของนวนิยายโรมานซ์ยังมีวิทยานิพนธ์ที่ศึกษานวนิยายโรมานซ์ในประเด็นอื่นๆ เช่น การเมืองระหว่างเพศสถานะ รัญชนีย์ ศรีสมาน (2557) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *ตัวละครสวมบทบาทเพศตรงข้ามในนวนิยายโรมานซ์: ความสัมพันธ์กับเรื่องเพศในสังคมไทย* ผลการศึกษาของรัญชนีย์เสนอว่า ตัวละครสวมบทบาทเพศตรงข้ามในนวนิยายโรมานซ์เป็นตัวแทนที่ทำให้ผู้อ่านได้กลับมาทบทวน ตั้งคำถามกับความเป็นหญิงความเป็นชายในโลกความเป็นจริงว่าแท้จริงแล้วกรอบเรื่องเพศในสังคมไทยนั้นฝังรากลึกหรือมีความเปลี่ยนแปลง ซึ่งท้ายที่สุดแล้วรัญชนีย์อธิบายว่าการละเมิดกรอบผ่านนวนิยายโรมานซ์ไม่ได้รื้อถอนความคิดเรื่องเพศหมดไป แต่เป็นการกระตุกให้เห็นความสำคัญเรื่องเพศที่อาจถูกกดทับ มองข้าม หรือละเลยไปว่าไม่ได้มีความเป็นธรรมชาติ

นอกจากวิทยานิพนธ์ของรัญชนีย์ยังมีบทความของนัทธนัย ประสานนาม (2559) *เรื่อง ศัตรูที่รัก: คุณค่าของสงครามกับสงครามคุณค่าใน คู่กรรม ของทมยันตี* บทความเรื่องนี้มุ่งศึกษาคุณค่าของสงครามที่ส่งผลต่อคุณค่าชุดอื่นๆ เช่น ความเป็นไทย เพศสถานะและร่างกายผ่านนวนิยายเรื่อง *คู่กรรม* ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ผ่านมุมมองวัฒนธรรมศึกษาร่วมกับขนบของนวนิยายโรมานซ์ ทั้งนี้นัทธนัยได้อ้างถึงขนบนวนิยายโรมานซ์ 8 ประการที่สังเคราะห์จากนวนิยายโรมานซ์ตามขนบที่จบลงอย่างมีความสุขของ Pamela Regis ได้แก่ การวาดภาพสังคม การพบ สิ่งกีดขวาง ความดึงดูดใจ การเผยความรู้สึก การตายเป็นพิธี การระลึกได้ และการสมรักสมรส

ขนบนวนิยายโรมานซ์ทั้ง 8 ประการที่ปรากฏใน *คู่กรรม* ซึ่งสัมพันธ์กับคุณค่าสงครามและสงครามคุณค่าอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การสร้างสิ่งกีดขวางจากอัตลักษณ์ของเรากับอัตลักษณ์ของศัตรู ความดึงดูดใจที่สัมพันธ์กับเพศวิถีและอารมณ์ปรารถนาของตัวละคร เป็นต้น ทั้งนี้นอกจากงานศึกษาของนัทธนัยในประเด็นการเมืองเรื่องเพศสถานะผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ยังมีบทความของนันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์ (2561) ที่วิเคราะห์การเมืองเรื่องเพศสถานะในบทความเรื่อง *การเมืองเรื่องเพศสถานะในนวนิยายโรมานซ์ข้ามเชื้อชาติไทย-จีนเรื่อง กนกลายโบตั๋น*

นันท์ภัชอรวิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ด้วยการนำขนบนวนิยายโรมานซ์ของ Regis มาศึกษาเช่นเดียวกับงานของนัทธนัย โดยเป็นการวิเคราะห์การเมืองเรื่องเพศสถานะผ่านการนิยามความหมายและให้คุณค่ากับแนวปฏิบัติที่แสดงถึงความเป็นชายและความเป็นหญิงที่ถูกประกอบสร้างผ่านตัวบทวรรณกรรมกลุ่มนี้ รวมทั้งนำเสนอการต่อต้านขัดขืนที่ตัวละครเอกเลือกปฏิบัติ ซึ่งส่งผลต่อการยอมรับสถานะความเป็นชายและความเป็นหญิงในสังคม

งานวิจัยเรื่องต่อมาคือ วิทยานิพนธ์ของจิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยากร (2565) เรื่อง *รักในรอยทราย: ความปรารถนาทางเพศของผู้หญิงในนวนิยายโรมานซ์ทะเลทรายร่วมสมัยของไทย* วิทยานิพนธ์เรื่องนี้

เป็นการศึกษานวนิยายโรมานซ์กับการเมืองเรื่องเพศสถานะเช่นเดียวกับงานวิจัยที่ผ่านมา โดยวิทยานิพนธ์ของจิรัฏฐ์มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความปรารถนาทางเพศของผู้หญิงในนวนิยายโรมานซ์ทะเลทรายร่วมสมัยของไทย ซึ่งวิเคราะห์จากตัวบทคัดสรรและศึกษาการตีความของผู้อ่านเพศหญิงกลุ่มตัวอย่าง

ผลการศึกษาพบว่า ตัวบทคัดสรรนำเสนอเพศวิถีของตัวละครเอกหญิงสมัยใหม่ที่ยังยึดถือคุณค่าความเป็นหญิงตามขนบกุลสตรี โดยผู้ศึกษากล่าวถึงความปรารถนาทางเพศของตัวละครเอกหญิงภายใต้ขนบของโรมานซ์ ซึ่งนำมาใช้กลบเกลื่อนการแสดงออกอารมณ์ปรารถนาทางเพศให้อยู่ในกรอบเกณฑ์ศีลธรรม นอกจากนี้พื้นที่ทะเลทรายยังถูกผูกโยงเข้ากับตัวละครชีค โดยมีบทบาทในการปลุกเร้าและเย้ายวนใจ จนทำให้ดินแดนทะเลทรายกลายเป็นภาพฝันของความสุขทางเพศของตัวละครเอกหญิง ซึ่งผู้อ่านเพศหญิงกลุ่มตัวอย่างมีการทาบเทียบตนเองเข้ากับตัวละครเอกหญิงเพื่อสร้างความรื่นรมย์ทางเพศ ส่งผลให้ตัวละครเอกหญิงมีอิทธิพลต่อการนิยามเพศวิถีของผู้อ่านเพศหญิงกลุ่มตัวอย่าง

จากการศึกษาวิทยานิพนธ์และบทความเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ของไทย ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงประเด็นที่งานกลุ่มนี้มีร่วมกัน คือ บริบทสังคมวัฒนธรรมส่งผลกับอัตลักษณ์ของตัวละครและแบบฉบับของการสร้างตัวละครที่สัมพันธ์กับลักษณะและขนบนวนิยายโรมานซ์ที่ยังยึดติดกับระบอบชายเป็นใหญ่ผ่านการนำเสนอความรักต่างเพศเป็นสำคัญ กล่าวคือ ตัวละครหญิงมักถูกประกอบสร้างให้มีสถานะด้อยกว่าตัวละครเอกชายเสมอ แม้ไม่ได้เป็นลักษณะการถูกกดทับตามแบบระบอบชายเป็นใหญ่แบบเดิมเสมอไป ทั้งนี้เมื่อตัวละครหญิงเลือกที่จะละเมิดกรอบของเพศสถานะ จึงทำให้ถูกลงโทษจากสังคมเพราะปฏิบัติตัวแตกต่างจากวาทกรรมความเป็นหญิงที่ได้รับการให้คุณค่าจากสังคม

นอกจากนี้การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ของไทยยังแสดงให้เห็นจุดร่วมกันเกี่ยวกับความหมายของนวนิยายโรมานซ์ และอิทธิพลของขนบนวนิยายโรมานซ์จากแนวคิดของ Regis โดยความหมายของนวนิยายโรมานซ์ในงานวิจัยที่นำเสนอไปข้างต้นมีลักษณะเช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ คือ นวนิยายโรมานซ์เป็นความเรียงร้อยแก้วที่กล่าวถึงเรื่องราวความรักระหว่างตัวละครเอกชายหญิง โดยมีปัญหา/อุปสรรคที่เป็นสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความรักแตกต่างกันตามประเภทย่อยของนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งความหมายของนวนิยายโรมานซ์ในที่นี้จะต่างกับความหมายของนวนิยายโรมานซ์ในยุคกลางที่กล่าวถึงความรักและการผจญภัยของอัศวิน

1.2.2 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมไทย

เอกสารและงานวิจัยกลุ่มที่สองเป็นการศึกษาภาพสะท้อนความเป็นจีนผ่านตัวบทวรรณกรรมไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่มีการศึกษาอย่างกว้างขวาง และแสดงถึงการรับรู้ภาพชาวจีนในสังคมไทย โดย

เอกสารและงานวิจัยในกลุ่มนี้ถือเป็นฐานความรู้ชุดสำคัญที่จะนำไปสู่การศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีที่ผู้วิจัยจะศึกษาในลำดับถัดไป

วิทยานิพนธ์เรื่องแรกที่ถือว่าเป็นการบุกเบิกการศึกษาชาวจีนในวรรณกรรมไทย คือ พัชรี วราศรัย (2537) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทย* วิทยานิพนธ์นี้เป็นศึกษานวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนผ่านองค์ประกอบบันเทิงคดีและทัศนคติของนักเขียนที่มีต่อชาวจีน พัชรีแบ่งนวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นวนิยายที่เสนอภาพสังคมจีนในแนวชีวิต และนวนิยายที่เสนอภาพสังคมจีนแนวขบขัน ผลจากการศึกษาของพัชรีแสดงให้เห็นว่าการที่ตัวละครเอกเลือกใช้ชีวิตตามแบบจีนหรือไทย ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการอพยพมาประเทศไทย การแต่งงานข้ามชาติ และความเข้มงวดของจารีตประเพณีจีนในครอบครัว

หลังจากศึกษานวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนผ่านองค์ประกอบบันเทิงคดี และทัศนคติของผู้เขียนที่มีต่อชาวจีน ซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิดวรรณกรรมสะท้อนสังคมในงานของพัชรี ซึ่งเป็นงานชิ้นแรก งานวิจัยเรื่องต่อมา คือ ธานีวัฒน์ บุญโต (2542) เขียนปริญญานิพนธ์เรื่อง *ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวจีนในวรรณกรรมของหยก บูรพา* ผลการศึกษาของธานีวัฒน์นำเสนอความสำคัญของความเชื่อและจารีตประเพณีของกลุ่มชาวจีน ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับงานของพัชรีที่มีมุมมองต่อความเชื่อของชาวจีนที่ให้ความสำคัญกับอำนาจชายเป็นใหญ่ในครอบครัว ซึ่งส่งผลกับวิถีชีวิตของตัวละครชายและตัวละครหญิง นอกจากนี้การศึกษาของธานีวัฒน์อธิบายให้เห็นว่าวรรณกรรมของหยก บูรพานำเสนอการอยู่ร่วมกันในชุมชนชาวจีนและการรักษาอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการใช้ภาษาจีนและส่งลูกเรียนภาษาจีนของชาวจีนบางกลุ่ม ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของหยก บูรพากับการสร้างนวนิยายที่เสนอภาพชาวจีนคือความต้องการเชื่อมสัมพันธ์ไมตรีกับชาวไทย

นอกจากงานวิจัยของพัชรีและธานีวัฒน์ที่ศึกษาอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมที่อยู่ภายใต้แนวคิดภาพสะท้อนสังคม ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์จีนในสังคมไทยอย่างเป็นภาพเหมารวม ยังมีวิทยานิพนธ์ของนิษฐา จันทรปัญญาศิลป์ (2541) เรื่อง *พฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทย* งานของนิษฐาศึกษาองค์ประกอบบันเทิงคดีโดยเน้นไปที่พฤติกรรม จริยธรรมของตัวละครเอกชายชาวไทยเชื้อสายจีนในวรรณกรรมไทยผ่านมุมมองนิเทศศาสตร์พัฒนาการผ่านการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรมควบคู่กับประวัติและบทสัมภาษณ์ของผู้เขียน เพื่อศึกษาถึงทัศนคติผู้เขียนต่อชาวจีนและจริยธรรมของชาวจีน

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับภาพสะท้อนความเป็นจีนในวรรณกรรมไทยจากสาขาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ เช่น Ma Yuan (2555) ศึกษา *ภาพสะท้อนสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล* วิทยานิพนธ์เรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาภาพสะท้อนสังคมชาวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล รวมทั้ง

วิเคราะห์อิทธิพลนวนิยายของประภัสสร เสวิกุลที่มีต่อผู้อ่าน ผู้ศึกษาเลือกนวนิยายของประภัสสร เสวิกุลที่กล่าวถึงชาวไทยเชื้อสายจีนจำนวน 6 เรื่อง คือ *เหลื่อมไหมลายเหมย ลอดลายมังกร สำเภาทอง ซิงตึ๊ง กุหลาบจีนและขอหมอนใบนั้นที่เธอฝันยามหนุน* ซึ่งการวิเคราะห์อยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่าวรรณกรรมสะท้อนสังคม โดยแสดงอิทธิพลของวรรณกรรมที่มีผลต่อผู้อ่านและสังคม

การศึกษาภาพสะท้อนชาวจีนในวรรณกรรมไทยจากผลงานของประภัสสร เสวิกุลเป็นอีกกลุ่มผลงานหนึ่งที่ถูกนำมาศึกษาอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน โดยมีตัวอย่างบทความของเพ็ญประภา เหล่าทะนนท์ และจารุวรรณ ธรรมวัตร (2563) เรื่อง *ความเป็นจีนในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล* บทความเรื่องนี้ผู้เขียนเลือกศึกษาผลงานของประภัสสร เสวิกุลผ่านองค์ประกอบบันเทิงคดี คือ แก่นเรื่องเพื่อวิเคราะห์กลวิธีนำเสนอความเป็นจีนของประภัสสร เสวิกุล ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากลวิธีการนำเสนอความเป็นจีนผ่านแก่นเรื่องแสดงถึงระบบความคิด ความเชื่อ โลกทัศน์ ค่านิยม อุดมการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมของชาวจีนและชาวไทยเชื้อสายจีนที่สืบเนื่องมาจวบจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมไทยกลุ่มแรกเป็นการศึกษาองค์ประกอบบันเทิงคดีและทัศนคติของผู้เขียนเป็นสำคัญ ซึ่งจากการศึกษางานวิจัยข้างต้นล้วนเป็นการศึกษาที่มีฐานแนวคิดวรรณกรรมสะท้อนสังคม จึงไม่สามารถเข้าถึงนัยทางการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านตัวบทวรรณกรรม ซึ่งเป็นลักษณะของการเมืองวัฒนธรรมได้ นอกจากนี้เมื่อศึกษาประเภทวรรณกรรมที่ถูกนำมาศึกษาล้วนแล้วแต่เป็นวรรณกรรมที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทย ซึ่งจัดเป็นวรรณกรรมสัจนิยมทั้งสิ้น โดยวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ยังไม่ถูกหยิบยกมาศึกษาในงานวิจัยกลุ่มนี้

ประเด็นต่อมาเป็นงานวิจัยที่ศึกษาพลวัตของอัตลักษณ์จีนที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย ซึ่งอยู่ในสาขาวิชาต่างๆ ไม่จำเพาะเจาะจงเฉพาะภาษาไทยและวรรณคดีไทย ในทศวรรษ 2550 ปรากฏวิทยานิพนธ์ของเพ็ญนภา หมอนสอาด (2550) ศึกษาภาพลักษณ์ชาวจีนที่ปรากฏในนวนิยายไทยระหว่างพ.ศ.2512 – 2533 และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ชาวจีนกับบริบททางประวัติศาสตร์ ด้วยแง่มุมทางประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายว่าบริบทสังคมไทย-จีนส่งผลอย่างสำคัญต่อภาพลักษณ์ชาวจีนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย โดยช่วง 2480-2500 ภาพลักษณ์ชาวจีนเป็น “คนอื่น” มีความโหดเหี้ยม เป็นผู้ร้ายและเป็นคอมมิวนิสต์แตกต่างจากภาพลักษณ์ชาวจีนในช่วง พ.ศ. 2512 – 2533 ภาพลักษณ์ชาวจีนในสมัยนี้มีความเป็น “จีนสยาม”มีความภาคภูมิใจในความเป็นจีนของตนเองและมีการกลืนกลายเป็นไทย

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์ของ สุชาวดี เกษมณี (2555) ศึกษาวรรณกรรมไทยที่สะท้อนอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย โดยศึกษาวรรณกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์จีนในช่วง พ.ศ. 2510-2550 ผลการศึกษาของสุชาวดีแสดงให้เห็นว่า วรรณกรรมไทยสามารถสะท้อนอัตลักษณ์จีนได้ 4 ด้าน คือ 1. ด้านสัมพันธ์ทางครอบครัว แสดงสถานภาพของผู้ชายในครอบครัวจีนที่สูงกว่าผู้หญิง แต่ภายหลัง

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้หญิงเริ่มมีบทบาทเสมอผู้ชายมากขึ้น 2. ด้านภาษาจีน ชาวจีนต้องการให้บุตรธิดาของตนได้เรียนภาษาจีน และเมื่อเกิดการปฏิวัติในประเทศจีนชาวจีนใช้โรงเรียนเป็นแหล่งสนับสนุนทางการเมือง รัฐบาลไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 6 จึงมีมาตรการควบคุมโรงเรียนจีนมากขึ้น แต่ปัจจุบันไทยกับจีนมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมจนไม่มีความแตกต่าง จึงอนุญาตให้สอนภาษาจีนในโรงเรียนไทยได้ 3. ด้านอุปรากรจีนมีความเปลี่ยนแปลงจากการแสดงเพื่อบูชาเทพเจ้ามาเป็นเพื่อความบันเทิง ซึ่งชาวจีนให้ความสำคัญกับอุปรากรจีน แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้ความสำคัญน้อยลง 4. ด้านประเพณี ชาวไทยเชื้อสายจีนยังคงปฏิบัติตามเทศกาล 8 เทศกาลในรอบปีและพิธีกรรมในรอบชีวิต แต่ปัจจุบันชาวไทยเชื้อสายจีนปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีกรรมเพื่อความสะดวกมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าผลงานของสุชาวดีเป็นตัวอย่างการศึกษาอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมไทยที่ผูกโยงกับภาษาและวัฒนธรรมประเพณี รวมถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน ซึ่งยังคงอยู่ภายใต้แนวคิดภาพสะท้อนสังคมของวรรณกรรม

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า กลุ่มคนจีนที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยมักเป็นกลุ่มนายทุนที่มีฐานะมั่นคง แต่แท้ที่จริงแล้วถ้าศึกษาอย่างละเอียดจะพบว่า ภายใต้การยอมรับกลุ่มคนเหล่านี้ยังมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างไทย-จีน รวมทั้งยังมีชาวจีนอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้รับการยอมรับเสมือนเป็นคนไทย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าไม่ควรมีมุมมองต่อชาวจีนอย่างเป็นภาพเหมารวมว่าถูกกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้ทั้งหมด ซึ่งการที่ชาวจีนไม่สามารถถูกกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยจะเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาต่อไปในการทำวิทยานิพนธ์นี้ เพื่อนำเสนอความเป็นการเมืองผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยจากการศึกษางานของเพ็ญนภาและสุชาวดีแสดงให้เห็นว่าเป็นการศึกษาตัวบทวรรณกรรมไทยผ่านแง่มุมทางประวัติศาสตร์ที่ยังอยู่ภายใต้แนวคิดภาพสะท้อนสังคมมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษามิอาจเข้าถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นลักษณะการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน

ประเด็นความเป็นพลวัตของความเป็นจีนเป็นประเด็นสำคัญที่ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2558) ได้ศึกษาไว้เช่นกันผ่านบทความเรื่อง *เราใช่เขา?: ภาพเสนอของคนจีนในวรรณกรรมไทยศตวรรษที่ 20* ผลการศึกษาของทักษ์แสดงให้เห็นว่า ภาพเสนอความเป็นจีนในวรรณกรรมประเภทต่างๆ มีความแตกต่างตามยุคสมัย ซึ่งการยอมรับคนไทยเชื้อสายจีนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยไม่ได้ลดทอนความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อสายจีน กล่าวคือ อัตลักษณ์ไทยสมัยใหม่เป็นสิ่งที่ทั้งชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนมีร่วมกันได้ เนื่องจากคำว่า “ไทย” ไม่ได้หมายถึงชาติใดชาติหนึ่งอีกต่อไป หากแต่เป็นชาติพันธุ์ที่เน้นลักษณะร่วมกันทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

นอกจากนี้ยังมีงานศึกษาอัตลักษณ์และการต่อรองอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีนในนวนิยายไทย คือ โมเช่ อามี ซาชิ (2554) ศึกษา *หญิงเชื้อสายจีนในนวนิยายไทย การต่อรองแห่ง*

อัตลักษณ์ เพศสถานะและการเปลี่ยนรุ่น จากการศึกษาของโมเช่เกิดข้อค้นพบว่า ผู้หญิงชาวไทยเชื้อสายจีนมุ่งจะปรับปรุงสถานภาพของตนเองให้ดีขึ้น และต้องการปลดปล่อยตัวเองออกจากอคติระหว่างเพศในวัฒนธรรมจีนดั้งเดิมที่มักจะทำให้สถานะของผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย ซึ่งสิ่งนี้มีความเป็นพลวัต เพราะเป็นผลจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยและอิทธิพลของความเป็นสมัยใหม่ รวมทั้งความเป็นตะวันตก ผู้หญิงไทยเชื้อสายจีนจึงต้องการยกระดับสถานะและปลดปล่อยตัวเองออกจากอคติทางเพศจากจารีตเดิมแบบจีน การเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวไทยเชื้อสายจีนทำให้มีความพยายามที่จะสร้างเอกลักษณ์ทั้งการสับเปลี่ยนบทบาทของเพศสถานะที่แสดงให้เห็นลูกสาวกลายเป็นที่ต้องการได้รับความไว้วางใจในครอบครัว รวมทั้งแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงมีบทบาทที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของความเป็นจีนโดยมิได้อยู่ในสถานะรองเสมอไป

นอกจากนี้ยังมีวิทยานิพนธ์อีกเรื่องหนึ่งที่ศึกษาในประเด็นอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของตัวละครหญิงในครอบครัวไทยเชื้อสายจีน คือ กิติยา วิทยาประพัฒน์ (2555) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *สถานภาพและบทบาทสตรีในครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายไทยแนวชีวิตครอบครัว ปี พ.ศ. 2538-2546* กิติยาอธิบายว่า ครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายล้วนนำเสนอกระบวนการผสมกลมกลืน ซึ่งเป็นการยอมรับวัฒนธรรมใหม่เข้ามาในครอบครัว การอพยพเข้าสู่เมืองไทยทำให้บทบาทตัวละครมารดาหรือภรรยาปลดแอกเข้าสู่การหาเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเอง และมีการปรับตัวเข้ากับสังคมใหม่ได้ ส่วนตัวละครลูกสาวที่เกิดในเมืองไทยได้อาศัยการศึกษาช่วยลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำระหว่างชนชั้นและชาติพันธุ์ ทั้งนี้ความสำคัญของการอบรมสั่งสอนจากครอบครัวส่งผลต่อการเติบโตและแสวงหาตัวตนของลูกสาวในครอบครัวไทยเชื้อสายจีน โดยนวนิยายกลุ่มนี้ยังได้นำเสนอความสำคัญของแม่เทียบเท่าพ่อที่ทำหน้าที่หาเลี้ยงครอบครัวและอบรมเลี้ยงดูลูก

เมื่อกล่าวถึงประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีนที่ถือว่าเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักย่อมเป็นเรื่องราวของชายชาวจีนแต้จิ๋วทั้งสิ้น เช่นตัวอย่างวิทยานิพนธ์ ของพัชรี วราศรัย (2537) แต่มีบทความของนัทธนัย ประสานนาม (2553) เรื่อง *รอยวสันต์ ของ ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง: การเขียนอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของผู้หญิงกวางตุ้งพลัดถิ่น* ซึ่งเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของผู้หญิงและสถานภาพของผู้หญิงกวางตุ้ง

บทความเรื่องนี้มุ่งศึกษานวนิยายเรื่อง *รอยวสันต์* ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างเรื่องเล่ากับการสร้างอัตลักษณ์ของคนกวางตุ้งพลัดถิ่นในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า ผู้เขียนใช้เรื่องเล่าที่ตกทอดมาในครอบครัวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การอพยพมาสร้างเป็นเนื้อหาหลักของเรื่อง ประวัติศาสตร์ของคนกวางตุ้งที่พบในนวนิยายเรื่องนี้ท้าทายวาทกรรมเกี่ยวกับจีนพลัดถิ่นที่ผลิตซ้ำในนวนิยายเกี่ยวกับคนจีนในประเทศไทย ผู้เขียนเลือก‘ประวัติศาสตร์ของผู้หญิง’มายืนยันอัตลักษณ์คนกวางตุ้งพลัดถิ่นผ่านงานครัวและอารมณ์ความรู้สึกอันละเอียดอ่อนซับซ้อนแบบผู้หญิง นอกจากนี้ ‘ภราดรภาพของสตรี’ยังถูกนำมาใช้เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ โดยแสดงให้เห็นสายสัมพันธ์ระหว่างรุ่นวัย

ผ่านความทรงจำของ ‘ย่าๆ’ อันมีส่วนสำคัญในการหลอมสร้างความเป็นผู้หญิงกวางตุ้งของตัวละครเอก การวิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นอิทธิพลของวรรณกรรมจีนพลัดถิ่นจากนักเขียนสตรีในวัฒนธรรมอื่น ตลอดจนการมาบรรจบกันของความทรงจำ เพศสถานะ ชาติพันธุ์ และสัมพันธบท

บทความของนัทธนัยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างนักเขียนหญิงกวางตุ้งในฐานะจีนพลัดถิ่นรุ่นที่ 2 กับการเขียนนวนิยายหรือการเล่าเรื่องของนักเขียน กล่าวคือ นัทธนัยวิเคราะห์ไว้ว่าเป็นการแสวงหาอัตลักษณ์ของผู้พลัดถิ่น แม้ผู้พลัดถิ่นไม่อาจหวนกลับไปยังถิ่นกำเนิดของตน ผู้เขียนจึงเลือกที่จะสร้างบ้านในจินตนาการผ่านเรื่องเล่าขึ้นแทนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์จีนกวางตุ้ง ซึ่งประเด็นนี้ถือเป็นการเมืองเรื่องความทรงจำที่จะนำไปขยายผลต่อกับการศึกษาการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ต่อไปได้

จากการอพยพมายังประเทศไทยของชาวจีนมักถูกรับรู้ว่าสามารถกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืนตามบริบทสังคมประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากแนวคิดของนักวิชาการด้านจีนศึกษาคนสำคัญอย่าง Skinner (สกินเนอร์) แต่ก็มีนักวิชาการไทยรุ่นหลังอย่างสิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ที่ไม่ได้เห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เขาได้นำเสนอการศึกษาชาวจีนในวรรณกรรมไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักถูกละเลยในประวัติศาสตร์และวรรณกรรมไทยนั่นคือ “จีนจน”

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2553) ศึกษาชีวิตจีนจนในวรรณกรรม เขาเสนอความคิดเห็นว่าอัตลักษณ์จีนจนมักไม่ถูกกล่าวถึงในวงวรรณกรรมและสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง พ.ศ. 2490-2500 ทั้งที่มีส่วนสำคัญต่อกระบวนการขับเคลื่อนสังคม นอกจากนี้สิทธิเทพยังกล่าวถึงกระบวนการกลืนกลายเป็นไทยว่าเป็นมายาคติที่ทำให้คนในสังคมไทยมักมีความคิดว่าคนจีนถูกกลืนกลายเป็นไทยอย่างกลมกลืน

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาจีนจน สิทธิเทพศึกษาประวัติศาสตร์อารมณ์ความรู้สึกผ่านนวนิยายไทยที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนกระแสหลักอย่าง *จดหมายจากเมืองไทย* และ *อยู่กับก๋ง* ในผลงานชื่อ *เป็นจีนเพราะรู้สึก: ประวัติศาสตร์เสือผืนหมอนใบที่เพิ่งสร้าง* (2566) สิทธิเทพกล่าวถึงนวนิยายทั้งสองเรื่องที่ถูกเขียนขึ้นในทศวรรษ 2510 ว่านวนิยายทั้งสองเรื่องได้ทำหน้าที่กรุยทางให้แก่การประกาศความรู้สึกของความเป็น “คนจีนเสื่อผืนหมอนใบใต้ร่มพระบรมโพธิสมภาร”ผ่านบทบาทของตัวละครเอกที่สะท้อนความสามารถในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจของคนจีนในไทยด้วยความขยันขันแข็งและไม่ย่อท้อต่อชะตาชีวิต

สิทธิเทพกล่าวถึงภูมิหลังของนักเขียนเชื้อสายจีนกับการสร้างนวนิยายไว้ว่า *จดหมายจากเมืองไทย*และ *อยู่กับก๋ง* สร้างขึ้นจากนักเขียนลูกจีนที่เกิดราวทศวรรษ 2490 และผ่านประสบการณ์เติบโตในช่วงทศวรรษ 2500 ของยุคพัฒนาที่ทุนนิยมอารมณ์ความรู้สึกไทยได้สร้างความหวังในการเลื่อนฐานะของผู้คนจำนวนมากผ่านการต่อสู้กำหนดชะตาชีวิตของตนเอง เพื่อบรรลุถึงความสุขจากการครอบครองและเลื่อนฐานะทางเศรษฐกิจ แม้จะเกิดและเติบโตในยุคที่ความเป็นจีนถูกกดทับและความสามารถในการใช้ภาษาจีนถูกจำกัดจากนโยบายของรัฐ แต่พวกเขาก็ยังรู้สึกภูมิใจในความเป็นจีน

การศึกษาและจัดหมวดหมู่งานวิจัยที่ศึกษาความเป็นจีนในวรรณกรรมไทยจากประเด็นที่นำเสนอไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความเป็นจีนที่ถูกนำเสนอในตัวบทวรรณกรรมไทยล้วนอยู่ภายใต้แนวคิดวรรณกรรมสะท้อนภาพวิถีชีวิต ตั้งแต่ยุค “เสื่อผืนหมอนใบ”มาสร้างความมั่นคงในประเทศไทยและต้องการเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย รวมถึงประเด็นพลวัตของอัตลักษณ์จีนที่แตกต่างกันตามยุคสมัย นอกจากนี้ยังมีประเด็นวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ตัวละครหญิงจีนในวรรณกรรมไทยที่มีการศึกษามากขึ้นในช่วงหลัง จากแต่เดิมที่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาอัตลักษณ์ชายชาวจีนเป็นสำคัญ

นอกจากงานวิจัยที่ศึกษาชาวจีนในวรรณกรรม ผู้วิจัยได้สำรวจงานวิจัยที่ศึกษาชาวจีนในตัวบทอื่นๆ ที่เสนอภาพชาวจีน และแสดงให้เห็นพลวัตของความเป็นจีน วันชนะ ทองคำเภา (2562) ศึกษาภาพแทนชายชาวจีนจากละครโทรทัศน์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมในบทความเรื่อง *ตี๋ใหญ่: การเสนอภาพความเป็นชายไทยเชื้อสายจีนในพลวัตของอุตสาหกรรมละครโทรทัศน์ไทย* บทความเรื่องนี้วิเคราะห์ละครโทรทัศน์แนวอาชญากรรมที่ดัดแปลงจากชีวประวัติของตี๋ใหญ่ใน พ.ศ. 2528, 2542, 2559 และ 2561 วันชนะเสนอว่าเมื่อมองตัวละครตี๋ใหญ่ในฐานะภาพตัวแทนของชายไทยเชื้อสายจีนตามจินตนาการของรัฐและของอุตสาหกรรมโทรทัศน์ เราจะเห็นการเปลี่ยนแปลงของภาพตัวแทนดังกล่าวจากยุคอุตสาหกรรมโทรทัศน์แบบอนาล็อกมาเป็นยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน

ตี๋ใหญ่ยุคอนาล็อกถูกนำเสนออย่างกำกวม ทั้งในฐานะตัวอย่างชายไทยเชื้อสายจีนอันไม่พึงประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับภาพคนจีนในสื่อสิ่งพิมพ์และนโยบายรัฐที่มีต่อชาวไทยเชื้อสายจีนก่อนสหัสวรรษใหม่ และในฐานะชายไทยเชื้อสายจีนผู้ทันสมัยและทรงเสน่ห์ ซึ่งเป็นผลมาจากการนำเสนอของอุตสาหกรรมบันเทิง ในขณะเดียวกันภาพตัวแทนตี๋ใหญ่กลับเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหันในยุคโทรทัศน์ดิจิทัล กลายเป็นภาพตัวแทนที่แปลกใหม่และหลากหลาย ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของจินตนาการต่อความเป็นชายไทยในอุตสาหกรรมสื่อเอเชียข้ามชาติ การแข่งขันทางการตลาดในยุคเริ่มแรกของโทรทัศน์ดิจิทัล และภาพตัวแทนของคนจีนที่เปลี่ยนไปในจินตนาการของสื่อและรัฐชาติไทย

งานวิจัยของวันชนะเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงให้เห็นว่าบริบทสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ภาพแทนชายชาวจีนที่อยู่ในสื่อประเภทละครโทรทัศน์มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งสัมพันธ์กับธรรมชาติของสื่อแต่ละประเภท โดยภาพแทนชายชาวจีนที่ถูกผลิตซ้ำผ่านละครโทรทัศน์ส่งผลต่อการรับรู้ของผู้คนในสังคมเป็นวงกว้าง และนโยบายของรัฐไม่ได้ทรงอิทธิพลกับภาพชายชาวจีนเท่าเทียมกันในแต่ละยุคสมัย

มาถึงทศวรรษ 2560 ความเป็นจีนยังคงถูกนำเสนอผ่านละครโทรทัศน์ไทย แต่ความน่าสนใจก็คือไม่มีการนำเสนอภาพชาวจีนอพยพมาด้วย “เสื่อผืนหมอนใบ” ซึ่งเป็นไปตามประวัติศาสตร์กระแสหลัก แต่ละครโทรทัศน์ในยุคนี้นำเสนอภาพชาวจีนในฐานะนายทุนจีนที่มีฐานะมั่นคง และมีอำนาจจากการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ ตัวอย่างละครโทรทัศน์เรื่องสำคัญในช่วงเวลานี้ คือ *เลือดข้นคนจาง* มีงานวิจัยที่ศึกษา *เลือดข้นคนจาง* ดังนี้

นิโลบล วงศ์ภัทรนนท์ (2564) ศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นจีนในละครโทรทัศน์จากบทความเรื่อง *จากลอดลายมังกร สู่เลือดข้นคนจาง: การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย*

การศึกษาของนิโลบลมุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นจีนทั้ง 6 ด้านที่ปรากฏในละครโทรทัศน์ไทยเรื่อง *ลอดลายมังกร* (2535) และเรื่อง *เลือดข้นคนจาง* (2561) เพื่อศึกษาว่าในละครโทรทัศน์ที่มีระยะเวลาแพร่ภาพห่างกันถึง 26 ปีนำเสนออัตลักษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนในมิติของการคงไว้ตามขนบเดิม และการสร้างสรรค์ใหม่อย่างไร ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นจีนที่ละครทั้งสองเรื่องคงไว้ตามขนบเดิม ได้แก่ ความเป็นครอบครัวใหญ่ของจีนสามรุ่น การประกอบกิจการค้าขายในระบบกงสี การให้ความสำคัญกับอำนาจชายเป็นใหญ่ ความเคารพต่อแผ่นดินไทย ส่วนอัตลักษณ์ที่สร้างสรรค์ใหม่ อาทิ ความเชื่อว่าตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การต่อรองบทบาทของผู้หญิง การลดบทบาทขององค์ประกอบทางกายภาพที่แสดงความเป็นจีน การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์สะท้อนให้เห็นพลวัตของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ผสมผสานกับบริบททางสังคมในขณะนั้น

งานวิจัยถัดมาที่ศึกษาละครโทรทัศน์เรื่อง *เลือดข้นคนจาง* เป็นของชญานิน บุญส่งศักดิ์ และธนพร หมูคำ (2565) ศึกษา *ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนที่ถูกนำเสนอผ่านละครโทรทัศน์เรื่องเลือดข้นคนจาง* ผลการศึกษาอธิบายให้เห็นว่า ละครโทรทัศน์เรื่อง *เลือดข้นคนจาง* ยังคงนำเสนอการผลิตซ้ำภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีน ใน 3 ประเด็น คือ ชายไทยเชื้อสายจีนในฐานะผู้นำเป็นคนขยันหมั่นเพียร รักครอบครัว ซึ่งไม่ต่างจากภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์กระแสหลัก

นอกจากละครโทรทัศน์ที่นำเสนอภาพชาวจีนเป็นวงกว้างมากขึ้น และส่งผลต่อการรับรู้ภาพชาวจีนในสังคมไทย ยังมีตัวบทประเภทอื่นๆ เช่น งานวิจัยของกาญจนา เหล่าโชคชัยกุล (2558) เรื่อง *วัฒนธรรมจีนในมุมมองและความหมายของผู้บริโภคชาวไทย กรณีศึกษาวรรณกรรมจีนร่วมสมัยประเภทนิยายและการ์ตูน*

งานวิจัยของกาญจนาศึกษาวรรณกรรมจีนร่วมสมัยและอิทธิพลของวรรณกรรมจีนร่วมสมัยที่มีต่อผู้บริโภคชาวไทย จากการศึกษาของกาญจนาแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมจีนกับสังคมไทยนั้นมิได้ถือเป็นสิ่งใหม่ เพราะผู้บริโภคคุ้นเคยกับวรรณกรรมจีนดังกล่าว ส่งผลให้วรรณกรรมจีนเข้าถึงผู้อ่านชาวไทยได้ง่าย แม้จะอยู่ในรูปแบบการเล่าหรือเนื้อหาที่ไม่คุ้นเคย ซึ่งทำให้สำนักพิมพ์ต่างๆ เล็งเห็นช่องทางในการนำเข้าวรรณกรรมต่างวัฒนธรรมเข้ามาสู่กระบวนการแปลและเผยแพร่ในสังคมไทยเพิ่มเติม จากเดิมที่มีเพียงวรรณกรรมประเภทกำลังภายใน พงศาวดาร หรือเน้นประวัติศาสตร์ ซึ่งงานวิจัยของกาญจนาอธิบายการรับรู้ความเป็นจีน และอิทธิพลของความเป็นจีนที่คุ้นเคยกับคนไทยมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น

การสำรวจงานวิจัยในกลุ่มนี้ทำให้ผู้วิจัยพบว่า วรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ยังไม่ถูกนำมาศึกษาในประเด็นการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน ผู้วิจัยจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะนำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ เพื่อแสดงให้เห็นความสำคัญของตัวบทวรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ว่าแท้ที่จริงแล้วภายในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ และมีความสัมพันธ์กับกระบวนการต่อรองและยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวจีน

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทย

งานวิจัยที่จัดอยู่ในหมวดหมู่นี้เป็นงานวิจัยที่ศึกษาชาวจีนด้วยแง่มุมทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทย รวมถึงการรับรู้ความเป็นจีนในสังคมไทยที่มีพลวัตแตกต่างกันตามแต่ละยุคสมัย นอกจากนี้งานวิจัยกลุ่มนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบอบการเมืองการปกครอง อำนาจของกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และอำนาจของกลุ่มผู้นำของรัฐไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ที่ส่งผลต่อการควบคุมชาวจีนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการกลืนกลายและผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งถือเป็นกลไกในการควบคุมชาวจีนจากอุดมการณ์ของรัฐ โดยมีงานศึกษาประวัติศาสตร์ชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทย ดังนี้

งานวิจัยแรกเป็นงานของ Skinner (สกินเนอร์) เรื่อง *สังคมจีนในประเทศไทย* Skinner เสนอว่าชาวจีนในไทยมี 2 กลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่สามารถกลืนกลายเป็นไทย (assimilation) กับสังคมไทยได้ผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การเปลี่ยนชื่อ-สกุล การพูดภาษาไทย โดยกระบวนการต่างๆ เหล่านี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐเรื่องชาตินิยม ส่วนคนจีนอีกกลุ่มหนึ่งจะไม่มีการผสมผสานความเป็นจีนเข้ากับความเป็นไทย

บทความเรื่องต่อมาศึกษาการควบคุมชาวจีนโดยรัฐไทยที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ชาวจีนในบริบทสังคมไทย Chantavanich (1997) เขียนบทความเรื่อง *From Siamese-Chinese to Chinese-Thai: Political Conditions and Identity Shifts among the Chinese in Thailand* สุภางค์กล่าวถึงบริบทสังคมการเมืองส่งผลกับอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย เช่น แนวคิดชาตินิยมไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 อันเนื่องมาจากความต้องการสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันกษัตริย์พร้อมกับการต่อต้านการหลั่งไหลของแนวคิดคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย โดยพระองค์ได้เผยแพร่แนวคิด ชาติ ศาสน์ กษัตริย์กับการนิยามความเป็นไทย ซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์จีนในช่วงเวลานั้นมาจนถึงสมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ภาครัฐได้ออกนโยบายและกระบวนการต่างๆ เพื่อมุ่งกลืนกลายชาวจีนให้เป็นไทย เช่น พรบ.ขนานนามสกุล การแก้ไขกฎหมายสัญชาติ รวมถึงกฎหมายที่บีบบังคับโรงเรียนเอกชนสอนภาษาจีน กฎหมายควบคุมหนังสือพิมพ์จีน ซึ่งทำให้หนังสือพิมพ์จีนหลายฉบับต้องปิดตัวลง และทำให้

ชาวจีนออกห่างจากอัตลักษณ์จีนมากยิ่งขึ้น และกลายเป็นจีนสยามในที่สุด นอกจากนี้ ภายหลังรัฐไทยได้ลดจำนวนชาวจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยเหลือเพียงปีละ 200 คน ซึ่งส่งผลต่ออัตลักษณ์จีนในบริบทสังคมไทย และถือเป็นการลดทอนโอกาสสืบสานวัฒนธรรมจีนให้น้อยลงจนเหินห่างจากความเป็นจีน

เกษียร เตชะพีระ ถือเป็นนักวิชาการคนสำคัญอีกคนหนึ่งที่สนใจศึกษาชาวจีนและการรับรู้การมีอยู่ของชาวจีนในบริบทสังคมไทย โดยศึกษาผ่านละครโทรทัศน์ที่ถูกดัดแปลงจากนวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนกระแสหลักอย่าง *ลอดลายมังกร* เกษียรเขียนหนังสือเรื่อง *แลลอดลายมังกร รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม* (2537) โดยมีข้อค้นพบว่า กลุ่มชาวจีนในไทยจัดเป็นกลุ่ม ‘จีนสยาม’ คือ เป็นกลุ่มชาวจีนที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากชาวจีนในประเทศจีน โดยกลุ่มจีนสยามจะมีการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมความเป็นจีน ความเป็นไทย และมีตัวตนในบริบทสังคมไทยเท่านั้น *ลอดลายมังกร* ถือเป็นกบฏต่อธรรมเนียมการแทนตน (Tradition of Representation) “คนจีน” ในภาพยนตร์และละครไทยที่ผ่านมา และถือเป็นการปฏิวัติกระฎุมพีที่มาพร้อมกับการขยายตัวของทุนนิยมและกลุ่มนายทุนจีนในบริบทสังคมไทย

นอกจากนี้มีงานวิจัยของภูวดล ทรงประเสริฐ (2547) เรื่อง*จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่* ที่มีความพยายามนำเสนอองค์ความรู้ใหม่และประเด็นปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับชาวจีนโพ้นทะเล รวมถึงลูกหลานของคนเหล่านี้ทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีประชากรเชื้อสายจีนโพ้นทะเลตั้งหลักแหล่งอาศัยอยู่มากที่สุดในโลกตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน งานวิจัยชิ้นนี้จะเน้นสาระสำคัญของการวิเคราะห์พัฒนาการทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประชากรเชื้อสายจีนโพ้นทะเลในแต่ละประเทศตลอดช่วงศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงหักเหสำคัญของประวัติศาสตร์จีนโพ้นทะเลร่วมสมัย (Contemporary History of Overseas Chinese) ที่ส่งผลกระทบมากมายต่อสภาวะความเป็นจริงของภูมิภาคแถบนี้และสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคปัจจุบัน

นอกจากงานวิจัยข้างต้นยังมีวิทยานิพนธ์และปริญญานิพนธ์ที่ศึกษาประวัติศาสตร์ชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทย ได้แก่ ศุภวรรณ ชวรัตนวงศ์ (2540) ศึกษาบทบาทชาวจีนในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 จากการศึกษาของศุภวรรณแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทยที่มีหลักฐานปรากฏมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ชาวจีนมีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะเรื่องการค้า จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง

ในสมัยอยุธยาชาวจีนมีบทบาทอย่างสูงต่อเศรษฐกิจของไทย ทั้งการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศ โดยมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการสร้างรายได้ให้กับราชสำนัก ด้านการปกครองพบว่าทางการไทยจะแต่งตั้งชาวจีนที่มีชื่อเสียง และเป็นที่เคารพให้ดำรงตำแหน่งสำคัญเพื่อเข้ามาดูแลชาวจีนในไทย และถือเป็นวิธีหนึ่งในการควบคุมชาวจีนของทางการไทย ทั้งนี้นอกจากความมั่นคงในฐานะทางเศรษฐกิจ ชาวจีนยังต้องการแสวงหาความมั่นคงในชีวิต ซึ่งในสมัยรัตนโกสินทร์

ตอนต้นพบว่ามีการแต่งงานระหว่างชาวไทยและชาวจีนเป็นจำนวนมาก ทั้งในชนชั้นสูงและชนชั้นล่าง โดยเฉพาะการแต่งงานในชนชั้นสูงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์เป็นสำคัญ ซึ่งการแต่งงานข้ามเชื้อชาติถือเป็นอีกหนึ่งวิธีที่ใช้กลืนกลายชาวจีนให้เป็นไทย เนื่องจากชาวจีนต้องการได้รับการยอมรับเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย มาถึงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นพบว่า ชาวจีนมีฐานะและความเป็นอยู่ที่มั่นคงปลอดภัย แต่ยังมีชาวจีนบางกลุ่มที่กระทำผิดกฎหมาย เช่น การค้าฝิ่นและตั้งสมาคมอั้งยี่ เนื่องจากไม่พอใจที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากขุนนางไทย

ในประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทยมีผู้ศึกษาในยุคสมัยต่อมาไว้เช่นเดียวกัน คือ เอื้อมพร ศรสุวรรณ (2548) ศึกษาการรับรู้เรื่องชาวจีนของชนชั้นนำทางการเมืองไทยในช่วงรัชกาลที่ 5-7 วิทยานิพนธ์เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า การรับรู้ความเป็นจีนของสังคมไทยที่มีความเป็นพลวัต โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่สังคมไทยเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ชนชั้นนำมีอำนาจสูงสุดในสังคมส่งผลต่อการรับรู้ความเป็นจีน รวมถึงนโยบายที่ใช้ควบคุมและจัดการกับความเป็นจีนที่แตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย ชนชั้นนำสมัยรัชกาลที่ 5 ตระหนักถึงการรวมคนหลายชาติพันธุ์ในสังคมไทย จึงพยายามผูกน้ำใจคนเหล่านั้นและใช้วิธีจัดการคนต่างชาติพันธุ์รวมถึงคนจีนอย่างอะลุ้มอล่วย เช่น การยกเลิกการผูกปี้เพื่อลดความแปลกแยกในสังคม

มาถึงในสมัยรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงเล็งเห็นว่ามีการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์มาในประเทศไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในอำนาจราชาธิปไตยของพระองค์ จึงทรงใช้วิธีการกำหนดแยกคนไทยและไม่ใช่ไทยออกจากกัน โดยใช้ความจงรักภักดีต่อผู้ปกครองเป็นที่ตั้ง มาจนถึงสมัยรัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงเชื่อในการผสมกลมกลืนและมีความต้องการกลืนกลายชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แต่ในขณะเดียวกันก็มีมาตรการที่เด็ดขาดในการจัดการกับชาวจีนที่ปฏิบัติตนผิดกฎหมาย

เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์ (2549) ศึกษารัฐไทยกับคนจีน (พ.ศ. 2475 – 2487) งานวิจัยนี้เป็นการศึกษานโยบายของผู้นำที่ส่งผลต่อการปฏิบัติต่อคนจีนในสังคมไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 – สมัยจอมพล ป. พิบูลสงครามที่ดำเนินการกับคนจีนเข้มงวดมากขึ้น เนื่องจากรัฐไทยมีแนวคิดเกี่ยวกับชาติและชาตินิยมไทยที่เปลี่ยนไปจากเดิม โดยรัฐได้ใช้ “สัญชาติไทย” เป็นตัวกำหนดทำให้คนจีนที่มีสัญชาติจีนถูกกันออกไปอย่างชัดเจน และทำให้คนจีนได้รับผลกระทบจากการดำเนินการต่างๆ ของรัฐรวมทั้งนโยบายชาตินิยมไทยทางเศรษฐกิจ ซึ่งทำให้คนจีนเริ่มปลุกกระแสชาตินิยมจีนจนเกิดอุปสรรคต่อการผสมกลมกลืนคนจีนเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับชาวจีนกลุ่มต่างๆในบริบทสังคมไทย ภัทราภรณ์ สตาภิรมย์ (2561) เขียนปริญญานิพนธ์เรื่อง *การศึกษาอัตลักษณ์ของนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในหนังสืองานศพช่วงทศวรรษ 2450 ถึง2540* งานของภัทราภรณ์มุ่งศึกษาอัตลักษณ์นักธุรกิจไทยเชื้อสายจีน

และปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างอัตลักษณ์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ประกอบกับแนวคิดทางสังคมศาสตร์

ผลการศึกษาของภัทราภรณ์เสนอว่า หนังสืองานศพมีการสร้างและนำเสนออัตลักษณ์นักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนในด้านต่างๆ เช่น การเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ มีความเป็นไทยมากกว่าความเป็นจีน เป็นผู้มีน้ำใจ มีความขยัน อุตสาหะ เป็นบุคคลที่ทำความดีได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ซึ่งการศึกษาของภัทราภรณ์แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์มีความสัมพันธ์กับบริบททางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในแต่ละช่วงเวลา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในหัวข้อนี้แสดงถึงประเด็นร่วมกัน คือ การกล่าวถึงประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทย บทบาทของชาวจีนในประเทศไทยที่มีความเป็นพลวัตอันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ เช่น บริบทสังคมวัฒนธรรม ระบบการเมืองการปกครอง รวมถึงประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทย โดยการจัดหมวดหมู่งานศึกษาในส่วนประวัติการอพยพและความสัมพันธ์ระหว่างคนจีนกับสังคมไทยทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงพลวัตของการรับรู้ความเป็นจีนในสังคมไทย รวมถึงนโยบายรัฐไทยกับการควบคุมดูแลชาวจีนในสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้ยังทำให้ผู้วิจัยได้เข้าถึงความสำคัญของสังคมและการเมืองในแต่ละยุคสมัยที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทย

1.3 ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะประเภทวรรณกรรมที่สนทนากับเรื่องเล่าชาวจีนกระแสหลักในสังคมไทย

2. ศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในมุมมองวัฒนธรรมศึกษา โดยเน้นปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ เพศสถานะ ชนชั้นและบริบทสังคมการเมือง

1.4 สมมุติฐานของการศึกษา

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เป็นตัวบท/พื้นที่ทางวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความแตกต่างจากนวนิยายโรมานซ์ประเภทอื่น คือ นวนิยายกลุ่มนี้มีการสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์จีนภายใต้โครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งจะนำไปสู่การนิยาม ต่อรองอำนาจและช่วงชิงความหมายเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกชาวจีนโดยสัมพันธ์กับประเด็นแวดล้อมเช่น ความต่างทางชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสถานะ และระบบการเมืองการปกครอง

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน และนำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ สำหรับการกำหนดขอบเขตข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) ผู้วิจัยเลือกศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ ซึ่งในที่นี้คือตัวละครเอกไทยและตัวละครเอกจีน

2) นวนิยายที่เลือกศึกษาเป็นนวนิยายที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชาติพันธุ์ไทยกับตัวละครเอกชาติพันธุ์จีนที่เกิดและเติบโตในประเทศจีน ตัวละครเอกชาติพันธุ์จีนที่เกิดและอพยพมายังประเทศไทย รวมทั้งตัวละครเอกที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนอพยพ

3) นวนิยายที่เลือกศึกษาจะต้องนำเสนอการสนทนากันระหว่างประเด็นทางชาติพันธุ์กับขนบนวนิยายโรมานซ์ในหัวข้อต่างๆ ซึ่งชาติพันธุ์และประเด็นทางชาติพันธุ์จีนต้องมีความสำคัญกับการสร้างตัวละครเอก รวมทั้งเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญที่ส่งผลต่อโครงเรื่องหลัก

จากเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกขอบเขตข้อมูลข้างต้นมีนวนิยายที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์ทั้งหมด 9 เรื่อง (พ.ศ. 2529-2558) ดังนี้

ลำดับที่	ปีที่แต่ง	ชื่อเรื่อง	ผู้แต่ง
1.	2529	*กนกลายโบตั๋น*	ศรีฟ้า ลดาวัลย์
2.	2530	*กระท่อมไม้ไผ่*	โสภาค สุวรรณ
3.	2534	*เลดี้เยาวราช*	ทิพเกสร
4.	2538	*สามี*	พัดชา
5.	2539	*ทานตะวัน*	ว.วินิจฉัยกุล
6.	2546	*หัวใจรักเกรดรีไฟน์*	เข็มพลอย
7.	2555	*สร้อยสะบันงา*	อุมาริการ์
8.	2557	*เพลิงพยัคฆ์*	ณารา
9.	2558	*อัสดรพิโรธ*	ณารา

1.6 ขั้นตอนของการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) ที่ศึกษาตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. จัดทำหัวข้อวิทยานิพนธ์และตั้งสมมุติฐาน
2. ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

   1.2.1 นิยามและองค์ประกอบของนวนิยายโรมานซ์ นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

   1.2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาการเมืองวัฒนธรรม (cultural politics)

   1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

   เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ของไทย

   เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมไทย

   เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวจีนและสังคมจีนในประเทศไทย
3. เก็บข้อมูลนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์
4. ศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์
5. วิเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูล
6. สรุปผลและเสนอผลการวิเคราะห์

1.7 แหล่งข้อมูล

1. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. หอสมุดวังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน
4. สำนักวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์และรายงานการวิจัย (Thai Digital Collection)
6. ฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre)
7. คลังทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Thammasat University Digital Collections)
8. คลังปัญญาจุฬาฯ (Chulalongkorn University Intellectual Repository)

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าถึงการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนที่ถูกประกอบสร้างผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ รวมถึงพลวัตของอัตลักษณ์ไทย-จีนที่ถูกประกอบสร้างผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในแต่ละช่วงเวลา
3. เป็นแนวทางในการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมในประเด็นต่างๆ ผ่านนวนิยายโรมานซ์ประเภทย่อยอื่นๆ ต่อไป

1.9 ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการศึกษา

1. นวนิยายโรมานซ์

Regis (2003) เสนอนิยามนวนิยายโรมานซ์ไว้ว่าเป็น *"a work of prose fiction that tells the story of the courtship and betrothal of one or more heroines"* (Regis, 2003: 42) ผู้วิจัยนำนิยามนวนิยายโรมานซ์ของ Regis มาประยุกต์กับศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ โดยนวนิยายโรมานซ์ในที่นี้ หมายถึง นวนิยายที่นำเสนอเรื่องราวความรัก การพัฒนาความสัมพันธ์และการสมรสของตัวละครเอก ซึ่งมีการนำเสนออุปสรรคที่เป็นสิ่งกีดขวางความรักตั้งแต่ตอนต้นเรื่อง และส่วนใหญ่จะมีตอนจบสุขสมหวัง ทั้งนี้อุปสรรคที่เป็นสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ได้แก่ ความต่างทางชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสถานะ และระบอบการเมืองการปกครอง ฯลฯ

2. การเมืองวัฒนธรรม

การเมืองวัฒนธรรม (cultural politics) คือ มุมมองที่อธิบายว่าวัฒนธรรมเกิดขึ้นภายใต้โครงครอบของอำนาจ อำนาจดังกล่าวคืออำนาจในการนิยามและการผนึกตราให้นิยามนั้นคงอยู่ (Barker & Jane, 2016: 601) การเมืองวัฒนธรรมสัมพันธ์กับศาสตร์ด้านวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) ที่สนใจการนิยามหรือการสื่อความหมายผ่าน "ตัวบท" (text) ร่วมกับประเด็นเรื่องอำนาจ (นัทธนัย ประสานนาม, 2564: 14-15)

การศึกษาการเมืองวัฒนธรรมในที่นี้สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาวจีนจัดเป็น "การเมืองเรื่องความแตกต่าง"ที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มีการกระทำผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม กล่าวคือ นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจเพื่อนิยามความหมายของอัตลักษณ์ชาวจีนภายใต้โครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกไทยและจีน

3. อัตลักษณ์

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2561) เสนอความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ว่า "identity หรืออัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นปริมณฑลที่เชื่อมต่อระหว่างขั้วทั้งสอง ในด้านหนึ่ง

อัตลักษณ์ คือ “ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (social aspect) สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์-อาจารย์ ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (symbolic aspect) ด้วยเพราะการแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ดังกล่าวกระทำผ่านระบบสัญลักษณ์หลากแบบ

ในอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับมิติภายในความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลก (psychplogical and subjective aspect) และปริมณฑลของ identity และ subjectivity นี้จึงซ้อนทับกันอยู่ ซึ่งจากความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นปัจเจกที่สัมพันธ์กับสังคมนำไปสู่การแบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม

ผู้วิจัยนำนิยาม “อัตลักษณ์” ของอภิญญามาประยุกต์กับการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี เนื่องจากนิยามและลักษณะของอัตลักษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นความหมายอัตลักษณ์ชัดเจนทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับรวมหมู่ โดยเป็นการนิยามตนเองและการถูกนิยามโดยกลุ่มบุคคลอื่น ซึ่งในที่นี้คือ ชาวจีนนิยามตนเองและถูกนิยามโดยชาวไทยภายใต้โครงเรื่องหลักของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะศึกษาและนำไปสู่ข้อสรุปของความหมายอัตลักษณ์ที่มิได้ยึดโยงกับชาติกำเนิดเป็นภาพตายตัว แต่มีพลวัตและมีความเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสถานะ

4. ชาวจีน

ในบริบทสังคมไทยมีการถกเถียงถึงคำเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีการใช้คำเรียกแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าส่วนหนึ่งเป็นผลจากอิทธิพลของกระบวนการกลืนกลายชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยกับการรับรู้อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์จีนที่แตกต่างกัน โดยมีตัวอย่างดังนี้

เกษียร เตชะพีระ (2537) นิยามความหมายของจีนสยามไว้ว่า

> ความเป็นจีนสยาม” จึงไม่ใช่ “ความเป็นจีน” “ความเป็นไทย” หรือ “ความเป็นครึ่งจีนครึ่งไทย” แต่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่างหากของคนจีนลูกจีนในเมืองไทยที่งอกเงยขึ้นมาจากเบ้าหลอมทางวัฒนธรรมระหว่างความเป็นจีน (ซึ่งพกพามาจากติ่งซัว), ความเป็นไทย, ความเป็นลาว และความเป็นอะไรต่อมิอะไรอื่นๆ (ซึ่งพบพานที่นี่) เป็นสิ่งที่มีประสบการณ์ โครงสร้างทางความรู้สึก ความอ่อนไหวรับรู้ และกาลเทศะอันเป็นบุคลิกเฉพาะตัว
>
> (เกษียร เตชะพีระ, 2537: 53)

การเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนในสังคมไทยว่า “จีนสยาม” ตามเกษียรแสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์จีนถูกหล่อหลอมจากทั้งวัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในสังคมไทย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า “จีนสยาม” ไม่อาจครอบคลุมถึงชาวจีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 9 เรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ เนื่องจากชาวจีนในนวนิยายกลุ่มนี้มิใช่กลุ่มชาวจีนที่เกิดและถูกหล่อหลอมในสังคมไทยทั้งหมด โดยมีชาวจีนจากนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* และ *กระท่อมไม้ไผ่* ที่เกิดและเติบโตในประเทศจีน

นอกจากนี้การเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนว่า “จีนสยาม” ยังแสดงนัยว่ากลุ่มชาติพันธุ์จีนสามารถกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืนเช่นเดียวกับกลุ่มชาติพันธุ์จีนในเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักจากวรรณกรรมสัจนิยม จึงทำให้มิอาจทำให้เข้าถึงการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ที่ยังสร้างไม่เสร็จ ผู้วิจัยจึงมิได้นำ “จีนสยาม” ตามการให้นิยามโดยเกษียรมาเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนในวิทยานิพนธ์นี้

นอกจากการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนว่า “จีนสยาม” ทักษ์ เฉลิมเตียรณ เรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนว่า “ชาวไทยเชื้อสายจีน” โดยทักษ์อธิบายเหตุผลของการเรียก ดังนี้ *“ผมใช้คำว่า “ไทยเชื้อสายจีน” อย่างหลวมๆ เพื่อระบุถึงคนไทยที่มีบรรพบุรุษเป็นคนจีน คำว่า ไทยเชื้อสายจีนมีความหมายที่ลื่นไหล เนื่องจากไม่มีนิยามชัดเจนว่าเมื่อไหร่ที่บุคคลหนึ่งจะไม่ใช่ไทยเชื้อสายจีนอีกต่อไปแล้วหลังจากที่มีการแต่งงานกับคนในท้องถิ่นมาหลายชั่วอายุคน* (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2558: 192)

การที่ผู้วิจัยไม่ได้นำการเรียก “ชาวไทยเชื้อสายจีน” มาเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มีเหตุผลบางประการที่คล้ายคลึงกับการไม่เลือกใช้ “จีนสยาม” เนื่องจากการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนว่า “จีนสยาม” และ “ชาวไทยเชื้อสายจีน” มีนัยว่าชาวจีนสามารถกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้อย่างสนิทเนียน ทั้งที่ความจริงแล้วในนวนิยายทั้ง 9 เรื่องยังแสดงให้เห็นกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ของชาวจีนผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนว่า “ชาวจีน” ในวิทยานิพนธ์นี้มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์จากนิยามของพัชรี วราศรัย (2537: 7) ที่ได้นิยามชาวจีน หมายถึง*“ชาวจีนต่างด้าวที่อพยพเข้ามาในประเทศไทย รวมถึง “ลูกจีน” ที่เกิดในเมืองไทยถือสัญชาติไทยมีบิดาหรือมารดาเป็นจีน”*

เนื่องจากวิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน ซึ่งในกลุ่มข้อมูลที่ศึกษามีการสร้างตัวละครเอกชาวจีนทั้งที่เกิดและเติบโตในประเทศไทย โดยมีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนอพยพ ตัวละครเอกชาวจีนที่เกิดและเติบโตในประเทศจีน และมีโอกาสมาประเทศไทยเพื่อปฏิสัมพันธ์กับตัวละครเอกชาวไทย รวมถึงตัวละครเอกชาวจีนที่เกิดในประเทศจีนและอพยพมายังประเทศไทยในช่วงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองของจีน ดังนั้นการนำนิยาม “ชาวจีน” ของพัชรีมาศึกษาใน

วิทยานิพนธ์นี้จึงมีความเหมาะสมและครอบคลุมกับตัวละคร “ชาวจีน”ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มากที่สุด เพราะมิได้จำกัดแค่ชาวจีนที่มีสัญชาติไทย ซึ่งหมายถึงการถูกนิยามโดยรัฐไทยเท่านั้น รวมทั้งการเลือกเรียกกลุ่มชาติพันธุ์จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ว่า “ชาวจีน” ยังมีนัยถึงการไม่ถูกกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืนเช่นเดียวกับชาวจีนในวรรณกรรมสัจนิยมที่ถือเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักในสังคมไทย

บทที่ 2
กรอบทฤษฎีและภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ในบทนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอกรอบทฤษฎีและภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยลำดับแรกผู้วิจัยจะนำเสนอภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ได้แก่ บริบทสังคม เนื่องจากบริบทสังคมในแต่ละช่วงเวลาส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์จีนแตกต่างกัน ซึ่งบริบทสังคมถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี หัวข้อที่ 2 คือ นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เป็นการเสนอนิยามและข้อมูลของวรรณกรรมกลุ่มนี้ ส่วนหัวข้อสุดท้ายของบทนี้ คือ กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ประกอบด้วยมโนทัศน์การเมืองวัฒนธรรม (cultural politics) และมโนทัศน์เกี่ยวกับอัตลักษณ์ (identity) เพื่อพัฒนาเป็นกรอบคิดสำหรับวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบทถัดไป

2.1 ภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

เนื่องจากผู้วิจัยมีมุมมองในการทำความเข้าใจการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีว่า อัตลักษณ์เกิดจากการนิยามของปัจเจก/กลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งการถูกนิยามโดยกลุ่มบุคคลอื่นที่มาปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มชาติพันธุ์ อัตลักษณ์มีความเป็นพลวัต เป็นสิ่งประกอบสร้างทางสังคมและไม่ได้ยึดโยงกับชาติพันธุ์และชาติกำเนิดเช่นที่มีการศึกษามาก่อน ดังนั้นการทำความเข้าใจความหมายและกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ชาวจีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจภูมิหลังที่เกี่ยวข้องกับนวนิยาย โดยเฉพาะบริบทสังคมที่นวนิยายทั้ง 9 เรื่องกล่าวถึงและบริบทสังคมในช่วงเวลาที่นวนิยายทั้ง 9 เรื่องได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ เนื่องจากบริบทสังคมในแต่ละช่วงเวลาย่อมส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยแตกต่างกัน ซึ่งจะนำไปสู่การทำความเข้าใจกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบทถัดไป

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 9 เรื่องตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างทศวรรษ 2520-2550 โดยสามารถจัดแบ่งนวนิยายตามบริบทสังคมที่นวนิยายกล่าวถึงออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 นวนิยายที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนช่วงประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในพ.ศ. 2492 ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ กลุ่มที่ 2 นวนิยายที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงต้นทศวรรษ 2500 ประกอบด้วยนวนิยาย 3 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* ของอุมาริการ์ *เพลิงพยัคฆ์* และ

อัสดรพิโรธ ของณารา กลุ่มที่ 3 นวนิยายที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนช่วงปลายเหตุการณ์ปฏิวัติวัฒนธรรมจีน ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ของศรีฟ้า ลดาวัลย์ ส่วนนวนิยายกลุ่มที่ 4 เป็นนวนิยายที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนในระหว่างทศวรรษ 2530-2540 ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *สามี* ของพัดชา นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ของว.วินิจฉัยกุล นวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* ของทิพเกสร และนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ของยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง

เนื่องจากบริบทสังคมในช่วงเวลาต่างๆ ส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนแตกต่างกัน ในที่นี้ผู้วิจัยจะเริ่มตั้งต้นนำเสนอบริบทสังคมตั้งแต่ช่วงจอมพลป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากจอมพลป. เป็นผู้สานต่ออุดมการณ์ชาตินิยมจากรัชกาลที่ 6 ซึ่งเอื้อให้เกิดการกลืนกลายเป็นไทยของชาวจีน จนส่งผลให้กลุ่มชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทยในช่วงเวลานี้ต้องถูกตัดขาดจากวัฒนธรรมจีนในที่สุด โดยมีตัวอย่างดังนี้ *"ปี 2482 จอมพล ป. ปิดโรงเรียนจีน ขณะเดียวกันก็ทำให้การแปลงสัญชาติทำได้ง่ายขึ้นสำหรับคนจีน"* (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2558: 200) และเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 จบลง การเรียนการสอนภาษาจีนในประเทศไทยสิ้นสุดลง คนเชื้อสายจีนถูกตัดขาดจากวัฒนธรรมจีน จนกระทั่งประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ใน พ.ศ. 2492 การเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในพ.ศ. 2492 ของจีนถือเป็นอีกหนึ่งหมุดหมายสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทย เพราะทำให้คนจีนในเมืองไทยกลับมาตระหนักในชาตินิยมจีนอีกครั้ง หลังจากที่ถูกรัฐไทยใช้อำนาจควบคุมมาช่วงเวลาหนึ่ง

คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร (2559: 204) กล่าวถึงความรู้สึกชาตินิยมจีนในเมืองไทยหลังเหตุการณ์ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศจีนพ.ศ. 2492 ไว้ว่า เหตุการณ์นี้ส่งผลให้กลุ่มชาติพันธุ์จีนหันกลับเข้าสู่รากเหง้าความเป็นจีนอีกครั้งหนึ่งผ่านการกระทำต่างๆ เช่น ความนิยมใช้ชื่อจีน การส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนจีนมากกว่าช่วงที่จอมพลป.ควบคุมโรงเรียนจีน รวมทั้งส่งเงินกลับไปยังครอบครัวในประเทศจีนมากขึ้น แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างพรรคก๊กมินตั๋งและคอมมิวนิสต์จีนในกรุงเทพ รัฐไทยจึงกลับมาใช้นโยบายควบคุมคนจีนอย่างเข้มงวดอีกครั้ง โดยมีมุมมองว่าคอมมิวนิสต์เป็นภัยคุกคามความมั่นคงของชาติไทย ส่งผลให้มีการจำกัดจำนวนคนจีนเข้าประเทศไทย ซึ่งถือเป็นการปราบปรามคอมมิวนิสต์และควบคุมคนจีนไปพร้อมกัน นอกจากนี้หลังจากที่รัฐบาลผ่านพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 นอกจากรัฐบาลจะปราบปรามผู้เห็นต่างยังได้ควบคุมโรงเรียนจีนอย่างเข้มงวด และห้ามคนจีนติดต่อและส่งเงินกลับประเทศจีน รวมทั้งนำกฎหมายสงวนอาชีพบางอาชีพสำหรับคนไทยกลับมาใช้และปรับพระราชบัญญัติสัญชาติ ส่งผลให้การเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทยได้ยากขึ้น

ทศวรรษ 2500 ภายหลังการปฏิวัติโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ในพ.ศ. 2501 ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยจากระบอบเศรษฐกิจทุนนิยมเน้นชาตินิยมของจอมพลป. พิบูลสงครามมาสู่ระบอบเศรษฐกิจทุนนิยมที่สนับสนุนการเติบโตของเอกชน ความเปลี่ยนแปลงที่

สำคัญซึ่งส่งผลต่ออัตลักษณ์ชาวจีนในช่วงเวลานี้ คือ รัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ในพ.ศ. 2504-2509 ส่งผลต่อบทบาทพ่อค้าจีนในสังคมไทย เพราะพ่อค้าจีนกลายเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทในการร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยมากขึ้น โดยสมาคมพ่อค้านักธุรกิจเชื้อสายจีนได้เข้าร่วมกับหอการค้าไทยและหอการค้าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ จัดตั้งเป็นสภาหอการค้า เมื่อสมาคมพ่อค้านักธุรกิจเชื้อสายจีนมีบทบาททางการค้าและเศรษฐกิจมากขึ้น ประกอบกับบริบทสังคมไทยในช่วงเวลานี้มีการฟื้นฟูพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไทย พ่อค้านักธุรกิจจีนที่ต้องการความมั่นคงในการทำธุรกิจในประเทศไทยจึงเลือกผูกสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมไทยที่สำคัญ นั่นคือ สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2566: 165) กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวจีนกับเครือข่ายสังคมไทยนับตั้งแต่ทศวรรษ 2490 ไว้ว่า *“โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่ทศวรรษ 2500 ระบอบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการของจอมพลสฤษดิ์ได้อาศัยพระบารมีเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้แก่การรัฐประหารและการดำรงอยู่ของระบอบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ ทั้งยังอ้างถึงความจงรักภักดีและการปกป้องราชบัลลังก์จากภัยคอมมิวนิสต์”*

เมื่อสถาบันกษัตริย์ไทยกลายเป็นตัวแทนสำคัญของรัฐไทยในช่วงเวลานี้ ส่งผลให้กลุ่มนายทุนจีนที่ต้องการแสวงหาความมั่นคงทั้งทางเศรษฐกิจและความรู้สึกได้หันมาให้การสนับสนุนกิจการของราชสำนักไทยอย่างแข็งขันผ่านการบริจาคเงินสมทบทุนและน้อมเกล้าถวายสิ่งของต่างๆ โดยสังเกตว่ากลุ่มนายทุนจีนที่สนับสนุนกิจการของราชสำนักไทยอย่างแข็งขันในหลายตระกูลจะได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ หรือกิจการบางแห่งของกลุ่มนายทุนจีนที่มีสายสัมพันธ์อันดีกับราชสำนักไทยจะได้รับพระราชทานครุฑตราตั้ง เป็นต้น

นอกจากการแสวงหาความมั่นคงของกลุ่มพ่อค้านักธุรกิจจีน ซึ่งเป็นชนชั้นนำผ่านการสนับสนุนสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย กลุ่มชนชั้นกลางเชื้อสายจีนที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นนับตั้งแต่ทศวรรษ 2500 ได้นำเสนอมโนทัศน์สำคัญที่แสดงถึงความต้องการเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย คือ “คนจีนเสื่อผืนหมอนใบใต้พระบรมโพธิสมภาร” โดยนำเสนอผ่านนวนิยายสัจนิยมเรื่องสำคัญในทศวรรษ 2510 ได้แก่ *จดหมายจากเมืองไทย* ของโบตั๋น (2512) และ *อยู่กับก๋ง* ของหยก บูรพา ทั้งนี้แม้ว่ากลุ่มนักธุรกิจเชื้อสายจีนมีความพยายามแสวงหาความมั่นคงกับการดำรงชีวิตในประเทศไทย และความมั่นคงในการทำธุรกิจผ่านความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมไทย เช่น สถาบันพระมหากษัตริย์ไทย รวมถึงการถ่ายทอดมโนทัศน์ “คนจีนเสื่อผืนหมอนใบใต้พระบรมโพธิสมภาร” ของชนชั้นกลางเชื้อสายจีนในทศวรรษ 2510 ที่ส่งผลต่อภาพเหมารวมของอัตลักษณ์ชาวจีนในช่วงเวลานี้ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าความพยายามของกลุ่มชาวจีนที่ต้องการกลืนกลายเป็นไทยยังมีเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความต้องการแสดงให้รัฐไทยลดความหวาดระแวงต่อการมีอยู่ของกลุ่มตนเอง เนื่องจากเหตุการณ์สำคัญในประเทศจีน คือ การปฏิวัติวัฒนธรรมจีนที่เป็นเหตุการณ์สืบเนื่อง

มาตั้งแต่ พ.ศ. 2509-2519 ภายหลังจากประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในพ.ศ. 2492 ซึ่งทั้ง 2 เหตุการณ์นี้ส่งผลให้ประเทศจีนต้องปิดม่านไม้ไผ่ขาดการติดต่อและการรับวัฒนธรรมจากต่างประเทศรวมถึงประเทศไทย โดยทั้ง 2 เหตุการณ์ส่งผลต่อมุมมองของคนไทยที่มีต่ออัตลักษณ์จีนว่าถูกยึดโยงกับประเทศจีนที่ถูกปกครองด้วยคอมมิวนิสต์ ดังนั้นคนจีนจึงเป็นคอมมิวนิสต์ที่อยู่ตรงกันข้ามกับชาวไทย

เพ็ญนภา หมอนสอาด (2550) กล่าวถึงมุมมองของสังคมไทยที่มีต่อภาพลักษณ์ชาวจีนในช่วงพ.ศ. 2512-2529 ซึ่งส่งผลต่อชาวจีนบางกลุ่มที่ต้องการแสวงหาความมั่นคงในการดำรงชีวิตและประกอบกิจการในประเทศไทย จึงต้องผูกสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมไทย *“ภาพลักษณ์ “คอมมิวนิสต์” ยังคงมีนัยบางส่วนหมายถึงประเทศจีนและชาวจีนในเมืองไทย เนื่องจากประเทศจีนในช่วงเวลานั้นได้มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ประกอบกับการที่ชาวจีนอพยพเข้ามาเป็นจำนวนมากในช่วงทศวรรษ 2480-2500 ได้เข้ามามีบทบาททางเศรษฐกิจของประเทศ ทำให้รัฐไทยเกิดความหวาดกลัวและหวาดระแวงว่ากลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาจะนำเอาลัทธิดังกล่าวมาเผยแพร่และเข้ามาครอบคลุมระบบเศรษฐกิจของประเทศ”*(เพ็ญนภา หมอนสอาด, 2550: 124)

มาถึงบริบทสังคมไทยในทศวรรษ 2520 หลังจากเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนการปกครองในระบอบเผด็จการมาสู่การปกครองแบบพลเรือน และการปกครองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ จนกระทั่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยเต็มใบในทศวรรษ 2530 ซึ่งจากการเปลี่ยนแปลงขั้วความคิดทางการเมืองที่สำคัญทำให้กลุ่มนายทุนชาวจีนเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยมากขึ้นกว่ายุคก่อนหน้า โดยเฉพาะด้านสังคมและเศรษฐกิจ

เพ็ญนภา หมอนสอาด (2551: 60) กล่าวถึงความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและบทบาทของกลุ่มทุนจีนในทศวรรษ 2530 ไว้ว่า *“แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 และ ฉบับที่ 5 มีผลต่อการขยายตัวของกลุ่มทุน หรือ คนชั้นกลางเชื้อสายจีน ซึ่งพิจารณาได้จากผลการดำเนินงานของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 4 ที่ปรากฏว่า ธุรกิจสาขาเหมืองแร่ สาขาก่อสร้าง และการคมนาคมเป็นธุรกิจที่มีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นกว่าเป้าหมายไล่เรียงกันตามอัตราสูงลงมาตามลำดับ”*

ทศวรรษ 2520 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศจีนเปิดรับโลกภายนอกจนกลายเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในอีก 10 ปีต่อมา ยิ่งทำให้คนไทยเชื้อสายจีนภาคภูมิใจกับความเป็นจีนของตัวเองมากขึ้น ครอบครัวชาวจีนในประเทศไทยได้เดินทางกลับไปเยือนถิ่นกำเนิด และสืบสานความสัมพันธ์กับเครือญาติ นอกจากนี้ปลายทศวรรษ 2520 รัฐบาลได้ยกเลิกข้อห้ามไม่ให้ผู้สมัครส.ส. ใช้ชื่อแซ่แบบจีน ในแวดวงวรรณกรรมไทย จิตรา ก่อนันทเกียรติ นักเขียนสตรีเชื้อสายจีนแต้จิ๋วได้ตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับขนบธรรมเนียม พิธีกรรม และวัฒนธรรมจีน โดยผลงานของจิตราได้รับความนิยมมากในยุคนี้

นอกจากนี้ยังมีหนังสือประวัติของตระกูลไทย-จีนหลายตระกูลใหญ่ที่เป็นหนังสือขายดีในช่วงเวลานี้เช่นเดียวกัน

บริบทสังคมไทยในทศวรรษ 2530 อยู่ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 6 ในทศวรรษ 2530 ส่งผลให้ช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มทุนจีนที่ประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ขยายตัว โดยมีความคาบเกี่ยวกับ 2 รัฐบาล คือ รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์และรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ภัทราภรณ์ สตาภิรมย์ กล่าวถึงบทบาทของกลุ่มคนจีนในสมัยพลเอกเปรมเป็นรัฐบาลไว้ว่า

> ในสมัยที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมมนตรี (พ.ศ. 2523-2531) มีกลุ่มนายทุนนักธุรกิจเข้าไปมีบทบาทในรัฐบาล รวมทั้งการกำหนดนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ เช่น นายบุญชู โรจนเสถียร เป็นรองนายกรัฐมนตรี นายสมหมาย ฮุนตระกูลเป็นรัฐมนตรีกระทรวงการคลัง นายวิศิษฐ์ ตันสัจจา เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นต้น

จากความเฟื่องฟูของเศรษฐกิจขั้นสูงสุดในทศวรรษ 2530 ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์จีนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นจีน และได้มีการเผยแพร่นวนิยายสัจนิยมเรื่องสำคัญ คือ *ลอดลายมังกร* ผลงานของประภัสสร เสวิกุลที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษนี้ นวนิยายเรื่องนี้ได้บอกเล่าเรื่องราวการก่อร่างสร้างตัวและการฝ่าฟันอุปสรรคต่างๆ ของเหลียง สือพาณิชย์ และภายหลังเมื่อนำไปดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก

เกษียร เตชะพีระ (2537: 15-16) กล่าวถึงละครโทรทัศน์เรื่อง *ลอดลายมังกร* ไว้ว่า *“ลอดลายมังกร เป็นกบฏต่อธรรมเนียมการแทนตน (tradition of representation) คนจีนในหนังและละครโทรทัศน์ไทย”* ซึ่งเกษียรได้ขยายความต่อว่า *ลอดลายมังกร* ได้แสดงออกและเชิดชูค่านิยมของชาวจีนอพยพเป็นพื้น แทนที่จะเป็นค่านิยมแบบศักดินาหรือข้าราชการไทย ถือเป็นการปฏิวัติกระฎุมพีในบริบทวัฒนธรรมบันเทิงแบบไทย

หลังจากคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ยึดอำนาจจากพลเอกชาติชายและแต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุนเป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงพ.ศ. 2534-2535 ทำให้ชาวไทยเชื้อสายจีนได้เข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นอีกช่วงหนึ่ง และมีลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนหลายคนที่ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เช่น นายชวน หลีกภัย (พ.ศ. 2535-2537) นายบรรหาร ศิลปอาชา (พ.ศ. 2537-2538) พลเอกเชาวลิต ยงใจยุทธ (พ.ศ. 2538-2540) ทั้งนี้หลังจากวิกฤตการณ์เศรษฐกิจฟองสบู่ในพ.ศ. 2540 ส่งผลให้กลุ่มนักธุรกิจเชื้อสายจีนหลายตระกูลต้องตกอยู่ในภาวะล้มละลาย ทำให้ต้องมีการปรับปรุงกิจการเพื่อความอยู่รอด เช่น ตระกูลหวั่งหลีจำต้องขายกิจการธนาคารนครธน ซึ่งภายหลังได้ขายต่อกับกับธนาคารแสตนดาร์ดชาเตอร์ เป็นต้น โดยผลกระทบจากวิกฤตการณ์

เศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 ต่อธุรกิจต่างๆ ทำให้คนในสังคมมีความสนใจศึกษาและเรียนรู้ประสบการณ์ของนักธุรกิจจีนที่สามารถพากิจการให้รอดพ้นวิกฤตในช่วง 2540 นอกจากนี้ยังมีหนังสือที่กล่าวถึงมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนที่ถูกเผยแพร่ในช่วงเวลานี้ เช่น *ตึงหนั่งเกี้ย* ของจิตรา ก่อนันทเกียรติ ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2553: 233) กล่าวถึงหนังสือของจิตราไว้ว่า *“หนังสือส่วนใหญ่ของจิตราเต็มไปด้วยข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับวัฒนธรรมจีน ความหมายของคำจีน การเฉลิมฉลอง พิธีกรรม งิ้ว อาหาร พิธีทางศาสนา และอีกมาก มันคือคู่มือการกลับไปเป็นจีนในทางวัฒนธรรมอีกครั้ง”*

จากบริบทสังคมตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2480 ถึงทศวรรษ 2540 แสดงให้เห็นพลวัตของอัตลักษณ์จีนที่ถูกรับรู้ในสังคมไทยแต่ละช่วงเวลาว่ามีความแตกต่างกัน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักจากวรรณกรรมสัจนิยมยังคงมีอิทธิพลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าความสมจริงของประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีน และความสมจริงของวรรณกรรมสัจนิยมส่งผลให้ผู้รับสารไม่ได้ตั้งคำถามถึงความเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จีนกับสังคมไทย เพียงแต่รับรู้ว่าช่วงเวลาหนึ่งคนจีนถูกรับรู้ว่าเป็น “คนอื่น” เป็น “คอมมิวนิสต์” เนื่องจากการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน พ.ศ. 2492 รวมถึงเหตุการณ์ปฏิวัติวัฒนธรรมจีน หรือช่วงเวลาที่คนจีนสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวได้จนมีฐานะมั่นคง และมีความสัมพันธ์กับเครือข่ายสำคัญของสังคมไทยเป็นปัจจัยที่ทำให้ภาพลักษณ์ของคนจีนเปลี่ยนไป และได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยทั้งในฐานะของกลุ่มนายทุนนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ และชนชั้นกลางที่เป็นคนส่วนใหญ่ในประเทศ

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 9 เรื่องที่ผู้วิจัยศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้เป็นนวนิยายที่กล่าวถึงความรักและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-จีนที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาดังที่กล่าวมา โดยเป็นผลงานของนักเขียนสตรีทั้ง 8 คน ได้แก่ ศรีฟ้า ลดาวัลย์, โสภาค สุวรรณ, ว.วินิจฉัยกุล, พัดชา, ทิพเกสร, ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, ณารา และอุมาริการ์ ซึ่งความน่าสนใจ คือ นอกจากนวนิยายทั้ง 9 เรื่องถูกสร้างขึ้นจากนักเขียนสตรีที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน และเป็นนักเขียนต่างรุ่น นวนิยายทั้ง 9 เรื่องยังนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนที่หลากหลายกว่าวรรณกรรมสัจนิยม ซึ่งนำไปสู่การประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาวจีนที่แตกต่างจากการรับรู้เดิมของสังคมไทยผ่านโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักระหว่างชาติพันธุ์ โดยผู้วิจัยจะนำบริบทสังคมรวมถึงภูมิหลังของนักเขียนที่แตกต่างกันไปศึกษาวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบทถัดไป เพื่อให้เข้าถึงความหมายและความสำคัญของกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ผ่านมุมมองของนักเขียนสตรี โดยผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้จะไปตั้งบทสนทนากับความรู้ชุดเดิมเกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนที่เป็นมุมมองกระแสหลักในสังคมไทย

2.2 นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ (ethnic romance novel)

Kristin Ramsdell เสนอความหมายของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ไว้ว่า

> "Romance novels in which the cultural, racial, or ethnic background of one or more of the characters plays a major role in the story and in the protagonists romantic relationship." (Ramsdell, 2012: 438)

จากนิยามของ Ramsdell สามารถสรุปได้ว่า นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เป็นงานเขียนที่นำเสนอเรื่องราวความรักระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ ซึ่งประเด็นทางชาติพันธุ์และภูมิหลังชาติพันธุ์ที่มาสนทนากับขนบนวนิยายโรมานซ์นอกจากจะส่งผลต่อการสร้างตัวละคร ยังส่งผลต่อโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ ซึ่งในที่นี้คือประเด็นทางชาติพันธุ์จีนที่นอกจากจะส่งผลต่อการสร้างตัวละครเอกชาวจีน ยังส่งผลต่อพัฒนาการโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ โดยสิ่งสำคัญก็คือประเด็นทางชาติพันธุ์จีนจะนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ตัวละครเอกชาวจีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

เนื่องจากนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ยังไม่มีการศึกษาและจัดประเภทมาก่อนในบริบทสังคมไทย ในลำดับแรกผู้วิจัยต้องการนำเสนอนิยามและลักษณะของวรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ รวมทั้งนำเสนอประเด็นทางชาติพันธุ์ที่มาสนทนากับขนบของนวนิยายโรมานซ์ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในลำดับถัดไป

2.2.1 นวนิยายโรมานซ์ (romance novel)

Pamela Regis ได้เสนอนิยามนวนิยายโรมานซ์ไว้ว่า A romance novel *"a work of prose fiction that tells the story of the courtship and betrothal of one or more heroines"* (Regis, 2003: 42) จากนิยามข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า นวนิยายโรมานซ์ หมายถึงนวนิยายที่นำเสนอความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอก ซึ่งนำไปสู่การสมรักสมรสของตัวละครเอกในตอนท้ายเรื่อง โดยส่วนใหญ่มักมีตอนจบที่สุขสมหวัง

นอกจากนิยามของ Regis ยังมีนิยามนวนิยายโรมานซ์ ของ Cawelti กล่าวถึง "Romance" ในหนังสือ *Formula Stories as Art and Popular Culture* สามารถสรุปได้ว่า นวนิยายโรมานซ์เป็นนวนิยายที่แสดงพัฒนาการและสัมพันธภาพของความรักระหว่างชายและหญิง ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้นวนิยายเรื่องนั้นแตกต่างไปจากนวนิยายผจญภัยและนวนิยายลึกลับ แม้นวนิยายรักอาจจะมีเรื่องราวของการผจญภัย แต่อันตรายที่ต้องเผชิญนั้นกลับทำให้สัมพันธภาพของความรักมีมากยิ่งขึ้น (Cawelti, 1976 อ้างถึงในศุภร จารุจรณ, 2540: 36)

สำหรับลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ สมาคมนักเขียนนวนิยายโรมานซ์แห่งสหรัฐอเมริกา (Romance Writers of America) เสนอไว้ว่า นวนิยายโรมานซ์นำเสนอลักษณะนวนิยายที่มีความรักเป็นศูนย์กลาง (A central love story) และมีตอนจบที่สร้างความสุข สร้างความพึงพอใจทางอารมณ์ในแง่บวก (An emotionally-satisfying and optimistic ending) [1]

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า นิยามและลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้วรรณกรรมกลุ่มนี้มักไม่ถูกผู้อ่านตั้งคำถามถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังความรักระหว่างตัวละครเอก เมื่อผู้วิจัยศึกษาภูมิหลังนวนิยายโรมานซ์ทำให้เห็นว่า นวนิยายโรมานซ์เป็นกลุ่มงานวรรณกรรมอีกกลุ่มหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากวรรณกรรมกลุ่มอื่น รวมทั้งการรับรู้ของคนในสังคมต่อการมีอยู่ของวรรณกรรมกลุ่มนี้ก็มีพลวัตจากปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การเมืองการปกครอง พัฒนาการสื่อสิ่งพิมพ์ ฯลฯ

นวนิยายโรมานซ์มีพัฒนาการตั้งแต่ยุคคลาสสิกจากผลงาน *โอดิสซี* (Odyssey) ของ Homer ถือเป็นต้นกำเนิดนวนิยายโรมานซ์ที่สำคัญ โดยโรมานซ์ในยุคคลาสสิกยังไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มงานประเภทใดอย่างอิสระ เนื่องจากยังเป็นลักษณะกลวิธีที่สอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมประเภทอื่น มาถึงยุคกลาง นวนิยายโรมานซ์เป็นลักษณะงานเขียนที่ใช้ภาษาตระกูลโรมานซ์ และมีเนื้อหาเกี่ยวกับอัศวิน ซึ่งความหมายของนวนิยายโรมานซ์ในยุคกลางส่งอิทธิพลต่อการศึกษานวนิยายโรมานซ์ในบริบทสังคมไทย โดยเป็นความหมายที่แตกต่างจากนวนิยายโรมานซ์ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ส่วนยุคเรเนซองส์และหลังเรเนซองส์เป็นช่วงเวลาที่ผู้คนเริ่มหันกลับเข้าสู่แนวคิดที่เป็นแบบแผน ทำให้งานเขียนแนวโรมานซ์ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก เพราะไม่มีรากฐานอยู่บนความเป็นจริง ทั้งยังอยู่ตรงข้ามกับกรอบคิดเหตุผล ซึ่งเป็นผลพวงจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมส่งผลให้นวนิยายโรมานซ์ในยุคนี้ซบเซา

นวนิยายโรมานซ์มีพลวัตเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาจนถึงคริสตร์ศตวรรษที่ 20 นวนิยายโรมานซ์เริ่มถูกรับรู้ด้วยมุมมองใหม่ อันเนื่องมาจากความคิดแบบหลังสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับวรรณกรรมและวัฒนธรรมประชานิยม ส่งผลให้งานเขียนจำพวกลึกลับสยองขวัญ สืบสวนสอบสวนและโรมานซ์ได้รับความสนใจในฐานะวรรณกรรมอีกครั้ง แม้ว่านวนิยายโรมานซ์ในยุคนี้ยังคงมีลักษณะเหมือนกับยุคก่อนที่นำเสนอความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกเป็นโครงเรื่องหลัก แต่ก็มีรูปแบบที่แตกต่างจากยุคก่อน เช่น นวนิยายโรมานซ์รูปแบบจดหมาย นวนิยายโรมานซ์รูปแบบบันทึก สารคดีท่องเที่ยว ฯลฯ

[1] ค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจาก Romance Writers of America, *About the Romance Genre*, accessed December 6, 2022, available from https://www.rwa.org/Online/Romance_Genre/About_Romance_Genre.aspx.

จากการศึกษานิยามและลักษณะของนวนิยายโรมานซ์ทำให้ผู้วิจัยเข้าถึงลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้ คือ โครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอก โดยโครงเรื่องหลักของนวนิยายโรมานซ์เป็นลักษณะของโครงเรื่องแนวพาฝัน David Lodge กล่าวถึงโครงเรื่องแนวพาฝันไว้ว่า

> โดยโครงสร้างแล้วก็คือการเลื่อนความสมปรารถนาในความรักของตัวเอกออกไปโดยการสร้างอุปสรรคลักษณะต่างๆ ผลก็คือทำให้ตัวเอกเกิดความกังวลใจ และความอ่อนไหวของอารมณ์ ความน่าสนใจของเรื่องพาฝันอยู่ที่การนำเสนออารมณ์ ความกังวลใจและทางเลือกของตัวเอก ลักษณะการเลื่อนความสมปรารถนาของตัวเอกออกไปทำได้หลายวิธีการ เช่น 1. สร้างความเข้าใจผิดระหว่างพระเอกกับนางเอก เกิดจาก ก- แผนร้ายหรือเล่ห์กลของตัวละครตัวอื่น ข- อุปสรรคเนื่องมาจากทรัพย์สมบัติ ค- อุปสรรคเนื่องมาจากอคติของครอบครัว 2. ความยุ่งเหยิงเกี่ยวกับกองมรดก การค้นหาทายาทที่หายไป 3. พระเอกนางเอกไม่ถูกชะตากัน เนื่องจาก ก- ลักษณะ ท่าที ทัศนคติของฝ่ายหนึ่งทำให้อีกฝ่ายไม่พอใจ ข-ตัวเอกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้ามาสอดแทรก ขัดขวางทำให้เกิดอุปสรรค 4. การประพฤติผิดทำนองคลองธรรม (Lodge, 1990: 117 อ้างถึงใน สรณัฐ ไตลังคะ, 2560: 44-45)

จากนิยาม ลักษณะสำคัญ และโครงเรื่องพาฝันของนวนิยายโรมานซ์สามารถสรุปได้ว่า นวนิยายโรมานซ์ หมายถึง นวนิยายที่นำเสนอความรักและการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชายหญิง ซึ่งในตอนท้ายเรื่องมักมีตอนจบสุขสมหวังเป็นส่วนใหญ่ โดยมีการนำเสนออุปสรรคที่ส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ภายในเรื่องที่ทำให้ตัวละครเอกต้องต่อสู้เพื่อความรัก ทั้งนี้อุปสรรคจะทำให้การสมหวังในความรักต้องเลื่อนเวลาออกไป แต่ทำให้ตัวละครเอกรับรู้ความรู้สึกตัวเองชัดเจนขึ้น

นอกจากผู้วิจัยนำนิยามนวนิยายโรมานซ์ของ Regis (2003) มาประยุกต์กับการศึกษาข้อมูลในวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยยังได้นำขนบนวนิยายโรมานซ์ของ Regis มาศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดย Regis นำเสนอขนบนวนิยายโรมานซ์ผ่านองค์ประกอบ 8 ประการ ดังนี้ (Regis, 2003 อ้างถึงในนัทธนัย ประสานนาม, 2559: 455-508)

1) การวาดภาพสังคม (society defined) กล่าวถึงสังคมที่เป็นฉากหลังของท้องเรื่อง มักปรากฏในช่วงต้นเรื่องของนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งมีส่วนในการบีบบังคับหรือกดดันตัวละครเอก
2) การพบ (the meeting) การพบกันครั้งแรกของตัวละครเอก ซึ่งร่องรอยของความขัดแย้งมักถูกนำเสนอผ่านองค์ประกอบนี้
3) สิ่งกีดขวาง (the barrier) สิ่งกีดขวาง คือ อุปสรรคที่ไม่สามารถทำให้ตัวละครเอกสมหวังได้ หรือทำให้ต้องเลื่อนความสมปรารถนาออกไปก่อน โดยสิ่งกีดขวางมีทั้งปัจจัยภายนอก คือ สภาพแวดล้อม สภาพสังคม และปัจจัยภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร

4) ความดึงดูดใจ (the attraction) ความดึงดูดใจมีส่วนทำให้ตัวละครเอกชายหญิงก้าวข้ามสิ่งกีดขวางไปได้
5) การเผยความรู้สึก (the declaration) การเผยความรู้สึกเป็นตัวหมายการพังทลายของสิ่งกีดขวาง โดยส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นหลังจากที่สิ่งกีดขวางทั้งหลายจบสิ้นลง
6) การตายเป็นพิธี (point of ritual death) ช่วงเวลาที่แสดงให้เห็นว่าการคลายปมขัดแย้งเป็นไปไม่ได้ เป็นจังหวะสุดท้ายของเรื่องที่สร้างวิกฤตความโศกเศร้าสูงสุดก่อนคลี่คลายโดยตัวละครเอกหญิงมักตกเป็นเป้าของการตายเป็นพิธี
7) การระลึกได้ (recognition) เป็นองค์ประกอบที่มีตัวละครหญิงเป็นเป้าหมาย มีการตระหนักรู้จิตใจตนเองต่อความรู้สึกที่มีให้ตัวละครเอกชายอย่างชัดเจน โดยสิ่งที่ตระหนักและช่วงเวลามีความแตกต่างกันตามการดำเนินเรื่องของผู้เขียนนวนิยาย
8) การสมรักสมรส (the betrothal) เป็นฉากแห่งการร้องขอและตอบรับการสมรสและอยู่ร่วมกันในตอนจบเรื่อง

จากขนบนวนิยายโรมานซ์ 8 ประการของ Regis แสดงให้เห็นสูตรหรือโครงสร้างของนวนิยายโรมานซ์ที่มีตอนจบแบบสุขสมหวัง ซึ่งขนบของนวนิยายโรมานซ์ทั้ง 8 ประการจะมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของโครงเรื่องตั้งแต่เปิดเรื่องจนปิดเรื่อง โดยให้ความสำคัญกับคุณค่าของผู้หญิงผ่านการเป็นศูนย์กลางของเรื่อง ทั้งนี้ขนบนวนิยายโรมานซ์ของ Regis เป็นสิ่งที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาและจัดประเภทวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ร่วมกับนิยามและเกณฑ์ในการจัดประเภทของนักวิชาการยุคหลังอย่าง Ramsdell ที่กล่าวถึงลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ ไว้ว่า *“Romance novels in which the cultural, racial, or ethnic background of one or more of the characters plays a major role in the story and in the protagonists’ romantic relationship.”* (Ramsdell, 2012)

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เป็นนวนิยายที่กล่าวถึงความรักระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และภูมิหลังของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ส่งผลต่อการสร้างตัวละครและโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

นอกจากนี้ Teo (2020) กล่าวถึงลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ คือ *“Stories about characters of color or stories written by authors of color are automatically slated in the subgenre of multicultural and ethnic romance”* (Teo, 2020: 3) จากมุมมองของ Teo ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในการจำแนกประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์สามารถผนวกนวนิยายที่กล่าวถึงความรักของตัวละครเอกผิวสี หรือนวนิยายที่กล่าวถึงความรักระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเขียนขึ้นโดยนักเขียนผิวสีได้เช่นกัน

จากนิยามและลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เมื่อนำมาศึกษาในบริบทสังคมไทยทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า แม้สังคมไทยมิได้จำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยผิวสีเช่นเดียวกับตะวันตก แต่สังคมไทยจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์จากลักษณะที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงภูมิหลังทางวัฒนธรรมและการสืบสายเลือดของคนแต่ละกลุ่ม ฯลฯ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าลักษณะสำคัญเหล่านี้นับเป็นเกณฑ์ที่ใช้จำแนกความต่างทางชาติพันธุ์เช่นเดียวกับผิวสี ในที่นี้ผู้วิจัยจึงต้องการจัดกลุ่มนวนิยาย โรมานซ์ที่เขียนโดยนักเขียนที่มีเชื้อสายอื่นๆ เช่น นักเขียนเชื้อสายจีนหรือนักเขียนที่มีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนอพยพเป็นกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เช่นเดียวกัน

ในหัวข้อถัดไปเป็นการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์และประเด็นทางชาติพันธุ์ที่มาสนทนากับขนบนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างกับนวนิยายโรมานซ์กลุ่มอื่น และมีส่วนทำให้ผู้ศึกษาวรรณกรรมกลุ่มนี้ไม่ได้ตั้งคำถามถึงความเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

2.2.2 ชาติพันธุ์และประเด็นทางชาติพันธุ์

จากลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แสดงให้เห็นว่า ประเด็นทางชาติพันธุ์จะไปเกี่ยวพันอยู่กับสูตรหรือขนบนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างตัวละครและความรักระหว่างชาติพันธุ์ ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะสำรวจความหมายของชาติพันธุ์และประเด็นทางชาติพันธุ์เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในลำดับถัดไป

Barker and Jane เสนอมุมมองเกี่ยวกับ ชาติพันธุ์ หรือ ethnicity ไว้ว่า *“ethnicity is a cultural concept centred on the sharing norms, values, beliefs, cultural symbols and practices.”* (Barker and Jane, 2016: 298) นิยามชาติพันธุ์ของ Barker and Jane สรุปได้ว่า ชาติพันธุ์ หมายถึง การมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่ออัตลักษณ์กลุ่มคนต่างๆ ที่มีความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมชุดเดียวกัน อันเนื่องมาจากถ่ายทอดวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นระบบสัญญะที่สื่อความหมายถึงความต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งจัดเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจทั้งสิ้น

สุเทพ สุนทรเภสัช (2548: 8) เป็นนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่นำเสนอความหมายของ ethnicity โดยสุเทพได้แปลความหมายของคำนี้เป็นภาษาไทยว่า “ความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์” หรือ “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” ซึ่งชาติพันธุ์สัมพันธ์เป็นอัตลักษณ์ที่ไม่ได้นิยามไว้อย่างชัดเจน เพราะไม่ได้มีความเป็นจริงแต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นทางสังคม (Socially Constructed) สำหรับสุเทพ “ชาติพันธุ์สัมพันธ์” เป็นเงื่อนไขหรือภาวการณ์ที่ทำให้มีการกำหนดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic Identification) ซึ่งเป็นแหล่งที่มาสำคัญของการกระทำทางสังคม

นอกจากนี้ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะได้เสนอความหมาย ethnicity ของ Abner Cohen ไว้ว่า“*The degree of conformity by member of the collectivity to these shared norms in the course of social interaction”* (Cohen, 1974 อ้างถึงใน ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547: 5) หมายถึง ระดับของการแสดงออกถึงบรรทัดฐานร่วมกันของกลุ่มคนในกระบวนการปฏิสัมพันธ์ ดังนั้นความเป็นชาติพันธุ์จึงหมายถึง กลุ่มคนที่ยอมรับนับถือในความเชื่อและแนวปฏิบัติชุดเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นชาติพันธุ์จะมีความชัดเจนขึ้นเมื่อผ่านปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนจีนและคนไทยผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้

จากความคิดของ Cohen ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์เกิดขึ้นในขณะที่แต่ละฝ่ายแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในระดับขั้นต่างๆ อันเนื่องมาจากเงื่อนไขที่หลากหลาย เช่น การเมืองหรือความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ เพราะในบริบทที่มีการแข่งขันแย่งชิงทรัพยากรในการผลิตและแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจจะเกิดกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และแต่ละกลุ่มจะมีผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งจะประสบความสำเร็จในฐานะกลุ่มต่อไปได้ต่อเมื่อมีการพัฒนากลไกที่ทำหน้าที่ในการจัดระเบียบกลุ่มขึ้นมา เช่น การพัฒนาอุดมการณ์ การเรียนรู้ทางสังคม การจัดระเบียบโครงสร้างอำนาจอันชอบธรรม การสื่อสารภายในกลุ่ม ฯลฯ นอกจากนิยามชาติพันธุ์ข้างต้น Barker and Jane ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับ ethnicity ไว้ว่า

> ethnicity is constituted through power relations between groups. It signals relation of marginality, of the centre and the periphery. This occurs in the context of changing historical froms and circumstances. Here, the centre and the margin are to be grasped through the politics of representation. (Barker and Jane, 2016: 300)

นิยามชาติพันธุ์ข้างต้นสรุปได้ว่า ชาติพันธุ์ไม่ได้มีลักษณะตายตัวตามชาติกำเนิด หรือตามชีววิทยาแบบเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ถูกนำมาใช้แทนคำว่าเชื้อชาติ (race) เนื่องจากเชื้อชาติมีนัยของความเป็นวิทยาศาสตร์ที่ผูกโยงอยู่กับชีววิทยา พันธุกรรมและผิวสี เชื้อชาติมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดอคติระหว่างเชื้อชาติ นิติ ภวัครพันธุ์ นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับเชื้อชาติไว้ว่า*“เชื้อชาติสัมพันธ์กับนัยเรื่อง “ความบริสุทธิ์ของเชื้อชาติ” (racial purity) “ความเป็นเลิศกว่าทางเชื้อชาติ” (racial superiority) “ความด้อยกว่าทางเชื้อชาติ” (racial inferiority) ในการพาดพิงถึงคนอื่นนอกเหนือจากพวกเรา ทั้งๆ ที่เรื่องเหล่านี้ไม่อาจยืนยันได้เลยด้วยพื้นฐานด้านวิทยาศาสตร์”* (นิติ ภวัครพันธุ์, 2558: 38)

จากที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้าแล้วว่า ชาติพันธุ์และประเด็นทางชาติพันธุ์เมื่อมาสนทนากับขนบของนวนิยายโรมานซ์เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ จึงทำให้วรรณกรรมกลุ่มนี้มีความแตกต่าง

กับนวนิยายโรมานซ์ประเภทอื่น ซึ่ง Ramsdell ได้ยกตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ไว้ว่า *"Romance is a love story in which one or both of the protagonists are African American, Latino, Native American, Asian, Pacific Islander, Middle Eastern, or have a heritage other than the more traditional Anglo Saxon."* (Ramsdell, 2012: 438)

ความคิดของ Ramsdell แสดงถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ส่งผลต่ออัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

การสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า ในบริบทสังคมไทยยังไม่มีการศึกษาและจัดประเภทวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ แม้จะมีการสร้างผลงานที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ตัวอย่างเช่น นวนิยายเรื่อง *ใต้ฟ้าสีคราม แก้วกลางดง หมอกฟ้า* เป็นนวนิยายที่กล่าวถึงความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครชาวเมืองกับชาวเขา (พิณอำไพ สิริปูชกะ, 2543: 8) นวนิยายเรื่อง *เขมรินทร์-อินทิรา* กล่าวถึงเรื่องราวความรักระหว่างครูสาวไทยกับเจ้าชายเขมร นวนิยายเรื่อง *คู่กรรม* กล่าวถึงความรักระหว่างสาวไทยกับทหารญี่ปุ่น เป็นต้น

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษากลุ่มชาวจีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เนื่องจากชาวจีนถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนมากที่สุดในสังคมไทย และสังคมไทยรับรู้การมีอยู่ของกลุ่มชาวจีนอย่างเป็นพลวัต ตั้งแต่เป็นชาวจีนอพยพ ชาวจีนสยามที่เป็นกลุ่มชายขอบของสังคมไทย จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 6 มาถึงนโยบายรัฐนิยมของจอมพลป. พิบูลสงครามที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์กลุ่มชาวจีน ทำให้ชาวจีนหลายครอบครัวต้องกลืนกลายเป็นคนไทย จนกระทั่งถึงยุคที่จีนเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในประเทศ (พ.ศ. 2492) ส่งผลต่อการรับรู้การมีอยู่ของกลุ่มชาวจีนในฐานะคอมมิวนิสต์จีน จนภายหลังที่ภาพกลุ่มชาวจีนเป็นไปในทางบวกมากขึ้น และได้กลายเป็นชนชั้นกลางและชนชั้นนำใหม่ ผู้กุมอำนาจเศรษฐกิจในสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน

จากลักษณะสังคมพหุวัฒนธรรมและนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ Ramsdell ได้นำเสนอไปแล้วแสดงให้เห็นว่า ชาติพันธุ์ของนักเขียนถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ โดยมีตัวอย่างในบริบทประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่เป็นสังคมของความหลากหลายในด้านต่างๆ โดยเฉพาะความหลากหลายทางชาติพันธุ์ จึงทำให้นวนิยายของสหรัฐอเมริกาที่กล่าวถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์มีจำนวนมากกว่าประเทศอื่นๆ ซึ่งล้วนได้รับความนิยม โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้อ่านที่อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่สามารถทาบเทียบเรื่องราวในนวนิยายกับเรื่องราวของตนเองได้

การทาบเทียบหรือ "identify" ตนเองกับตัวบทวรรณกรรมถือเป็นคุณลักษณะอย่างหนึ่งของนวนิยายโรมานซ์ที่ส่งผลให้ผู้อ่านรู้สึกร่วมกับตัวละครในเรื่องว่าเป็นเรื่องราวใกล้ตัว เนื่องจาก

ผู้อ่านอาจอยู่ร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน หรือเคยมีประสบการณ์ร่วมกันกับตัวละครในเรื่อง รวมทั้งเมื่อเรื่องราวเหล่านั้นถูกนำเสนอในวัฒนธรรมประชานิยม ยิ่งส่งผลให้เกิดการรับรู้ในวงกว้าง และทำให้รู้สึกราวกับว่าเป็นเรื่องราวที่อยู่ใกล้ตัวมากขึ้น

ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและเพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในทางฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เปิดให้มีการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

2.3 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

2.3.1 การเมืองวัฒนธรรม (cultural politics)

หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอนิยามของการเมืองวัฒนธรรมอีกครั้งหนึ่งเพื่อเชื่อมโยงไปยังประเด็นต่างๆ ที่การเมืองวัฒนธรรมให้ความสำคัญ โดย Barker and Jane เสนอนิยามของการเมืองวัฒนธรรม ดังนี้

> Cultural politics: Concerned with issues of power in the acts of naming and representation that constitute our cultural maps of meaning. Cultural politics is concerned with the contestation over the meanings and resources of culture. It involves the writing of new languages by which to describe ourselves in the belief that this will have desirable social consequences. (Barker and Jane, 2016: 634)

การเมืองวัฒนธรรมเป็นมุมมองที่อธิบายว่า วัฒนธรรมล้วนเกิดขึ้นภายใต้โครงครอบของอำนาจ โดยเป็นอำนาจในการขนานนาม และสร้างความชอบธรรมให้กับการขนานนามนั้นว่าคนกลุ่มใดมีอำนาจในการนิยามความหมายของการกระทำการต่างๆ รวมทั้งมีความชอบธรรมที่จะตรึงความหมายที่นิยามไว้นอกจากนี้ยังมีนิยามการเมืองวัฒนธรรมของ Jordan and Weedon ที่ได้เสนอไปแล้วในบทที่ 1 สรุปได้ว่า การเมืองวัฒนธรรม หมายถึง มุมมองในการกำหนดความหมายและขนานนามความคิดความเชื่อ รวมถึงอัตลักษณ์กลุ่มคนและการกระทำการต่างๆ ทางสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์

นอกจากนิยามข้างต้น Jordan and Weedon ยังได้เสนอขอบเขตของการเมืองวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การเมืองวัฒนธรรมมีมุมมองว่า วัฒนธรรมไม่ได้เป็นเพียงวิถีชีวิต สิ่งที่ใช้ร่วมกันหรือใช้ควบคุมคน รวมทั้งไม่ได้เป็นสิ่งสะท้อนความเป็นจริงในกลุ่มคนและสังคมเท่านั้น แต่เมื่อศึกษาวัฒนธรรมแขนงต่างๆ ด้วยมุมมองการเมืองวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรม คือการเมืองและ

การเมืองคือวัฒนธรรม วัฒนธรรมจัดเป็น signifying system ซึ่ง Ramond Williams ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมลักษณะนี้ไว้ว่า *"the signify system through which necessarily (though among other means) a social order is commumicated, reproduced, experienced and explored."* (Williams, 1981: 13 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2553)

ความหมายข้างต้นแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจผ่านการให้ความหมายวัฒนธรรมจากกลุ่มคนต่างๆ ที่มีอำนาจไม่เท่าเทียมกัน โดยกลุ่มคนที่ถูกผลักให้อยู่ชายขอบจากความต่างทางวัฒนธรรมกับคนกลุ่มใหญ่ก็มีการต่อรองอำนาจภายใต้ปฏิสัมพันธ์ผ่านตัวบททางวัฒนธรรม ทั้งนี้การเมืองวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับศาสตร์ด้านวัฒนธรรมศึกษา (cultural studies) ที่สนใจการนิยามหรือการสื่อความหมายผ่าน "ตัวบท" (text) ร่วมกับประเด็นเรื่องอำนาจ ซึ่งแสดงผ่านอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังการนิยามความหมายของสิ่งต่างๆ

จากขอบเขตของการเมืองวัฒนธรรมแสดงให้เห็นว่า การเมืองวัฒนธรรมมีความเป็นการเมืองที่แสดงการต่อรองอำนาจและช่วงชิงความหมายของกลุ่มคนต่างๆ เพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับความหมายและอัตลักษณ์ของกลุ่มตนเองผ่านปฏิสัมพันธ์ ซึ่งจัดเป็นการเมืองเรื่องความแตกต่าง โดยอำนาจเป็นสิ่งที่การเมืองวัฒนธรรมให้ความสำคัญ Jordan and Weedon ได้อธิบายความสำคัญของอำนาจ (power) กับการเมืองวัฒนธรรมไว้ว่า*"Power is at the centre of cultural politics. It is integral to culture. All signifying practices- that is, all practices that have meaning – involve relations of power."* (Jordan and Weedon, 1995: 11)

ความคิดข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ทุกการกระทำการต่างๆ ทางสังคม หรือแม้แต่การนิยามอัตลักษณ์ตนเองและนิยามอัตลักษณ์กลุ่มคนอื่นล้วนมีอำนาจอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลจาก Michel Foucault ถือเป็นแนวคิดหัวใจสำคัญของ Foucault ที่เป็นการปฏิวัติมุมมองในอดีตที่กล่าวถึงอำนาจ

จากแนวคิดของ Foucault อำนาจไม่ได้ถูกผูกติดอยู่กับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง อำนาจมิได้มีแต่ด้านที่กดขี่ ปราบปราม ปิดบัง หวงห้ามเท่านั้น ในอีกด้านหนึ่งอำนาจมีผลที่เป็นด้านที่ผลิต (produce) และสร้าง (create) อีกด้วย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553) เมื่ออำนาจสัมพันธ์กับความรู้จึงทำให้เกิดวาทกรรม (discourse) ดังนั้น อำนาจ วัฒนธรรมและการเมืองจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เพราะล้วนมีส่วนกำหนดการรับรู้ของมนุษย์ ทั้งการรับรู้ตนเอง การรับรู้ผู้อื่น และมีส่วนในการกำหนดผลิตผลทางความคิดของมนุษย์ที่กลายมาเป็นการแสดงให้เห็นว่า อำนาจถือเป็นการแผ่ขยายความสัมพันธ์ทางสังคมทุกระดับ โดยวัฒนธรรมศึกษาจะให้ความสำคัญกับอำนาจที่มาจากกลุ่มคนที่อยู่ในสถานะรองเพื่อต้องการต่อรองอำนาจและเปลี่ยนแปลงความคิดหรืออุดมการณ์ที่เคยนับถือมาแต่เดิมในสังคม

นิยามการเมืองวัฒนธรรม และแนวคิดเกี่ยวกับอำนาจที่นำเสนอไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรม คือ ระบบความหมายของสัญญะแบบหนึ่งที่มีส่วนในการนิยามความหมายของกลุ่มคนและสิ่งต่างๆ ส่งผลให้เกิดการรับรู้และช่วงชิงความหมายของอัตลักษณ์กลุ่มคนต่างๆ สำหรับ Foucault ความจริงไม่ใช่ความจริงแท้ แต่เป็นความจริงสัมบูรณ์ขึ้นอยู่กับการนิยามและให้ความหมายจากกลุ่มคนที่มีอำนาจ ซึ่งไม่ได้หมายความว่าจะไม่มีการต่อรองและช่วงชิงอำนาจ เพราะในขณะที่กลุ่มคนที่มีอำนาจนิยามความหมายชุดหนึ่งขึ้นมา กลุ่มคนที่มีสถานะด้อยกว่าสามารถต่อรองอำนาจและช่วงชิงความชอบธรรมและตราความหมายของตนเองขึ้นมาได้เช่นกัน ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ถือเป็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรม

การเมืองวัฒนธรรมครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ โดยมีตัวอย่างการเมืองวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่หลากหลาย เช่น การเมืองวัฒนธรรมของอารมณ์ความรู้สึก (The cultural politics of emotion) โดยมีตัวอย่างหนังสือ*The Cultural Politics of Emotion* ของ Sara Ahmed การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์กลุ่มคนต่างๆ เช่น การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์กลุ่มละตินอเมริกา (The cultural politics of identity in Latin America) หรือการเมืองวัฒนธรรมที่ครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ เช่น การเมืองวัฒนธรรมของอาหารและการรับประทานอาหาร (The cultural politics of food and eating) โดยมีตัวอย่างหนังสือ*The Cultural Politics of Food and Eating: A Reader* (2004) การเมืองวัฒนธรรมของการศึกษาภาษาอังกฤษ โดยมีตัวอย่างจากหนังสือ *The Cultural Politics of English as an International Language* (2017) ฯลฯ

จากความหมายและความสำคัญของอำนาจที่นำเสนอไปข้างต้นนำไปสู่ความเข้าใจในความหมายของวัฒนธรรม Raymond Williams นักคิดคนสำคัญของกลุ่มวัฒนธรรมศึกษาสำนักเบอร์มิงแฮมนิยามความหมายของวัฒนธรรมในแง่ของ “กระบวนการทางวัฒนธรรม (cultural process) เนื่องจากสำนักคิดกลุ่มเบอร์มิงแฮมได้รับอิทธิพลทางความคิดมาจากกลุ่มมาร์กซิสต์ที่สนใจกระบวนการผลิต (production) และการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอด (reproduction) วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่กลายมาเป็นสินค้าในระบบทุนนิยม จึงเกิดแนวคิดว่าการสร้างสรรค์วัฒนธรรมจำเป็นจะต้องมีการผลิตและผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดเช่นกัน (cultural production and reproduction) (กาญจนา แก้วเทพ, 2557)

นอกจากนี้กลุ่มวัฒนธรรมนิยมแนววิพากษ์มีความคิดว่าวัฒนธรรมไม่ใช่ของส่วนรวมทั้งสังคม เนื่องจากในแต่ละสังคมล้วนมีกลุ่มคนที่ถูกแยกออกจากกันด้วยเกณฑ์ต่างๆ เช่น ชนชั้น เชื้อชาติ เพศ อายุ ภูมิลำเนา อาชีพ ฯลฯ วัฒนธรรมของคนกลุ่มย่อยจึงต้องมีการปะทะสังสรรค์กัน (interaction) ในรูปแบบต่างๆ เช่น แลกเปลี่ยนกัน ครอบงำ ดูดกลืน ฯลฯ ทัศนะพื้นฐานของกลุ่มวัฒนธรรมนิยมแนววิพากษ์เห็นว่า ในสนามรบทางวัฒนธรรมมีสงครามการต่อสู้เพื่อแย่งชิงจับจองพื้นที่ทางวัฒนธรรมจากกลุ่มต่างๆ อยู่ตลอดเวลา และเมื่อเชื่อมโยงถึงกรณีของสื่อมวลชน ผลผลิตของสื่อมวลชนเหล่านี้ล้วน

เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีการปะทะสังสรรค์ การต่อสู้ช่วงชิง รวมทั้งการเจรจาสันติกันอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนำไปสู่การทำความเข้าใจตัวบทหรือพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่การเมืองวัฒนธรรมให้ความสนใจ

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์จัดเป็นวัฒนธรรม/พื้นที่ทางวัฒนธรรมหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และมีอำนาจในการนิยามความหมาย ต่อรองอำนาจ เพื่อช่วงชิงความหมายของอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีการสนทนากันระหว่างประเด็นทางชาติพันธุ์กับขนบของนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งการเมืองวัฒนธรรมที่จะศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ถือเป็นการเมืองที่เกิดจากการบรรจบกันของความหมายที่ทับซ้อนกันระหว่างพื้นที่วรรณกรรมและพื้นทางวัฒนธรรม ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอมโนทัศน์เกี่ยวกับอัตลักษณ์เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในลำดับถัดไป

2.3.2 อัตลักษณ์ (identity)

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2561) เสนอความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้ว่า identity หรืออัตลักษณ์มีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นปริมณฑลที่เชื่อมต่อระหว่างขั้วทั้งสอง ในด้านหนึ่งอัตลักษณ์ คือ“ความเป็นปัจเจก” ที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคม (social aspect) สังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และระบบคุณค่าที่ติดมากับความเป็นพ่อ ความเป็นเพื่อน ความเป็นสามี-ภรรยา ความเป็นศิษย์อาจารย์ ในมิตินี้อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของการใช้สัญลักษณ์ (symbolic aspect) เพราะแสดงออกซึ่งความสัมพันธ์ต่างๆ ผ่านระบบสัญลักษณ์หลากแบบ ในอีกด้านหนึ่งอัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับมิติภายในของความเป็นตัวเราอย่างมากทั้งในด้านอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด เพราะมนุษย์ให้ความหมายหรือเปลี่ยนแปลงความหมายเกี่ยวกับตนเองในกระบวนการที่เขาสัมพันธ์กับโลก (psychological and subjective aspect) และปริมณฑลของ identity และ subjectivity จึงซ้อนทับกันอยู่ ซึ่งจากความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นปัจเจกที่สัมพันธ์กับสังคมนำไปสู่การแบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม

Erving Goffman (Goffman, 1963 อ้างถึงในอภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2561: 6-7, 32-33) นักสังคมวิทยาได้แบ่งอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ประเภทและนำเสนอความหมายของอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมไว้ ดังนี้

1. อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) คือ ภาพของปัจเจกในสายตาคนอื่น ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยสังคมจะมีวิธีการระบุอัตลักษณ์ส่วนบุคคลแตกต่างกันไป เช่น สังคมสมัยใหม่ใช้บัตรประชาชนหรือการพิมพ์ลายนิ้วมือระบบอัตลักษณ์บุคคล

2. อัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศ ชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่ปัจเจกบุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมจะมีความคาดหวังหรือเรียกร้องว่าปัจเจกบุคคลในวัย เพศ ชนชั้นนั้นๆ ควรวางตนอย่างไร

จากประเภทของอัตลักษณ์นำไปสู่ความเข้าใจในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ โดยกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ หมายถึง ความพยายามของปัจเจกบุคคลและกลุ่มคนในการแสวงหาพื้นที่ทางสังคมและการแสดงออกทางวัฒนธรรมเพื่อเรียกร้องสิทธิในการดำรงอยู่อย่างเสมอภาคกับกลุ่มคนอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ไม่ได้ยึดโยงกับชาติกำเนิดอย่างไม่มีความเปลี่ยนแปลง แต่แท้ที่จริงแล้วอัตลักษณ์มีความเป็นพลวัตเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชนชั้น ชาติพันธุ์ เพศสถานะ ฯลฯ และอัตลักษณ์ไม่ใช่การสะท้อนความเป็นจริงของกลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคล แต่เป็นการเลือกนำเสนอความหมายของอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน โดยบุคคลหนึ่งสามารถละหรือสวมทับอัตลักษณ์ใดๆ ได้ ซึ่งความเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ถือเป็นการต้านสารัตถนิยมหรือกระบวนการศึกษาอัตลักษณ์ที่มีมาก่อน โดย Kathryn Woodward (2007) ได้เสนอข้อสรุปเกี่ยวกับแนวคิดอัตลักษณ์ ดังนี้

Woodward จำแนกกระบวนการศึกษาอัตลักษณ์ออกเป็น 2 แนวทาง คือ 1. แนวสารัตถนิยมที่มีมุมมองว่าอัตลักษณ์ไม่มีความเปลี่ยนแปลง โดยอัตลักษณ์ตามแนวคิดนี้มีความเป็นธรรมชาติตามชาติกำเนิดและยึดโยงกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ฯลฯ หรือยึดตามความเป็นจริงทางประวัติศาสตร์ 2. อัตลักษณ์แนวทางใหม่ที่มีความเป็นพลวัตของอัตลักษณ์ ซึ่งเป็นนัยทางการเมืองที่สัมพันธ์กับความสัมพันธ์เชิงสังคมของอัตลักษณ์ แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ในแง่นี้ คือ การสร้างความแตกต่างที่ทำให้เกิดผลกระทบทางสังคมผ่านการประทับตราโดยภาคปฏิบัติต่างๆ ที่อยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคม

เมื่อศึกษาอัตลักษณ์ตามแนวทางใหม่เสนอให้เห็นความเป็นการเมืองของอัตลักษณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับเงื่อนไขทางสังคม หากกลุ่มใดถูกประทับตราว่าเป็นศัตรูต่อความมั่นคงของสังคมไทยก็จะถูกลงโทษทางสังคมหรือภาคปฏิบัติทางวาทกรรม (discursive practice) โดยอัตลักษณ์ในที่นี้ไม่ได้มีความเป็นสารัตถนิยมอย่างแท้จริง อัตลักษณ์ไม่ได้ถูกสะท้อนจากตัวบทวรรณกรรม แต่ประกอบสร้างความหมายผ่านตัวบทวรรณกรรม

ดังนั้นการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ หมายถึง การเมืองเรื่องความแตกต่าง ที่เกี่ยวพันกับอัตลักษณ์ โดยเป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตสำนึกและการนิยามตัวตน รวมทั้งการถูกนิยามโดยบุคคลอื่น ซึ่งจะเกิดภายหลังปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างๆ โดยการศึกษาวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีในวิทยานิพนธ์นี้จะนำเสนอให้เห็นการบรรจบกันของพื้นที่ทางวัฒนธรรมและพื้นที่วรรณกรรมที่สัมพันธ์กับการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตตัวบทวรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

บทที่ 3
อัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้อุดมการณ์ผนวกรวม

3.1 ความนำบทที่ 3

การเมืองวัฒนธรรมจัดเป็น “การเมืองเรื่องความแตกต่าง” ที่มีความเกี่ยวพันกับอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ซึ่งในที่นี้คืออัตลักษณ์ชาติพันธุ์จีนที่เกิดจากการนิยามโดยชาวจีน และการถูกนิยามโดยกลุ่มบุคคลอื่นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ในบทนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวม ซึ่งถือเป็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรมผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ของศรีฟ้า ลดาวัลย์ นวนิยายเรื่อง*กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ และนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* ของณาราเพื่อนำเสนอให้เห็นถึงกระบวนการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2548) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการผสมกลมกลืนและกระบวนการผนวกรวมชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยไว้ว่า *“หลายคนคิดว่าแม้รัฐไทยจะประสบความสำเร็จในกรณีที่ “กลืน” จีนให้เป็นไทย แต่นี่คือการ assimilate จนความเป็นจีนสูญหายมลายสิ้น หรือว่านี่เป็นเพียง intergration ที่แม้จะผนวกหรือบูรณาการความเป็นจีนเข้ากับไทยได้ แต่ผู้คนเชื้อสายจีนก็ยังรักษา‘อัตลักษณ’ ของตนไว้อย่างเด่นชัดที่ไม่ใช่ ‘ไทย’ แต่ก็ไม่ใช่ ‘จีน’* (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2548: [18])

แนวคิดของชาญวิทย์นำไปสู่การตั้งคำถามของผู้วิจัยในประเด็นความแตกต่างระหว่างกระบวนการผสมกลมกลืนและกระบวนการผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าที่ผ่านมาสังคมไทยมักไม่ตั้งคำถามกับความแตกต่างระหว่างกระบวนการผสมกลมกลืนและกระบวนการผนวกรวมชาวจีน รวมทั้งมีความเข้าใจว่าชาวจีนในสังคมไทยล้วนผ่านกระบวนการผสมกลมกลืนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วทั้งกระบวนการผสมกลมกลืนและกระบวนการผนวกรวมชาวจีนมีความแตกต่างกัน

สำหรับกระบวนการผสมกลมกลืน เมื่อชาวจีนผ่านกระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อมุมมองของสังคมไทยที่มีต่อชาวจีนว่า ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย เพราะกระบวนการผสมกลมกลืนจะทำให้คนในสังคมไทยมิได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ไทยและอัตลักษณ์จีน แต่กระบวนการผนวกรวมจะแสดงให้เห็นว่า แม้ชาวจีนเลือกผนวกรวมปัจเจกบุคคล/กลุ่มเข้ากับสังคมไทย แต่ในขณะเดียวกันชาวจีนยังรักษาอัตลักษณ์จีนบางประการให้คงอยู่ โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่ากระบวนการผนวกรวมจะนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ดังที่ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2548)

เสนอว่า ในที่สุดแล้วอัตลักษณ์ชาวจีนจะมีความ“ไม่ใช่ไทย แต่ก็ไม่ใช่จีน” โดยกระบวนการผนวกรวมจะไปสนับสนุนข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ว่า อัตลักษณ์ชาวจีนที่ปรากฏในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มีลักษณะของกระบวนการที่ยังสร้างไม่เสร็จ เพราะหลังจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายใต้โครงเรื่องนวนิยายโรมานซ์ยังมีกระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์อยู่เสมอ

ในการศึกษากระบวนการผนวกรวมกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทสังคมการเมืองไทยประกอบเพื่อเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การทำความเข้าใจกระบวนการผนวกรวมชาวจีน จากการศึกษาบริบทสังคมการเมืองทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยรัชกาลที่ 6 ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่มีการฉวยใช้ความจงรักภักดีมาสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งความจงรักภักดีถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีนในบริบทสังคมไทย

เปรมา สัตยาวุฒิพงศ์ เสนอการใช้อำนาจของรัฐไทยต่อชาวจีนในสมัยรัชกาลที่ 6 ผ่านแนวคิดชาตินิยมเพื่อควบคุมชาวจีนไว้ว่า *“รัฐบาลดำเนินมาตรการในการควบคุมดูแลชาวจีนเข้มงวดขึ้น ด้วยแนวคิดชาตินิยมในสมัยรัชกาลที่ 6 ส่งผลให้เกิดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับคนจีนที่สำคัญก็คือการทำให้ชาวจีนมีความจงรักภักดีต่อชาติไทย โดยมุ่งเน้นถึงการให้ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยนั่นเอง”* (เปรมา สัตยาวุฒิพงศ์, 2553: 91)

แม้ในสมัยรัชกาลที่ 6 จะมีนโยบายผสมกลมกลืนชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย จนส่งผลให้ชาวจีนหลายคนต้องกลืนกลายเป็นไทย แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษาหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวมีความเห็นว่า แท้ที่จริงแล้วชาวจีนไม่ได้ถูกผสมกลมกลืนจนกลายเป็นไทยได้อย่างสนิทเนียน เนื่องจากมีชาวจีนบางกลุ่มเลือกยืนยันอัตลักษณ์จีนตนเองผ่านค่านิยมและแนวปฏิบัติบางประการ เช่น พ่อแม่ชาวจีนส่งลูกหลานกลับไปเรียนเมืองจีนเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นทหารไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 นอกจากนี้พ่อแม่ชาวจีนบางครอบครัวยังส่งลูกหลานจีนให้เรียนในโรงเรียนจีน เพื่อให้มีความผูกพันกับแผ่นดินจีนมากขึ้น ซึ่งโรงเรียนจีนถือเป็นพื้นที่สำคัญที่รัฐไทยเพ่งเล็ง และส่งผลต่อนโยบายควบคุมชาวจีน ดังตัวอย่าง

> พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์พุทธศักราช 2461 ขึ้น เป็นผลให้ทางราชการสามารถควบคุมโรงเรียนจีนได้ จึงนับว่าการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นก้าวแรกที่สำคัญที่รัฐบาลไทยตระหนักถึงการป้องกันมิให้โรงเรียนจีนเป็นสถานอบรมลูกหลานจีนให้คงความเป็นจีน และได้วางมาตรการที่จะให้โรงเรียนเหล่านี้เป็นเครื่องมืออบรมให้ลูกหลานจีนได้กลายเป็นคนไทยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น” (ขจัดภัย บุรุษพัฒน์, 2517: 102-103)

จากความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับรัฐไทยที่เป็นพลวัต รวมถึงบทบาทชาวจีนในสังคมไทย ส่งผลให้รัฐไทยให้ความสำคัญกับชาวจีนและปัญหาชาวจีนมาโดยตลอด มีตัวอย่างเหตุการณ์ทางสังคมและการเมืองที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ไทย-จีนและการควบคุมชาวจีนในประเทศไทย รวมถึงชาวจีนที่อพยพมาจากต่างประเทศ เช่น สงครามโลกครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2457-2461) สงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2482-2488) เหตุการณ์ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ของจีน (พ.ศ. 2492) และเหตุการณ์ปฏิวัติวัฒนธรรมจีน (พ.ศ. 2509-2519) ทั้งนี้เหตุการณ์สำคัญในบริบทสังคมการเมืองของจีนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐไทยหวาดระแวงต่ออิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์จากจีนแผ่นดินใหญ่ ส่งผลให้มีการเพ่งเล็งกลุ่มชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนที่อพยพมาจากต่างประเทศมาถึงยุคจอมพลป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ถือเป็นอีกช่วงเวลาสำคัญที่สั่นคลอนอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย Skinner (2548: 375) กล่าวถึงนโยบายของรัฐไทยต่อชาวจีน นับตั้งแต่สิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มีการใช้ทั้งนโยบายเข้มงวดและประนีประนอมไว้ว่า

> นโยบายเสรีของปี ค.ศ. 1945-1947 (พ.ศ. 2488-2490) มีการเข้มงวดขึ้นบ้างในปลายปีค.ศ. 1947 (พ.ศ. 2490) และต้นปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และต่อมาในช่วงปีแรกๆ ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามก็เปลี่ยนมาใช้นโยบายควบคุมแข็งขันแทนที่หลังจากการรัฐประหารเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1951 (พ.ศ. 2494) นโยบายของรัฐบาลแข็งกร้าวขึ้นถึงขั้นรุนแรง สัญญาณครั้งแรกของการผ่อนคลายในความรุนแรงต่อต้านชาวจีนเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1954 (พ.ศ. 2497) และในช่วงหลังของปี ค.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) เมื่อรัฐบาลไม่ถือว่าลัทธิเป็นปฏิปักษ์ต่อชาวจีนเป็นเครื่องมือทางการเมือง ในปี ค.ศ. 1956 (พ.ศ. 2499) การใช้นโยบายอะลุ้มอล่วยเพื่อผสมผสานชาวจีนเข้าไปในสังคมไทยเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน

ช่วงเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีมีการออกนโยบายต่างๆ ที่สั่นคลอนอัตลักษณ์ชาวจีนอย่างมาก เนื่องจากรัฐไทยต้องการให้ชาวจีนกลายเป็นไทยเพื่อรักษาความมั่นคงของอำนาจรัฐไทย มาถึงยุคสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรีนับเป็นอีกช่วงเวลาสำคัญที่มีการออกนโยบายเพื่อควบคุมชาวจีน ซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยเช่นกันภูวดล ทรงประเสริฐ (2547:367) กล่าวถึงนโยบายของจอมพลสฤษดิ์และรัฐบาลเผด็จการยุคต่อมาเกี่ยวกับปัญหาชาวจีนไว้ว่า

> การดำเนินนโยบายใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาชาวจีนโดยรวมตั้งแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์เป็นนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งถึงรัฐบาลเผด็จการชุดหลังๆ ต่อมา จึงยังคงให้ความสำคัญกับนโยบายกลืนกลาย (Assimilation) และการสร้างการบูรณาการแห่งชาติ (National Integration) เพื่อให้ชุมชนชาวจีนในประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวเองเข้ากับสังคมพื้นเมืองต่อไป

การควบคุมโรงเรียนจีน การจำกัดสิทธิการถือครองที่ดิน รวมถึงการจำกัดสิทธิทางการเมืองของชาวจีนถือเป็นนโยบายสำคัญของจอมพลสฤษดิ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการสกัดกั้นอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ให้อยู่เหนือชุมชนจีนในประเทศไทย ทั้งนี้ช่วงเวลาต่อมาหลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน รัฐไทยยังคงใช้นโยบายผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม และการบูรณาการแห่งชาติ/การผนวกรวมโดยวิธีการต่างๆ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าช่วงเวลานี้เป็นต้นไปลูกหลานชาวจีนที่เกิดและเติบโตในสังคมไทยมีความยืดหยุ่นพอที่จะผนวกรวมเข้ากับวิถีชีวิตใหม่ในสังคมไทย

ผลการศึกษาในบทนี้นำไปสู่การสร้างบทสนทนากับอัตลักษณ์จีนที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรมสัจนิยม รวมถึงอัตลักษณ์จีนในบริบทสังคมการเมืองไทย โดยมุ่งสร้างบทสนทนากับนโยบายของรัฐไทยที่กระทำกับชาวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการผสมกลมกลืน (assimilation) ชาวจีนให้เป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยที่ถูกนำเสนอผ่านนวนิยายไทย รวมถึงตัวบททางวัฒนธรรมอื่นๆ ว่ากลุ่มชาติพันธุ์จีนสามารถผสมกลมกลืนจนเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้อย่างสนิทเนียน และทำให้คนในสังคมไทยไม่ตระหนักรู้ถึงความแตกต่างระหว่างอัตลักษณ์ไทยและอัตลักษณ์จีน

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษา**ชาวจีนในวรรณกรรมไทยกับอุดมการณ์ผนวกรวม**ผ่านวรรณกรรมไทยและสื่อแขนงต่างๆ ซึ่งตัวบททางวัฒนธรรมดังกล่าวถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังอุดมการณ์ผนวกรวมสู่สังคมไทย และนำไปสู่การพัฒนาเป็นกรอบคิดสำหรับศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีในลำดับต่อไป

3.2 ชาวจีนในวรรณกรรมไทยกับอุดมการณ์ผนวกรวม

ชาวจีนในสังคมไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เป็นชาวจีนอพยพ จนกระทั่งกลายเป็นบุคคลสำคัญของสังคมไทยในแวดวงต่างๆ เช่น แวดวงเศรษฐกิจและการเมืองระดับประเทศ จากพัฒนาการของชาวจีนในสังคมไทยส่งผลให้มีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนผ่านวรรณกรรมไทยและสื่อแขนงต่างๆ มาเสมอ โดยเฉพาะในทศวรรษ 2510 มีการริเริ่มตีพิมพ์เผยแพรนวนิยายสัจนิยมที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนอย่างสมจริงมากขึ้นกว่ายุคก่อนหน้าผ่านการสร้างให้ตัวละครเอกเป็นชายชาวจีน เช่น *จดหมายจากเมืองไทย อยู่กับก๋ง* หรือในทศวรรษ 2530 มีการเผยแพร่นวนิยายเรื่องสำคัญ คือ *ลอดลายมังกร* ซึ่งภายหลังนวนิยายกลุ่มนี้ถูกตีพิมพ์ซ้ำหลายครั้ง รวมถึงถูกดัดแปลงผ่านสื่อแขนงต่างๆ เช่น ละครโทรทัศน์ ละครเวที เป็นต้น เกษียร เตชะพีระ (2537) แสดงความเห็นเกี่ยวกับละครโทรทัศน์เรื่อง *ลอดลายมังกร* ไว้ว่า *“ลอดลายมังกร” ก็คือตัวอย่างรูปธรรมที่โลดแล่นมีชีวิตอยู่บนจอแก้วของ “ตำนาน”ดังว่า เป็น“กระฎุมพีไทย” ที่เอาเข้าจริงๆ แล้วมี “ความสมจริงหรือรากทางประวัติศาสตร์” ในสังคมไทยมากกว่า “ตำนาน” อื่นทางช่องอื่นเป็นไหนๆ”*

แนวคิดของเกษียรแสดงให้เห็นว่า เมื่อนำนวนิยายสัจนิยมอย่าง *ลอดลายมังกร* มาดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนอย่างเป็นภาพเหมารวมเป็นวงกว้างมากขึ้น อันเนื่องมาจากความสมจริงของตัวบททางวัฒนธรรม รวมถึงความสมจริงของกลุ่มชาวจีนที่มีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ มีที่มาที่ไป นอกจากนี้ยังมีปรากฏการณ์ที่สำคัญ คือ การนำนวนิยายสัจนิยม เช่น *อยู่กับก๋ง* ไปบรรจุเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในระบบการศึกษาของไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวถือเป็นภาคปฏิบัติหนึ่งของอุดมการณ์ผนวกรวม ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยอย่างเป็นภาพเหมารวมว่า ชาวจีนอพยพล้วนเป็น “ชาวจีนที่พึงประสงค์” รู้บุญคุณแผ่นดินไทยผ่านการปฏิบัติตนตามวาทกรรม“พึ่งพระบรมโพธิสมภาร”เนื่องจากต้องการเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย

นิษฐา จันทปัญญาศิลป์ (2541: 58) เสนอลักษณะนิสัยของตัวละครก๋ง จาก *อยู่กับก๋ง* ในฐานะ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และมีความเข้าใจในความเป็นไทยและรักคนไทย ดังนี้

> ชีวิตของก๋งเปรียบได้ดั่ง “สะพาน” ที่ทอดข้ามระหว่างเพื่อนบ้านชาวจีนหัวเก่าที่ยึดมั่นถือมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีจีนกับความรักในแผ่นดินไทยและความเข้าใจในคนไทยของก๋ง โดยใช้ความเข้าใจ ความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ได้มีโอกาสเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ตลอดจนใช้วาทศิลป์ ใช้เหตุผล และความกล้าทางจริยธรรมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการนำเสนออัตลักษณ์ชายชาวจีนอย่างก๋งให้เป็น “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”และมีการดัดแปลงผ่านสื่อแขนงต่างๆ รวมถึงการนำนวนิยายเรื่องนี้ไปบรรจุเป็นหนังสืออ่านนอกเวลาในระบบการศึกษาของไทยถือเป็นกระบวนการที่อาศัยความสมจริงของวรรณกรรมสัจนิยมที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนอย่างสมจริงและเป็นธรรมชาติ เช่นเดียวกับการรับรู้ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีนจนทำให้ความสมจริงไปบดบังความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีน

กระบวนการดังกล่าวถือเป็นการทำงานของอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านวรรณกรรมและวัฒนธรรมประชานิยม โดยสังเกตได้จากคำกล่าวที่ว่า “จีนไทยใช่อื่นไกลพี่น้องกัน” ปรากฏเรื่อยมาในบริบทสังคมไทย ตัวอย่างเช่น เพลง “จีนไทยสามัคคี” ของหลวงวิจิตรวาทการที่แต่งประกอบละครเรื่อง“พระเจ้ากรุงธน” ใน พ.ศ. 2480 (สายชล สัตยานุรักษ์, 2545: 172) ซึ่งการที่คนในสังคมไทยมักรับรู้ว่าในที่สุดแล้วชาวจีนสามารถเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าล้วนเป็นผลลัพธ์จากกระบวนการผสมกลมกลืนชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยทั้งสิ้น ชาญวิทย์ เกษตรศิริ 2548: [18]) กล่าวถึงการรับรู้การมีอยู่ของชาวจีนในบริบทสังคมไทย ดังนี้

> คงไม่มีใครปฏิเสธว่าประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังเสียกรุงศรีอยุธยาเรื่อยมาจนกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ที่ได้กลายมาเป็นเมืองหลวงของประเทศสยามและประเทศไทยตามลำดับมาจนถึงปัจจุบันนี้คนจีน “โพ้นทะเล” (หรือ “หัวเฉียว” Overseas Chinese) หรือ คนไทยเชื้อสายจีน (Sino-Thai ที่เคยถูกเรียกอย่างไม่เคารพนับถือกันว่า “เจ๊ก”) นั้น เป็นส่วนประกอบที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของสังคมไทย ไม่ว่าจะมองในแง่ของรูปพรรณสัณฐาน ผิวพรรณ หน้าตา (ตี่) ไม่ว่าจะมองในแง่ของฐานะทางเศรษฐกิจ

จากแนวคิดข้างต้นของชาญวิทย์ โดยเฉพาะการกล่าวว่า ชาวจีน “เป็นส่วนประกอบสำคัญที่สุดของสังคมไทย” ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นผลจากอุดมการณ์ผนวกรวมที่ทำให้ตระหนักถึงการมีอยู่ของกลุ่มชาวจีนในประวัติศาสตร์ไทย แม้จะมีความต่างทางชาติพันธุ์กับกลุ่มคนไทยที่ยังคงยึดถือความเป็นไทยกระแสหลัก ซึ่งที่ผ่านมาสังคมไทยมักมีมุมมองต่อชาวจีนว่าสามารถกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้อย่างสนิทเนียน จนไม่ตระหนักถึงความแตกต่างของอัตลักษณ์ชาวจีน รวมทั้งไม่เห็นความสำคัญของกลุ่มคนจีนที่อยู่ในประวัติศาสตร์ไทย จากแนวคิดดังกล่าวนี้จะนำไปสู่การศึกษาอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ของผู้วิจัยในบทนี้ต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับชาวจีนในวรรณกรรมไทยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปในบทที่ 1 ทำให้ผู้วิจัยพบว่าที่ผ่านมาไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาในประเด็นอุดมการณ์ผนวกรวมกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี แต่มีการศึกษาชาวจีนในวรรณกรรมไทยที่สะท้อนภาพลักษณ์ชาวจีนไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่าภาพลักษณ์ชาวจีนในสังคมไทยล้วนมีลักษณะเป็นภาพเหมารวมภายใต้อิทธิพลของวรรณกรรมสัจนิยม จึงส่งผลให้ผู้ศึกษามิอาจตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ หรือกลไกของอุดมการณ์ที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทย โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับรัฐไทย ผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายที่จะนำมโนทัศน์อุดมการณ์ (ideology) ของ Louis Althusser มาศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ร่วมกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังของ Althusser และมโนทัศน์อุดมการณ์ของ Althusser รวมทั้งตัวอย่างงานวิจัยที่นำมโนทัศน์อุดมการณ์ของ Althusser มาศึกษาเพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์ชาวจีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในหัวข้อถัดไป

Althusser เป็นนักปรัชญาสังคมชาวฝรั่งเศส จากการศึกษาภูมิหลังของเขาพบว่า *“อัลธูแซร์เติบโตมาในครอบครัวแบบคาธอลิก ในหนังสืออัตชีวประวัติของเขาระบุว่า เขาไม่ค่อยมีความสุขกับช่วงชีวิตในวัยเด็กนัก เนื่องจากบิดามีลักษณะชอบใช้อำนาจ และมารดาก็เป็นคนที่ยอมรับหรือจำนนต่ออำนาจของสามี”* (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 209) เมื่อเขาเติบโตขึ้นใน

ค.ศ. 1939 Althusser เข้ารับราชการทหารและร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ถูกทหารเยอรมันจับคุมขังในค่ายกักกันและถูกปล่อยตัวหลังสงครามสงบลง เขาได้กลับเข้าศึกษาใน Ecole Normale Superieur กรุงปารีสโดยทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับปรัชญาของเฮเกลและสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกใน ค.ศ. 1948

หลังสำเร็จการศึกษา Althusser ได้เข้าเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษา และเขายังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส จากประสบการณ์ชีวิตของ Althusser ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อมุมมองของเขาในเรื่องอำนาจและการยอมรับอุดมการณ์ รวมถึงการวิเคราะห์รัฐและกลไกของรัฐทั้งกลไกรุนแรงปราบปราม (แบบทหาร) และกลไกความคิดหรืออุดมการณ์ โดยผลงานสำคัญของAlthusser ที่ได้รับการอ้างอิงโดยนักวิชาการรุ่นหลังอยู่หลายครั้ง และมีอิทธิพลต่อการศึกษาอุดมการณ์และการสื่อสารคือ *Ideology and Ideological State Apparatuses* (1970) ได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดยกาญจนา แก้วเทพ (2529) ในชื่อ *อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ* ตีพิมพ์ซ้ำอีกครั้งใน พ.ศ. 2557[2]

Althusser นิยามความหมายของอุดมการณ์ไว้ว่า *"อุดมการณ์ไม่ใช่ตัวแนวคิด/ความคิด (concept/idea) หากแต่เป็นชุดความคิดหรือกรอบวิธีคิด (set of ideas/conceptual framework) ที่ได้รับการติดตั้งไว้สำหรับการทำความเข้าใจตัวเรา/โลก/สังคม"* (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 218) การพัฒนามโนทัศน์อุดมการณ์ของ Althusser เริ่มต้นด้วยการคัดค้านความเชื่อที่ว่าอุดมการ[3]เป็นเพียงการพูดโป้ปดหลอกลวง หรือเป็นเพียงภาพลวงตาเท่านั้น เขาเสนอว่าอุดมการณ์เป็นระบบภาพตัวแทนความคิด (representation) ซึ่งไม่ได้เกิดมาจากความนึกคิดหากแต่ก่อตัวมาจากโครงสร้างสังคมที่เต็มไปด้วยมายาคติ" (อัลธูแซร์, 2557: 23)

Althusser อธิบายว่า การผลิตซ้ำความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นวิถีที่จะทำให้อุดมการณ์ธำรงอยู่ได้แต่ต้องกระทำผ่านเครื่องมือที่ใช้ติดตั้งระบบวิธีคิด หรือที่เรียกว่ากลไกทางสังคม ซึ่ง Althusser ได้จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) กลไกด้านการปราบปราม (Repressive State Apparatus/RSA) อันหมายถึงกลไกที่เกี่ยวกับการใช้กำลัง/ความรุนแรง/การบังคับกดขี่อันได้แก่รัฐบาล ฝ่ายบริหาร กองทัพ ตำรวจ ค่ายกักกัน คุก กฎหมาย ฯลฯ 2) กลไกด้านอุดมการณ์ (Ideological State Apparatus/ISA) ซึ่งหมายถึง กลไกสังคมที่ทำงานในเชิงอุดมการณ์หรือกำหนดกรอบพฤติกรรมความเชื่อของคนในสังคมให้รู้สึกเต็มใจที่จะเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมอันได้แก่ ศาสนา โรงเรียน

---

[2] การนำเสนอประวัติและผลงานของ Althusser ในส่วนนี้ผู้วิจัยสรุปจาก กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน (2553) *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*

[3] การศึกษาวิเคราะห์อุดมการณ์ผนวกรวมในบทนี้จะปรากฏการใช้คำว่า "อุดมการณ์" และ "อุดมการ" โดย "อุดมการ"เป็นการใช้เพื่อให้ตรงกับการอ้างอิงตามหนังสือ*อุดมการและกลไกทางอุดมการของรัฐ* (2557)

ครอบครัว การเมือง วัฒนธรรม สื่อมวลชน ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 221)

Althusser อธิบายการมีอยู่ของกลไกทางสังคมทั้ง 2 ประเภทกับการธำรงอุดมการณ์ไว้ว่า กลไกด้านการปราบปรามมักมีลักษณะเป็นทางการ และมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถทำงานได้ผลอย่างเต็มที่ดังเช่นทุกครั้งที่มีการใช้ความรุนแรง (ตั้งแต่การโบยหรือโซ่ตรวนในอดีต มาจนถึงการใช้กระบอกปืนและการรัฐประหารนองเลือดในปัจจุบัน) ก็มักจะมีการลุกฮือขึ้นต่อต้านจากมวลชนเสมอ ด้วยเหตุนี้ Althusser จึงเห็นว่าการใช้กำลังปราบปรามเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้ชนชั้นปกครองยืนหยัดอยู่ได้ แต่ต้องอาศัยกลไกทางอุดมการณ์เป็นเครื่องมือหลักเท่านั้นจึงจะได้ผล และพันธนาการวิธีคิดของผู้คนได้อย่างยาวนาน (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 221)

การทำงานของกลไกทางสังคมกับอุดมการณ์ที่เสนอไปข้างต้น Althusser เสนอว่า ในความเป็นจริงแล้วกลไกหนึ่งจะต้องประกอบขึ้นด้วยมิติการใช้กำลังปราบปรามและมิติทางอุดมการณ์ควบคู่กันไปเสมอ ทั้งนี้ Althusser อธิบายกลไกทางอุดมการณ์ไว้เพิ่มเติมว่า แม้กลไกอุดมการณ์ในสังคมจะมีอยู่มากมาย และมีลักษณะแตกต่างกันโดยพื้นฐานเป็นต้นว่า ครอบครัว โรงเรียน ศาสนา สื่อมวลชน ท้ายที่สุดแล้วกลไกต่างๆ เหล่านี้จะทำงานมุ่งหน้าไปสู่อุดมการณ์ชุดเดียวกัน หรือประสานงานกันเพื่อติดตั้งกรอบแนวคิดให้ทุกคนรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

Althusser เรียกว่า การกำหนดทิศทางของอุดมการณ์หลักร่วมกัน (over-determination) อุดมการณ์มิได้เกิดขึ้นลอยๆ แต่ต้องมีภาคปฏิบัติการที่ทำให้อุดมการณ์ชุดต่างๆ ได้รับการผลิตซ้ำและธำรงไว้ ซึ่งภาคปฏิบัติการของอุดมการณ์ (ideological practices) มีดังนี้ 1) การทำให้ดูราวกับเป็นธรรมชาติ (naturalisation) 2) การผสมกันระหว่างความจริงกับจินตนาการ (real-and-seemingness) 3) การสร้างชุดโครงสร้างความสัมพันธ์ (structuralist set of relations) 4) การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดอุดมการณ์ (reproduction of ideology) นอกจากนี้ Althusser ได้วิคราะห์การทำหน้าที่ของอุดมการณ์เอาไว้ในหลายแง่มุม เช่น

1. ปรับคนรุ่นต่างๆ ให้เข้ากับสภาพที่เป็นอยู่ (status quo) โดยอุดมการณ์จะทำหน้าที่ปรับคนรุ่นต่อๆ ไปให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่
2. อุดมการณ์จะให้กรอบแนวคิด/คำอธิบายที่ช่วยให้คนอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคม
3. หน้าที่ของอุดมการณ์ในการ “เรียก” และ “สร้างอัตลักษณ์” ถือเป็นหน้าที่ของอุดมการณ์ที่จะสอดคล้องกับการศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวม

การเรียกขานและประกอบสร้างอัตลักษณ์ถือเป็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยจะศึกษาในบทนี้ ทั้งนี้การวิเคราะห์อุดมการณ์ของ Althusser กระทำทั้งในระดับมหภาค (วัฒนธรรมของสังคม) และ Althusser สนใจหลักจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ที่ศึกษาในระดับปัจเจกบุคคลด้วย ดังนั้นเขาจึงกล่าวว่าอุดมการณ์ไม่

เพียงแต่จะสร้างจิตสำนึกที่เป็นวัฒนธรรมของสังคมเท่านั้น หากทว่ายังสร้างสำนึกเกี่ยวกับตัวบุคคลเองที่เรียกว่า “อัตลักษณ์” (identity)” (กาญจนา แก้วเทพ, 2560: 5-41)

การศึกษาอัตลักษณ์ผ่านวรรณกรรมในงานวิจัยที่ผ่านมา มักทำให้ผู้คนเข้าใจความหมายอัตลักษณ์บิดเบือนไปจากความเป็นจริงที่ว่า อัตลักษณ์เป็นภาพตายตัวตามชาติพันธุ์ของปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคมเนื่องจากเป็นการศึกษาภายใต้แนวคิด ‘วรรณกรรมสะท้อนสังคม’ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเมื่อศึกษาอัตลักษณ์ตามแนวคิดของ Althusser จะมีข้อสรุปที่แตกต่างจากงานวิจัยที่มีมาก่อน โดยจะมีความสอดคล้องกับการศึกษาของผู้วิจัยในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ผ่านการกระทำการของการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ทั้งนี้ Althusser เสนอความคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ไว้ว่า *“อัลธูแซร์เห็นว่าตัวตนเล็กๆ ดังกล่าวจะผันแปรไปตามตัวตนตัวใหญ่ที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย ซึ่งทำให้อัตลักษณ์อยู่ในกระบวนการที่ยังสร้างไม่เสร็จ หรืออยู่ในกระบวนการกลายมาเป็น (process of becoming)* (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 226-227)

การศึกษามโนทัศน์ของ Althusser อธิบายว่าอุดมการณ์ (Ideology) คือระบบความคิดและภาพแทนที่ครอบงำจิตใจของมนุษย์หรือสังคม อุดมการณ์นำเสนอความสัมพันธ์เชิงจินตนาการของปัจเจกบุคคลที่มีต่อการดำรงอยู่ในความเป็นจริงของเขา (Althusser, 1994: 122-123 cited in Wolfreys, 2004: 102) ในที่นี้อุดมการณ์ผนวกรวม (integration ideology) หมายถึง *“อุดมการณ์ที่ทำให้คนในสังคมเกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ถึงแม้จะมีความต่างเรื่องชาติพันธุ์ก็ตาม”* (นัทธนัย ประสานนาม, 2550: 98)

แม้อุดมการณ์ผนวกรวมจะถูกถ่ายทอดจากกลุ่มคนที่มีอำนาจหลักในสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาผ่านวรรณกรรมและสื่อแขนงต่างๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แม้จะมีความต่างทางชาติพันธุ์ แต่การศึกษาอุดมการณ์ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่ถูกทำให้มีความเป็นธรรมชาติจนแทบมองไม่เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ แท้ที่จริงแล้วเมื่อศึกษาอย่างลึกซึ้งจะพบว่ากระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์มีความสัมพันธ์ 2 ระนาบ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มคนที่มีอำนาจหลักในสังคมทำหน้าที่ถ่ายทอดอุดมการณ์ และกลุ่มชาติพันธุ์หรือกลุ่มคนที่ถูกทำให้มีสถานะรอง หรือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตรงข้ามกับกลุ่มคนที่มีอำนาจหลักในสังคมมาปฏิสัมพันธ์กับอุดมการณ์ดังกล่าวผ่านกระบวนการที่แตกต่างกัน

ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับอุดมการณ์ผนวกรวมของรัฐไทยผ่านนวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* จากบทความของนัทธนัย ประสานนาม (2550) *อยู่กับก๋ง ของ หยก บูรพา: การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมในบริบทสังคมไทย* นัทธนัยสรุปผลการศึกษาไว้ว่า *อยู่กับก๋ง* เป็นวรรณกรรมจีนพลัดถิ่นที่เสนออัตลักษณ์โดยรวมของชาวจีนสอดคล้อง

กับวาทกรรม “พี่งพระบรมโพธิสมภาร” ที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อผนวกรวมคนจีนให้เปลี่ยนแปลงเป็นคนไทย เมื่อนำนวนิยายเรื่องนี้ไปเปรียบเทียบกับวรรณกรรมจีนพลัดถิ่นเรื่องอื่นของไทยทำให้พบความแตกต่างในแง่ที่ว่า *อยู่กับก๋ง* ไม่สะท้อนความขัดแย้งของคนจีนพลัดถิ่นระหว่างรุ่น รวมทั้งไม่ให้คุณค่าแก่ความทรงจำที่ติดตัวมาจากแผ่นดินจีน ต่างกับวรรณกรรมจีนพลัดถิ่นยอดนิยมในประเทศตะวันตก เช่น สหรัฐอเมริกาที่ใช้ความทรงจำนี้ในการสร้างอัตลักษณ์

นอกจากนี้การที่รัฐกำหนดให้ *อยู่กับก๋ง* เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาวิชาภาษาไทย ทั้งยังถูกดัดแปลงในวัฒนธรรมประชานิยม ได้แก่ ภาพยนตร์ หนังสือการ์ตูนและละครโทรทัศน์เพื่อตอกย้ำความเป็น “ชนกลุ่มน้อยตัวอย่าง”ที่รัฐใช้เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ให้สำนึกในความเป็นไทย นัทธนัยกล่าวถึงนวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ไว้ว่า *“อยู่กับก๋ง นวนิยายของหยก บูรพาเป็นวรรณกรรมเรื่องเด่นที่รับใช้นโยบายการผนวกรวมของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแสดงออกอย่างไม่ปิดบังอำพราง”* (นัทธนัย ประสานนาม, 2550: 97)

จากการสำรวจมโนทัศน์อุดมการณ์และตัวอย่างงานวิจัยที่นำมโนทัศน์อุดมการณ์มาศึกษาผ่านตัวบทวรรณกรรมไทย ผู้วิจัยมีความต้องการนำมโนทัศน์อุดมการณ์ของ Althusser มาศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมที่สัมพันธ์กับการนิยาม ต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่อง คือ *กนกลายโบตั๋น* ของศรีฟ้า ลดาวัลย์ *กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ และ*อัสดรพิโรธ* ของณารา โดยผู้วิจัยเลือกใช้นิยามของ “อุดมการณ์ผนวกรวม” (integration ideology)ตามข้อเสนอของนัทธนัย ประสานนาม (2550) ซึ่งนัทธนัยกล่าวถึงสาเหตุที่เลือกใช้อุดมการณ์ผนวกรวมแทนอุดมการณ์กลืนกลายไว้ว่า จากการศึกษาจะเห็นถึงเสียงของหยกที่ดูเหมือนว่าจะถูกทำให้กลายเป็นเสียงที่อยู่ชายขอบของเรื่อง (marginalized voice) นั้นยืนยันว่าการกลืนกลายเป็นสิ่งที่ไม่อาจทำได้ การผนวกรวมที่เป็นรูปแบบหนึ่งของการประนีประนอมระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นทางเลือกที่เราเห็นอยู่เสมอ

ความคิดของนัทธนัยสอดคล้องกับข้อสังเกตของผู้วิจัยว่าไม่ได้มีเพียงนวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ที่เป็นนวนิยายสัจนิยมเท่านั้นที่รับใช้อุดมการณ์ผนวกรวมของรัฐไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เมื่อนำอุดมการณ์ผนวกรวมมาศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องในบทนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสังเกตว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทยและจีนรับใช้อุดมการณ์ผนวกรวมเช่นกัน โดยนวนิยายกลุ่มนี้ได้นำเสนอความพยายามต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวจีนผ่านปฏิสัมพันธ์กับอุดมการณ์ผนวกรวมที่มีกระบวนการและผลลัพธ์ที่แตกต่างกันในแต่ละเรื่อง

ลำดับถัดไปจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีด้วยอุดมการณ์ผนวกรวมเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในความสำคัญของตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ที่

นอกจากจะเปิดพื้นที่ให้มีการสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ ยังเปิดพื้นที่ให้มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน

3.3 *กนกลายโบตั๋น* ของศรีฟ้า ลดาวัลย์: อุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน

> ด้วยเสน่ห์ของชายสองพ่อลูกคือวูซูเหลียงและวูซูหลินจึงได้ผูกใจหญิงไทยสองคนให้ยอมละทิ้งแผ่นดินเกิดมาสู่แผ่นดินใหม่ที่ขาดอิสระและความสะดวกสบายที่เคยได้รับไปสู่กรอบที่จะต้องระมัดระวังทั้งคำพูดและการกระทำ ซึ่งทั้งสองยอมรับด้วยหัวใจเต็มอิ่มทั้งดวง แม้ว่าเหตุผลที่จะ ‘รัก’ นั้นต่างกรรมต่างเวลา แต่ผลลัพธ์ที่ได้มิได้แตกต่างกันเลย (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: คำนำ)

บทตัดตอนข้างต้นที่ปรากฏในคำนำผู้เขียนนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* แสดงให้เห็นคุณค่าของ “ความรัก” และ “บุพเพสันนิวาส” ทำให้ตัวละครหญิงกลุ่มศักดินาไทยทั้ง 2 รุ่นยอมละทิ้งความมั่นคงในชีวิตของตนเองที่ประเทศไทยไปแต่งงานกับคนรักในประเทศจีน ซึ่งจากตอนจบดังกล่าวนี้อาจทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจว่า *กนกลายโบตั๋น* เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ และมีตอนจบสุขสมหวังเช่นเดียวกับนวนิยายโรมานซ์เรื่องอื่นๆ ที่มีการสมรักสมรสเกิดขึ้นในตอนจบตามขนบนวนิยายโรมานซ์ เพื่อให้ตัวละครเอกได้ครองคู่กัน แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่องนี้ด้วยอุดมการณ์ผนวกรวมกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนกลับมีความเห็นแตกต่างจากมุมมองข้างต้น เนื่องจากเมื่อศึกษา *กนกลายโบตั๋น* ทำให้ผู้วิจัยเกิดข้อสังเกตว่า การที่ตัวละครเอกหญิงกลุ่มศักดินาไทยอย่างวิภาดาและตัวละครหญิงรุ่นมารดาอย่างคุณหญิงริมทองไปแต่งงานในประเทศจีน ซึ่งเป็นพื้นที่การปกครองระบอบคอมมิวนิสต์มีนัยว่าสังคมไทยยังไม่สามารถยอมรับอัตลักษณ์ชาวจีนได้ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนที่มี “ความเป็นคนอื่น”และเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐไทย

กนกลายโบตั๋น ผลงานของศรีฟ้า ลดาวัลย์เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องแรกที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาในบทนี้ในฐานะตัวบท/พื้นที่ทางวัฒนธรรมที่นำเสนอการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนในช่วงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองของจีน นวนิยายเรื่องนี้มีจุดตั้งต้นความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกในช่วงปลายเหตุการณ์ปฏิวัติวัฒนธรรมจีน (พ.ศ.2518) เมื่อวิภาดาตัวละครเอกหญิงมีโอกาสเดินทางไปประเทศจีนช่วงที่จีนเริ่มเปิด “ม่านไม้ไผ่” การเดินทางไปประเทศจีนครั้งนี้คุณยายให้เธอไปสืบข่าวหม่อมราชวงศ์หญิงริมทอง ลูกสาวคนเล็กที่ไม่มีใครในครอบครัวกล่าวถึง เนื่องจากคุณหญิงริมทองเดินทางไปประเทศจีนตั้งแต่พ.ศ. 2490 และเลือกแต่งงานกับชายชาวจีน รวมทั้งเลือกยอมรับระบอบการเมืองการปกครองตามระบอบคอมมิวนิสต์จีน

เคียงข้างสามีที่เป็นปัญญาชนมีฐานะในสังคมจีนยุคนั้น ก่อนที่จะถูกยึดทรัพย์สินเมื่อประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์

เมื่อวิภาดาเดินทางไปประเทศจีนเธอได้พบกับวูซูหลินตัวละครเอกชายชาวจีน ซึ่งเป็นลูกพี่ลูกน้องของเธอ โดยวูซูหลินเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัย และเป็นล่ามแปลภาษาให้กับคนไทยที่เดินทางไปติดต่อกับชาวจีน ทั้งยังได้พบกับคุณหญิงริมทองที่อาศัยอยู่ในคอมมูนเกษตรกรรม ซึ่งคุณหญิงริมทองกลายเป็นชนชั้นกรรมมาชีพอย่างเต็มตัว การพบกันครั้งนี้ทำให้วิภาดารับรู้ว่าครอบครัวคุณหญิงริมทองมีความเป็นอยู่แตกต่างกับครอบครัวศักดินาไทยของเธอในประเทศไทยเป็นอย่างมาก

หลังจากวิภาดาท่องเที่ยวในประเทศจีนครบกำหนด พร้อมกับการก่อตัวทางความรู้สึกระหว่างเธอกับวูซูหลิน ซึ่งทั้งสองคนต่างรับรู้ถึงความแตกต่างที่ไม่มีทางจะสมหวังได้ ในที่สุดวิภาดาต้องเดินทางกลับประเทศไทยทามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ทำให้เธอต้องแต่งงานกับชฎิลลูกชายนายทหารคนสำคัญตามความเห็นชอบของผู้ใหญ่เพื่อรักษาผลประโยชน์ครอบครัวที่มีร่วมกัน

หลังจากนั้นวูซูหลินและหม่อมราชวงศ์หญิงริมทองมีโอกาสเดินทางมายังประเทศไทย ซึ่งทำให้ทั้งสองคนรับรู้ว่าต่างก็ไม่เป็นที่ยอมรับจากครอบครัวศักดินาไทย ในที่สุดวิภาดาตัดสินใจหย่ากับชฎิลและหลังจากนั้นไม่นานคุณยายเสียชีวิต วิภาดาตัดสินใจกลับไปหาวูซูหลินที่ประเทศจีนและได้แต่งงานแบบเรียบง่ายในคอมมูนเกษตรกรรม แม้จะไม่สามารถใช้ชีวิตครอบครัวร่วมกันได้ทันทีเนื่องจากสิ่งกีดขวางจากความต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งหมายรวมถึงความต่างของระบอบการเมืองการปกครอง โดยผู้เขียนได้ให้ นวนิยายจบลงที่การแต่งงานระหว่างวิภาดากับวูซูหลินในประเทศจีน

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานวนิยายเรื่องนี้เนื่องจาก *กนกลายโบตั๋น* เป็นนวนิยายที่นำเสนอความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกไทยและจีนในช่วงปลายเหตุการณ์ปฏิวัติวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จีนเริ่มเปิด “ม่านไม้ไผ่” ให้ไปมาหาสู่ระหว่างประเทศ แต่ความจริงแล้วยังไม่สามารถไปมาหาสู่อย่างสะดวกมากนัก โดยเฉพาะการเดินทางออกนอกประเทศของคนจีน การพบกันระหว่างตัวละครเอกในเรื่องนี้ตามขนบนวนิยายโรมานซ์นำไปสู่ความขัดแย้งสำคัญที่เกิดจากสิ่งกีดขวาง คือ ความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งหมายรวมถึงความต่างของระบอบการปกครองที่แตกต่างกันของทั้งสองประเทศและความต่างชนชั้น คือ กลุ่มศักดินาไทยและชนชั้นกรรมาชีพของจีน ทำให้ผู้วิจัยเกิดคำถามว่า ท้ายที่สุดแล้วเมื่อตัวละครเอกหญิงอย่างวิภาดาไปแต่งงานที่ประเทศจีน อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนถูกรับรู้อย่างไร และการที่วูซูหลินตัวละครเอกชาวจีนยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนโดยไม่ได้ดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมเช่นเดียวกับบรรพบุรุษที่อพยพมาค้าขายกับราชสำนักไทยส่งผลต่อเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกอย่างไร โดยผู้วิจัยได้ศึกษาภูมิหลังของนักเขียนสตรีอย่างศรีฟ้า ลดาวัลย์

ประกอบการศึกษา เนื่องจากผู้วิจัยมีความเห็นว่าภูมิหลังของนักเขียนสตรีอย่างศรีฟ้าสามารถเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่การทำความเข้าใจกระบวนการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องนี้ได้ชัดเจนมากขึ้น

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนผ่านนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* โดยวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อ ดังนี้ หัวข้อแรก **พลวัตของอัตลักษณ์: จากชายชาวจีนอพยพสู่คอมมิวนิสต์จีน** หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอความสำคัญของนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ที่เปิดพื้นที่ให้ตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์มาปฏิสัมพันธ์กันผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ในขณะเดียวกันได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยต่ออัตลักษณ์จีน รวมถึงมุมมองของกลุ่มชาวจีนที่มีทั้งยอมรับและปฏิเสธการผนวกรวมชาวจีนกับสังคมไทย โดยจะนำไปสู่หัวข้อถัดไปคือ**สัญลักษณ์ของการผนวกรวม: โถลายครามรูปลายกนกกับดอกโบตั๋น** หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอผลลัพธ์การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน ควบคู่กับความหมายและความสำคัญของโถลายครามรูปลายกนกกับดอกโบตั๋นในฐานะสัญลักษณ์ (symbol) ที่สัมพันธ์กับการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ รวมถึงศึกษาสารนอกตัวบทจากภูมิหลังชีวิตและผลงานของศรีฟ้า ลดาวัลย์ที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่องนี้

3.3.1 พลวัตของอัตลักษณ์: จากชายชาวจีนอพยพสู่คอมมิวนิสต์จีน

นอกจาก *กนกลายโบตั๋น* จะมีโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของนวนิยายเรื่องนี้คือ การนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทยและจีนในรุ่นมารดาของตัวละครเอกหญิงศักดินาไทย รวมทั้งรุ่นบรรพบุรุษต้นตระกูล ซึ่งส่งผลต่อมุมมองของศักดินาไทยที่มีต่ออัตลักษณ์ชาวจีนแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองที่มีต่ออัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนของตัวละครเอก ซึ่งสัมพันธ์กับพัฒนาการของโครงเรื่องโรมานซ์ จนนำไปสู่การแต่งงานที่ประเทศจีนในตอนจบ

ลำดับแรกผู้วิจัยจะศึกษา *กนกลายโบตั๋น* ผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ เพื่อแสดงให้เห็นลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้ คือ การสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์จีนซึ่งสัมพันธ์กับการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวม และนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีน โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ ขนบนวนิยายโรมานซ์ประการแรก คือ การวาดภาพสังคม *กนกลายโบตั๋น* นำเสนอการวาดภาพสังคมผ่านชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ ตัวละครเอกหญิงเป็นทายาทกลุ่มศักดินาไทยที่มีฐานะมั่นคงในประเทศไทย ส่วนตัวละครเอกชายชาวจีนเป็นชนชั้นกรรมาชีพที่อาศัยอยู่ในคอมมูนเกษตรกรรมกับครอบครัวในประเทศ

จีน และความน่าสนใจก็คือนวนิยายเรื่องนี้ได้ย้อนเล่าเรื่องราวชีวิตบรรพบุรุษของครอบครัวตัวละครเอกหญิงที่เป็นชายชาวจีนอพยพมาค้าขายกับราชสำนักไทย

การนำเสนอเรื่องราวชีวิตของบรรพบุรุษที่เป็นชายชาวจีนอพยพผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์นอกจากจะแสดงให้เห็นวิถีชีวิตชาวจีนที่สอดคล้องกับบริบทสังคมการเมืองเช่นเดียวกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักรวมถึงการรับรู้ชาวจีนในบริบทสังคมการเมืองไทย วิถีชีวิตของบรรพบุรุษในนวนิยายเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นพลวัตของอัตลักษณ์จีนที่มีความแตกต่างกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนของตัวละครเอกชายชาวจีน โดยอัตลักษณ์ชายชาวจีนในรุ่นบรรพบุรุษที่ถูกนำเสนอในขนบนวนิยายโรมานซ์ การวาดภาพสังคมเป็นการเดินตาม มโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม ซึ่งเป็นไปตามวาทกรรม “พึ่งพระบรมโพธิสมภาร” อมรา พงศาพิชญ์ (2547: 143) เสนอมุมมองเกี่ยวกับชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทยยุคแรก ซึ่งสอดคล้องกับบรรพบุรุษวิภาดาไว้ว่า

> ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยและแต่งงานกับคนไทยในระยะแรกนั้นอาจแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีอาชีพกรรมกรเป็นกุลี และกลุ่มที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นขุนนาง แต่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแรกหรือกลุ่มที่สอง “ลูกจีน” ซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดูโดยแม่ซึ่งเป็นคนไทยก็ได้รับเอาวัฒนธรรมไทยไว้เป็นวัฒนธรรมของตัวและมีความสำนึกในความเป็นไทยสูง

ในยุคแรกที่ชาวจีนอพยพมายังประเทศไทยล้วนเป็นกลุ่มชายชาวจีนทั้งสิ้น เนื่องจากผู้หญิงจีนยังไม่ได้รับอนุญาตให้ออกนอกประเทศ Bao กล่าวถึงการอพยพของสตรีจีนมายังประเทศไทยดังนี้ *“การอพยพของสตรีนั้นยังไม่เป็นที่นิยมนัก จนกระทั่งช่วงพ.ศ. 2460-2480 มีหญิงจีนอพยพตามสามีมาอยู่ประเทศไทยเป็นจำนวนมาก”* (Bao, 2005: 44) ดังนั้นชายชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย โดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้าจีนจึงมีความพยายามผนวกรวมกับสังคมไทยผ่านการแต่งงานกับหญิงไทย

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* คุณยายได้เล่าถึง “คุณเตี่ย” ผู้เป็นบิดาที่มีอัตลักษณ์ชายชาวจีนอพยพที่อพยพเข้ามาทำการค้ากับราชสำนักไทยในขนบนวนิยายโรมานซ์การวาดภาพสังคมไว้ว่า *“ภาพคุณเตี่ยผู้ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นคุณพระยังไว้หางเปียยาว และเมื่อใดที่อยู่ในบ้านคุณเตี่ยก็ติดนิสัยจุกยาเอาไว้ที่ริมฝีปาก เวลานั้นคุณเตี่ยมั่งคั่งร่ำรวยมากแล้ว แม่หนูริ้วทองในฐานะลูกสาวคนเดียวจึงพร้อมพรั่งด้วยพี่เลี้ยงนางนมแบบลูกสาวคหบดีไทยๆ”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 89)

ลักษณะสำคัญของ “คุณเตี่ย” แม้จะมีอัตลักษณ์ชายชาวจีนจากรูปลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นจีน รวมถึงวิถีชีวิตที่ยังคงความเป็นจีนในบางประการ แต่คุณเตี่ยแสดงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทยอย่างชัดเจนผ่านการแสดง “ความจงรักภักดี” ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทย ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของชาวจีนอพยพที่รัฐไทยปลูกฝังมาโดยตลอด เพื่อให้ชาวจีนดำเนินชีวิตเป็นไปตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตาม “วาทกรรมพึ่งพระบรมโพธิสมภาร”

จากเรื่องราวชีวิตคุณเตี่ยแสดงให้เห็นว่า แม้คุณเตี่ยแสดงเจตจำนงที่จะเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยผ่านการรับบรรดาศักดิ์ รับค่านิยมและแนวปฏิบัติจากสังคมไทย โดยเฉพาะจากราชสำนักไทย แต่นวนิยายเรื่องนี้เสนอให้เห็นการคงอัตลักษณ์จีนบางประการของคุณเตี่ย ซึ่งเป็นไปตามอุดมการณ์ผนวกรวมที่กลุ่มชาวจีนแม้จะมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทย แต่ก็ไม่ได้ถูกผสมกลมกลืนกับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน เนื่องจากยังคงอัตลักษณ์บางประการที่แสดงถึงความเป็นจีนเอาไว้ เช่น การไว้ผมเปียหรือวิถีชีวิตต่างๆ ที่แสดงถึงอัตลักษณ์จีน โดยยุคสมัยที่คาดว่าคุณเตี่ยอพยพมาค้าขายกับราชสำนักไทยจนได้รับความดีความชอบ และได้แต่งงานสร้างครอบครัวคือสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาของการปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ขจัดภัย บุรุษพัฒน์ (2517: 63) แสดงความคิดเห็นต่อพระราชดำรัสของรัชกาลที่ 5 ที่ส่งผลกับการผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยไว้ว่า

> ข้อความที่ว่า “เราถือว่าพวกจีนนั้นเหมือนไม่เป็นคนต่างประเทศ แต่หากว่าจะเป็นพลเมืองเราส่วนหนึ่ง” ก็เท่ากับยอมรับโดยทางพฤตินัยว่า ชาวจีนในประเทศไทยมีฐานะเช่นเดียวกับพลเมืองไทย และชาวจีนก็ยังมิได้สัญชาติไทยแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะพระราชบัญญัติว่าด้วยสัญชาติเพิ่งประกาศใช้ในสมัยรัชกาลที่ 6 นี้เอง

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจากพระราชดำรัสรัชกาลที่ 5 เสนอว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่แสดงถึงความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมไทย ซึ่งคนจีนในรุ่นคุณเตี่ยนอกจากจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์อันดีระหว่างตนเองกับสถาบันพระหากษัตริย์ของไทยจากการได้รับบรรดาศักดิ์ ยังมีน้ำเสียงที่คุณเตี่ยแสดงความต้องการใกล้ชิดกับสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย ซึ่งถือเป็นความพยายามประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีนโดยเป็นการขับเคลื่อนมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม ดังตัวอย่าง *“คุณเตี่ยถือว่าการได้นายแม่มาเป็นภรรยานั้นนับเป็นบุญวาสนาของคุณเตี่ยอย่างสูงเป็นการชักนำให้คุณเตี่ยได้เข้าเฝ้าใกล้ชิดเจ้านาย และในที่สุดก็ได้รับพระราชทานยศศักดิ์เพิ่มจากคุณหลวงเป็นคุณพระ”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 90)

เมื่อคุณเตี่ยได้สร้างครอบครัวและมีลูกสาวคือคุณยาย นวนิยายเรื่องนี้เสนอความสอดคล้องกันระหว่างเรื่องราวชีวิตลูกจีนของคุณยายกับเรื่องราวชีวิตของลูกจีนในบริบทสังคมของอมราที่ผู้วิจัยได้เสนอไว้ข้างต้นว่า ลูกจีนที่เกิดในเมืองไทยมีพ่อเป็นชายชาวจีน มีแม่เป็นคนไทยจะให้คุณค่ากับความเป็นไทยมากกว่าความเป็นจีน ซึ่งส่งผลต่อมายังลูกหลานของคุณเตี่ยที่ให้คุณค่ากับความเป็นศักดินาไทยมากกว่าความเป็นจีนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว

นอกจากคุณยายจะถูกปลูกฝังให้เห็นคุณค่ากับความเป็นไทยมากกว่าความเป็นจีน ยังมีการกระทำอีกลักษณะหนึ่ง คือ การที่คุณเตี่ยนำลูกสาว คือ คุณยายของวิภาดาไปถวายตัวเป็นข้ารับใช้ของเจ้านายในวัง เพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์อันดีกับราชสำนักไทย ดังตัวอย่าง *“คุณยายเห็นภาพตัวเอง*

เมื่อครั้งยังเด็ก คุณเตี่ยกับนายแม่ตัดใจถวายตัวคุณยายเข้าไปพึ่งพระบารมีเจ้านายฝ่ายใน ผู้ดำรงพระอิสริยยศในตำแหน่งพระมเหสีลำดับรองๆ” (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 89)

การกระทำดังกล่าวมีนัยว่าครอบครัวคุณเตี่ยแม้จะมีหัวหน้าครอบครัวที่เป็นชายชาวจีน แต่มีความต้องการเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยผ่านความสัมพันธ์อันดีกับราชสำนักไทย รวมทั้งยังแสดงให้เห็นว่าลูกหลาน ซึ่งมีเชื้อสายจีนได้เข้ารับการอบรมและขัดเกลาตามแบบวัฒนธรรมไทยที่ได้รับการให้คุณค่าจากราชสำนักไทยว่ามีคุณค่าสูงกว่าความเป็นจีน

จากการกระทำของคุณเตี่ยดังที่กล่าวมาผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเป็นความพยายามของนวนิยายเรื่องนี้ที่ขับเคลื่อนมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ให้เป็นไปตามอุดมการณ์ผนวกรวมเพื่อแสดงให้เห็นความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างครอบครัวชายชาวจีนกับสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยที่มีอำนาจมากที่สุดในช่วงเวลานี้ โดยเป็นไปเพื่ออาศัยความสัมพันธ์นี้สร้างความมั่นคงให้กับการค้าขายของชาวจีนในสังคมไทยไม่ให้ถูกเพ่งเล็งจากรัฐไทย โดยในช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาที่ความเป็นไทยกระแสหลักจากกลุ่มศักดินาไทยทรงอิทธิพลอย่างมาก ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้ชาวจีนที่ต้องการจะมีความมั่นคงในประเทศไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และการที่นวนิยายเรื่องนี้สร้างขึ้นในช่วงปลายทศวรรษ 2520 แสดงให้เห็นมุมมองของผู้สร้างซึ่งเป็นนักเขียนสตรีกลุ่มศักดินาไทยที่ให้ความสำคัญกับความเป็นไทยกระแสหลักและการเดินตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมเช่นกัน

มาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิภาดาและวูซูหลิน เมื่อทั้งสองคนพบกันครั้งแรกที่ประเทศจีนใน พ.ศ. 2518 ตามขนบนวนิยายโรมานซ์การพบ ประเทศจีนในช่วงเวลานี้เป็นพื้นที่การปกครองของระบอบคอมมิวนิสต์ และเป็นช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สำคัญ คือ การปฏิวัติวัฒนธรรมจีนนำไปสู่ขนบนวนิยายโรมานซ์ในข้อถัดไปคือ สิ่งกีดขวางที่เกิดจากความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งหมายรวมถึงความต่างของระบอบการเมืองการปกครองที่คอมมิวนิสต์จีนอยู่ตรงข้ามกับประชาธิปไตยในประเทศไทย และความต่างทางชนชั้น เนื่องจากตัวละครเอกหญิงเป็นลูกหลานของกลุ่มศักดินาไทย ส่วนตัวละครเอกชายชาวจีนมีครอบครัวเป็นชนชั้นกรรมมาชีพอยู่ในคอมมูนเกษตรกรรม แม้เขาจะมีมารดาเป็นศักดินาไทย แต่การที่มารดาของตัวละครเอกชายชาวจีน คือคุณหญิงริมทองเลือกอพยพไปประเทศจีน แต่งงานกับชายชาวจีน รวมถึงยอมรับนับถือระบอบการเมืองการปกครองตามแบบคอมมิวนิสต์ในพ.ศ. 2492 จึงถือเป็น “คนอื่น”สำหรับครอบครัวศักดินาไทย โดยมีตัวอย่างความคิดของมารดาวิภาดาที่มีต่อน้องสาวคือคุณหญิงริมทอง ดังนี้

> คุณแม่ต้องบอกเรื่องหญิงริมทองให้ยายวิฟังแน่ๆ ไม่งั้นคงไม่ทำท่ากระตือรือร้นแปลกๆ แบบนั้นหรอก โธ่ หญิงเคยเรียนคุณแม่แล้วว่าให้นึกเสียว่าเขาตายไปแล้ว เพราะไหนๆ เขาก็ผ่าเหล่าผ่ากอออกไปแล้ว แล้วอยู่ดีๆ คุณแม่มาบอกหลานให้แกเขว ยายวิแกยิ่ง

> ทำอะไรแผลงๆ อยู่ด้วย หรือว่าคุณแม่อยากให้หลานเป็นเสมือนลูกสาวคนเล็กของคุณแม่อีกคน (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 15)

การพบกันครั้งแรกและมีโอกาสได้ใช้ชีวิตร่วมกันของวิภาดาและวูซูหลินในประเทศจีน ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน แต่ทั้งคู่รับรู้ถึงความแตกต่างที่ไม่สามารถจะสมหวังในความรักได้ นอกจากนี้จากบริบทสังคมการเมือง ซึ่งเป็นฉากหลังของ *กนกลายโบตั๋น* ที่มีจุดเริ่มต้นเหตุการณ์ในช่วงปลายการปฏิวัติวัฒนธรรมจีน พ.ศ. 2518 ทั้งยังได้เล่าย้อนไปถึงเรื่องราวรุ่นมารดาในช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์จีน พ.ศ. 2492 ส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์จีนในสังคมไทยว่าเป็นอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน ซึ่งอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนมีความแตกต่างกับการรับรู้อัตลักษณ์จีนอพยพในรุ่นบรรพบุรุษของวิภาดาที่เป็นชาวจีนอพยพเข้ามาค้าขายกับราชสำนักไทยจนได้รับบรรดาศักดิ์ ส่งผลให้ลูกหลานที่สืบเชื้อสายบรรพบุรุษเลือกปฏิเสธรากเหง้าความเป็นจีน และรับเพียงความเป็นศักดินาไทย โดยมีตัวอย่างจากความคิดของวิภาดา *“แต่คุณก๋งของคุณแม่ท่านเป็นคุณพระนี่คะ ส่วนสามีน้าหญิงริมทองคงเป็นคอมมิวนิสต์ คนไทยเราไม่ชอบคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะคนไทยอย่างคุณพ่อคุณแม่ คุณน้าๆ ทั้งหลาย”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 7)

แม้นวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน แต่จากการศึกษาอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนใน *กนกลายโบตั๋น* เสนอให้เห็นความคิดของวิภาดาตัวละครเอกหญิงที่มีต่ออัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนในรุ่นของคุณหญิงริมทองว่ามีความแตกต่างกับบรรพบุรุษของตนเอง โดยเป็นการให้คุณค่าจากมุมมองของกลุ่มศักดินาไทย สังเกตได้จากคำเรียกแทนสามีของคุณหญิงริมทองว่า “คอมมิวนิสต์” รวมทั้งการเรียกวูซูหลินด้วยคำว่า “คอมมิวนิสต์” ยังปรากฏอยู่ผ่านเสียงในใจของวิภาดาเมื่อได้ไปพบกับวูซูหลินในประเทศจีน โดยเธอได้วิพากษ์วิจารณ์ระบอบการเมืองการปกครองของสองประเทศที่แตกต่างกัน *“เฮ้อ คอมมิวนิสต์ ถึงยังไงก็เป็นคอมมิวนิสต์วันยังค่ำนั่นแหละ ถูกหล่อหลอมให้นิยมในลัทธิ ไม่กล้าบ่นว่าบ้านเมืองของตัว”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 65)

สิ่งกีดขวางสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนจากนวนิยายเรื่องนี้คือ ความต่างชาติพันธุ์ แม้ศรีฟ้า ลดาวัลย์ได้พยายามหักล้างอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนด้วยคุณสมบัติด้านดีผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์อย่างกลมกลืน เช่น การอธิบายอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนของวูซูหลินว่ามีความแตกต่างกับการรับรู้อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์ในสังคมไทย ดังตัวอย่าง *“ไม่เลวเลยพี่ซูหลิน ดูเหมือนเขาจะไม่ได้เป็นปัญญาชนชนิดถูกหล่อหลอมหรือตีกรอบความคิดให้บูชาลัทธิจนเกินไป บางทีอาจเป็นเพราะว่าเขาเป็นลูกชายน้าหญิงริมทอง”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 63) นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอความเป็นชายที่พึงประสงค์ของวูซูหลินที่มีความเป็นสุภาพบุรุษเปรียบเทียบกับความเป็นชายที่ไม่พึงประสงค์ของพี่ชายและคู่หมั้นของวิภาดา ซึ่งเป็นลูกชายนายทหารคนสำคัญของสังคมไทย

> นายวิภาสค่อนข้างจะเข้าใจความศรัทธาที่วิภาดามีต่อซูหลิน นอกจากความผูกพันทางสายโลหิตแล้ว แน่ละ ซูหลินคือรูปหลอมของบรรพบุรุษที่อยู่ในใจวิภาดา เพราะบุรุษที่ใกล้ชิดกับหล่อนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นพี่ชายทั้งสอง หรือชฎิลไม่มีผู้ใดทำให้หล่อนเกิดความศรัทธาได้ หล่อนมีความเห็นว่าบุรุษเหล่านี้มิใช่ผู้ชายแท้ ดังที่หล่อนเคยพูดล้อเลียนบ่อยๆ ว่าเป็นพวกหรูเริด ไร้สาระ และอี๋อ๋อ (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 199)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นมุมมองของวิภาดาที่มีความประทับใจในความเป็นบุรุษที่อ่อนโยนของวูซูหลิน โดยเป็นไปตามขนบนวนิยายโรมานซ์ในข้อ ความดึงดูดใจ (attraction) ท้ายที่สุดแม้วูซูหลินจะถูกนำเสนอให้มีความแตกต่างกับคอมมิวนิสต์จีนอื่น หรือมีความเป็นสุภาพบุรุษที่เป็นชายชาวจีนที่พึงประสงค์ แต่เมื่อวูซูหลินกับวิภาดารักและต้องการสานต่อความสัมพันธ์กัน นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไม่ได้ถูกทำลายลงไป วูซูหลินไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมไทย โดยแสดงผ่านมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยที่มอบความเป็นอื่นที่ล้าหลังให้กับวูซูหลิน แม้จะเป็นคุณยายที่ต้องการพบเขากับแม่มากที่สุด โดยมีตัวอย่างที่คุณยายเล่าเรื่องให้วูซูหลินฟัง *“เล่าเรื่องคุณก๋งให้พ่อสุรินทร์กับพ่อจูเขาฟังน่ะจ๊ะ พ่อจูเขาสงสัยว่า คุณก๋งเป็นคุณพระ เทียบกับตำแหน่งขุนนางชั้นไหนของราชสำนักจีนสมัยก่อน”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 200)

บทตัดตอนข้างต้นจะเห็นว่าการที่คุณยายให้ชื่อไทยกับวูซูหลินว่า “สุรินทร์” เนื่องจากคุณยายไม่สามารถออกเสียงชื่อจีนได้ หรือการเรียกวูซูหลินว่า ไอ้ตี๋ และยังมีมุมมองต่อเขาว่าเป็นคอมมิวนิสต์แสดงให้เห็นว่าคุณยายไม่ได้ยอมรับวูซูหลินเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอย่างแท้จริง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ความสัมพันธ์ไทย-จีนตามบริบทสังคมช่วงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทย-จีน โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่ตรงกับช่วงเวลาดำเนินเรื่อง คือ ปฏิวัติวัฒนธรรมจีนที่ส่งผลให้จีนต้องปิด “ม่านไม้ไผ่” รวมทั้งส่งผลต่อการรับรู้และการนิยามอัตลักษณ์จีนจากมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยว่าชาวจีนเป็นคอมมิวนิสต์จีนที่มีความเป็นอื่น และสามารถสั่นคลอนความมั่นคงของรัฐไทยได้ โดยมีความแตกต่างจากมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”ตามอุดมการณ์ผนวกรวม จึงส่งผลต่อเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่ไม่สามารถจะแต่งงานกันได้ในประเทศไทย

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ราบเรียบของกลุ่มศักดินาไทยกับวูซูหลิน โดยมีตัวอย่างเหตุการณ์ที่วูซูหลินติดตามข้าราชการจีนมาทำหน้าที่ล่ามในประเทศไทย ภายหลังการเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับจีนใน พ.ศ. 2518 แม้ผู้เขียนกล่าวว่านวนิยายเรื่องนี้ได้สร้างให้ตัวละครเอกอย่างวูซูหลินเป็นคอมมิวนิสต์จีนที่มีความเป็นสุภาพบุรุษ และมีความแตกต่างจากคอมมิวนิสต์จีนอื่น แต่ภายในเรื่องยังคงแสดงธรรมเนียมปฏิบัติของสังคมไทยที่ตอกย้ำว่าวูซูหลินคือคอมมิวนิสต์จีนที่มี “ความเป็นอื่น” สำหรับสังคมไทยขณะนั้น เนื่องจากสังคมไทยยึดถือความเป็นไทยกระแสหลักอย่างเคร่งครัด จึงมีการนิยามสิ่งที่ไม่ใช่ไทยว่ามีความเป็นอื่นผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวละครต่างชาติพันธุ์

ตัวอย่างเหตุการณ์ตอนรับประทานอาหารที่บ้านวิภาดาและมีการจัดโต๊ะแบบไทย คือ การใช้ช้อนส้อมรับประทานอาหาร แต่เนื่องจากช่วงเวลานั้นเป็นช่วงที่จีนเริ่มเปิดประเทศหลังการปฏิวัติวัฒนธรรมจีน ส่งผลให้ประชากรในประเทศเพิ่งได้เรียนรู้วัฒนธรรมของประเทศอื่น วิภาดาจึงเกรงว่าวูซูหลินจะไม่สามารถใช้ช้อนส้อมได้ จึงให้คนรับใช้นำตะเกียบมาให้กับวูซูหลิน แต่ถูกขัดขวางจากครอบครัว นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างคำพูดของพี่สาววิภาดาที่ว่า *"คอมมิวนิสต์เขาไม่ใส่น้ำหอมกันไม่ใช่รึอี๊ กอดไม่ลงเหม็นสาบตาย"* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 198)

ตัวอย่างเหตุการณ์ข้างต้นเป็นมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยที่มีต่อวูซูหลินว่าเป็นคอมมิวนิสต์จีนที่เป็นอื่น ล้าหลัง และไม่ได้รับการอบรม ซึ่งกลุ่มศักดินาไทยต้องการให้วูซูหลินแสดงกิริยาที่ล้าหลังและเป็นอื่นออกมาเพื่อจะตอกย้ำอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนที่มีความด้อยวัฒนธรรมของวูซูหลิน ดังตัวอย่างความคิดของวิภาดาที่กล่าวกับครอบครัวว่า *"มันไม่เหมือนกันนี่คะ บางคนมาทำผิดขนบธรรมเนียมในบ้านเรา เราว่าน่าเอ็นดู แต่บางคนเรากลับเห็นเป็นการเปิ่นหรือป่าเถื่อนจริงไหมเล่าคะ อย่างพี่ซูหลินหนูไม่เห็นใครมองเขาหรือต้อนรับยินดี สนิทสนมเขาอย่างญาติสักคนนอกจากคุณยาย"* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 198)

การนำเสนอเหตุการณ์จัดโต๊ะอาหารแบบไทย และกล่าวถึงเหตุการณ์ที่แสดงความต่างวัฒนธรรมของไทยและจีน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเหตุการณ์ช่วงนี้ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อพัฒนาการโครงเรื่องโรมานซ์ และยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นว่าอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนมีความเป็นอื่นและด้อยวัฒนธรรมกว่ากลุ่มศักดินาไทย จนไม่สามารถผนวกรวมกับสังคมไทยได้เช่นเดียวกับการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีนในบริบทสังคมไทยที่ผ่านมา

การนำเสนอปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์บนโต๊ะอาหารซึ่งนำวัฒนธรรมที่ได้รับการให้คุณค่าจากกลุ่มศักดินาไทยมากดทับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน ถือเป็นการนำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายจากมุมมองนักเขียนสตรีภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ และแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมกลุ่มนี้มีการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ผ่านโครงเรื่องและขนบนวนิยายโรมานซ์เสมอ โดยนักเขียนสตรีได้นำวัฒนธรรมที่ได้รับการให้คุณค่าจากศักดินาไทยมาเป็นเครื่องต่อรองอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักเช่นวรรณกรรมสัจนิยม หรือเรื่องราวชีวิตของชาวจีนในบริบทสังคมไทย ที่ส่วนใหญ่มักนำเสนอให้เห็นความเป็นจีนที่ยึดกับวัฒนธรรมต่างๆ อย่างตรงไปตรงมาไม่มีพลวัต โดยจากเหตุการณ์บนโต๊ะอาหารทำให้วูซูหลินได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับครอบครัวศักดินาในประเทศไทย มีตัวอย่างความคิดของวูซูหลินต่อกลุ่มศักดินาไทย ดังนี้ *"วงศาคณาญาติของมารดาทำให้เขารู้สึกอึดอัด เขาไม่หวังว่าจะได้รับการต้อนรับจากญาติผู้เกิดมาเพิ่งเคยเห็นหน้ากัน แต่ก็ไม่คิดว่าจะได้พบกับภาวะอึดอัดแบบนี้"* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 201)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นความรู้สึกของวูซูหลินว่าเขารู้สึกอึดอัด และรู้สึกว่าตนเองไม่เหมาะสมที่จะมาอยู่ในพื้นที่ของกลุ่มศักดินาไทย เพราะเขารับรู้ถึงความเป็นอื่นจากการปฏิสัมพันธ์ในครั้งนี้ “ความเป็นอื่น” ในที่นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีนัยถึงการที่เขาไม่ได้ถูกขัดเกลาจากสังคมวัฒนธรรมแบบเดียวกับกลุ่มศักดินาไทย และวัฒนธรรมจีนไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทยเช่นเดียวกับวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมไทย จึงทำให้วูซูหลินไม่สามารถผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้ การศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวูซูหลินกับกลุ่มศักดินาไทยนำเสนอให้เห็นว่า *กนกลายโบตั๋น* แสดงอคติของศักดินาไทยที่มีต่อกลุ่มชาวจีนว่าไม่สามารถยอมรับคอมมิวนิสต์จีนเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวได้ แม้จะมีสายเลือดเดียวกัน วูซูหลินแม้จะเป็นลูกชายของคุณหญิงริมทองแต่เป็น“คนอื่น” เพราะคุณหญิงริมทองเลือกไปอยู่ประเทศจีนและยอมรับนับถือการปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ของจีน นอกจากนี้เมื่อคุณหญิงริมทองมีโอกาสกลับมาประเทศไทย เธอยังยืนยันอัตลักษณ์ตนเองด้วยความเป็นคอมมิวนิสต์จีนที่ไม่ต้องการผนวกรวมกับความเป็นไทย ดังตัวอย่าง *“คุณแม่จะลอกคราบหญิงหรือคะ” ถามพลางส่ายหน้าเล็กน้อย “อย่าเพิ่งให้รวดเร็วถึงขณะนั้นเลยค่ะ หญิงกลัวหญิงจะจำตัวเองไม่ได้”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 282)

การยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนของคุณหญิงริมทอง จึงส่งผลต่อการยอมรับ/ปฏิเสธอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน และความรักระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกจากกลุ่มศักดินาไทย ทั้งนี้การไม่ยอมรับวูซูหลินและมารดาอาจมีปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งมาจากระบอบการเมืองการปกครองที่ต่างกันของไทยและจีน โดยความสัมพันธ์ระหว่างสังคมไทยกับประเทศจีนที่ปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์ในช่วงพ.ศ. 2512 – 2525 ได้สั่นคลอนความมั่นคงของอำนาจรัฐไทย ซึ่งถือเป็นภัยต่อความมั่นคงที่มาจากระบอบการเมืองการปกครองที่ต่างกับสังคมไทย อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนจากบริบทสังคมการเมืองส่งผลต่อการนิยามภาพคอมมิวนิสต์ในยุคสมัยต่อมา แม้นวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* จะตีพิมพ์ใน พ.ศ. 2529 แต่ยังแสดงให้เห็นความหวั่นเกรงต่อภัยจากคอมมิวนิสต์จีนในช่วงเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองไทยและจีน จนไม่สามารถที่จะผนวกรวมคอมมิวนิสต์จีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้ ซึ่งส่งผลให้วิภาดาตัวละครเอกหญิงกลุ่มศักดินาไทยต้องไปแต่งงานกับวูซูหลินในประเทศจีน

3.3.2 สัญลักษณ์ของการผนวกรวม: โถลายครามรูปลายกนกกับดอกโบตั๋น

จากการศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* แสดงให้เห็นการตอบสนองและปฏิเสธอุดมการณ์ผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยจากกลุ่มชาวจีนที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยบรรพบุรุษของวิภาดาที่อพยพมาทำการค้ากับราชสำนักไทยในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตอบสนองกับอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านการประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งถือเป็นการผลิตซ้ำมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามวาทกรรม “พึ่งพระบรมโพธิสมภาร” ที่ทรง

พลังในเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนในบริบทสังคมไทย ซึ่งมีความแตกต่างจากรุ่นตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างวูซูหลินที่เลือกยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน

นอกจากการประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีนในรุ่นบรรพบุรุษและการปฏิเสธอุดมการณ์ผนวกรวมโดยเลือกยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนในรุ่นตัวละครเอกชาวจีน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่ศรีฟ้า ลดาวัลย์สร้าง “โถลายครามลวดลายลายกนกกับดอกโบตั๋น” ที่ครอบครองสืบต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษของวิภาดามาจนถึงรุ่นของวิภาดาที่โถใบสุดท้ายแตก แสดงให้เห็นถึงความหมายและความสำคัญของโถลายครามทั้งในฐานะสัญลักษณ์ ซึ่งเป็นองค์ประกอบบันเทิงคดี และมีนัยทางความหมายที่ซับซ้อนสัมพันธ์กับการผนวกรวมชาวจีนแสดงถึงนัยทางการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาวจีน แม้ว่าผู้เขียนจะมีความพยายามนำเสนอให้เห็นว่าโถใบนี้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่แสดงความสัมพันธ์ไทย-จีนโดยไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจพาดทับแต่อย่างใด

ศรีฟ้านำเสนอความหมายของโถใบนี้ในคำนำไว้ว่า *“สัญลักษณ์ที่ปรากฏในเรื่อง คือ โถลายครามสมัยรัชกาลที่ 5 เขียนลวดลายเป็นลายกนกและดอกโบตั๋น ซึ่งชี้ให้เห็นว่าไทยกับจีนมีสัมพันธไมตรีต่อกันมายาวนาน”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: คำนำ) ความคิดของศรีฟ้าที่กล่าวถึงโถใบนี้ว่า โถใบนี้เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ไทย-จีนถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้อ่านนวนิยายเรื่องนี้ไม่อาจเข้าถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจของรัฐไทยที่กระทำต่อกลุ่มชาติพันธุ์จีน ซึ่งความคิดของศรีฟ้าถือเป็นกลไกการทำงานของอุดมการณ์ผนวกรวมที่ทำให้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากการกระทำการของอุดมการณ์ผนวกรวมถูกบดบังด้วยประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีนที่ถูกนำเสนออย่างสมจริงและมีความเป็นธรรมชาติผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

ในที่นี้ผู้วิจัยจะศึกษา “โถลายครามลวดลายกนกกับดอกโบตั๋น” ในฐานะสัญลักษณ์ที่เป็นองค์ประกอบบันเทิงคดี ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในวรรณกรรมที่มีนัยทางความหมายและต้องอาศัยการตีความ พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรมราชบัณฑิตยสภาได้ให้ความหมายเบื้องต้นของสัญลักษณ์ (symbol) ไว้ว่า *“สิ่งมีชีวิตหรือไม่มีชีวิต ซึ่งเป็นตัวแทนของอีกสิ่งหนึ่ง”* (ราชบัณฑิตยสภา, 2561: 423) โดยโถลายครามลวดลายกนกกับดอกโบตั๋นในที่นี้ถือเป็นสัญลักษณ์ในวรรณกรรม สรณัฐ ไตลังคะ (2560: 119) กล่าวถึงสัญลักษณ์ในวรรณกรรมไว้ว่า *“สัญลักษณ์ในวรรณกรรมมีใช้ทั้งที่เป็นสัญลักษณ์สากลและสัญลักษณ์เฉพาะเรื่อง ที่ว่า ‘เฉพาะเรื่อง’ ก็คือการที่ผู้อ่านต้องตีความสัญลักษณ์จากตัวบท ซึ่งอาจไม่ตรงหรือขัดแย้งกับความหมายของสัญลักษณ์สากลก็ได้ ทั้งนี้เพราะการตีความเป็นเรื่องอัตวิสัย”*

ดังนั้นเมื่อบรรพบุรุษของวิภาดามีความมุ่งหมายที่จะผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งคุณเตี่ยของวิภาดามีความคิดว่าตนเองสามารถผนวกรวมกับสังคมไทยได้สำเร็จ จึงสร้างโถลายครามรูปลายกนกกับดอกโบตั๋นขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้ผู้เขียนจะกล่าวถึงความหมายของโถใบนี้ว่าแทนความสัมพันธ์ไทย-จีนที่มีความสมจริงเช่นเดียวกับประวัติศาสตร์

ความสัมพันธ์ไทย-จีน แต่สำหรับผู้วิจัยการสร้างโถใบนี้ขึ้นมามีนัยถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ที่ไม่เท่าเทียมกัน โดยรัฐไทยต้องการผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ชาวจีนที่ต้องการแสวงหาความมั่นคงในสังคมไทยจึงยอมประนีประนอมอัตลักษณ์และผนวกรวมกับสังคมไทย โดยได้สร้างโถใบนี้ขึ้นมาเพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนการผนวกรวมกับอำนาจรัฐไทย แต่ความน่าสนใจคือเมื่อมาถึงรุ่นวิภาดาโถใบสุดท้ายแตก ซึ่งการที่โถใบสุดท้ายแตกในรุ่นวิภาดาทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าสามารถเชื่อมโยงไปถึงความรักและความสัมพันธ์ระหว่างวูซูหลินกับวิภาดาที่ไม่ได้รับการยอมรับเช่นเดียวกับบรรพบุรุษ

> “โถลายครามลวดลายกนกกับดอกโบตั๋นใบสุดท้ายของคุณยาย....แตกออกเป็นเสี่ยงๆ แล้ว”
>
> (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 296)

โถใบสุดท้ายแตกออกเป็นเสี่ยงๆ เมื่อตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ได้สานสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเหตุการณ์นี้มีความสำคัญกับพัฒนาการโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอก เพราะหลังจากนั้นคุณยายของวิภาดาเสียชีวิต วิภาดาจึงตัดสินใจกลับไปหาวูซูหลินที่ประเทศจีน และทั้งสองคนได้แต่งงานกัน แม้ว่าสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์จากความต่างชาติพันธุ์ ซึ่งหมายรวมถึงความต่างของระบอบการเมืองการปกครองและความต่างชนชั้นไม่ได้ถูกทำลายลง แสดงให้เห็นว่าโถลายครามรูปลายกนกกับดอกโบตั๋นมิได้มีฐานะเป็นเพียงสัญลักษณ์ตามความหมายเบื้องต้นในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดีเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับการผนวกรวมอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนกับสังคมไทยว่าไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้การที่โถลายครามชุดนี้เป็นโถสั่งทำพิเศษ โดยเป็นการนำลายที่มาจากต่างวัฒนธรรมและไม่น่าจะเข้าคู่กันได้มาคู่กัน คือลายกนกที่มาจากวัฒนธรรมไทยและได้รับการให้คุณค่าจากกลุ่มศักดินาไทย ลายดอกโบตั๋นเป็นลายที่มาจากวัฒนธรรมจีน การที่ลายทั้งสองมาอยู่ร่วมกันบนโถใบเดียวกันในลักษณะที่ลายกนกพาดผ่านดอกโบตั๋นย่อมหมายถึง การที่ชาวจีนมุ่งผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งในพื้นที่สังคมไทยภายใต้เรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่สามารถผนวกกันสำเร็จได้ในรุ่นบรรพบุรุษวิภาดา *“ยายกับท่านตาของหลานเหมือนดอกโบตั๋นกับลายกนก เป็นของคนละอย่างคนละทิศทาง แต่เขาก็เอามาประสมประสานกันได้จนดูสวยงาม ก็ไม่รู้ว่าจะมีใครทำให้ประสมประสานกันแบบนี้ได้อีกหรือเปล่า”* (ศรีฟ้า ลดาวัลย์, 2552: 297)

การผนวกรวมของบรรพบุรุษวิภาดาเกิดขึ้นได้สำเร็จเนื่องจากบรรพบุรุษของวิภาดาได้รับการยอมรับในฐานะผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อราชสำนักไทยผ่านการประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเอง รวมทั้งมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับสังคมไทย ซึ่งมีความแตกต่างจากการเลือก

ยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนในรุ่นตัวละครเอกและรุ่นมารดา โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้นวนิยายเรื่องนี้จะมีโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ แต่ได้แสดงให้เห็นนัยของอคติจากกลุ่มศักดินาไทยที่มีต่ออัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน วูซูหลินแม้จะเป็นลูกชายของคุณหญิงริมทองแต่ถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” เพราะเขาเลือกยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะคอมมิวนิสต์จีน แม้กระทั่งคุณยายของวิภาดาที่กล่าวว่าตนยอมรับหลานชายและลูกสาวคนเล็กได้ แต่เมื่อวูซูหลินได้มาพบคุณยาย คุณยายยังเรียกวูซูหลินว่า “เจ๊ก” “ไอ้ตี๋” รวมทั้งมีการเปลี่ยนชื่อให้กับวูซูหลินเป็น ‘สุรินทร์’ การกระทำข้างต้นของกลุ่มศักดินาไทยแสดงนัยว่าวูซูหลินมีความแตกต่างเนื่องจากเป็นคอมมิวนิสต์จีน แม้จะมีสายเลือดของศักดินาไทยครึ่งหนึ่ง

การที่กลุ่มศักดินาไทยไม่ยอมรับริมทองและวูซูหลิน รวมทั้งมอบ “ความเป็นอื่น” ให้กับอัตลักษณ์จีนที่หมายถึงคอมมิวนิสต์จีนให้กับริมทองและวูซูหลินแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวของวิภาดาแม้จะมีบรรพบุรุษเป็นชาวจีนอพยพ แต่ลูกหลานในครอบครัวเลือกดำเนินชีวิตตามอุดมการณ์ความเป็นไทยกระแสหลัก โดยให้คุณค่ากับความเป็นไทยที่ถูกให้คุณค่าจากกลุ่มศักดินาไทยมากกว่าความเป็นจีน ซึ่งส่งผลต่อความรักระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอก และทำให้วิภาดาต้องไปแต่งงานกันในประเทศจีน เพราะไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวในประเทศไทย

แม้ *กนกลายโบตั๋น* จะได้ชื่อว่าเป็นนวนิยายที่ศรีฟ้า ลดาวัลย์แต่งขึ้นในพัฒนาการทางความคิดช่วงหลังที่แสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงจากการนำเสนอเรื่องของกลุ่มศักดินาไทย เรื่องภายในวังมานำเสนอเรื่องการเมืองและความเหลื่อมล้ำของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมไทย แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่องนี้ทำให้ค้นพบว่า ศรีฟ้าสร้างตัวละครเอกชาวจีนอย่างวูซูหลินในลักษณะที่เป็นการแก้ต่างให้กับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนที่โหดเหี้ยมตามการรับรู้ของสังคมไทย โดยให้ตัวละครเอกชายชาวจีนในนวนิยายเรื่องนี้เป็นคอมมิวนิสต์จีนที่มีความอ่อนโยนผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ แต่เมื่อตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ได้มาสานสัมพันธ์กันจนถึงการสมรักสมรสในประเทศจีน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การแต่งงานในประเทศจีนมีนัยแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนแม้จะได้รับการแก้ต่างผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ แต่ยังมี “ความเป็นอื่น” และไม่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย *กนกลายโบตั๋น* ในที่นี้ถือเป็นตัวบททางวัฒนธรรมหนึ่งที่แม้จะเป็นตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ แต่ก็มีอำนาจในการให้ค่ากับอัตลักษณ์ไทยสูงกว่าอัตลักษณ์จีนจากมุมมองของนักเขียนสตรีกลุ่มศักดินาไทยอย่างศรีฟ้า ลดาวัลย์ที่ยังคงให้ความสำคัญกับความเป็นไทยกระแสหลักที่ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มศักดินาไทย และมีความเห็นว่าคอมมิวนิสต์จีนอยู่ตรงข้ามกับศักดินาไทย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าภูมิหลังของศรีฟ้า ลดาวัลย์ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสร้างตัวละครเอกในนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* รวมถึงการยอมรับ/ปฏิเสธอัตลักษณ์จีนที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา โดยศรีฟ้า ลดาวัลย์ หรือหม่อมหลวงศรีฟ้า มหาวรรณ์เกิดและเติบโต

มากับกลุ่มศักดินาไทยในราชสกุลลดาวัลย์ หม่อมหลวงศรีฟ้ามีศักดิ์เป็นหลานสาวของเจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ ดังนั้นจึงทำให้มีโอกาสได้ใกล้ชิดกับเจ้านายฝ่ายใน รวมทั้งได้รับฟังเรื่องราวต่างๆ ภายในวัง ซึ่งภายหลังได้ตีพิมพ์ผลงานที่มีชื่อเสียงเรื่อง *เลาะวัง* โดยใช้นามปากกา จุลลดา ภักดีภูมินทร์ แต่ความน่าสนใจคือ เมื่อย้อนไปถึงบรรพบุรุษของหม่อมหลวงศรีฟ้าทำให้ค้นพบข้อมูลสำคัญ คือ หม่อมเจ้าเพิ่ม ลดาวัลย์ ท่านปู่ของหม่อมหลวงศรีฟ้าได้แต่งงานระหว่างชาติพันธุ์กับคุณย่า ซึ่งเป็นลูกสาวของพ่อค้าจีนที่มาทำการค้ากับราชสำนักไทยจนได้รับความดีความชอบและบรรดาศักดิ์เป็นพระประเสริฐวานิช (เขียว) โดยความรักระหว่างชาติพันธุ์ของบรรพบุรุษอาจเป็นอีกหนึ่งวัตถุดิบสำคัญที่ทำให้ศรีฟ้าได้นำมาสร้างเป็นนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* โดยศรีฟ้าได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของบรรพบุรุษไว้ว่า

> คุณย่านั้นเมื่อเป็นหม่อมห้ามของท่านปู่ ในตอนแรกๆ ท่านเข้าไปอยู่ในวังเสด็จทวดที่อยู่ระหว่างถนนมหาราชกับถนนมหาไชย คุณก๋งทวดท่านดีใจมากที่ลูกสาวคนเดียวของคุณนายของท่านได้เป็นหม่อมห้ามพระราชทานของท่านปู่ ท่านสั่งถ้วยชามชุดจากเมืองจีนมากับสำเภามากมายเพื่อให้คุณย่า ‘ขึ้นเรือน’ ชุดหนึ่งเป็นลายคราม ลายต้นไม้ที่มีกิ่งมีผลมีใบเห็นจะเป็นลูกพลับ แต่บางคนก็ว่าดอกเหมย ชุดนี้เป็นชามเถามีฝาปิด ตั้งแต่ใบใหญ่สุดขนาด 12 นิ้ว ถึงใบเล็กสุดประมาณ 2 นิ้วครึ่ง เถาหนึ่ง 10 ใบ หรือ 10 ลูก ก็เรียกกันว่าลายคราม ต้นไม้ อีกชุดหนึ่งเป็นชามเถามีฝาปิดเช่นกัน เถาละ 10 ลูก ใหญ่ลงมาหาเล็กแบบเดียวกับลายต้นไม้ แต่เป็นชามสีวาดลายหงส์สีเขียว สีส้ม สีเหลือง กำลังอยู่บนเมฆสวยงามมาก (ศรีฟ้า มหาวรรณ์, ม.ล., 2557:55-56)

จากเรื่องเล่าบรรพบุรุษของศรีฟ้าแสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับเรื่องราวของบรรพบุรุษวิภาดาตัวละครเอกหญิงกลุ่มศักดินาไทยในนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ที่ว่า ท่านตาได้รับการยอมรับจากราชสำนักไทยเนื่องจากเป็นพ่อค้าที่เข้ามาทำการค้าจนได้รับความดีความชอบ โดยการยอมรับอัตลักษณ์ชาวจีนในฐานะชายชาวจีนที่พึงประสงค์ไม่ได้เป็นไปอย่างราบเรียบ เพราะแสดงให้เห็นว่ามีความสัมพันธ์เชิงอำนาจอยู่เบื้องหลังความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ และจากเรื่องราวของบรรพบุรุษแสดงให้เห็นว่าการที่ชาวจีนจะได้รับการยอมรับในสังคมไทยมีปัจจัยสำคัญก็คือ ชาวจีนเลือกดำเนินชีวิตตาม มโนทัศน์ “ชาวจีนที่พึงประสงค์”

แม้ศรีฟ้า ลดาวัลย์ จะเป็นหนึ่งในนักเขียนสตรีศักดินาไทยไม่กี่คนที่ให้ความสนใจกับระบอบการเมืองการปกครอง และมีการนำเสนอมุมมองทางการเมืองผ่านผลงานรวมถึงนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ซึ่งก่อนหน้าที่ศรีฟ้าจะเขียนนวนิยายเรื่องนี้ผู้วิจัยค้นพบว่า ศรีฟ้าเขียนนวนิยายที่กล่าวถึงคอมมิวนิสต์จีนมาก่อน 2 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *ลางรัก* และนวนิยายเรื่อง ทำไม โดยศรีฟ้าได้กล่าวถึงภูมิหลังในการเขียนนวนิยายเรื่อง *ลางรัก* (2497) ดังนี้

> รัฐบาลไทยมีนโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงดูน่ากลัวเป็นอย่างยิ่ง เวลานั้นคนไทยส่วนมากกลัวกันจริงๆ กลัวเพราะรู้จากที่เขาบอกกันว่า ในประเทศคอมมิวนิสต์นั้น รัฐยึดบ้านช่องเป็นของรัฐหมดเพื่อนำไปเฉลี่ยให้คนยากจน ทุกคนต้องออกไปทำไร่ไถนาให้รัฐโดยได้เพียงส่วนแบ่งพืชผลนิดหน่อย มีลูกมารัฐก็ไม่ให้เลี้ยงเอง รัฐเอาไปฝากเลี้ยงเพื่อให้เสมอกันตั้งแต่เกิด ฯลฯ ดูเหมือนคนเป็นเครื่องจักร และเป็นการฝืนธรรมชาติ ผู้คนจึงกลัวกันมาก" (ศรีฟ้า มหาวรรณ์, ม.ล., 2557: 447-448)

จากภูมิหลังการสร้างนวนิยายเรื่อง *ลางรัก* แสดงให้เห็นว่า มุมมองของศรีฟ้าที่มีต่อคอมมิวนิสต์นั้นเกิดจากความหวาดกลัว เนื่องจากอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนมักถูกรับรู้ว่า "โหดเหี้ยม" และในยุคสมัยถัดมาเมื่อศรีฟ้าเขียนนวนิยายเรื่อง *ทำไม* ยังคงกล่าวถึงมุมมองที่มีต่อคอมมิวนิสต์ว่า แม้จะอ่านหนังสือต่างๆ เกี่ยวกับคอมมิวนิสต์มากขึ้น แต่ก็ยังมีความกลัวแฝงอยู่ จนมาถึงนวนิยายเรื่องที่ 3 คือ *กนกลายโบตั๋น*

จากการศึกษาในหัวข้อที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนเป็นอัตลักษณ์ที่ไม่สามารถผนวกรวมเข้ากับสังคมไทยได้ แม้วูซูหลินจะถูกสร้างให้มีความต่างจากคอมมิวนิสต์จีนคนอื่น เขาไม่มีลักษณะของ "หุ่นยนต์" ที่ถูกหล่อหลอมมาจากเบ้าหลอมเดียวกันของพรรคคอมมิวนิสต์ เช่น เยาวชนคนอื่นในยุคเดียวกัน แต่จากตอนจบของนวนิยายเรื่องนี้ที่ว่าวิภาดาต้องไปแต่งงานกับวูซูหลินในประเทศจีน และโถลายครามลวดลายกนกกับดอกโบตั๋นที่ถูกสร้างในยุคสมัยบรรพบุรุษใบสุดท้ายแตกในรุ่นวิภาดา ถือเป็นการสนับสนุนข้อค้นพบในหัวข้อที่ผ่านมา แสดงให้เห็นว่าวูซูหลินเป็นคอมมิวนิสต์จีนที่ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย ซึ่งถือเป็นข้อสรุปของนวนิยายเรื่องนี้ว่าสังคมไทยยังคงมิได้เปิดใจยอมรับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แม้จะหักล้างความเป็นคอมมิวนิสต์ด้วยลักษณะด้านดีที่เป็นสุภาพบุรุษ ศรีฟ้า ลดาวัลย์ได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ไว้ว่า

> '*กนกลายโบตั๋น*' ที่นี้เขียนขึ้นจากที่ได้ไปพบเห็นคอมมิวนิสต์แล้วในประเทศจีนและยุโรป แต่เป็นคอมมิวนิสต์ที่ค่อนข้างผ่อนคลายลงบ้างแล้ว ไม่ตึงจนเกินไป ที่ว่าไม่ตึงก็เพราะรัฐบาลยอมเปิดประเทศให้คนนอกเข้าไปเที่ยว แต่ยังไม่อนุญาตคนในประเทศให้ออกข้างนอก เว้นแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนซึ่งออกไปเป็นทางราชการ แม้กระนั้นก็เข้มงวดกวดขัน เพื่อไม่ให้ไปหลงลัทธินายทุนและอิสรภาพ ตลอดจนความสุขสบาย ทีนี้มองดูลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเป็นกลางยิ่งขึ้น จึงมีทั้งข้อดี (ตามทฤษฎี) และข้อเสีย (จากผู้นำมาปฏิบัติ) (ศรีฟ้า มหาวรรณ, ม.ล., 2557: 448-449)

จากข้อมูลข้างต้นอธิบายภูมิหลังการสร้างนวนิยายเรื่องนี้ เนื่องจากศรีฟ้าได้มีโอกาสไปพบเห็นคอมมิวนิสต์ในต่างประเทศ บทตัดตอนข้างต้นถือเป็นความพยายามกล่าวถึงความเป็น

คอมมิวนิสต์อย่างเป็นกลางโดยผู้เขียน เพื่อกลบเกลื่อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการให้คุณค่าที่ไม่เท่าเทียมกันของอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนจากมุมมองศักดินาไทย แต่จากภูมิหลังของนักเขียนสตรีกลุ่มศักดินาไทยอย่างศรีฟ้าที่เริ่มต้นเขียนนวนิยายเกี่ยวกับคอมมิวนิสต์จีนจากความหวาดกลัวทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเมื่อมาถึงนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* คอมมิวนิสต์จีนแม้จะได้รับการให้คุณค่าอย่างใจกว้างมากขึ้นผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ แต่ก็ไม่ได้รับการยอมรับในสังคมไทย

นวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนอย่างเป็นวงกว้างมากขึ้นหลังจากถูกนำมาดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์ใน พ.ศ. 2533 ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 โดยมีนพพล โกมารชุน รับบท วูชูหลิน และปรียานุช ปานประดับ รับบท วิภาดา ละครโทรทัศน์เรื่องนี้ถือเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ได้รับความนิยม เพราะเป็นละครที่เสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีน รวมทั้งนำเสนอฉากในประเทศไทยควบคู่กับฉากในประเทศจีน ซึ่งการที่นวนิยายเรื่องนี้ถูกดัดแปลงเป็นละครโทรทัศน์และได้รับความนิยมแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนผ่านเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ถูกทำให้พร่าเลือนไป ซึ่งถือเป็นกลไกการทำงานของอุดมการณ์ผนวกรวมที่ทำงานด้วยความเป็นธรรมชาติอย่างสมจริงผ่านเรื่องจริงที่มีการผสมผสานกับจินตนาการของเรื่องแต่ง โดยเฉพาะการนำเสนออุดมการณ์ผนวกรวมผ่านมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งส่งผลให้อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน ซึ่งเป็นชายชาวจีนที่ไม่พึงประสงค์ต้องถูกกันออกจากสังคมไทย

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ โดยนวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจคือ เป็นนวนิยายที่นำเสนออัตลักษณ์ชายชาวจีนอพยพที่เป็นชาวแมนจู ซึ่งถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพมายังประเทศไทยและมีแนวคิดที่อยู่ตรงกันข้ามกับความเป็นคอมมิวนิสต์ แม้จะอพยพมายังประเทศไทยในช่วงเดียวกันคือ พ.ศ. 2492 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ของจีน

3.4 *กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ: อุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์แมนจู

มาถึงหัวข้อนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์แมนจู[4] ผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* โดยสาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานวนิยาย

[4] จากการศึกษาประวัติศาสตร์จีนพบว่า ชาวแมนจูเป็นชนกลุ่มน้อยทางตอนเหนือของประเทศจีนที่มีความสำคัญกับแผ่นดินจีน เนื่องจากบรรพบุรุษชาวแมนจูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นผู้ก่อตั้งราชวงศ์ชิง โดยราชวงศ์ชิงเป็นราชวงศ์สุดท้ายที่ปกครองประเทศจีนระหว่าง ค.ศ. 1636-1912 (พ.ศ. 2179-2455) และเมื่อชาวแมนจูเป็นผู้ก่อตั้งราชวงศ์ชิงจึงมีกษัตริย์และขุนนางระดับสูงส่วนใหญ่เป็นชาวแมนจู (ศิลปวัฒนธรรม, 2566). ทั้งนี้จากความหมายของชาวแมนจูข้างต้นผู้วิจัยจึงจัดชาวแมนจูเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีนกลุ่มหนึ่ง

เรื่องนี้มีดังนี้ ประการแรก *กระท่อมไม้ไผ่* เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนอความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ คือ ไทยและจีน โดยตัวละครเอกชายเป็นชาวแมนจูซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยทางตอนเหนือของจีนที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นขุนนางจีนมาหลายชั่วอายุคนจัดเป็นกลุ่ม“ผู้ดีจีน” ทั้งนี้จากการสำรวจนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-แมนจูพบเพียงหนึ่งเรื่องเท่านั้น คือ นวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* โดยนวนิยายส่วนใหญ่ยังคงนำเสนอเรื่องราวของชาวจีนแต้จิ๋ว

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอาจเนื่องด้วยบทบาทชาวจีนแต้จิ๋วในสังคมไทยมีมากกว่าชาวจีนกลุ่มอื่นซึ่งสามารถสังเกตได้จากหลักฐานต่างๆ ในสังคมไทย เช่น ชุมชนเยาวราช ซึ่งเป็นชุมชนจีนสำคัญของสังคมไทยมีกิจการหลายประเภทที่มีเจ้าของเป็นชาวจีนแต้จิ๋ว นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนจีนแห่งแรกในประเทศไทย คือ โรงเรียนเผยอิง เป็นโรงเรียนที่ก่อตั้งขึ้นโดยผู้นำชาวจีนในอดีต ได้แก่ นายแต้ตี๋ย่ง ซึ่งภายหลังได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น “พระอนุวัฒน์ราชนิยม” (ฮง เตชะวณิช) และกลุ่มพ่อค้าชาวจีนแต้จิ๋ว โดยโรงเรียนเผยอิงเปิดทำการสอนเป็นปฐมฤกษ์เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2463 (อรุณี หงส์ศิริวัฒน์, 2559: 397-398) ซึ่งนักเรียนที่จบจากโรงเรียนนี้ส่วนใหญ่ได้เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของไทยในเวลาต่อมา เช่น เจริญ สิริวัฒนภักดี, อุเทน เตชะไพบูลย์, ไพบูลย์ ดำรงชัยธรรม เป็นต้น โรงเรียนเผยอิงยังคงเปิดทำการอยู่ในปัจจุบัน โดยอยู่ภายใต้ความดูแลของสมาคมแต้จิ๋วแห่งประเทศไทยและคณะกรรมการโรงเรียน (อรุณี หงส์ศิริวัฒน์, 2559: 403-405)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ชาวจีนในพระมหามณฑปเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา วัดไตรมิตรวิทยาราม เขตสัมพันธวงศ์ ความน่าสนใจของพิพิธภัณฑ์นี้ คือ เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์การอพยพในพิพิธภัณฑ์ผู้วิจัยพบว่า เรื่องเล่าของชาวจีนพลัดถิ่นในพิพิธภัณฑ์มีโครงเรื่องเดียวกับชาวจีนที่อพยพมาสร้างเนื้อสร้างตัวในวรรณกรรมไทย และแม้ชาวจีนอพยพจะมีหลายกลุ่ม แต่ประวัติศาสตร์ของชาวจีนพลัดถิ่นในประเทศไทยที่เป็นกระแสหลักซึ่งถูกนำเสนอในพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ คือ ประวัติศาสตร์ของผู้ชายแต้จิ๋ว (นัทธนัย ประสานนาม, 2553: 129)

ดังนั้นการที่โสภาค สุวรรณสร้างตัวละครเอกให้เป็นชายชาวแมนจูนับเป็นการนำเสนอความหลากหลายของอัตลักษณ์จีนที่อพยพมายังประเทศไทยในช่วงพ.ศ. 2492 โดยการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวแมนจูในที่นี้มีนัยถึงความเป็น “ผู้ดีจีน” ที่สืบเชื้อสายจากขุนนางและเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับการอบรม ซึ่งมีความแตกต่างจากชาวจีนที่เป็นชนชั้นกรรมาชีพที่อพยพมาในช่วงเวลาเดียวกัน

สาเหตุประการที่ 2 ที่ผู้วิจัยนำ *กระท่อมไม้ไผ่* มาศึกษา เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้นำเสนอชีวิตตัวละครเอกชาวแมนจูที่แปรผันไปตามเหตุการณ์ทางสังคมและการเมือง ได้แก่ เหตุการณ์ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ (พ.ศ. 2492) จากเหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นหมุดหมายสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยที่มีอำนาจมากที่สุดในช่วงเวลานั้นต่ออัตลักษณ์ชาวจีน ทั้งยังแสดงให้เห็นการกระทำการของรัฐไทยที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ชาวจีนผ่านการ

ออกนโยบายและกฎหมายต่างๆ เพื่อควบคุมชาวจีน โดยสิ่งเหล่านี้ถือเป็นการกระทำการของอุดมการณ์ผนวกรวมที่กว้างขวางขึ้นกว่าระดับปัจเจกบุคคลผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลกับการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกชายชาวแมนจู และสาเหตุประการสุดท้ายที่ผู้วิจัยนำนวนิยายเรื่องนี้มาศึกษาเนื่องจากผู้วิจัยค้นพบว่า โสภาค สุวรรณนำเรื่องราวเกี่ยวกับการอพยพของตัวละครเอกชาวแมนจูมานำเสนอในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์ตัวละครเอกชายชาวแมนจูในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการอพยพของตัวละครเอกชายชาวแมนจูก่อนที่จะมาพบกับตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทยภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ รวมถึงการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวแมนจู ถือเป็นการกระทำของอุดมการณ์ผนวกรวมที่กลมกลืนและทรงพลังผ่านมโนทัศน์“ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” เพื่อให้ชายชาวจีนอพยพดำเนินชีวิตตามวาทกรรม “พึ่งพระบรมโพธิสมภาร”ภายใต้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับนวนิยายสัจนิยมเรื่องสำคัญ เช่น *อยู่กับก๋ง* ของหยก บูรพา หรือ *ลอดลายมังกร* ของประภัสสร เสวิกุล โดยการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องนี้มิเพียงส่งผลต่อการยอมรับอัตลักษณ์ชายชาวแมนจู แต่ยังส่งผลต่อเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งผู้วิจัยจะพิสูจน์ข้อสังเกตนี้ในลำดับถัดไป

กระท่อมไม้ไผ่ ผลงานของโสภาค สุวรรณ ตีพิมพ์ครั้งแรกในพ.ศ. 2530 นวนิยายเรื่องนี้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงจากครอบครัวผู้ดีไทยอย่างเข้มหอมกับตัวละครเอกชายชาวแมนจูคือ เผิง เทียนซื่อ โดยเทียนซื่อเป็นชายชาวแมนจูที่มีบรรพบุรุษอาศัยอยู่ในแมนจูเรียดินแดนทางตอนเหนือของจีน เขาสืบเชื้อสายมาจากขุนนางจีนนับว่าเป็นกลุ่ม “ผู้ดีจีน” แต่เมื่อประเทศจีนกำลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสาธารณรัฐ กลุ่มผู้ดีจีนที่มีทรัพย์สมบัติและมีฐานะมั่นคงอย่างครอบครัวเทียนซื่อถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่จะต้องถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์ริบทรัพย์สมบัติคืนให้ทางการ ส่งผลให้เขาต้องอพยพลี้ภัยจากบ้านเกิดของตนลงมาอยู่กับญาติในจีนตอนใต้

ช่วงเวลาที่เขาอาศัยอยู่กับญาติในจีนตอนใต้ทำให้เขาได้มีโอกาสศึกษาวิชาแพทย์แผนโบราณและได้ใบรับรองวิชาแพทย์แผนโบราณของจีน แต่ในที่สุดเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ครอบคลุมทั้งประเทศจีนในพ.ศ. 2492 เขาตัดสินใจอพยพมายังประเทศไทย เพื่อหวังว่าจะมีความมั่นคงในชีวิตมากกว่าอยู่ในประเทศจีนที่ต้องถูกจำกัดสิทธิ โดยเฉพาะสิทธิในการศึกษาและประกอบอาชีพ เนื่องจากเทียนซื่อมีความฝันที่อยากจะเป็นแพทย์ตามรอยบิดาผู้ล่วงลับ

การอพยพมาประเทศไทยของเทียนซื่อเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่ชาวจีนอพยพถูกจำกัดจำนวนเข้าประเทศ ทำให้เขาต้องเข้าประเทศมาแบบผิดกฎหมาย โดยเข้ามาแบบนักท่องเที่ยวเพื่อมาพักอยู่

กับปู่เล็กญาติคนสุดท้ายที่เหลืออยู่ ซึ่งเทียนซื่อมีความคาดหวังว่าปู่เล็กจะมีฐานะมั่นคงและสามารถช่วยให้เขาเรียนต่อวิชาแพทย์แผนปัจจุบันได้ แต่เมื่อมาถึงประเทศไทยเขาพบความจริงว่าปู่เล็กไม่ได้เป็นชาวจีนอพยพที่ประสบความสำเร็จในชีวิต เช่นเดียวกับภาพชาวจีนอพยพที่เป็นเจ้าสัวอย่างที่เขาเคยรับรู้มาก่อน แต่เทียนซื่อก็ไม่ย่อท้อต่อการเริ่มต้นชีวิตใหม่ในประเทศไทย เพราะเขาตั้งใจจะใช้ประเทศไทยเป็นบ้านหลังสุดท้าย และไม่คิดกลับไปยังประเทศจีน เขามีความตั้งใจที่จะเรียนภาษาไทยและสอบใบประกอบโรคศิลป์ของไทยให้ได้เป็นลำดับแรก รวมทั้งตั้งใจศึกษาความรู้เพิ่มเติมในวิชาแพทย์แผนโบราณควบคู่กับการรักษาคนไข้แทนปู่เล็กที่มีอายุมากขึ้น โดยเขาหวังว่าวันหนึ่งจะมีโอกาสเรียนต่อแพทย์แผนปัจจุบัน เพื่อที่จะได้นำความรู้มาพัฒนาร่วมกับความรู้แพทย์แผนโบราณ ซึ่งถือเป็นการสร้างประโยชน์ให้กับคนหมู่มากเพื่อตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทย

จากความมุ่งหมายในการสอบใบประกอบโรคศิลป์ของเทียนซื่อ ทำให้เขาเริ่มศึกษาภาษาไทย ซึ่งต่างกับปู่เล็กที่ไม่ยอมเรียนภาษาไทย จึงทำให้ยังคงเป็นหมอเถื่อนเพราะไม่มีใบประกอบโรคศิลป์ เทียนซื่อไปเรียนภาษาไทยกับครูวณีที่วัดสามปลื้ม ซึ่งทำให้เขาได้พบกับเข็มหอม หลานสาวครูวณีที่เป็นหญิงในครอบครัวผู้ดีไทยมีบิดารับราชการระดับสูง เมื่อเทียนซื่อได้พบเข็มหอมเขามีความประทับใจในตัวเข็มหอมตั้งแต่แรก แต่เขารับรู้ถึงความต่างทางชาติพันธุ์และความต่างชนชั้นระหว่างตนเองกับเข็มหอม เช่นเดียวกับเข็มหอมที่มีความประทับใจในตัวเทียนซื่อ แต่ไม่สามารถสานต่อความสัมพันธ์ได้ เนื่องจากครอบครัวของเธอมีมุมมองต่อเขาว่าเป็น “เจ๊กนอก” ที่อพยพเข้ามาในไทยอย่างผิดกฎหมาย และต้องการมาหาภรรยาไทยเพื่อให้ตนเองมีความมั่นคงในประเทศไทย แต่เข็มหอมรู้ว่าเทียนซื่อไม่ได้มีความคิดเช่นนั้น

หลังจากนั้นเทียนซื่อถูกหมอจีนในชุมชนเดียวกันกลั่นแกล้ง เนื่องจากเขามีคนไข้มารักษาเป็นจำนวนมาก ซึ่งหลายรายเคยเป็นคนไข้เดิมของหมอจีนคนนั้น โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าสัวจีนเช่น เดวิด โลว เจ้าสัวนายทุนจีน เจ้าของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย หมอจีนจึงไปแจ้งทางการไทยว่าเทียนซื่อเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมายทำให้เขาถูกจับ แต่เมื่อตำรวจรู้ว่าเทียนซื่อเป็นหมอจีนที่มีจุดมุ่งหมายที่ดีในการอพยพมายังประเทศไทย และมีความต้องการเป็นหมอรักษาคนไข้เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเขาจึงได้รับความช่วยเหลือและได้รักษาคนไข้ต่อในโรงพัก โดยระหว่างที่เขาถูกจับกุมปู่เล็กเสียชีวิต และในที่สุดเดวิด โลวช่วยเหลือเทียนซื่อให้ได้รับใบต่างด้าวเพื่อที่สามารถอยู่ในประเทศไทยได้อย่างถูกกฎหมาย

เมื่อเทียนซื่อได้ใบต่างด้าวถูกกฎหมาย เขาต้องการไปยืนยันตัวกับครอบครัวเข็มหอมด้วยความจริงใจว่าเขาไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะมาหลอกลวงเข็มหอม เขามีความรักต่อเข็มหอมอย่างแท้จริง และเขามีเป้าหมายในอนาคตที่จะดูแลเข็มหอมให้มีชีวิตที่สุขสบาย แต่เทียนซื่อถูกบิดาและพี่ชายของเข็มหอมปฏิเสธและสั่งห้ามไม่ให้เขายุ่งเกี่ยวกับเธอ หลังจากนั้นจึงเกิดจุดแตกหักในครอบครัวเข็มหอม เมื่อเข็มหอมตัดสินใจแต่งงานกับเทียนซื่อ และย้ายตามเขาไปประเทศไต้หวัน ในระหว่างที่เขาไปเรียน

ต่อวิชาแพทย์แผนปัจจุบันจากการได้รับความช่วยเหลือจากเดวิด โลวและนายแพทย์อำนวย อาจารย์แพทย์ที่ต้องการสนับสนุนเทียนซื่อ

เมื่อเทียนซื่อเรียนจบแพทย์แผนปัจจุบันที่ไต้หวัน ครอบครัวของเขาได้ย้ายกลับมาประเทศไทย แต่หลังจากนั้นเทียนซื่อต้องไปเรียนต่อแพทย์เฉพาะทางด้านโรคหัวใจที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ทำให้เข็มหอมรับรู้ว่าครอบครัวของเธอ โดยเฉพาะบิดาและพี่ชายยังคงไม่ยอมรับเทียนซื่อ เพราะยังมีความคิดว่าเทียนซื่อมาหลอกลวงเข็มหอม ทำให้เข็มหอมมีชีวิตที่ลำบากต้องดูแลครอบครัว ในขณะที่เทียนซื่อไปอยู่ต่างประเทศ ซึ่งครอบครัวเข็มหอมยังคงตั้งข้อรังเกียจเทียนซื่อในความเป็นจีนที่ด้อยกว่า แม้ว่าเขาจะมีชีวิตที่ดีขึ้นกว่าตอนอพยพมาประเทศไทยในช่วงแรก ในที่สุดเทียนซื่อเรียนจบแพทย์เฉพาะทางโรคหัวใจจากมหาวิทยาลัยจอนส์ ฮอปคินส์ และยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาความรู้แพทย์แผนโบราณควบคู่กับความรู้แพทย์แผนปัจจุบันเพื่อการรักษาโรคช่วยเหลือคนในสังคมไทย แต่แล้ววันหนึ่งเกิดเหตุไม่คาดฝันเมื่อเขาไปลงพื้นที่ชุมชนในจังหวัดแถบชายแดน และมีโอกาสได้ช่วยชีวิตคุณโอ พี่ชายของเข็มหอมที่เคยดูถูกเขาตั้งแต่วันแรกที่พบกัน และเป็นคนที่คอยกีดขวางความรักระหว่างเขากับเข็มหอมให้ปลอดภัยจากภาวะหัวใจวายทำให้บิดาของเข็มหอมยอมรับเทียนซื่อได้ในที่สุด

จากสังเขปเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* แสดงให้เห็นความเป็นการเมืองวัฒนธรรมของตัวบทวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มากำหนดแนวทางการเขียน และการหลอมสร้างอัตลักษณ์ของชายชาวแมนจู ซึ่งนำไปสู่กระบวนการประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีนตามอุดมการณ์ผนวกรวมที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการแสดงลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้ที่มีความแตกต่างจากนวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทย หรือวรรณกรรมกลุ่มชีวประวัติและอัตชีวประวัติของชาวจีนในสังคมไทย

กระท่อมไม้ไผ่ แสดงให้เห็นการสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์จีน เช่น ในขนบนวนิยายโรมานซ์ที่ว่าด้วยการวาดภาพสังคม แสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของชายชาวแมนจูที่อาศัยอยู่ในชุมชนจีนกับตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งการสร้างตัวละครเอกชายชาวแมนจู ซึ่งเป็นชายชาวจีนอพยพมาอยู่ในชุมชนจีนที่เป็นชุมชนแออัด มิได้เป็นสิ่งยึดโยงกับอัตลักษณ์ชาวแมนจูให้เป็นอัตลักษณ์ตายตัวที่อิงอยู่กับชาติพันธุ์และชาติกำเนิด ตามกระบวนการศึกษาเรื่องเล่าแบบเดิม แต่ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันของชาวแมนจูกับชาวไทยแสดงถึงความเป็นการเมือง ที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งนอกจากจะนำไปสู่ขนบนวนิยายโรมานซ์ประการถัดไป คือสิ่งกีดขวางที่มาจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้นแล้ว ยังนำไปสู่ความพยายามประนีประนอมอัตลักษณ์แมนจูให้กลายเป็นอัตลักษณ์ไทย-จีนควบคู่กับพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกอีกด้วย เนื่องจากตัวละครเอกชาวแมนจูตระหนักถึงอำนาจของตนเองที่มีน้อยกว่ากลุ่มผู้ดีไทย

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ตามลำดับดังนี้ หัวข้อแรก คือ **การหล่อหลอมอัตลักษณ์แมนจูผ่านประวัติศาสตร์การอพยพ** หัวข้อนี้จะนำเสนอการสร้างตัวละครเอก คือ เทียนซื่อผ่านการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของตัวละครเอก รวมทั้งการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีนที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของเผิง เทียนซื่อให้เป็น “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม หัวข้อถัดไปจะเป็นหัวข้อ**จากอัตลักษณ์แมนจูสู่อัตลักษณ์ไทย-จีน** หัวข้อนี้เป็นการศึกษาปฏิสัมพันธ์ของเทียนซื่อกับอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านการดำเนินชีวิตของเทียนซื่อ ซึ่งเป็นการประนีประนอมอัตลักษณ์ควบคู่กับการศึกษาอำนาจของนักเขียนผ่านสารนอกตัวบท (paratext) ของนวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ในคำนำ บันทึกท้ายเรื่อง รวมถึงบทสัมภาษณ์ของนักเขียน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ตามลำดับหัวข้อต่อไป

3.4.1 การหล่อหลอมอัตลักษณ์แมนจูผ่านประวัติศาสตร์การอพยพ

แม้นวนิยายเรื่อง *กระท่อมไผ่* จะมีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทยอย่างเข็มหอมและตัวละครเอกชาวแมนจูอย่างเผิง เทียนซื่อ แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านนวนิยายเรื่องนี้ทำให้เกิดข้อสังเกตว่า ผู้เขียนอย่างโสภาคสุวรรณมิได้มุ่งนำเสนอความรักระหว่างชาติพันธุ์เพื่อให้เห็นอานุภาพของ “บุพเพสันนิวาส” ระหว่างชายชาวแมนจูกับหญิงชาวไทยให้มีตอนจบแบบสุขสมหวังตามขนบนวนิยายโรมานซ์เท่านั้น เพราะจากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนมีความพยายามผลิตซ้ำมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมที่ทรงพลังในเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนในบริบทสังคมไทย เพื่อต้องการให้ชาวจีนดำเนินชีวิตตามวาทกรรม“พึ่งพระบรมโพธิสมภาร”

นวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* เล่าเรื่องผ่านมุมมองของตัวละครเอกคือเผิง เทียนซื่อชายชาวแมนจูที่เกิดในประเทศจีน และอพยพมายังประเทศไทยในช่วงเหตุการณ์ปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในประเทศจีน (พ.ศ. 2492) ซึ่งการศึกษาอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์ชาวแมนจูในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์คือ บริบทสังคมไทย-จีน และการใช้อำนาจของรัฐไทยผ่านนโยบายและกฎหมายต่างๆ ที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ชาวจีนในประเทศไทย รวมถึงชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทยเช่นตัวละครเอกชายชาวแมนจู สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2566: 93) เสนอความคิดเกี่ยวกับอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงครามระหว่างเหตุการณ์สงครามเย็นช่วงทศวรรษ 2490 ไว้ว่า

> รัฐไทยจำต้องดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวต่อคนจีนเพื่อข่มอารมณ์ความรู้สึกที่เชื่อมต่อกับกระแสอารมณ์ความรู้สึกจากโลกภายนอก โดยเฉพาะการต่อสู้ทางชนชั้นและการเรียกร้องสันติภาพ รัฐบาลจอมพล ป. จึงดำเนินนโยบายควบคุมคนจีนในไทยอย่างเข้มงวด เพื่อตัดปัจจัยที่เป็นกระแสเร้าความรู้สึกของคนจีนในไทย ด้วยการเชื่อมต่อกับจีนมีส่วนสำคัญในการเร้าอารมณ์ความรู้สึกที่ท้าทายระบอบอารมณ์ความรู้สึกที่รัฐไทยสร้างขึ้น การศึกษาภาษาจีนและการติดต่อกับจีนถูกจำกัดและควบคุมอย่างเข้มงวด พร้อมไปกับการสร้างความอับอายต่อ “ความเป็นจีน” ในฐานะ “ความเป็นอื่น” ของความเป็นไทย

อำนาจของรัฐไทยภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงครามส่งผลให้ชาวจีนอพยพถูกเพ่งเล็งเป็นอย่างมากผ่านการออกนโยบายและกฎหมายต่างๆ เพื่อควบคุมชาวจีน ซึ่งนโยบายของรัฐไทยได้สั่นคลอนอัตลักษณ์จีนโดยเฉพาะชาวจีนอพยพ เช่น การจำกัดจำนวนชาวจีนอพยพมายังประเทศไทย การควบคุมการเรียนการสอนในโรงเรียนจีน จนทำให้ชาวจีนในหลายครอบครัวต้องพยายามเป็นไทย ในที่สุด จากการศึกษา *กระท่อมไม้ไผ่* แสดงให้เห็นว่าเผิง เทียนซื่อเป็นชายชาวจีนอพยพที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐไทย คือ การลดจำนวนชาวจีนอพยพ ส่งผลให้เทียนซื่อต้องเข้าเมืองมาแบบผิดกฎหมาย ภายหลังเขาจึงถูกหมอจีนในชุมชนเดียวกันกลั่นแกล้งจนถูกตำรวจจับ นอกจากนี้ การไม่รู้ภาษาไทยทำให้เทียนซื่อไม่สามารถสอบใบประกอบโรคศิลป์ตามกฎหมายไทยเพื่อรักษาคนไข้อย่างถูกกฎหมายในประเทศไทยได้ทำให้เทียนซื่อมีความต้องการศึกษาภาษาไทยเป็นลำดับแรก

การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผาน *กระท่อมไม้ไผ่* แสดงให้เห็นความพยายามของผู้เขียนในการขับเคลื่อนมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ซึ่งเป็นปฏิบัติการหนึ่งของอุดมการณ์ผนวกรวมอย่างเป็นลำดับ นับตั้งแต่การสร้างตัวละครเทียนซื่อตั้งแต่วัยเด็กในประเทศจีน จนกระทั่งอพยพมายังประเทศไทย เทียนซื่อถูกสร้างให้เป็นตัวละครที่มีพัฒนาการความคิดและความรู้สึกไปพร้อมกับการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้พัฒนาการโครงเรื่องโรมานซ์ที่มีสิ่งกีดขวางสำคัญในความสัมพันธ์ คือ ความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น โดยเทียนซื่อถูกสร้างให้เป็นชายชาวแมนจู ซึ่งถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพมายังประเทศไทย แต่เขามิใช่ชาวจีนอพยพที่เป็นชนชั้นกรรมาชีพโดยทั่วไป เพราะเทียนซื่อมีภูมิหลังการเป็นชายชาวแมนจูกลุ่ม“ผู้ดีจีน” ที่สืบเชื้อสายจากขุนนางชาวแมนจูทางตอนเหนือของประเทศจีน

> ทั้งปาป้าและมาม่าของเขาเป็นชาวจีนทางเหนืออย่างสมบูรณ์ ปาป้ามักจะพูดถึงคนภาคนี้อย่างภาคภูมิใจ ด้วยจีนทางเหนือนี่เองที่ผลิตคนสำคัญๆ ของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นนักมวยโฮนาน โจรผู้ร้ายจากชานตุง หรือทหารรักษาพระองค์ของพระเจ้าจักรพรรดิกรุงจีน เกือบจะทุกยุคทุกสมัย แม้กระทั่งวรรณกรรมจีนเกี่ยวกับสงคราม และการผจญภัยทั้งหลายก็ถือกำเนิดจากวัตถุดิบในแหล่งทางเหนือสุดของประเทศจีนเช่นกัน (โสภาค สุวรรณ, 2530: 7)

บทตัดตอนข้างต้นนำเสนอการสร้างตัวละครเทียนซื่อที่สืบเชื้อสายมาจาก“ผู้ดีจีน” ทางตอนเหนือ ซึ่งมีความแตกต่างกับอัตลักษณ์จีนโดยทั่วไปตั้งแต่คำเรียกบิดามารดาว่า “ปาป้า” “มาม่า” รวมทั้งเขายังได้รับการปลูกฝังแนวคิดตลอดจนกิริยามารยาทตามแบบ “ผู้ดีจีน” จากการสืบเชื้อสายจากพ่อและแม่ซึ่งเป็นชาวแมนจู นอกจากนวนิยายเรื่องนี้จะนำเสนอการสืบเชื้อสายจากกลุ่มผู้ดีจีนของเทียนซื่อ ซึ่งมีนัยหมายถึงการเป็นชาวแมนจูที่ได้รับการอบรมให้เป็นผู้มีวัฒนธรรม นวนิยายเรื่องนี้ยังเสนอรูปลักษณ์ของเทียนซื่อที่ต่างจากชาวจีนตอนใต้อย่างชัดเจน ถือเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่อธิบายให้เห็นว่าเขามีความต่างจากชาวจีนตอนใต้ แม้จะอพยพมายังประเทศไทยในช่วงเวลาเดียวกัน

> เขาจะต้องเหมือนพ่อ...อายุเขาเพิ่งจะเก้าขวบก็จริง แต่ใครๆ ที่พบปะก็พูดเป็นคำเดียวว่า เทียนซื่อเป็นเด็กตัวโตกระดูกใหญ่ ผิวของเขาขาวเหลืองสวยงาม ไหล่ก็กว้างแข็งแรงผึ่งผายไม่คุ้มงอ หน้าผากกว้างและใบหน้าก็ได้รูป โดยเฉพาะนัยน์ตาดำค่อนข้างโตและจมูกเป็นสันรับกับริมฝีปากตลอดจนขากรรไกรก็ไม่กว้างจนเกินงาม” (โสภาค สุวรรณ, 2530: 7-8)

สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเขามีความแตกต่างจากชายชาวจีนโดยทั่วไป รวมถึงแสดงให้เห็นว่าเขาไม่ใช่คอมมิวนิสต์จีนเช่นเดียวกับตัวละครเอกชายชาวจีนในนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ที่เลือกยืนยันอัตลักษณ์ตัวเองในฐานะคอมมิวนิสต์จีน คือ *กระท่อมไม้ไผ่* นำเสนอว่าเทียนซื่อมีชีวิตที่ผกผันจากการเป็น “ผู้ดีจีน” ไปสู่ชายชาวจีนอพยพที่มีฐานะไม่มั่นคงเช่นเดิม โดยเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ ซึ่งปรากฏในขนบนวนิยายโรมานซ์การวาดภาพสังคม (society defined)

การวาดภาพสังคมมีส่วนสำคัญในการบีบบังคับและกดดันตัวละครเอกผ่านเรื่องราวการฝ่าฟันความยากลำบากในระหว่างการอพยพของเทียนซื่อ ตั้งแต่ประเทศจีนมาถึงประเทศไทยในช่วงปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ในพ.ศ. 2492 และเมื่อทางการไทยจำกัดจำนวนชาวจีนอพยพ ส่งผลให้เทียนซื่อต้องอพยพมาแบบนักท่องเที่ยวก่อนในช่วงแรก แต่ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นความยากลำบากของเทียนซื่อในระหว่างการอพยพว่าไม่ได้ทำให้ความดีงามของสายเลือดผู้ดีชาวแมนจูของเขาหายไป ดังที่ปู่เล็กกล่าวถึงตัวเขาที่แม้จะมีฐานะไม่มั่นคงเช่นเดิมว่าเขา “จนอย่างสวยงาม” เพราะสืบเชื้อสายจากพ่อแม่บรรพบุรุษที่เป็นผู้ดีจีน

> ไอ้หนูมันจนอย่างสวยงาม....จนอย่างนี้เค้าเรียกว่าจนอย่างมีมารยาทสมบัติผู้ดีไม่ทิ้ง...แกเห็นไอ้หนูมันพูดคำหยาบรึตะโกนลั่นๆ เป็นลิงอยู่ป่าหรืออย่างพวกปากตลาดบ้างมั้ย แล้วแกเห็นเวลามันพูดจากับใครหรือเปล่า มันไม่เคยยโสโอหังเหยียบย่ำดูหมิ่นดูแคลนใคร มันพูดจาไพเราะสุภาพ เวลาจะกินจะอยู่มันก็สำรวม รอบจานชามไม่มีเศษอาหารกอง

> เหมือนถังขยะ นี่ไงสมบัติผู้ดี ผู้ดีเมืองจีนแท้ๆ ละ เค้าเรียกว่าถึงจนก็จนอย่างสวยไงแก ”
> (โสภาค สุวรรณ, 2530: 351)

บทตัดตอนข้างต้นเป็นความเห็นของปู่เล็กที่กล่าวถึงความแตกต่างของเทียนซื่อกับชาวจีนทั่วไปว่าเทียนซื่อเป็น “ผู้ดี” มีความสำรวม แสดงถึงการได้รับการอบรม นอกจากนี้เมื่อเทียนซื่อได้ไปรักษาคุณเล็กอาอีกคนของเข็มหอม คุณเล็กได้กล่าวถึงเทียนซื่อว่าเป็น “เจ๊กสวย” แตกต่างจากชาวจีนโดยทั่วไป *“เป็นเจ๊กสวยคนนึงละ ตัวโต ตาโต ยังหนุ่ม เมื่อวานตอนกินข้าวกินปลาก็ดูเรียบร้อยไม่โฉ่งฉ่าง เลอะเทอะ ท่าทางกิริยามารยาทเขานุ่มนวล ท่าจะมีเหล่ามีกอ ไม่ใช่พวกลูกหลานกุลีหรอก”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 432)

มุมมองของคุณเล็กที่มีต่อเทียนซื่อเป็นมุมมองของผู้ดีไทยบางกลุ่มที่เปิดกว้างให้กับอัตลักษณ์ชาวจีนว่ามีความหลากหลาย แต่ในขณะเดียวกันการเป็น “เจ๊กสวย” ย่อมมีนัยหมายถึงเป็นคนจีนที่ได้รับการอบรมมาอย่างดี ส่งผลให้ได้รับการยอมรับจากสังคมไทย เพราะดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่ผู้ดีไทยอย่างคุณเล็กเปิดใจยอมรับเทียนซื่อที่เป็น “เจ๊กสวย” หมายความว่า แท้ที่จริงแล้วผู้ดีไทยหรือสังคมไทยไม่ได้เปิดใจยอมรับชาวจีนทุกกลุ่มและต่อให้มีการเปิดใจยอมรับชาวจีน แต่ก็ไม่ได้มีมุมมองว่าชาวจีนมีความเท่าเทียม หรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน เพราะยังแสดงให้เห็นการเรียกชาวจีนว่า “เจ๊ก”

การอพยพมายังประเทศไทยของเผิง เทียนซื่อเนื่องจากเขามีความมุ่งหมายที่จะมาขอความช่วยเหลือจากปู่เล็ก นวนิยายเรื่องนี้จึงนำเสนอสภาพสังคมชาวจีนชนชั้นล่างในประเทศไทยที่ไม่ได้ประสบความสำเร็จในชีวิตเช่นเดียวกับชายชาวจีนที่มีฐานะมั่นคงในระดับเจ้าสัวตามประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีนที่ถูกนำเสนอในสังคมไทย ปู่เล็กเป็นหมอจีนแผนโบราณ (หมอเถื่อน) วัยชราอยู่ในชุมชนจีนห้องแถวที่เสื่อมโทรม และกำลังเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งผู้เขียนยังเสนอมุมมองของปู่เล็กที่มีน้ำเสียงวิพากษ์วิจารณ์ชาวไทยผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ไว้ว่า

> พวกเราคนจีนน่ะ ขยันทำมาหากินมากกว่าเจ้าของบ้าน....หัวทางการค้าเราก็เก่งกว่า....คนบางพวกเค้าก็เกลียดเรานะเทียนซื่อ เขาหาว่ามาแย่งความอุดมสมบูรณ์....แย่งอะไรหลายๆ อย่าง เขาเรียกพวกเราว่าเจ๊ก.....แล้วเขาก็ดูถูกว่าพวกเรานี่เหมือนกันหมด ไปไหนก็ขากถุย ขากเสลดเต็มบ้านเต็มเมือง กินข้าวกินปลาสกปรก เศษอาหารกองรอบชาม เหมือนถังขยะ (โสภาค สุวรรณ, 2530: 355-356)

ปู่เล็กเป็นชายชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทยในช่วงวัยกลางคน และมีมุมมองวิพากษ์วิจารณ์คนไทยและสังคมไทยอย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการกระทำของปู่เล็กแสดงให้เห็นว่าปู่เล็กไม่ได้ดำเนินรอยตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม ทั้งจากการวิพากษ์วิจารณ์คนไทยและสังคมไทย รวมทั้งการไม่ยอมเรียนภาษาไทยและสอบใบประกอบ

โรคศิลป์ตามกฎหมายไทย นวนิยายเรื่องนี้จึงเสนอให้เห็นว่าปู่เล็กถูกผลักให้เป็นชายชาวจีนอพยพ ที่ไม่ได้ออกไปยังพื้นที่อื่นนอกจากอยู่ในชุมชนจีนห้องแถวของชนชั้นล่างที่เสื่อมโทรม รวมทั้งมีอาการเจ็บป่วยเรื้อรังและในที่สุดก็เสียชีวิต

ในขณะที่นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความคิดของปู่เล็กที่วิพากษ์วิจารณ์คนไทยและสังคมไทยจนถูกผลักให้อยู่ชายขอบ เพราะปู่เล็กไม่ได้มีโอกาสออกไปปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนอื่นนอกชุมชนจีน นวนิยายเรื่องนี้ยังเสนอความคิดของเทียนชื่อที่เป็นคนต่างรุ่นกับปู่เล็ก โดยเขาไม่มีน้ำเสียงวิพากษ์วิจารณ์คนไทยและสังคมไทย เทียนชื่อมีมุมมองต่อทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้พบ อย่างคนใจกว้าง รวมทั้งมีความต้องการที่จะสร้างความมั่นคงให้กับชีวิตตนเอง และสร้างประโยชน์ให้กับแผ่นดินไทย เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทย โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าความคิดสำคัญของเทียนชื่อที่แสดงถึงความต้องการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน คือ เขามีความคิดที่จะใช้เมืองไทยเป็นบ้านหลังสุดท้ายของชีวิตโดยไม่คิดกลับไปยังประเทศจีน และเขายังมีความคิดว่าชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนในกรุงเทพสามารถเข้ากับสังคมไทยได้อย่างกลมกลืน

> ครับ....ผมมาถึงที่นี่แล้ว ก็เรียกว่าเกือบสุดปลายเชือกแล้วนะครับปู่ ....ถ้าไม่ถึงกับอับจน เจ็บปวดรวดร้าวนัก ผมก็อยากจะลองดูซักพัก...ถ้าคนอื่นเขาอยู่ได้ เราก็ควรจะอยู่ได้เหมือนกัน ผมเชื่อว่าคนส่วนใหญ่คงไม่รังเกียจคนจีนหรอกครับ ...ถ้าผมดูไม่ผิด คนในกรุงเทพฯ นี่ก็มีเชื้อสายจีนไม่น้อยเลย ต่อไปพวกนี้จะเป็นคนไทยเต็มเนื้อเต็มตัว เพราะเกิดโตที่นี่กลืนหายเข้ากันได้ดีบด ปัญหาคนบางกลุ่มก็จะหมดไปเอง (โสภาค สุวรรณ, 2530: 359-360)

เทียนชื่อในฐานะตัวละครเอกชายชาวแมนจูมีลักษณะของ ‘ผู้พิทักษ์สังคมไทย’อย่างชัดเจน โดยผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า แม้เขาจะอายุห่างจากก๋ง ในนวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ของ หยก บูรพา รวมทั้งจากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่าโสภาคตีพิมพ์ *กระท่อมไม้ไผ่* ในพ.ศ. 2530 ซึ่งมีระยะห่างจากนวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* ที่แต่งขึ้นในพ.ศ. 2519 หลายปี แต่เทียนชื่อก็มีบุคลิกลักษณะเช่นเดียวกับก๋ง คือ เป็น ‘ผู้พิทักษ์สังคมไทย’ ซึ่งเป็นไปตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามวาทกรรม “พึ่งพระบรมโพธิสมภาร” ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนที่อพยพมายังแผ่นดินไทย โดยแสดงผ่านมุมมองของเทียนชื่อว่าเขามองทุกสิ่งทุกอย่างอย่างใจกว้างเสมอ ต่างกับมุมมองของปู่เล็ก และเมื่อเทียนชื่ออพยพมายังประเทศไทยเขายังมีความคิดที่จะยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการกระทำต่างๆ เช่น การเรียนภาษาไทยและสอบใบประกอบโรคศิลป์เพื่อเป็นแพทย์แผนปัจจุบันที่ถูกต้องตามกฎหมายไทย

จากบุคลิกลักษณะของเทียนชื่อที่มีลักษณะเช่นเดียวกับก๋ง จากนวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* แสดงให้เห็นว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักระหว่างชาติพันธุ์อย่าง *กระท่อมไม้ไผ่*

รับใช้อุดมการณ์ผนวกรวมผ่านการเปิดพื้นที่ตัวบทวรรณกรรมกลุ่มนี้ให้มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์

นอกจากมุมมองของเผิง เทียนซื่อที่ไม่มีน้ำเสียงวิพากษ์วิจารณ์คนไทยและสังคมไทย ทั้งยังดำเนินชีวิตตามรอยมโนทัศน์เรื่อง “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม *กระท่อมไม้ไผ่* ยังนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพและมุมมองของชายชาวจีนอพยพที่รู้คุณแผ่นดินไทย ซึ่งถือเป็นแบบอย่างการใช้ชีวิตของเผิง เทียนซื่อ รวมทั้งเป็นผู้ช่วยเหลือและให้ชีวิตใหม่กับเผิง เทียนซื่อในสังคมไทย คือ เรื่องราวของเดวิด โลว นายทุนจีนเจ้าของหนังสือพิมพ์จีนในประเทศไทย

การพบกันระหว่างเดวิด โลวและเทียนซื่อเกิดขึ้นระหว่างที่เทียนซื่อยังไม่ได้สอบใบประกอบโรคศิลป์ตามกฎหมายไทย เขารับรักษาคนไข้แทนปู่เล็กตามความรู้แพทย์แผนจีน ซึ่งในช่วงเวลานี้ทำให้เขาได้มีโอกาสพบกับเดวิด โลว ซึ่งการพบกันระหว่างเดวิด โลวกับเทียนซื่อทำให้เทียนซื่อมีโอกาสรับรู้ประวัติศาสตร์การอพยพ และเรื่องราวของนายทุนจีนที่อพยพมายังประเทศไทย และสามารถสร้างเนื้อสร้างตัวจนประสบความสำเร็จในชีวิตได้ โดยเรื่องราวของเดวิด โลวส่งอิทธิพลอย่างสำคัญต่อการหล่อหลอมและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียนซื่อให้เป็นไปตามมโนทัศน์เรื่อง “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ถือเป็นการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ของเทียนซื่อ เดวิด โลวกล่าวกับเทียนซื่อไว้ว่า

> คนเราไม่ว่าชาติไหนภาษาไหน ก็เหมือนๆ กันทั้งนั้นนะคุณนะ คือมีดีเลว ใจกว้างใจแคบ อย่างผมนี่ถึงจะถือสัญชาติไทย แต่เราก็คิดเสมอว่าเราเป็นแขกในประเทศนี้ เราเข้ามาอยู่อาศัยบนแผ่นดินเขา ทำมาหากินเจริญรุ่งเรืองมีเงินทองมีสมบัติ ลูกหลานสุขสบาย เราก็ไม่ไปว่าไปตำหนิเจ้าของบ้านเขา...นี่ละครับ พ่อกับปู่ผมสอนมาอย่างนี้ (โสภาค สุวรรณ, 2530: 375)

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการเลือกนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีน รวมทั้งการนำเสนอความคิดที่แตกต่างกันของปู่เล็กและเดวิด โลวที่มีต่อคนไทยและสังคมไทยภายใต้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ถือเป็นการกระทำการอย่างกลมกลืนในการขับเคลื่อนมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”ซึ่งสัมพันธ์กับการนิยาม ต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียนซื่ออย่างเป็นธรรมชาติ ถือเป็นกลไกการทำงานของอุดมการณ์ผนวกรวมที่มีนัยว่า หากชาวแมนจูอย่างเทียนซื่อ หรือชาวจีนกลุ่มอื่นต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตเช่นเดียวกับเดวิด โลว จะต้องดำเนินชีวิตตามรอยเดวิด โลว เพราะการเป็น “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” จะทำให้มีความก้าวหน้าในชีวิตและในที่สุดเทียนซื่อสามารถเป็นหมอแผนปัจจุบันตามต้องการ และไม่ต้องเป็นชายชาวจีนที่เป็น “ชนกลุ่มน้อยชายขอบ” เช่นเดียวกับที่ปู่เล็กที่ต้องอยู่ในพื้นที่ชุมชนจีนจนเสียชีวิต

นอกจากการนำเสนอประวัติการอพยพและมุมมองของเดวิด โลวที่เป็นแบบอย่าง และเป็นผู้ผลักดันให้เทียนซื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนตามอุดมการณ์ผนวกรวม ซึ่งส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของเทียนซื่อ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้เดวิด โลวเป็นนายทุนจีนที่มีอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งเป็น “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ย่อมมีนัยถึงการที่โสภาคพยายามลบเลือนภาพเหมารวมของเจ้าของหนังสือพิมพ์จีนในไทยที่เป็นเป้าสายตาของรัฐไทย โดยเฉพาะในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองของจีนในพ.ศ. 2492 ที่มักมีภาพเหมารวมว่าเจ้าของหนังสือพิมพ์จีน รวมถึงกลุ่มนายทุนจีนอื่นๆ ในประเทศไทยเป็นกลุ่มหัวรุนแรงผู้สนับสนุนแนวความคิดของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยมีความคิดเห็นของเทียนซื่อต่อหนังสือพิมพ์ของเดวิด โลว ดังนี้ *“หนังสือพิมพ์ของเดวิด โลว เป็นหนังสือพิมพ์ที่มีจรรยาบรรณสูงฉบับหนึ่ง ตรงที่ไม่มีการกระแทกแดกดันในเชิงซุบซิบนินทาว่าร้ายในรูปคอลัมน์สังคม”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 449)

นอกจากนี้เดวิด โลวถือเป็นผู้ให้ชีวิตใหม่กับเทียนซื่อผ่านการดำเนินการขอใบต่างด้าวให้เทียนซื่อสามารถอยู่ในประเทศไทยได้อย่างถูกกฎหมาย และเป็นต้นแบบในการดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามอุดมการณ์ผนวกรวม รวมทั้งช่วยผลักดันให้เทียนซื่อได้ไปเรียนต่อแพทย์แผนปัจจุบันตามความมุ่งหมายร่วมกันของเดวิด โลวและเทียนซื่อ เพื่อที่จะให้เทียนซื่อกลับมาช่วยเหลือสังคมไทย โดยเฉพาะคนที่ยากลำบากให้เข้าถึงการรักษาโรค เนื่องจากทั้งเดวิดและเทียนซื่อมีความต้องการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทย

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของเทียนซื่อกับเข็มหอม ซึ่งเป็นโครงเรื่องหลักของนวนิยายเรื่องนี้ เดวิด โลวยังถือเป็นบุคคลสำคัญที่สนับสนุนความรักระหว่างชาติพันธุ์อย่างใจกว้าง โดยไม่ได้มีความคิดกีดกันทางชาติพันธุ์ *“เมียผมก็เป็นคนไทยนะ...สาวไทยร้อยเปอร์เซ็นต์เลย...แต่เขาเป็นคนฉลาด ไม่มีปัญหาเลย สะใภ้อื่นของตระกูลผมนี่เป็นลูกจีนด้วยกันทั้งนั้น ผมถึงบอกไงว่า มันอยู่ที่ตัวคนแต่ละบุคคล”* (โสภาค สุวรรณ, 2530 : 375)

บทตัดตอนข้างต้นเป็นตัวอย่างความคิดของเดวิด โลวต่อความรักระหว่างชาติพันธุ์ โดยยกตัวอย่างความรักระหว่างเขากับภรรยาคนไทย แสดงถึงการดำเนินรอยตามมโนทัศน์“ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ทั้งจากการดำเนินชีวิตส่วนตัวและความรักระหว่างชาติพันธุ์ โดยไม่มีน้ำเสียงวิพากษ์วิจารณ์ผู้หญิงไทย ซึ่งภายหลังเดวิด โลวยังทำหน้าที่เป็นผู้ใหญ่เพื่อไปเจรจากับบิดาของเข็มหอมให้ยอมรับเทียนซื่อ ทั้งนี้มุมมองของเดวิด โลวที่สนับสนุนความรักระหว่างชาติพันธุ์อยู่ตรงข้ามกับมุมมองของปู่เล็กอย่างชัดเจน เพราะปู่เล็กมีความต้องการให้เทียนซื่อแต่งงานกับผู้หญิงจีนด้วยกัน *“หมอซิวเสียนผู้เฒ่าต้องการหลานสะใภ้ชาวจีนที่มีความเป็นอยู่และเข้าอกเข้าใจในขนบประเพณีของคนจีนด้วยกัน มากกว่าจะได้หลานสะใภ้คนไทย โดยเฉพาะคนไทยที่ดูจะแตกต่างกันเหลือเกินกับแกในความรู้สึกของปู่เล็ก”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 491)

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอเรื่องราวของปู่เล็กเปรียบเทียบกับเดวิด โลวในฐานะที่เป็นชายชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย โดยแสดงให้เห็นว่าปู่เล็กไม่ดำเนินรอยตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม ทั้งยังไม่ใจกว้างต่อความรักระหว่างชาติพันธุ์ จึงต้องเสียชีวิตในชุมชนจีนที่เป็นห้องแถวเสื่อมโทรม แม้นวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้นำเสนอมุมมองที่ขัดแย้งกันระหว่างเทียนซื่อกับปู่เล็กต่อคนไทยและสังคมไทย แต่การที่เทียนซื่อมีความนิยมในตัวเดวิด โลว อย่างชัดเจนมีนัยถึงความต้องการดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์ผนวกรวม ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอการศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านหัวข้อ**จากอัตลักษณ์แมนจูสู่อัตลักษณ์ไทย-จีน** ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทยอย่างเข้มหอมว่าจะทำให้เทียนซื่อมีความรู้สึกสั่นคลอนในอัตลักษณ์ชาวจีนหรือไม่ และส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของเทียนซื่อและเข้มหอมอย่างไร

3.4.2 จากอัตลักษณ์แมนจูสู่อัตลักษณ์ไทย-จีน

หัวข้อที่ผ่านมาผู้วิจัยได้นำเสนอการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านการสร้างตัวละครเอกชายชาวแมนจูอย่างเป็นลำดับและมีนัยสำคัญเกี่ยวกับความหมายของอัตลักษณ์ชาวแมนจูผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ รวมถึงการนำเสนอประวัติศาสตร์ชายชาวจีนอพยพที่มีส่วนในการหล่อหลอมอัตลักษณ์เทียนซื่อให้เป็น “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”ตามอุดมการณ์ผนวกรวม

มาถึงหัวข้อนี้ผู้วิจัยนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างเทียนซื่อกับเข้มหอม และครอบครัวของเข้มหอมซึ่งเป็นกลุ่มผู้ดีไทย เพื่ออธิบายให้เห็นว่าภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาวแมนจูอย่างไร และความสัมพันธ์ระหว่างเทียนซื่อกับกลุ่มผู้ดีไทยเกิดขึ้นไปพร้อมกับพัฒนาการของโครงเรื่องโรมานซ์ ที่มีสิ่งกีดขวางจากความต่างชาติพันธุ์และความต่างชนชั้นจะไปสั่นคลอนอัตลักษณ์ และการยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชายชาวแมนจูในฐานะ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ที่เป็น “ผู้พิทักษ์สังคมไทย” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมหรือไม่อย่างไร

จากโครงเรื่องความรักระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอก *กระท่อมไม้ไผ่* เสนอการพบ (meeting) กันครั้งแรกระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์ในพื้นที่ของกลุ่มผู้ดีไทยคือบ้านของเข้มหอม เนื่องจากเทียนซื่อได้เข้าไปรักษาอาการป่วยโรคหัวใจของคุณเล็กอาอีกคนหนึ่งของเข้มหอม การพบกันครั้งแรกนอกจากความประทับใจของเทียนซื่อที่มีต่อเข้มหอมยังทำให้เทียนซื่อต้องพบกับความรู้สึกแปลกแยกและ “ความเป็นอื่น” จากการแสดงพฤติกรรมของกลุ่มผู้ดีไทยที่มีต่อเขา

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทียนซื่อกับเข้มหอมครั้งแรกเกิดขึ้นในพื้นที่บ้านของเข้มหอม ถือเป็นการก้าวข้ามพรมแดนชาติพันธุ์ของเทียนซื่อ ซึ่งหมายรวมถึงพรมแดนวัฒนธรรมและพรมแดนชนชั้น โดย

กระท่อมไม้ไผ่ นำเสนอความสำคัญของฉาก/ฉากท้องเรื่อง (setting) เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างบ้านเทียนซื่อกับบ้านเข็มหอม ที่มีความหมายมากกว่าเป็นเพียงแค่ฉากทางกายภาพ โดยมีตัวอย่างจากคำบรรยายของเทียนซื่อที่มีต่อบรรยากาศบ้านของเข็มหอมว่ามีความแตกต่างกัน ทั้งจากบรรยากาศของบ้านและบุคคลที่อาศัยภายในบ้าน *"เทียนซื่อเดินตามเธอไปช้าๆ ชีวิตชาวห้องแถวในย่านการค้าทำให้เขาอดที่จะมองไปรอบตัวอย่างสบายอกสบายใจไม่ได้เลย ด้วยบรรยากาศก็ดี ต้นหมากรากไม้ก็ดี หรือบ้านช่องก็ดีล้วนก่อให้เกิดความรื่นรมย์ในใจไม่น้อยเลย"* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 398)

จากคำบรรยายของเทียนซื่อที่พูดถึงบ้านเข็มหอมที่มีพื้นที่ มีต้นไม้ มีบริเวณ ซึ่งทำให้เขาคิดเปรียบเทียบกับบ้านห้องแถวของเขาในชุมชนจีนว่ามีความแตกต่างกัน เพราะบ้านในชุมชนจีนมีพื้นที่จำกัดนอกจากนี้ยังมีตัวอย่างเหตุการณ์ที่พี่ชายของเข็มหอมพาเข็มหอมไปยังบ้านห้องแถวของเทียนซื่อในชุมชนจีน เพราะมีจุดมุ่งหมายที่จะให้เข็มหอมรับรู้ถึงความต่างระหว่างเทียนซื่อกับเข็มหอมที่ไม่สามารถผนวกรวมเป็นกลุ่มเดียวกันได้ *"กีรดิษฐ์จอดรถไว้ที่ถนนใหญ่ แล้วพาน้องสาวคนเล็กเดินลงไปด้วยกัน ห้องแถวเก่าๆ สองฟากตรอกซอยแคบๆ กลางเมืองอันแออัดไปด้วยผู้คนจนน่าอึดอัด"* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 508)

ความแตกต่างระหว่างบ้านเทียนซื่อและบ้านเข็มหอมแสดงให้เห็นว่า ความหมายของบ้านในฐานะฉากสถานที่เป็นองค์ประกอบบันเทิงคดีไม่ได้ทำหน้าที่เพียงสถานที่ให้ตัวละครมีปฏิสัมพันธ์กันเท่านั้น แต่บ้านของเทียนซื่อในชุมชนจีนและบ้านของเข็มหอม ซึ่งเป็นคฤหาสน์ขุนนางเก่าที่ประดับตกแต่งด้วยของโบราณ และมีบริเวณกว้างขวาง ได้ทำหน้าที่ในระดับความหมายเชิงพื้นที่ของกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์และต่างชนชั้นที่มาปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งถือเป็นการขับเน้นความสำคัญของสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์

นอกจากความสัมพันธ์ของความหมายบ้านในฐานะฉากสถานที่และพื้นที่ ซึ่งมีการใช้อำนาจพาดผ่านพื้นที่บ้านและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ การเข้ามาในบ้านของกลุ่มผู้ดีไทยครั้งแรกของเทียนซื่อยังแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครเอกชาวแมนจูกับกลุ่มผู้ดีไทยที่ไม่ราบเรียบตามจินตนาการของเทียนซื่อที่ถูกหล่อหลอมมาให้เป็น "ชายชาวจีนที่พึงประสงค์" ที่มองคนไทยอย่างใจกว้างเสมอ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเทียนซื่อกับพี่ชายของเข็มหอมที่มีมุมมองต่อเทียนซื่อว่าเป็น "เจ๊กนอก" อพยพมายังประเทศไทยอย่างผิดกฎหมายช่วง พ.ศ. 2492 รวมทั้งพี่ชายของเข็มหอมยังดูถูกความรู้แพทย์แผนโบราณของเทียนซื่อว่ามีความล้าหลังไม่พัฒนาเท่ากับความรู้ตามแบบแพทย์ตะวันตก

> โรคหัวใจนี่ อาแดงจะอาศัยหมอโบราณได้ยังไงกันครับ นี่ผมไม่ได้ดูถูกนะ" คนพูดหันมาทางเขา เรื่องโรคภัยไข้เจ็บอะไรนี่ จะมานั่งรักษานั่งแมะไม่ได้หรอก....หมอแผน

> ปัจจุบัน การแพทย์สมัยใหม่เขาก้าวหน้ากว่าการแพทย์โบราณเยอะแยะ คนมัวแต่หลงเชื่อกินสมุนไพรยาจีนยาไทยไม่ยอมให้แพทย์แผนปัจจุบันรักษา พอถึงขั้นรุนแรงถึงจะลากกันมาโรงพยาบาลตายเปล่าซะก็มาก" (โสภาค สุวรรณ, 2530: 422)

พฤติกรรมของโอหรือกีรดิษฐ์พี่ชายของเข็มหอมที่มีพฤติกรรมเป็นปฏิปักษ์กับเทียนซื่อแสดงให้เห็นมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยที่ยึดถือความเป็นไทยกระแสหลักเป็นศูนย์กลาง ส่งผลให้มีมุมมองที่เป็นปฏิปักษ์กับกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ที่มี "ความเป็นอื่น" ลักษณะดังกล่าวสัมพันธ์กับบริบทสังคมการเมืองที่นวนิยายเรื่องนี้ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ของจีนใน พ.ศ. 2492 โดยนวนิยายเรื่องนี้ถูกสร้างขึ้นในทศวรรษ 2530 ความน่าสนใจก็คือ การศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดความเป็นไทยกระแสหลักยังทรงพลังมาจนถึงทศวรรษ 2530 เพ็ญนภา หมอนสอาด (2550: 153) กล่าวถึงแนวคิดความเป็นไทยกระแสหลักที่ยังมีการสืบทอดมาถึงนวนิยายสัจนิยมที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในทศวรรษ 2530 ดังนี้ *"การที่ตัวละครชาวจีนในช่วง พ.ศ. 2530-2533 ถูกให้ภาพลักษณะที่โดน ดูถูก เหยียดหยาม และปฏิเสธที่จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยก็ยังคงมีอยู่ เนื่องจากแนวคิดความเป็นไทยกระแสหลักที่เน้นเชื้อชาติ และวัฒนธรรมไทยแบบส่วนกลางยังคงมีอยู่ในสังคมไทย"*

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างโอกับเทียนซื่อ ในฐานะที่โอเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ดีไทยที่ให้ความสำคัญกับความเป็นไทยกระแสหลักตั้งแต่ต้นเรื่องถึงจบเรื่องถือเป็นปฏิปักษ์กับการผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยด้วยเช่นกัน ดังนั้นการที่เทียนซื่อเป็นชายชาวแมนจู ซึ่งเป็นชาวจีนอพยพมาใน พ.ศ. 2492 รวมทั้งมีความรู้วิชาแพทย์แผนจีน ซึ่งไม่ใช่ความรู้ที่ได้รับการให้คุณค่าจากกลุ่มผู้ดีไทยจึงถูกมอบ "ความเป็นอื่น" ที่ล้าหลัง ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับความเป็นไทยกระแสหลัก ทั้งยังถูกเหมารวมว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็น "เจ๊กนอก" โดยเป็นผลจากสิ่งกีดขวางความต่างทางชาติพันธุ์ซึ่งจะส่งผลต่อพัฒนาการของโครงเรื่องโรมานซ์ที่ต้องประวิงความสมหวังออกไป

พัฒนาการโครงเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* สอดคล้องกับลักษณะโครงเรื่องพาฝันของ Lodge[5] ที่ทำให้ความสมหวังในความรักระหว่างเทียนซื่อกับเข็มหอมถูกประวิงออกไปเนื่องจากสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ แสดงถึงอคติจากครอบครัวของเข็มหอมต่ออัตลักษณ์จีน มีตัวอย่างคำพูดของโอที่ว่า *"เราจะพูดแทนไอ้หมอนั่นในด้านความรู้สึกสำนึกอะไรก็พูดไป แต่บ้านนี้ไม่ต้องการลูกเขยเจ๊ก"* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 530)

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทียนซื่อกับกลุ่มผู้ดีไทยในนวนิยายเรื่องนี้ แม้จะแสดงให้เห็นว่าโอและบิดาเข็มหอมเป็นตัวละครปฏิปักษ์ที่อยู่ตรงข้ามกับเทียนซื่อ รวมถึงอยู่ตรงข้ามกับอุดมการณ์ผนวกรวม แต่นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอให้เห็นว่ามีกลุ่มผู้ดีไทยอีกจำนวนหนึ่งคือ เข็มหอม อาเล็กและครูวณีไม่

[5] ศึกษาโครงเรื่องนวนิยายพาฝันเพิ่มเติมได้ในบทที่ 2 หัวข้อ 2.1.1 นวนิยายโรมานซ์ (romance novel).

เคยดูถูกเทียนซื่อ ทั้งยังเป็นผู้ช่วยเหลือเทียนซื่อตั้งแต่แรก โดยมีตัวอย่างที่เทียนซื่อได้พบกับครูวณี อาของเข็มหอม*“อย่าคิดมากนะ ไหนๆ เธอก็ตั้งใจจะฝากผีฝากไข้บนแผ่นดินไทยแล้วละก็ ต้องมองข้ามปัญหาเล็กๆ น้อยๆ ไปเสีย จะได้อยู่อย่างสุขสบาย ถ้าเธอเป็นคนต่างด้าวปัญหามันก็จะต้องมีเป็นธรรมดา เพราะจิตใจคนกว้างแคบไม่เท่ากัน”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 388)

ความคิดของครูวณีแสดงถึงความใจกว้างที่มีต่อชาวจีนอพยพ แม้ตนเองจะเป็นกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นปัจจัยสนับสนุนมุมมองของเทียนซื่อที่มีมาก่อนเรื่องความมีน้ำใจของคนไทยที่เดวิด โลว เคยสั่งสอน ดังความคิดของเขาที่มีต่อครูวณีที่ว่า*“ครูวณีเป็นคนไทยแท้ๆ ที่มีน้ำใจกว้างขวางกับเขาเหลือเกิน”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 388)

ในที่นี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการเรียนภาษาไทยจากครูวณี ถือเป็นอีกหนึ่งภาคปฏิบัติสำคัญที่ขับเคลื่อนมโนทัศน์“ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ที่บังคับให้เทียนซื่อต้องกระทำถ้าเขามีความต้องการอยู่ในสังคมไทยเพื่อแสวงหาความมั่นคงในชีวิตและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน จากหัวข้อที่ผ่านมาปู่เล็กของเทียนซื่อเป็นชายชาวจีนอพยพที่ไม่ยอมศึกษาภาษาไทย และสอบใบประกอบโรคศิลป์แบบไทย จึงทำให้ปู่เล็กถูกผลักให้อยู่ในพื้นที่ตึกแถวที่ทรุดโทรมในชุมชนจีน และกลายเป็นคนชายขอบที่ไม่สามารถออกมาสู่พื้นที่ภายนอก ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ เนื่องจากไม่ดำเนินรอยตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ไม่ยอมเรียนภาษาไทย รวมถึงมีความคิดวิพากษ์วิจารณ์คนไทย และไม่ยอมรับหลานสะใภ้คนไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับบทบาทของครูวณีในฐานะผู้ช่วยเหลือว่า แท้ที่จริงแล้วครูวณีสามารถถูกมองในแง่ของผู้ช่วยเทียนซื่อให้สามารถขับเคลื่อนมโนทัศน์“ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”ตามอุดมการณ์ผนวกรวมเช่นเดียวกับเข็มหอมและคุณเล็ก

จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าแม้ *กระท่อมไม้ไผ่* จะเป็นนวนิยายโรมานซ์ที่ว่าด้วยความรักระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกไทย-จีน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอานุภาพของบุพเพสันนิวาสที่ตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ที่อยู่ห่างกันมากมารักกันได้ แต่หลังจากศึกษานวนิยายเรื่องนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เข็มหอมมีความสำคัญในฐานะผู้ช่วยผลักดันให้เทียนซื่อสามารถผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้อย่างสนิทเนียนผ่านพัฒนาการของโครงเรื่องโรมานซ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

เข็มหอมตัวละครเอกหญิงเป็นคนที่เชื่อในความฝัน และความพยายามของเทียนซื่อตั้งแต่ที่พบกัน รวมทั้งเป็นคนที่อยู่เคียงข้างเทียนซื่อเสมอ ซึ่งเป็นไปตามขนบนวนิยายโรมานซ์ความดึงดูดใจ (attraction) ที่ทั้งสองคนมีต่อกัน แม้การปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวของเข็มหอมจะทำให้เทียนซื่อรับรู้ว่าครอบครัวของเข็มหอมมีมุมมองต่อเขาว่าเป็น “เจ๊กนอก” ในที่นี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเข็มหอมถือเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เทียนซื่อดำเนินรอยตามมโนทัศน์“ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมได้สำเร็จ โดยสัมพันธ์กับขนบนวนิยายโรมานซ์ว่าด้วยความดึงดูดใจ และการเผยความรู้สึก (declaration) ซึ่งส่งผลให้ทั้งสองคนฝ่าฟันสิ่งกีดขวางไปด้วยกันได้ โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“อีกนานมั้ย*

คะกว่าคุณเทียนจะรู้ภาษาไทย พอจะสอบใบประกอบโรคศิลป์ที่ว่า" "อิ่มเพียงแต่นึก....สงสารคุณเทียนอย่างนึกว่าถ้าอิ่มพลัดบ้านพลัดเมืองแบบเขา ภาษาพูดภาษาเขียนก็ต่างกัน นิสัยใจคอ วัฒนธรรมค่านิยมความเชื่อหรือขนบธรรมเนียมประเพณีก็ต่างกัน แล้วยังต้องมาต่อสู้กับคนบางกลุ่มที่ใจคอคับแคบ" (โสภาค สุวรรณ, 2530: 466)

จากความคิดของเข็มหอมแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์มีส่วนในการช่วยให้ตัวละครเอกชายชาวแมนจูเลือกดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ "ชายชาวจีนที่พึงประสงค์" ตามอุดมการณ์ผนวกรวม โดยในที่นี้ตัวละครเอกหญิงนอกจากจะเป็นผู้ร่วมฝ่าฟันสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ไปด้วยกัน ยังเป็นผู้ช่วยเหลือและผลักดันให้ตัวละครเอกชายชาวจีนสามารถผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้อย่างกลมกลืนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้จะไปบดบังความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์โดยสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน

เนื่องจากเทียนซื่อมาปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวของเข็มหอมทำให้เทียนซื่อรู้สึกถึงความแตกต่างที่มาจากสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอให้เห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเทียนซื่อกับอำนาจของกลุ่มผู้ดีไทยที่ถูกกระทำผ่านอุดมการณ์ผนวกรวมแตกต่างกับนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* ที่ตัวละครเอกชายชาวจีนเลือกยืนยันอัตลักษณ์ตนเองให้เป็นคอมมิวนิสต์จีน เพราะในนวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* เทียนซื่อมีความพยายามยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเองผ่านมโนทัศน์ "ชายชาวจีนที่พึงประสงค์" ด้วยการสร้างคุณค่าและความมั่นคงให้กับชีวิตตนเอง เพื่อต้องการเลื่อนสถานะของตนเองด้วยการศึกษาและการประกอบอาชีพ โดยมีเดวิด โลวเป็นผู้สนับสนุนให้เทียนซื่อไปเรียนต่อหลังจากได้ใบต่างด้าวเพื่อให้ครอบครัวของเข็มหอมยอมรับ และเพื่อตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทย *"คุณต้องพิสูจน์ให้ญาติพี่น้องทางโน้นเห็นว่าคุณไม่ได้หยุดอยู่แค่นี้ แค่เป็นซินแสอยู่ตึกแถวเก่าๆ รับรักษาโรคไปวันๆ อย่างนี้ คุณจะต้องเป็นซัมบอดี้ นี่ฝรั่งเขาเรียกนะ ผมชอบจริงๆ คุณต้องเป็นให้ได้แล้วปัญหาที่มีอยู่ มันจะค่อยๆ หมดไป"* (โสภาค สุวรรณ, 2552: 579)

กระท่อมไม้ไผ่ ของโสภาค สุวรรณถือเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนอการเดินตามอุดมการณ์ผนวกรวมซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาวแมนจู โดยเทียนซื่อไม่มีน้ำเสียงปฏิเสธหรือคัดง้างกับอุดมการณ์ผนวกรวมของรัฐไทย แต่กลับเลือกที่จะใช้ความพยายามยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเองให้เป็นไปตามการให้คุณค่าของกลุ่มผู้ดีไทย นอกจากนี้ *กระท่อมไม้ไผ่* ยังนำเสนอคุณธรรมสำคัญของชายชาวจีนที่พึงประสงค์คือ ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทย เพื่อให้เป็นไปตาม "วาทกรรมพึ่งพระบรมโพธิสมภาร" ให้เกิดกับเทียนซื่อ โดยแสดงความต้องการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทยผ่านความคิดของเข็มหอมที่มีต่อเทียนซื่อ ดังนี้ *"อิ่มคนหนึ่งละค่ะ ที่คิดว่าต่อไปพวกที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเขาจะเป็นคนทำประโยชน์ให้กับบ้านเมืองของเรา เท่าๆ กับคนไทยร้อยเปอร์เซ็นต์คนหนึ่งเหมือนกัน"* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 430)

บทตัดตอนข้างต้นเป็นบทสนทนาโต้ตอบกันระหว่างตัวละครเอกหญิงอย่างเข็มหอมกับพี่ชายคือโออันเนื่องมาจากสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างเข็มหอมกับเทียนซื่อที่มาจากความต่างทางชาติพันธุ์ ความดึงดูดใจของเข็มหอมที่มีต่อเทียนซื่อ ถือเป็นการเปิดพื้นที่ตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เพื่อถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ โดย “ความจงรักภักดี” ของเทียนซื่อต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของไทยถือเป็นลักษณะสำคัญตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”

นอกจากนี้ *กระท่อมไม้ไผ่* ได้แสดงให้เห็นลักษณะคู่ตรงข้าม ของเทียนซื่อในฐานะตัวละครเอกและโอในฐานะตัวละครปฏิปักษ์ โดยโอเป็นตัวละครที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเทียนซื่อตั้งแต่วันแรกที่พบกัน แต่เมื่อโอเกิดภาวะหัวใจวายเฉียบพลัน นวนิยายเรื่องนี้เสนอให้เห็นว่า เทียนซื่อคนที่โอเคยดูถูกได้ช่วยชีวิตโออย่างเต็มกำลังความสามารถ แม้ตัวบทนวนิยายเรื่องนี้จะนำเสนอให้เห็นมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยที่ไม่ยอมรับชายชาวจีนเช่นเดียวกับอุดมการณ์กลืนกลาย แสดงให้เห็นว่าโอไม่ได้เป็นปฏิปักษ์แค่กับเทียนซื่อ แต่ยังเป็นปฏิปักษ์กับอุดมการณ์ผนวกรวมชาวจีนในสังคมไทยที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนไม่ราบเรียบ และท้ายที่สุดเนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้สร้างให้เทียนซื่อดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม จึงส่งผลให้เทียนซื่อได้สร้างฐานะจนมีความมั่นคง และสามารถดูแลครอบครัวได้อย่างดี ในขณะเดียวกันก็ให้เขาได้ช่วยชีวิตโอ พี่ชายของเข็มหอม ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อเขาตั้งแต่วันแรกที่พบกัน จนทำให้บิดาของเข็มหอมเปิดใจรับเขาได้ในที่สุด *“ภาพที่ ‘ไอ้หมอนั่น’ ตั้งอกตั้งใจรักษาพยาบาลนายโออย่างคนที่ไม่มีความพยาบาทอาฆาตแค้นในใจยังติดตาท่านจนบัดนี้”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 755)

นอกจากการดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ควบคู่กับพัฒนาการโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกชาวจีนที่ทำให้กลุ่มศักดินาไทยยอมรับเทียนซื่อได้ในที่สุดผู้วิจัยมีความเห็นว่า การยอมรับตัวเทียนซื่อเกิดขึ้นในตอนท้ายเรื่องหลังจากที่เทียนซื่อไปศึกษาต่อวิชาแพทย์เฉพาะทาง ณ. มหาวิทยาลัย จอนส์ ฮอปกินส์ ความรู้ตามแบบแผนตะวันตกนี้เป็นความรู้ที่กลุ่มผู้ดีไทยให้ความสำคัญ โดยมีความเห็นว่าเป็นความรู้แผนใหม่ แสดงให้เห็นถึงการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียนซื่อว่าได้อาศัยความรู้ความสามารถที่ได้เรียนมาจากตะวันตก มาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียนซื่อประสบความสำเร็จ

เมื่อเทียนซื่อได้สร้างความมั่นคงให้ชีวิตตนเอง และมีความกตัญญูต่อแผ่นดินไทยผ่านการสร้างประโยชน์เพื่อส่วนรวม รวมถึงความกตัญญูต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ไทยในฐานะชายชาวจีนที่มาพึ่ง พระบรมโพธิสมภาร ที่ต้องการทดแทนบุญคุณแผ่นดินไทยผ่านการช่วยเหลือสังคมย่อมเป็นคุณลักษณะด้านดีของ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” คุณลักษณะดังกล่าวไม่เพียงจะทำให้ครอบครัวเข็มหอมยอมรับ แต่ย่อมหมายถึงสังคมไทยยอมรับในอัตลักษณ์ไทย-จีนของเขาด้วย ซึ่งถือเป็นการ

ปลูกฝังอุดมการณ์ผนวกรวมที่ส่งผลต่อการรับรู้การประนีประนอมอัตลักษณ์อย่างเป็นธรรมชาติ ดังความคิดของเทียนซื่อในตอนจบเรื่องที่ว่า *“ความสุขสงบที่เขาได้รับในขณะนี้ เห็นจะเป็นผลมาจากการ ‘ให้’ ที่มากกว่าการ ‘รับ’ นั่นเอง การ ‘ให้’ ด้วยความเต็มอกเต็มใจนั้นมองเผินๆ เหมือนกับว่าเขาจะยากจน ไม่ร่ำรวยมั่งมีเช่นผู้อื่น”* (โสภาค สุวรรณ, 2530: 764)

นอกจากการศึกษาอุดมการณ์ผนวกรวมที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ผู้วิจัยได้นำภูมิหลังของผู้เขียนซึ่งเป็นสารนอกตัวบทมาประกอบผลการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การทำความเข้าใจการกระทำการของการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ตัวละครเอกชาวจีนอย่างเทียนซื่อ สำหรับภูมิหลังของโสภาค สุวรรณ โสภาค สุวรรณเป็นนามปากกาของรำไพพรรณ สุวรรณสาร ลูกสาวเอกอัครราชทูตนักเขียน สุนทร สุวรรณสาร นามปากกา คณาศัย สุนทร เธอแต่งงานกับ นายแพทย์มงคล ม. ศรีโสภาคและได้ติดตามสามีไปใช้ชีวิตที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหลัก ไพลิน รุ้งรัตน์ (2543) กล่าวถึงชีวิตของโสภาคไว้ว่า

> เธอมีชีวิตรักที่สมบูรณ์เช่นเดียวกับนางเอกในนวนิยายรักของเธอ ในขณะเดียวกันก็มีชีวิตที่ต้องท่องไปในโลกกว้าง แม้จะเกิดเป็นคนไทย ก็เป็นลูกของผู้มีโอกาสได้เห็นประสบการณ์ชีวิตหลากหลาย เพราะต้องตามพ่อไปในยามที่พ่อไปประจำการในที่ต่างๆ และเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องตามสามีไปทำงานที่สหรัฐอเมริกา แม้จะรักเมืองไทยเพียงใด แต่โสภาค สุวรรณก็ต้องไป เพราะครอบครัวของเธอคือบ้านของเธอ (ไพลิน รุ้งรัตน์, 2543: 180)

ภูมิหลังของโสภาคที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย ถือเป็นชนชั้นนำของสังคมไทยได้มาสนับสนุนข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ว่า มุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยจากครอบครัวของเข็มหอมมีนัยที่แสดงถึงมุมมองโสภาค สุวรรณในฐานะนักเขียนสตรีต่ออัตลักษณ์ชาวจีนที่ได้รับการยอมรับผ่านการสร้างตัวละครชายชาวจีนให้ดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ แม้มุมมองนี้จะไม่ได้ถ่ายทอดโดยตรงเช่นเดียวกับในนวนิยายสัจนิยม เช่น *อยู่กับก๋ง* หรือนวนิยายเรื่อง *ลอดลายมังกร* ที่ได้รับการเผยแพร่ในช่วงเวลาเดียวกับนวนิยายเรื่องนี้ แต่เป็นการสอดแทรกผ่านเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ที่น่าสนใจ

นอกจากภูมิหลังของโสภาค สุวรรณที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าส่งผลต่อการสร้างตัวละครเอกชายชาวจีนให้ดำเนินรอยตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ผู้วิจัยมีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า สารนอกตัวบทจากบทนำและบันทึกท้ายเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ส่งผลต่อการทำความเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนเช่นกัน โดยสารนอกตัวบทที่สำคัญใน *กระท่อมไม้ไผ่* คือ คำนำและบันทึกท้ายเรื่อง คำนำกล่าวถึงที่มาของการสร้างนวนิยายเรื่องนี้จากความคิดเห็นของโสภาค สุวรรณที่ว่า *“กระท่อมไม้ไผ่” เป็นนวนิยายที่ข้าพเจ้าเขียนขึ้นด้วยได้*

แรงบันดาลใจจากมิตรสนิทผู้มีจิตใจเอื้อเฟื้อ แนะนำให้ข้าพเจ้าได้รู้จักกับ "เผิง เทียนซื่อ" บุคคลจริง ซึ่งยินดีเปิดเผยชีวิต การต่อสู้ของลูกผู้ชายที่พลัดบ้านเมืองถิ่นที่อยู่ให้ข้าพเจ้าได้เรียงร้อยนวนิยายขึ้น" (โสภาค สุวรรณ, 2530 : คำนำ)

โสภาค สุวรรณอธิบายภูมิหลังการสร้างนวนิยายเรื่องนี้ไว้ว่า แม้นวนิยายเรื่องนี้จะมีโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทยและจีน แต่เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงภูมิหลังการสร้างนวนิยายผ่านคำนำไว้ว่า การสร้างนวนิยายเรื่องนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องราวของบุคคลจริง ย่อมเพิ่มความน่าเชื่อถือของการสานต่อมโนทัศน์ "ชายชาวจีนที่พึงประสงค์" ผ่านอุดมการณ์ผนวกรวมภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ จนอาจทำให้ผู้อ่านมิได้ตระหนักรู้ถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังการสร้างตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องนี้ และอาจส่งผลต่อข้อสรุปที่มีต่ออัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวจีนอย่างเผิง เทียนซื่อที่มีอัตลักษณ์ไทย-จีนว่าเป็นความเป็นจริงเช่นเดียวกับอัตลักษณ์ชาวจีนที่ได้รับการศึกษามาก่อนในวรรณกรรมสัจนิยม

นอกจากนี้ผู้เขียนอย่างโสภาคได้กล่าวถึงนวนิยายเรื่องนี้ผ่านคำนำไว้ว่า *"ด้วยเหตุนี้ 'กระท่อมไม้ไผ่' จึงเป็นนวนิยายที่รวมชีวิตจริงและจินตนาการเข้าไว้ด้วยกัน เพื่อความบันเทิงของท่านผู้อ่าน ซึ่งเป็นแฟนนวนิยายประเภทนี้ของข้าพเจ้า....ขณะเดียวกันก็ให้ความเคารพท่านเจ้าของเรื่องผู้ซึ่งข้าพเจ้าถือว่ามีความสำคัญยิ่งยวด ด้วยเป็นผู้หยิบยื่นวัตถุดิบอันมีค่าชิ้นนี้ให้แก่ข้าพเจ้าอย่างเต็มอกเต็มใจอย่างที่กล่าวมาแล้ว"* (โสภาค สุวรรณ, 2530: คำนำ)

คำนำเรื่องนี้ถือเป็นข้อสนับสนุนที่มาเสริมความน่าเชื่อถือให้กับการสานต่อมโนทัศน์ "ชายชาวจีนที่พึงประสงค์" ว่าต่อให้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมไทย แต่เมื่อมีความคิดและแนวทางการปฏิบัติตัวเช่นเดียวกับตัวละครเอกในเรื่องอย่างเผิง เทียนซื่อที่มีเค้าโครงมาจากเรื่องราวของบุคคลที่มีอยู่จริง ย่อมส่งผลถึงความสมหวังในความรักและความสัมพันธ์ โดยปัจจัยเหล่านี้ล้วนกลับไปสนับสนุนให้เห็นอำนาจของนักเขียนสตรีกับการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมอย่างสนิทเนียนผ่านการสร้างตัวละครเผิง เทียนซื่อภายใต้เรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นการให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

นอกจากนี้ยังมีสารนอกตัวบทเกี่ยวกับนวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* เพิ่มเติมจากบันทึกท้ายเรื่องของนวนิยายเรื่องนี้ที่ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่ามีความสำคัญและเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การพิสูจน์ข้อสังเกตเกี่ยวกับการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมกับอัตลักษณ์ไทย-จีน จากที่กล่าวมาข้างต้นโสภาค สุวรรณได้เสนอที่มาของนวนิยายเรื่องนี้ไว้ในคำนำว่า นวนิยายเรื่องนี้ได้รับแรงบันดาลใจจากเรื่องของชาวจีนคนหนึ่งที่เป็นบุคคลจริงในประวัติศาสตร์ โสภาคได้นำมากล่าวซ้ำอีกครั้งในบันทึกท้ายเรื่องพร้อมกล่าวขอบคุณผู้ที่โสภาคเรียกว่าเป็นเจ้าของเรื่องไว้ว่า

> นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็น “ความสำเร็จในชีวิตต่อสู้ของท่านบนแผ่นดินสยามในฐานะคนจีนอพยพ (รุ่นสมัยใหม่) นี้มีความแตกต่างจากชาวจีนอพยพรุ่นก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองบนแผ่นดินใหญ่จีน และการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตยของไทยอย่างมาก ก็ตรงความยากลำบากและปัญหาต่างๆ นั่นเอง (โสภาค สุวรรณ, 2530: 766)

นอกจากนี้โสภาคยังได้นำเสนอมุมมองของศรีฟ้า ลดาวัลย์ (หม่อมหลวงศรีฟ้า มหาวรรณ) นักเขียนชั้นครูที่โสภาคให้ความเคารพเกี่ยวกับการอพยพของชาวจีนมายังประเทศไทยไว้ว่า *“คนรุ่นก่อนไม่มีปัญหา จีนมาหากินในเมืองไทย กลายเป็นไทยไม่ยาก...ซึ่งเมื่อก่อนนี้ ผสมผสานกันได้สนิทเหมือนเอาลายกนกมาสอดสลับกับดอกโบตั๋น แต่รุ่นสมัยใหม่นี่มีปัญหา”*

จากความเห็นของโสภาคที่ว่า มุมมองของศรีฟ้า ลดาวัลย์ส่งอิทธิพลต่อการสร้างผลงาน ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการแสดงให้เห็นการบดบังความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ที่โสภาคสร้างขึ้น จนทำให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเสมือนว่าไทยและจีนสามารถกลืนกลายได้อย่างสนิทเนียน ทั้งที่จริงแล้วเป็นเพียงความพยายามที่จะผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ที่แสดงถึงอานุภาพของ“บุพเพสันนิวาส” จนทำให้มองไม่เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่อยู่เบื้องหลัง

การศึกษา *กระท่อมไม้ไผ่* ตั้งแต่เริ่มเรื่องมาถึงความสุขสมหวังในตอนท้ายเรื่องแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ของเผิง เทียนซื่อมิได้เป็นภาพตายตัวตามชาติกำเนิด เช่นเดียวกับภาพเหมารวมที่มีการรับรู้อัตลักษณ์ชายชาวจีนในสังคมไทย แต่อัตลักษณ์ของเทียนซื่อมีลักษณะเป็นกระบวนการมีการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์อย่างเป็นพลวัต และเป็นกระบวนการที่ยังสร้างไม่เสร็จ โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงเวลาที่เทียนซื่ออยู่ในประเทศจีนมาจนถึงในประเทศไทย โดยเฉพาะเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มผู้ดีไทยผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งจากการปฏิสัมพันธ์ของตัวละครเอกชายชาวแมนจูผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์แสดงให้เห็นถึงความพยายามประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการผลิตซ้ำมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ให้เป็นไปตามอุดมการณ์ผนวกรวมภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

3.5 *อัสดรพิโรธ* ของณารา: จากอัตลักษณ์จีนสู่อัตลักษณ์โดยรัฐไทย

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ในหัวข้อที่ผ่านมาอธิบายให้เห็นว่า นอกจากมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” จะถูกผลิตซ้ำผ่านตัวบทนวนิยายสัจนิยม เช่น นวนิยายเรื่อง *อยู่กับก๋ง* มโนทัศน์นี้ยังถูกนำเสนอในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์อย่างกลมกลืนผ่านการสร้างตัวละครเอกชายชาวแมนจูอย่างเป็นลำดับและมีนัยสำคัญ รวมทั้งมีการสอดแทรกการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีนที่มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวแมนจูผ่าน

ขนบนวนิยายโรมานซ์ และแม้ว่า *กระท่อมไม้ไผ่* เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ แต่เมื่อศึกษานวนิยายเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า เมื่อตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์มารักกันและสานต่อความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ *กระท่อมไม้ไผ่* ได้นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่ราบเรียบ และส่งผลต่อการนิยาม ต่อรองอำนาจ เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยแสดงถึงความพยายามประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีนของชายชาวแมนจูไปพร้อมกับพัฒนาการโครงเรื่องโรมานซ์

สำหรับนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* มีความแตกต่างจากนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* และ *กระท่อมไม้ไผ่* กล่าวคือ แม้ *อัสดรพิโรธ* จะมีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์เช่นเดียวกับนวนิยายทั้ง 2 เรื่องที่ผ่านมา แต่นวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคมผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ โดยนำเสนอ“ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์ชาวจีนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งในระดับกลุ่มและปัจเจกบุคคล

ในระดับปัจเจกบุคคล นวนิยายเรื่องนี้เสนอให้เห็นว่าตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอัสดรที่มีชาติกำเนิดเป็นกลุ่มชาติพันธุ์จีน แต่ต้องมาปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวผู้ดีไทยภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ส่วนอัตลักษณ์จีนในระดับกลุ่ม คือ กลุ่มอั้งยี่ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอวิถีชีวิตของกลุ่มอั้งยี่ 2 ประเภท คือ อั้งยี่ที่ยังปฏิบัติตัวเป็นปฏิปักษ์กับความมั่นคงของอำนาจรัฐไทยผ่านการกระทำต่างๆ เช่น ค้าฝิ่น อาชญากรรม ค้าประเวณี บ่อนการพนัน ฯลฯ และอั้งยี่ที่มีความพยายามประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีน โดย “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีนที่ถูกนำเสนอผ่านนวนิยายเรื่องนี้อิงอยู่กับความหมายของพื้นที่เยาวราชในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งนอกจาก “ความเป็นอื่น”ของอัตลักษณ์จีนในนวนิยายเรื่องนี้จะสัมพันธ์กับระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ยังส่งผลต่อพัฒนาการของโครงเรื่องนวนิยายโรมานซ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

นอกจากการนำเสนอ “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า *อัสดรพิโรธ* ยังนำเสนอการผนวกรวมอัตลักษณ์จีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยผ่านการสร้างตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอัสดร และตัวละครปฏิปักษ์อย่างเสริมให้เป็นคู่ตรงข้าม (binary opposition) ถือเป็นความพยายามต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนที่จะส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอความพยายามต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มอั้งยี่บางกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในลำดับถัดไป

อัสดรพิโรธ เล่าถึงอาแบ้ สินธพหรืออัสดร นายตำรวจลูกจีนที่ครอบครัวแตกแยก เนื่องจากพี่ชายคือ อาโฮ่วหรือพยัคฆ์ไปรักกับแพรพรรณรายลูกสาวพระยาพิทักษ์สันติชน และถูกครอบครัวพระยาพิทักษ์สันติชนขัดขวางจนฆ่าบิดาของเขาเสียชีวิต ส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวต้องแยกกัน

หลบหนี[6] อาแบ้หนีไปกับมารดา แต่โชคร้ายที่ไปพบกับนักเลงชาวจีนติดการพนันที่ต้องการขโมยเงินก้อนสุดท้ายของพวกเขา แต่มารดาของอาแบ้ขัดขวางจึงโดนทำร้ายตกน้ำไป ส่วนอาแบ้สลบไปและตื่นขึ้นอีกครั้งในบ้านคุณหญิงบัว มารดาคุณหลวงนราภิบาลนายอำเภอเมืองชะอำ เนื่องจากคนรับใช้คุณหญิงบัวไปพบอาแบ้นอนสลบอยู่ไม่ไกลจากบ้าน โดยคุณหญิงบัวได้ให้ชื่อใหม่กับเขาว่า “อัสดร”

เมื่ออัสดรมีอาการดีขึ้นคุณหลวงนราภิบาลต้องการรับเขาไปอุปการะให้เรียนหนังสือที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้อัสดรช่วยดูแลบุษบา (ตัวละครเอกหญิง) ลูกสาวของคุณหลวงนราภิบาลกับคุณมะลิ อัสดรจึงได้เติบโตในครอบครัวของบุษบา ในฐานะลูกชายบุญธรรมคุณหลวงนราภิบาล ทำให้เขาได้มีโอกาสเรียนในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ซึ่งในยุคนั้นการเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจถูกสงวนไว้ให้คนไทยเท่านั้น เมื่ออัสดรเรียนจบจากโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้เลือกมาประจำการที่เยาวราช โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อต้องการปราบปรามกลุ่มมาเฟียบางกลุ่มที่ยังทำตัวเป็นปัญหากับบ้านเมือง ต้องการช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่มีความยากลำบากเช่นเดียวกับเขาในอดีต รวมทั้งต้องการติดตามข่าวมารดาและสืบข่าวอันธพาลที่เคยทำร้ายเขากับมารดา

วันหนึ่งบุษบามาแจ้งข่าวกับอัสดรว่าคุณย่าต้องการให้เธอแต่งงานกับผู้กองเสริม นายตำรวจไทยหัวหน้าอัสดรที่มีบิดาเป็นนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่คนสำคัญของบ้านเมือง แต่บุษบาไม่ต้องการแต่งงานกับเสริม ส่วนอัสดรต้องการให้เธอแต่งงานกับเสริมตามคำสั่งคุณย่า แม้เขาจะรู้สึกเจ็บปวดเพราะมีความรู้สึกดีกับเธอตั้งแต่เด็ก แต่เขารับรู้สถานะตนเองดีว่าไม่คู่ควรกับบุษบา เพราะเขาเป็นเพียงชายชาวจีนที่ไม่มีที่มาที่ไป และได้รับการอุปการะจากครอบครัวบุษบา ส่วนคุณย่าเมื่อรู้ว่าบุษบาต้องการปฏิเสธการแต่งงานกับเสริมเพราะรักอัสดร คุณย่าจึงเรียกอัสดรมาพบเพื่อเป็นการเตือนความจำเขาถึงฐานะที่แท้จริงว่าเขาไม่คู่ควรกับบุษบา และแจ้งความต้องการให้เขาย้ายไปประจำการในจังหวัดอื่น เพื่อหลีกทางให้กับบุษบาไปแต่งงานกับเสริม แต่อัสดรขอเลือกที่จะหลบหน้าบุษบาไปก่อนจนกว่าจะสะสางงานให้สำเร็จและเขาจะย้ายไปทันที

เมื่อบุษบารู้ว่าอัสดรไม่สามารถอกตัญญูต่อครอบครัวเธอได้ บุษบาจึงตัดสินใจหนีการแต่งงานไปจังหวัดเชียงใหม่จนกว่าคุณย่าจะเปลี่ยนแปลงความคิดที่ให้เธอแต่งงานกับเสริม ก่อนไปเธอตัดสินใจมาหาอัสดรที่บ้านและมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับอัสดร หลังจากนั้นบุษบาหนีไปจังหวัดเชียงใหม่และเรียนพยาบาลจนจบ เธอตัดสินใจอุ้มท้องกลับมาหาอัสดรพร้อมบอกความจริงเรื่องความตั้งใจมีทายาท อัสดรจึงตัดสินใจพาบุษบากลับมาสารภาพกับครอบครัวถึงความรู้สึกของทั้งคู่และการมีทายาท ครอบครัวบุษบาจึงต้องการให้ทั้งสองคนแต่งงานกัน ซึ่งสร้างความไม่พอใจให้กับเสริมเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เสริมตั้งใจล้างแค้นอัสดร

[6] เนื้อเรื่องส่วนนี้อยู่ในนวนิยายเรื่อง*เพลิงพยัคฆ์* ณารา (2557).

ตลอดเวลาที่รับราชการตำรวจผู้กองเสริมมักรับสินบนและปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเสมอ เมื่อเสริมมีความแค้นต่ออัสดรเขาจึงตัดสินใจเป็นหนอนบ่อนไส้เกี่ยวกับภารกิจของตำรวจให้กับกลุ่มอั้งยี่เพื่อต้องการให้กลุ่มอั้งยี่ช่วยกำจัดอัสดร และเมื่อเกิดเหตุการณ์ปะทะกันของตำรวจกับกลุ่มอั้งยี่ เสริมคิดแผนหลอกพาตัวบุษบามาจากบ้านรับรองเพื่อล้างแค้นอัสดร แต่สุดท้ายเสริมถูกยิงตาย อัสดรสามารถช่วยบุษบาและล้างแค้นอันธพาลที่ทำร้ายมารดาได้สำเร็จ ซึ่งท้ายที่สุดเขาได้รู้ความจริงว่ามารดายังมีชีวิตอยู่เพราะมีคนช่วยเหลือในวันนั้น และในที่สุดครอบครัวของอัสดร พยัคฆ์ และครอบครัวของมารดาได้มาอยู่พร้อมหน้ากันอีกครั้งหนึ่ง

จากเรื่องย่อของนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* นำไปสู่การทำความเข้าใจลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้ คือ การสนทนากันระหว่างขนบของนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ ซึ่งจากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้จะมีการสร้างให้ตัวละครเอกชายชาวจีนถูกอบรมและขัดเกลามากับความเป็นไทยกระแสหลักจากกลุ่มผู้ดีไทย แต่เมื่อตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์มาปฏิสัมพันธ์กันจนเกิดเป็นความรักและมีการพัฒนาความสัมพันธ์ นวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นการเมืองวัฒนธรรมของวรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ผ่านการสนทนากันระหว่างประเด็นทางชาติพันธุ์กับขนบนวนิยายโรมานซ์ โดยประเด็นทางชาติพันธุ์นอกจากจะแสดงถึงอัตลักษณ์จีนที่ต่างจากไทย ความต่างทางชาติพันธุ์ยังถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญที่แสดงถึงความเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และทำให้ตัวละครเอกชาวจีนต้องเลือกยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเอง

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษาการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *อัสดรพิโรธ* โดยในหัวข้อแรกผู้วิจัยจะศึกษา **ความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีน** หัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการนิยามอัตลักษณ์จีนของตัวละครเอกและตัวละครชาวจีนอื่นๆ ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งการนิยาม “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีนจากมุมมองของตัวละครเอกชายชาวจีนและกลุ่มผู้ดีไทย นอกจากจะส่งผลต่อพัฒนาการของโครงเรื่องนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เนื่องจากมีส่วนในการประวิงความสมหวังในความรักระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน “ความเป็นอื่น” ยังนำไปสู่กระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกชายชาวจีน โดยนอกจากผู้วิจัยจะศึกษาความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนจากนวนิยายเรื่องนี้ ผู้วิจัยจะนำผลการศึกษาอัตลักษณ์จีนจากนวนิยายเรื่องนี้ไปสนทนากับอัตลักษณ์จีนในบริบทสังคมไทย เพื่อนำเสนอให้เห็นความเหมือน/ต่างของอัตลักษณ์จีนที่มีความเป็นอื่นและถูกนำเสนอผ่านนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ*

ส่วนหัวข้อที่ 2 ผู้วิจัยศึกษา **ชายชาวจีนในฐานะตำรวจไทย** หัวข้อนี้จะเป็นการศึกษาและนำเสนอความพยายามต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *อัสดรพิโรธ* ผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การสร้างตัวละครเอกชายชาวจีน ซึ่งเป็นการหล่อหลอมอัตลักษณ์อย่างเป็นลำดับผ่านการถูกขัดเกลาจากครอบครัวกลุ่มผู้ดีไทย รวมถึงการได้รับ การศึกษา

และการประกอบอาชีพเป็นตำรวจ ซึ่งเป็นอาชีพที่สงวนไว้ให้คนไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอการสร้างตัวละครอัสดรเปรียบเทียบกับตัวละครปฏิปักษ์อย่างผู้กองเสริม ซึ่งมีนัยแฝงการวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมและแนวปฏิบัติของกลุ่มผู้ดีไทยผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์โดยนักเขียนสตรีเชื้อสายจีนอย่างณารา แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการเน้นให้เห็นลักษณะของ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ของอัสดรตามอุดมการณ์ผนวกรวมให้ชัดเจนขึ้น ซึ่งผลจากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้จะนำเสนอให้เห็นมุมมองต่ออัตลักษณ์ชาวจีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักเขียนสตรีเชื้อสายจีนอย่างณารา

3.5.1 ความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีน

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2561: 82) นำเสนอการนิยามความเป็นชาติพันธุ์ไว้ว่า “การนิยามกรอบความเป็นชาติพันธุ์ใดๆ จึงเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพราะการนิยามขอบเขตทางชาติพันธุ์ย่อมตามมาด้วยการนิยาม ‘ความเป็นอื่น’ ที่อยู่นอกกรอบนั้น”

จากการศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง อัสดรพิโรธ แสดงให้เห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้แม้จะเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทยและจีนเพื่อนำไปสู่ตอนจบแบบสุขสมหวังตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายเรื่องนี้พบว่า *อัสดรพิโรธ* นำเสนอความสัมพันธ์ที่ไม่ราบเรียบระหว่างชายชาวจีนกับกลุ่มผู้ดีไทยผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ควบคู่กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ความต่างทางชาติพันธุ์และความต่างชนชั้น ซึ่งถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญที่ส่งผลให้ต้องประวิงความสมหวังในความรักระหว่างชาติพันธุ์ออกไป

ความน่าสนใจของ *อัสดรพิโรธ* ที่แตกต่างจากนวนิยายสัจนิยม คือ การนำเสนอ “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์ชาวจีนผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ควบคู่กับการนำเสนอการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณไทย-จีนไปพร้อมกับพัฒนาการโครงเรื่องความรักระหว่างชาติพันธุ์ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนออัตลักษณ์จีนที่มี “ความเป็นอื่น”ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่มสังคม ในระดับกลุ่มสังคมชาวจีนถูกประกอบสร้างให้มีอัตลักษณ์ของกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอั้งยี่กับตัวละครเอกชาวจีนส่งผลต่อการยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวจีน และความสมหวังในความรักระหว่างชาติพันธุ์ในตอนจบ

กลุ่มอั้งยี่มาปฏิสัมพันธ์กับตัวละครเอกชายชาวจีนในหลายช่วงเวลา ทั้งก่อนที่ตัวละครเอกชาวจีนได้เป็นตำรวจ และช่วงที่เป็นตำรวจ โดยอั้งยี่มามีปฏิสัมพันธ์กับตัวละครเอกชาวจีนครั้งแรกในขนบนวนิยายโรมานซ์การวาดภาพสังคม เนื่องจากอั้งยี่มาขโมยเงินก้อนสุดท้ายของครอบครัวตัวละครเอกชายชาวจีน ทำร้ายทั้งมารดาและตัวละครเอกชายชาวจีน ส่งผลให้มารดาหายตัวไป ส่วนตัวละครเอกชายชาวจีนบาดเจ็บและได้รับการอุปการะโดยครอบครัวผู้ดีไทยของตัวละครเอกหญิง ซึ่งการ

ได้รับการอุปการะโดยครอบครัวตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทยแสดงให้เห็น “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีนในระดับปัจเจกบุคคลผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“ชื่อพิลึกจัง เอางี้ อยู่ที่นี่ฉันจะตั้งให้ใหม่ ให้เรียกว่าอัสดร แปลว่าม้าเหมือนกัน ต่อไปใครจะได้ไม่มาหัวเราะชื่อเธออีก พอหายดีแล้วจะกลับไปใช้ชื่อเดิมก็ไม่ว่ากัน”* (ณารา, 2558: 21)

บทตัดตอนข้างต้นเป็นเหตุการณ์หลังจากที่อัสดรโดนอั้งยี่จีนทำร้าย และได้รับความช่วยเหลือจากคุณหญิงบัว โดยคุณหญิงบัวได้ให้ชื่อไทยใหม่กับอัสดร เนื่องจากชื่อเดิมของอัสดร คือ อาแบ้หรือสินธพ แปลว่า ม้า แต่เมื่ออัสดรถูกทำร้ายและคนรับใช้ของคุณหญิงบัวเข้าไปช่วย อัสดรจึงแนะนำตัวเองว่าชื่อ “อาแบ้” โดยชื่อนี้เป็นชื่อจีนที่แสดงให้เห็นความแตกต่างและเป็นอื่นของชาวจีนเมื่อไปปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทย จึงทำให้คนรับใช้ของคุณหญิงบัวหัวเราะเยาะชื่อจีนของอัสดร *“แหวนยกมือปิดปาก หัวเราะเบาๆ บัวมองคนรับใช้คู่ใจและส่งค้อนวงน้อยๆ ให้”* (ณารา, 2558: 21) จากกิริยาของคนรับใช้คุณหญิงบัวหลังจากได้ทราบชื่ออาแบ้ทำให้ผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีนัยที่แสดงถึง “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีนที่มีความแตกต่างจากกลุ่มคนไทยนับตั้งแต่ชื่อ ซึ่งเชื่อมโยงถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น และการที่คุณหญิงบัวซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ดีไทยให้ชื่อไทยใหม่กับอัสดรมีนัยที่แสดงถึงมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยว่ามีการแสดงอำนาจเหนือชายชาวจีน โดยเหตุการณ์ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นในขนบนวนิยายโรมานซ์ข้อการวาดภาพสังคม ซึ่งตรงกับบริบทสังคมไทยทศวรรษ 2480-2490 โดยความน่าสนใจของช่วงเวลานี้ คือ การออกนโยบายสร้างชาติของหลวงวิจิตรวาทการที่ทำให้เกิดการนิยามความเป็นไทย ดังนั้นเมื่ออาแบ้ ตัวละครเอกชายชาวจีนไม่มีลักษณะที่ตรงกับนโยบายดังกล่าวจึงทำให้อัตลักษณ์ของเขามี “ความเป็นอื่น”

สายชล สัตยานุรักษ์ อธิบายการสร้างชาติไทยและความเป็นไทยของหลวงวิจิตรวาทการไว้ว่า “หลวงวิจิตรวาทการได้สร้างและให้ความหมายแก่ชาติไทย และ ความเป็นไทย โดยการแบ่งแยกคนในสังคมไทยออกเป็น “พวกเรา” ซึ่งหมายถึง คนไทยที่มีเชื้อชาติและวัฒนธรรมตรงตามที่รัฐบาลกำหนด และ “พวกเขา” หรือ “คนอื่น” ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ คนอื่นที่ชาติไทยควรเอาเป็นแบบอย่างในการสร้างชาติอย่างญี่ปุ่น และ คนอื่นที่เป็นศัตรูทางการเมืองและเศรษฐกิจของชาติไทยอย่างชาวจีนในประเทศไทยที่รัฐบาลต้องเปลี่ยนให้กลายเป็นมิตรของคนไทยเสียก่อน แล้วจึงเปลี่ยนให้กลายเป็นคนไทย (สายชล สัตยานุรักษ์, 2545: 165-174)

จากนโยบายของหลวงวิจิตรแสดงให้เห็นว่าบริบทสังคมไทยในช่วงเวลานี้ อัตลักษณ์ชาวจีนถูกรับรู้ว่า “มีความเป็นอื่น” ดังนั้นเมื่อคุณหญิงบัวซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ดีไทยให้ชื่อไทยใหม่แก่อาแบ้ว่าอัสดร นอกจากแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจจากกลุ่มผู้ดีไทยผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ ที่มีสาเหตุมาจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น การให้ชื่อไทยใหม่จึงมีนัยถึงการไกล่เกลี่ยความ “เป็นอื่น” ของชายชาวจีนด้วยความเป็นไทยจากชื่อไทยในลำดับแรกเมื่อตัวละครเอกชาวจีนมาปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนไทย

ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้ คือ การเปลี่ยนชื่อเป็นไทยของอัสดรไม่ได้หมายความว่าอัสดรจะได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ดีไทย เช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปในบทนำของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ว่า การศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ไม่ได้ศึกษาประเด็นทางชาติพันธุ์ที่ยึดโยงกับอัตลักษณ์อย่างตรงไปตรงมา หรือศึกษาประเด็นทางชาติพันธุ์ในฐานะสัญลักษณ์แทนอัตลักษณ์ชาติพันธุ์โดยตรง เช่นเดียวกับการศึกษาอัตลักษณ์ในเรื่องเล่ากระบวนทัศน์แบบเดิม ในที่นี่ผู้วิจัยสนใจศึกษากระบวนการเปลี่ยนชื่อจากชื่อจีนเป็นชื่อไทยที่กระทำผ่านนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งแสดงถึงความเป็นการเมืองที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ จัดเป็น “กระบวนการ” ที่ยังสร้างไม่เสร็จและนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์

การเปลี่ยนชื่อเป็นไทยในที่นี้แสดงถึงการยอมรับในความด้อยอำนาจของชาวจีน ซึ่งถือเป็นความชอบธรรมของกลุ่มผู้ดีไทยที่สามารถควบคุมตัวละครเอกชาวจีนได้ แต่นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าการมีชื่อไทยของอัสดรมิได้ลบเลือนความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนออกไป เช่นเดียวกับการถูกอุปการะโดยกลุ่มผู้ดีไทย การเปลี่ยนชื่อเป็นไทยที่กระทำผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์นำไปสู่สิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ที่มาจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น โดยเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงชาติกำเนิดที่แตกต่างของตัวละครเอกชายชาวจีนกับตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทย

นอกจากนี้อีกเหตุการณ์หนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า แม้ตัวละครเอกชายชาวจีนจะถูกอุปการะโดยกลุ่มผู้ดีไทย แต่ “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีนยังไม่สามารถเลือนหายไปได้ คือ การจัดการคดีของอัสดรโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐไทย หลังจากที่อัสดรโดนทำร้ายและต้องการติดตามความคืบหน้าของคดีความ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอให้เห็นถึงมุมมองของรัฐไทยที่กระทำต่อชายชาวจีน ซึ่งเป็นมุมมองที่มีต่ออัตลักษณ์จีนว่ามี “ความเป็นอื่น” แม้ในขณะนั้นอัสดรจะมีชื่อไทย และได้เข้าไปอยู่ในครอบครัวของกลุ่มผู้ดีไทย *“ตำรวจไม่สนใจที่จะตามหาอันธพาลสองคนที่ปล้นทรัพย์ของสินธพกับแม่อย่างจริงจังนัก เมื่อข่าวเล่ากันว่าชายทั้งสองหายหน้าหายตาไปจากบางกอกน้อยตั้งแต่คืนที่เกิดเหตุ ตำรวจก็ขี้เกียจตาม ปล่อยให้เรื่องค่อยๆ เงียบไปเหมือนคลื่นกระทบฝั่ง”* (ณารา, 2558: 25) จากตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นว่า การได้รับอุปการะจากครอบครัวผู้ดีไทยรวมทั้งการมีชื่อไทยมิได้ทำให้รัฐไทยมีมุมมองต่อชายชาวจีนเปลี่ยนไป หรือรู้สึกว่าเขากลายเป็นคนไทยได้อย่างกลมกลืนเช่นเดียวกับเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนกระแสหลักที่มักนำเสนอว่าชาวจีนกลืนกลายเป็นไทยได้อย่างสนิทเนียน เพราะคดีความของอัสดรไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่จนถูกลืมไปในที่สุด

เมื่ออัสดรและบุษบาเติบโตขึ้น ซึ่งในเวลานี้อัสดรเรียนจบโรงเรียนนายร้อยตำรวจ มีชื่อและนามสกุลเป็นไทย รวมถึงได้ประกอบอาชีพเป็นตำรวจอย่างที่ตั้งใจไว้ นวนิยายเรื่องนี้ยังคงนำเสนอให้เห็น “ความเป็นอื่น” จากอัตลักษณ์จีนของอัสดรที่แม้จะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมโดยกลุ่มผู้ดีไทยอย่างถูกกฎหมายและมีชื่อไทย รวมทั้งได้รับการศึกษาและได้ประกอบอาชีพที่สงวนไว้สำหรับคนไทย โดยมีเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ คือ เหตุการณ์หลังจากที่คุณหญิงบัวและ

ครอบครัวรับรู้ว่าอัสดรตัวละครเอกชายชาวจีนและบุษบารักกัน ซึ่งครอบครัวบุษบาแม้จะรับอุปการะอัสดรเป็นบุตรบุญธรรม แต่ยังคงกดให้อัสดรอยู่ในสถานะที่ต่ำกว่า มี “ความเป็นอื่น” ที่มีความแตกต่างจากกลุ่มผู้ดีไทย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ดีไทยไม่สามารถยอมรับได้เมื่อลูกสาวของตนมีความสัมพันธ์กับตัวละครเอกชายชาวจีน อัตลักษณ์จีนที่มี “ความเป็นอื่น” จึงถูกตั้งคำถามอีกครั้ง อันเนื่องมาจากชาติกำเนิดที่แตกต่างกันของอัสดรกับกลุ่มผู้ดีไทย

ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า ความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนที่ยังไม่เลือนหายไปจากอัสดรเป็นการไปตั้งบทสนทนากับกระบวนการกลืนกลายชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย ที่ส่งผลให้คนในสังคมไทยมักมีมุมมองต่อชาวจีนว่าไม่มีความแตกต่าง แต่แท้ที่จริงแล้วเมื่อศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องนี้ อัสดรมีชื่อและนามสกุลเป็นไทย ได้เรียนในโรงเรียนไทย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจะถูกรวมเข้าเป็นกลุ่มผู้ดีไทยได้อย่างกลมกลืน มีตัวอย่างบทสนทนาของบิดามารดาของบุษบาเมื่อกล่าวถึงอัสดรเปรียบเทียบกับเสริม

> **บิดาบุษบา**: “ผู้ใหญ่อาบน้ำร้อนมาก่อน ย่อมมองเห็นสิ่งไหนเหมาะ สิ่งไหนควรสำหรับเด็ก โดยเฉพาะเรามีลูกสาวแค่คนเดียว ก็อยากจะได้เขยดีๆ มาดูแลลูกของเราในอนาคต หน้าที่การงานของพ่อเสริมก็มั่นคง ครอบครัวก็มีหลักมีฐาน มีเชื้อมีสาย”
>
> **มารดาบุษบา:** “นั่นเป็นสิ่งเดียวที่ตาอัสไม่มี” มะลิถอนใจเฮือก “เพราะถ้าเขาไม่ใช่ลูกเจ๊กจีน ก็ไม่ได้ด้อยไปกว่าผู้กองเสริมเลย” (ณารา, 2558: 75)

บทสนทนาข้างต้นระหว่างบิดามารดาของบุษบา ซึ่งเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากที่ครอบครัวบุษบารับรู้ว่าบุษบามีความรู้สึกดีต่ออัสดร แสดงให้เห็นว่า แม้อัสดรจะถูกอุปการะจากครอบครัวผู้ดีไทยตั้งแต่เด็ก ได้เติบโตในครอบครัวผู้ดีไทย และอยู่ในฐานะพี่ชายบุญธรรมของบุษบาตัวละครเอกหญิง ทั้งยังได้รับการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ และได้ประกอบอาชีพเป็นตำรวจ แต่เมื่อกลุ่มผู้ดีไทยต้องการให้ลูกสาวแต่งงานเพื่อเป็นการเริ่มสร้างครอบครัว อัสดรมิได้ถูกเหมารวมในฐานะคนกลุ่มเดียวกันกับกลุ่มผู้ดีไทย อัสดรยังคงเป็น “ลูกเจ๊กจีน” ในมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งแสดงถึงการให้คุณค่าต่ออัตลักษณ์ไทยและอัตลักษณ์จีนที่ไม่เท่ากัน ทั้งยังมีการนำอัสดรไปเปรียบเทียบกับตัวละครชายกลุ่มผู้ดีไทยอย่างผู้กองเสริม

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์สำคัญที่แสดงถึงการรับรู้อัตลักษณ์จีนของอัสดร คือ เหตุการณ์ที่ผู้กองเสริมรับรู้ถึงชาติกำเนิดที่แท้จริงของอัสดรว่าไม่ใช่พี่ชายแท้ๆ ของบุษบาที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย เป็นเพียง “ลูกเจ๊กจีน” ที่ถูกพระนราภิบาลรับมาอุปการะ นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาของผู้กองเสริมและตำรวจคนอื่นที่อยู่ในสังคมการทำงานของอัสดร ซึ่งเป็นมุมมองจากสังคมไทยที่ยังนิยามอัตลักษณ์ผ่านชาติพันธุ์โดยตรงเช่นเดียวกับการศึกษาเรื่องเล่าในกระบวนทัศน์เดิม ที่ส่งผลให้ไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ความเป็นจีนในที่นี้ยังคงมี “ความเป็น

อื่น” จากปัจจัยชาติพันธุ์ ชนชั้น และรวมไปถึงรูปลักษณ์ที่แตกต่างจากความเป็นไทยกระแสหลัก โดยมีตัวอย่างดังนี้ *“หลังจากได้ยินเรื่องราวของอัสดรจากพุดซ้อนผู้เป็นย่า ความว่าเขาเป็นแค่เด็กที่ถูกเก็บมาเลี้ยง ไม่นานข่าวนั้นก็แพร่กระจายไปรวดเร็วราวกับไฟลามทุ่ง หลายคนที่เคยสงสัยว่าใบหน้าของเขาคล้ายคนจีนมากกว่าคนไทย ก็เริ่มออกมาวิพากษ์วิจารณ์อย่างสนุกสนาน”* (ณารา, 2558: 47-48)

แม้นวนิยายเรื่องนี้จะมีความแตกต่างจากนวนิยายเรื่องอื่นในประเด็นการสร้างตัวละครชายชาวจีนให้ได้รับการอุปการะเป็นบุตรบุญธรรมของครอบครัวตัวละครเอกหญิงที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษาการเมืองวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์จีนในนวนิยายเรื่องนี้พบว่า ตัวละครเอกชาวจีนอย่างอัสดรเมื่อมาปฏิสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทยภายใต้ขอบเขตของนวนิยายโรมานซ์ อัสดรยังคงนิยามอัตลักษณ์ตนเองว่า เป็นชายชาวจีนที่มี “ความเป็นอื่น” จากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น ซึ่งส่งผลให้เห็นว่าเมื่อตัวละครเอกชายชาวจีนมีความรักกับตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทย และมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งต่อกันจนบุษบาตั้งครรภ์ อัสดรจึงแสดงเจตจำนงที่จะรับผิดชอบบุษบาและประนีประนอมอัตลักษณ์ไทย-จีน ผ่านการเข้ามาขอขมาต่อครอบครัวบุษบา โดยการกล่าวถึงความรู้สึกของตนเองที่มีต่อบุษบา แสดงให้เห็นถึงความดึงดูดใจที่มีต่อกันตามขนบนวนิยายโรมานซ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ แม้ตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอัสดรจะรับรู้ว่าตนเองไม่คู่ควรกับบุษบา

แม้ว่าอัสดรจะเข้ามาขอขมาครอบครัวบุษบา เนื่องจากทั้งสองคนมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งต่อกันจนมีลูก แต่นวนิยายเรื่องนี้ก็แสดงให้เห็นว่าคุณย่าของบุษบา ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ดีไทยไม่ได้ยอมรับอัสดรในทันที โดยแสดงให้เห็นตัวอย่างคำพูดของคุณย่า *“สมใจแกแล้วสินะ ได้ลูกหลวงลูกพระเป็นเมีย คงจะรอคอยวันนี้มานานมากแล้วสิท่า ถ้าฉันรู้ว่าเป็นแบบนี้ ฉันจะไม่ปล่อยให้ลูกฉันรับเลี้ยงแกเลย”* (ณารา, 2558: 248) ตัวอย่างบทสนทนาระหว่างคุณหญิงบัวกับอัสดรแสดงให้เห็นว่าเมื่ออัสดรได้เผยความรู้สึกต่อบุษบาให้ครอบครัวทราบ อัสดรก็ยังไม่ได้รับการยอมรับ เนื่องจากทางครอบครัวของบุษบายังมีความคิดว่าอัสดรเป็นเพียงลูกเจ๊กจีน มิควรจะมาสร้างครอบครัวกับ “ลูกหลวงลูกพระ” อย่างบุษบา

นอกจากความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนในระดับปัจเจกบุคคล นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนในระดับกลุ่มสังคมผ่านนวนิยายโรมานซ์ในหลายช่วง โดยในเรื่องนี้อัตลักษณ์จีนเป็นกลุ่มอั้งยี่สัมพันธ์กับความหมายของพื้นที่เยาวราชในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเมื่อดูถึงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทยในทศวรรษ 2490-2500 พบว่าในด้านสังคมวัฒนธรรม ช่วงเวลานี้ยังคงมีการแบ่งความเป็น พวกเขา พวกเรา จากมุมมองความเป็นไทยกระแสหลักต่อกลุ่มชาวจีน เพ็ญนภา หมอนสอาด (2550: 21) ได้ยกตัวอย่างบทความของหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง “อนาคตของชาติ” ในพ.ศ. 2491 ซึ่งแสดงให้เห็นการเน้นความเป็นอื่นของชาวจีนที่จะกลืนชาติไทยทางการเมืองและเศรษฐกิจ ซึ่งทัศนะที่มองชาวจีนว่ามีความเป็นอื่นในลักษณะนี้มีสืบต่อมาตลอดช่วง

2490-2500 นอกจากตัวอย่างบทความข้างต้นที่แสดงถึงความเป็นอื่นของชาวจีนถือเป็นเรื่องเล่าที่ส่งผลต่อภาพเหมารวมอัตลักษณ์จีนในช่วงเวลานี้ เมื่อมาศึกษานวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนที่มีการกล่าวถึงเหตุการณ์ในช่วง 2490-2500 พบว่า มีการกล่าวถึงอัตลักษณ์ของชาวจีนในระดับกลุ่มว่ามีความเป็นอาชญกร เป็นกลุ่มอั้งยี่ เช่นกัน โดยมีตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง*เล็บครุฑ* ของพนมเทียน ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2558) กล่าวถึง นวนิยายเรื่องนี้ไว้ว่า *"เป็นนวนิยายที่ใช้ประโยชน์หรือสนองตอบต่อกระแสความหวาดกลัวของสาธารณะต่อภัยคุกคามคอมมิวนิสต์ (จีน) จากภายนอกประเทศ"* ซึ่งภาพสมาคมลับชาวจีนในที่นี้ก็ถูกผูกอยู่กับพื้นที่เยาวราชโดยมีตัวอย่าง ดังนี้

> สำหรับตำรวจไทยแล้ว การเข้าไปในย่านคนจีนเปรียบได้กับการเข้าสู่โลกอื่นที่เต็มไปด้วยร้านอาหารจีน ไนต์คลับ บ่อนการพนัน และบาร์ที่บริการคนจีนโดยเฉพาะ ย่านนี้ใช้ภาษาจีนเป็นภาษากลาง ตำรวจต้องอำพรางเป็นคนจีนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ กระทั่งกุ๊ยและมิจฉาชีพในย่านนี้ส่วนใหญ่ก็เป็นคนจีนที่ตำรวจเรียกอย่างดูแคลนว่าเป็น "นักบู๊ชาติขากถุย" (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2558: 212)

จากตัวอย่างนวนิยายเรื่อง *เล็บครุฑ* แสดงให้เห็นถึงการนำเสนอความเป็นอื่นของกลุ่มอั้งยี่ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงของรัฐไทยที่สัมพันธ์กับความหมายของพื้นที่เยาวราชว่าเป็นพื้นที่แปลกปลอมที่เป็นอื่น และไม่ควรที่จะเข้าไปยังพื้นที่นั้นโดยไม่จำเป็น ซึ่งความแปลกปลอมของพื้นที่เยาวราชเป็นสิ่งที่นวนิยายเรื่อง *อัสดรฟิโธ* ได้กล่าวถึงเช่นกัน โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *"ในซอยนี้เปลี่ยวกว่าอีกซอยถัดไป เพราะเป็นด้านหลังของซ่องและโรงน้ำชาเสียส่วนใหญ่ มีไฟห้าสิบแรงเทียนที่ส่องสว่างแค่เพียงจุดเดียว"* (ณารา, 2558: 141) พื้นที่เยาวราชในนวนิยายเรื่องนี้ถูกนำเสนอให้เป็นพื้นที่ของชาวจีนที่เป็นพื้นที่มืด ซึ่งอาจหมายถึงพื้นที่ของอบายมุข เป็นสิ่งแปลกปลอมอย่างในตัวอย่างที่นำเสนอว่าเป็นพื้นที่ของซ่อง ซึ่งหมายรวมถึงกิจการต่างๆ ที่มอมเมาสังคมของกลุ่มชาวจีน

นอกจากนำเสนออัตลักษณ์อั้งยี่จีนที่มีความเป็นอื่นและเป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงของรัฐไทยผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอให้ตัวละครเอกชายชาวจีนที่แม้จะถูกนิยามความเป็นอื่นโดยผูกอยู่กับปัจจัยชาติพันธุ์และชนชั้น แต่นวนิยายเรื่องนี้สร้างให้อัสดรมีความพยายามประนีประนอมอัตลักษณ์จีนที่เป็นอื่นของตนเองผ่านการเป็น "องครักษ์พิทักษ์ความมั่นคงของรัฐไทย" เพื่อเป็นการพิสูจน์ตัวเองเป็นตำรวจเชื้อสายจีนที่กลายมาเป็นผู้กวาดล้างอั้งยี่จีนที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงของรัฐไทย จนนำไปสู่ความสมหวังในความรักระหว่างชาติพันธุ์ในตอนจบ

3.5.2 ชายชาวจีนในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐไทย

จากความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนในหัวข้อที่ผ่านมาทั้งในระดับกลุ่มที่มีการนำเสนอวิถีชีวิตของกลุ่มอั้งยี่ในเยาวราชช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยมีทั้งอั้งยี่ที่ยังคงยืนยันอัตลักษณ์อั้งยี่ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงของรัฐไทยผ่านการกระทำต่างๆ เช่น ทำบ่อนการพนัน ค้าประเวณี ค้าฝิ่น โรง

น้ำชา ก่ออาชญากรรม ฯลฯ และอั้งยี่ที่แม้จะเคยทำกิจการดังกล่าว แต่ก็มีความพยายามประนีประนอมกับสังคมไทย ซึ่งการกระทำของอั้งยี่ทั้งสองกลุ่มล้วนสัมพันธ์กับความหมายของพื้นที่เยาวราชในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

นอกจากความเป็นอื่นของอัตลักษณ์จีนในระดับกลุ่ม *อัสดรพิโรธ* ยังนำเสนอ “ความเป็นอื่น” ของอัตลักษณ์จีนในระดับปัจเจกบุคคล ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการโครงเรื่องนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ คือ เมื่อตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอัสดรมีความรักกับบุษบาตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทย ส่งผลให้กลุ่มผู้ดีไทยไม่ยอมรับอัสดรจากความต่างทางชาติพันธุ์ของชาวจีนที่ต่างจากกลุ่มผู้ดีไทย รวมถึงความต่างชนชั้น แม้อัสดรเปลี่ยนชื่อเป็นไทยและการเป็นบุตรบุญธรรมของคุณพระนราภิบาลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

สำหรับหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอความพยายามยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอกผ่านกระบวนการสร้างตัวละครเอกชายชาวจีนให้ถูกขัดเกลามากับกลุ่มผู้ดีไทยเพื่อเป็น “องครักษ์พิทักษ์ความมั่นคงของรัฐไทย” โดยมีการสร้างตัวละครปฏิปักษ์กลุ่มผู้ดีไทยมาเป็นคู่เปรียบเทียบ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการสร้างตัวละครเสริมให้มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้าม (binary opposition) มาเปรียบเทียบเพื่อขับเน้นลักษณะของ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ให้กับตัวละครเอกชายชาวจีน โดยมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยต่อชายชาวจีนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ถือเป็นอุดมการณ์หลักที่มีการนิยามและให้คุณค่ากับอัตลักษณ์ความเป็นไทยกระแสหลักไปพร้อมกับการนิยามความไม่ใช่ไทยที่ “เป็นอื่น” ซึ่งถือเป็นปัญหาของชาวจีนในช่วงเวลานี้ที่จะต้องพยายามต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านกระบวนการต่างๆ

> ปัญหาประการหนึ่งของชาวจีนในไทย คือ ปัญหาการเมืองแบบเชื้อชาตินิยมและการสร้างความเป็นเอกภาพทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม โดยถูกทำให้เป็น “คนอื่น” ผ่านการนิยาม “ความเป็นคนไทย” โดยรัฐบรรทัดฐาน วัฒนธรรมของชนชั้นสูงเป็นเกณฑ์และกำหนดให้วัฒนธรรมที่แตกต่างเป็น “อื่น” ทั้งที่ตามความเป็นจริงของสังคมไทยนั้น ชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญในแง่วัฒนธรรมและเศรษฐกิจ ความไม่ลงรอยกันระหว่างความเป็นจริงของสังคมและ “ความเป็นจีน” หรือ ความเป็น “อื่น” ที่นิยามโดยรัฐ ถือเป็นปัญหาของสังคมไทย (เพ็ญนภา หมอนสอาด, 2550: 1)

ความเห็นของเพ็ญนภาอธิบายปัญหาชาวจีนที่มาจากปัจจัยด้านความต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อการนิยามความเป็นจีนว่ามี “ความเป็นอื่น” ที่แตกต่างจากคนไทย ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วชาวจีนถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีบทบาทมากที่สุดในสังคม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ลัทธิชาตินิยมในสังคมไทยริเริ่มมาตั้งแต่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในรัชกาลที่ 6 และมีการสานต่อในสมัยจอมพลป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี โดยให้ความสำคัญกับเชื้อชาติอย่างเข้มข้นมากขึ้น

> ลัทธิชาตินิยมที่ริเริ่มโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 และต่อมาได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามในช่วงทศวรรษ 2480 ได้เอื้อและ/ หรือบังคับให้เกิดการกลืนกลายคนจีนในสังคมไทย พระราชบัญญัติขนานนามสกุล พ.ศ.2456 ที่กำหนดให้คนไทยต้องมีนามสกุล (เปรียบได้กับแซ่ของคนจีน) ส่งผลต่อกลุ่มคนจีนท้องถิ่นด้วย เพราะบางส่วนก็หันมาใช้นามสกุลไทย ในปีเดียวกันนั้นเอง มีการแก้กฎหมายสัญชาติโดยอนุญาตให้คนจีนที่เกิดในไทยมีสัญชาติไทยได้ การเพิ่มภาษีรายหัวให้อยู่ในระดับเดียวกับพลเมืองอื่นๆ ทำให้ยิ่งกลายเป็นว่าไม่มีความแตกต่างระหว่างคนจีนกับคนไทย (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2553: 199)

ชาตินิยมและความชอบธรรมของสังคมไทยที่ต้องการกลืนกลายชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้มีการนำเสนอผ่านนวนิยายสัจนิยมว่า กลุ่มชาวจีนที่อพยพเข้ามาในประเทศไทยเป็นกลุ่มชาวจีนที่อพยพมาพร้อม “เสื่อผืนหมอนใบ” เพื่อมาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร และสามารถถูกกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทยได้กลมกลืน ซึ่งล้วนเป็นการนิยามอัตลักษณ์ชาวจีนที่แสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากรัฐไทยที่กระทำต่อชาวจีน โดยผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *อัสดรพิโรธ* ถือเป็นตัวบทวัฒนธรรมหนึ่งที่ประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาวจีนแตกต่างจากอุดมการณ์ผสมกลมกลืน โดยเป็นไปในลักษณะของอุดมการณ์ผนวกรวม ซึ่งนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

จากขนบนวนิยายโรมานซ์ทั้ง 8 ประการของพาเมลา รีจิสปรากฏในนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* อย่างครบถ้วน โดยความน่าสนใจก็คือ ขนบนวนิยายโรมานซ์สิ่งกีดขวางที่ส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ กล่าวคือ นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทุกเรื่องที่ผ่านมาความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญที่ส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ และทำให้เกิดการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวจีนผ่านการกระทำการต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ความสมหวังในความรักระหว่างชาติพันธุ์

อัสดรพิโรธ มีความต่างกับนวนิยายเรื่องอื่นในกลุ่มเดียวกัน เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้สร้างตัวละครเอกอย่างอัสดรให้ถูกครอบครัวตัวละครเอกหญิงรับเป็นบุตรบุญธรรมอย่างถูกกฎหมาย ส่งผลให้เขาสามารถเรียนโรงเรียนนายร้อยตำรวจได้แม้จะเป็นชายชาวจีน โดยมีตัวอย่างที่อัสดรได้รับชื่อไทยใหม่จากคุณหญิงบัวว่า “อัสดร” ซึ่งถือเป็นกระบวนการแรกที่นำไปสู่การที่คุณพระนราภิบาลรับอัสดรเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งการกระทำดังกล่าวล้วนเป็นการกระทำที่เป็นทางการตามกฎหมาย แต่ความน่าสนใจก็คือ นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าเมื่อตัวละครเอกชายหญิงรักกันกลับพบว่ากลุ่มผู้ดีไทยไม่ได้มีความรู้สึกว่าอัสดรเป็นคนในกลุ่มเดียวกัน และเช่นเดียวกับอัสดรที่ยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะชายชาวจีนที่ยังคงอาศัยความยืดหยุ่นจากการถูกอบรมสั่งสอนและขัดเกลาโดยกลุ่มผู้ดีไทยมาเป็นปัจจัยในการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนควบคู่กับการขับเคลื่อนมโนทัศน์ “ชาย

ชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวม โดยมีตัวอย่างบทสนทนาของคุณหญิงบัวเมื่อทราบว่าบุษบามีความรู้สึกที่ดีต่ออัสดร

> ไม่ได้นะแม่มะลิ เรื่องแต่งงานเป็นเรื่องใหญ่ ตาอัสน่ะ เทือกเถาเหล่ากอเป็นใครก็ไม่รู้ ที่แน่ๆ เป็นลูกเจ๊กลูกจีน มีเชื้อ ไม่มีสาย ถ้าไม่ได้คุณพระช่วยเอาไว้ ป่านนี้คงจะเป็นจับกังท่าเรือไปแล้ว ถึงเขาจะเป็นคนดีแต่เขาก็ไม่เหมาะกับยายบุษ ลูกหลานขุนน้ำขุนนางอย่าง**พวกเรา** โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณพระมีลูกแค่คนเดียว จะต้องหาคู่ที่เหมาะสมทั้งชาติตระกูลและหน้าที่การงานให้แก (ณารา, 2558: 38)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อกลุ่มผู้ดีไทยรับรู้ว่าบุษบาหลานสาวรักอัสดรและต้องการปฏิเสธการแต่งงานกับเสริมนายตำรวจกลุ่มผู้ดีไทย คุณหญิงบัวจึงย้ำเตือนถึงภูมิหลังชีวิตของอัสดรในลักษณะที่ดูถูกชาติกำเนิดของเขา โดยสังเกตการณ์จากการใช้คำว่า “พวกเรา” (เน้นข้อความโดยผู้วิจัย) ซึ่งการใช้คำว่าพวกเราและการกล่าวถึงภูมิหลังของอัสดรในลักษณะนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ดีไทยมิได้มีความรู้สึกว่าอัสดรเป็นคนกลุ่มเดียวกัน แม้จะผ่านการรับเป็นบุตรบุญธรรมอย่างถูกกฎหมาย มีชื่อไทยและใช้นามสกุลเดียวกัน มีสัญชาติไทย หรือถูกขัดเกลาจากกลุ่มผู้ดีไทยตั้งแต่เล็กจนโต รวมทั้งการศึกษาและประกอบอาชีพที่สงวนให้กับคนไทย

การนิยามอัตลักษณ์ของชายชาวจีนว่ามิได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผู้ดีไทย แม้จะมีนามสกุลเดียวกันหรือได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากกลุ่มผู้ดีไทย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่านวนิยายเรื่องนี้ได้อาศัยความยืดหยุ่นของการเป็นชายชาวจีนที่ถูกเลี้ยงดูและขัดเกลาโดยกลุ่มผู้ดีไทยมาทำให้ตัวละครเอกชายชาวจีนได้ประนีประนอมอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการพัฒนาการความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ และนำไปสู่การพิสูจน์ตนเองของอัสดรผ่านพัฒนาการของโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ โดยมีตัวอย่างความตั้งใจของอัสดรที่ต้องการกวาดล้างอิทธิพลของกลุ่มมาเฟียเยาวราช ดังนี้ *“ผมต้องการกวาดล้างอิทธิพลที่เราได้เริ่มต้นกันไปแล้วให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ มันยังคงเหลืออีกไม่กี่กลุ่มเท่านั้น”* (ณารา, 2558: 52) และแม้ว่าตัวละครเอกชายชาวจีนได้รับการอุปการะโดยกลุ่มผู้ดีไทยอย่างถูกกฎหมาย แต่การที่เขาได้รับการขัดเกลามาโดยกลุ่มผู้ดีไทย ได้เรียนในโรงเรียนนายร้อยตำรวจและมีความมุ่งหวังที่จะเป็น “ตำรวจน้ำดี” เพื่อช่วยเหลือประชาชนในสังคมไทยถือเป็นการดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมอย่างกลมกลืนว่าเขาได้เป็นส่วนหนึ่งกับสังคมและวัฒนธรรมไทย

ในที่นี้ผู้วิจัยจะอ่านตัวละครอัสดรไปพร้อมกับตัวละครเสริม โดยอาศัยการอ่านควบคู่กับแนวคิดความเป็นชายเพื่อทำความเข้าใจถึงสิ่งที่ตัวบทไม่ได้นำเสนอโดยตรง แนวคิดความเป็นชาย (masculinity) ในที่นี้ผู้วิจัยใช้ตามนิยามของวันชนะ ทองคำเภา (2562: 248) กล่าวถึงนิยามของความเป็นชายไว้ว่า *“ความเป็นชาย (masculinity) เป็นการประกอบสร้างทางสังคมของ*

บุคลิกลักษณะเฉพาะที่สื่อถึงอัตลักษณ์ทางเพศว่าเป็นชาย โดยมักจะเทียบเคียงกับบุคลิกลักษณะที่เป็นที่รู้จักกันดีในสังคม" ความเป็นชายในที่นี้มิได้ยึดโยงกับชาติกำเนิดอย่างตายตัว แต่เป็นการประกอบสร้างทางสังคม และถูกให้คุณค่าแตกต่างกันขึ้นกับปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งวรรณกรรมและตัวบททางวัฒนธรรมประเภทต่างๆ ที่ถูกนำเสนอในแต่ละช่วงเวลาเป็นอีกหนึ่งภาคปฏิบัติการสำคัญในการเผยแพร่ "ความเป็นชาย" ที่มีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย เช่นเดียวกับความเป็นชายในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องนี้ที่มีพลวัตไปตามปัจจัยที่หลากหลาย ทั้งจากอุดมการณ์ของรัฐและบริบทสังคมวัฒนธรรมอื่นๆ โดยผู้วิจัยนำเสนอลักษณะคู่ตรงข้ามของอัสดรและเสริมผ่านตารางเปรียบเทียบ ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบตัวละครเอกชายชาวจีนและตัวละครปฏิปักษ์

ตัวละครเอกชายชาวจีน **หมวดอัสดร**	**ตัวละครปฏิปักษ์** **ผู้กองเสริม**
ชายชาวจีน	ผู้ดีไทย
นายตำรวจน้ำดี	นายตำรวจที่ประพฤติมิชอบและเรียกรับสินบน
ความเป็นชายแบบใหม่	ความเป็นชายแบบเก่า
ถูกขัดเกลามากับกลุ่มผู้ดีไทยแต่ให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าของปัจเจกบุคคล	ดำเนินชีวิตตามระบอบอุปถัมภ์
ตัวละครมีพัฒนาการ	ตัวละครไม่มีพัฒนาการ
ตอนจบได้แต่งงานกับตัวละครเอกหญิง	ตอนจบเสียชีวิต

จากตารางเปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าตัวละครปฏิปักษ์อย่างผู้กองเสริมมีอำนาจในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 จากชาติกำเนิดที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย รวมถึงการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไทย ซึ่งจัดเป็นความเป็นชายแบบเก่า (Traditional man) มีลักษณะดังนี้ *"ความเป็นชายแบบเก่าจะมีการแสดงออกถึงความเข้มแข็งทั้งทางร่างกาย ความรุนแรง ความก้าวร้าว การไม่แสดงอารมณ์ที่อ่อนไหวหรือความรู้สึกที่แท้จริง มักจะนิยมมีเพื่อนเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิงเพราะจะได้เรียนรู้ความเป็นชาย มีความนิยมในการแสดงอำนาจเหนือเพศตรงข้าม"* (สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ, 2551: 13)

ในที่นี้นอกจากการเป็นบุตรชายของนายตำรวจระดับสูงคนสำคัญของบ้านเมือง ซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะความเป็นชายแบบเก่าที่เสริมได้รับการสืบทอดมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความเป็นชายของเสริมถือเป็นความเป็นชายที่ไม่พึงประสงค์ตามมุมมองของนักเขียนสตรีชนชั้นกลางไทยเชื้อสายจีนอย่างณาราที่สร้างตัวละครเสริมให้เป็นคู่ตรงข้ามกับอัสดร และสร้างให้เสริมเป็นตัวละครที่ไม่มีพัฒนาการจนเสียชีวิตไปในตอนจบเรื่อง แต่การที่เสริมได้รับการยอมรับจากครอบครัวบุษบาเนื่องจากครอบครัวบุษบายังให้ความสำคัญกับความเป็นไทยกระแสหลัก โดยมีมุมมองต่อเสริมว่าเป็นผู้ดีไทยมีอำนาจจากการเป็นลูกของนายตำรวจคนสำคัญของสังคมไทย และตัวเสริมเป็นนายตำรวจที่มีฐานะ

มั่นคง จึงสนับสนุนให้เสริมเป็นคู่หมั้นของบุษบา ซึ่งการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชายผู้ดีไทยอย่างเสริมที่ประพฤติมิชอบเสมอในเรื่องต่างๆ ถือเป็นการเน้นลักษณะด้านดีของตัวละครเอกชาวจีนอย่างอัสดร ซึ่งเป็นตัวละครเอกชายชาวจีนผ่าน

มโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมได้ชัดเจนขึ้น โดยผู้วิจัยได้นำเสนอการเปรียบเทียบเสริมกับอัสดรในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านการประกอบอาชีพ *อัสดรฟิโรธ* นำเสนอการเป็นตำรวจของผู้กองเสริมที่มีความยึดมั่นในระบอบอุปถัมภ์ มักอาศัยบารมีของบิดาเพื่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน แต่ตัวเขามักประพฤติมิชอบเสมอ เช่น การรับสินบนจากกลุ่มอั้งยี่ การเป็นหนอนบ่อนไส้ให้กับกลุ่มอั้งยี่เพื่อต้องการล้างแค้นอัสดร ดังตัวอย่าง

> อัสดรเม้มปากแน่น ในสายตาของเสริม เขาคงเป็นแค่ตำรวจต๊อกต๋อยคนหนึ่ง ไม่อู้ฟู่เหมือนเสริมที่มีสมัครพรรคพวก คุมบ่อน โรงน้ำชา และซ่อง มีเงินเข้ากระเป๋าเดือนๆ หนึ่งไม่รู้กี่พันบาทเพื่อแบ่งปันกันใช้ ทุกคนรู้แต่ไม่พูด ใครอยากได้เงินก็ไปทำงานกับเขา เสริมเคยเปรยๆ ชวน แต่เขาตัดบทก่อนทันที เมื่อเขาตั้งใจแล้วว่าจะเป็นตำรวจที่ไม่โกงกิน เขาก็จะขอยึดมั่นอยู่ในคำสาบานของตนให้ตลอดรอดฝั่ง (ณารา, 2552: 60)

ความคิดเห็นของอัสดรแสดงถึงการเป็นนายตำรวจที่ประพฤติมิชอบของเสริม โดยมีการรับสินบนจากกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งการรับสินบนของเสริมมีการประพฤติเช่นนี้มาตั้งแต่รุ่นบิดา อัสดรกล่าวถึงการรับสินบนของเสริมที่กระทำมาตั้งแต่รุ่นบิดา ดังนี้ *“พี่ก็ไม่อยากเชื่อเหมือนกัน แต่พี่เคยถามคนรู้จัก เขาบอกว่าเจ้าคุณฤทธิ์ในอดีตก็มีประวัติโชกโชนไม่น้อย แต่ก็หลุดรอดคดีมาได้ทุกครั้งเพราะมีผู้ใหญ่ช่วยเหลือ ของแบบนี้ ถ้าเขาเคยเห็นพ่อของเขาทำและยังได้ดิบได้ดี เป็นนายตำรวจยศสูงจนเกษียณแล้วก็ร่ำรวยเงินทอง เขาก็คงเห็นว่าเป็นเรื่องปกติที่จะเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้แก่คนบางกลุ่ม”* (ณารา, 2558: 230)

ตัวอย่างข้างต้นนอกจากนำเสนอให้เห็นการรับสินบนของเสริมที่มีการกระทำเช่นนี้มาตั้งแต่รุ่นบิดา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอีกนัยหนึ่งแสดงให้เห็นถึงการวิพากษ์ความเป็นชายแบบเก่าที่เสริมได้รับการสืบทอดแนวคิดนี้มาจากบิดา ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าฉากหลังของนวนิยายเรื่องนี้เป็นช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ดังนั้นความเป็นชายแบบเก่าที่กลุ่มผู้ดีไทยยึดถือจึงถือว่าเป็นความเป็นชายที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งมีความแตกต่างจากอัสดรที่แม้เขาจะไม่ใช่กลุ่มผู้ดีไทยที่มีฐานะมั่นคงเช่นเดียวกับเสริม แต่เขาปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มกำลังความสามารถ เป็นตำรวจ “น้ำดี” และไม่เคยรับสินบนเพื่อความเจริญก้าวหน้าของตนเอง การกระทำของอัสดรก็มีนัยให้เห็นถึงการขยายตัวของชนชั้นกลางผ่านการสร้างคุณค่าส่วนบุคคล ซึ่งแนวคิดนี้มีการขยายตัวในช่วงหลังสงครามประกอบกับภาวะล่มสลายของกลุ่มผู้ดีไทย

นอกจากการประกอบอาชีพที่แสดงให้เห็นการเป็นตำรวจ “น้ำดี” ของอัสดร และตำรวจที่ประพฤติมิชอบของเสริม นวนิยายเรื่องนี้ยังนำเสนอความเป็นชายแบบเก่าของเสริม ที่จัดเป็นความเป็นชายที่ไม่พึงประสงค์จากความสัมพันธ์กับผู้หญิงภายในเรื่อง โดยมีลักษณะการกดขี่ข่มเหงผู้หญิงเสมอ มีตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างเสริมกับผู้หญิงในโรงน้ำชา เมื่อกลุ่มอั้งยี่ต้องการติดสินบนโดยการหาผู้หญิงมาดูแลเสริม แสดงให้เห็นว่าเสริมไม่ได้มีความซื่อสัตย์ต่อคู่หมั้น รวมทั้งมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงพร้อมกันหลายๆ คน ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของความเป็นชายแบบเก่าที่วางตนเองให้มีอำนาจเหนือเพศตรงข้าม รวมทั้งมีการใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงเพศตรงข้ามเสมอเมื่อมีโอกาส เช่น *“ผมจะหาผู้หญิงสวยๆ มาให้ผู้กองไม่ขาดครับ ผู้กองชอบแบบไหนขอให้บอก ผมจะหามาให้ผู้กองเอง จะให้ส่งไปประเคนถึงห้องพัก หรือจะมาหาความสำราญที่นี่ผมยินดีบริการเสมอ”* (ณารา, 2552: 130)

นอกจากการมีความสัมพันธ์กับผู้หญิงหลายคนในช่วงเวลาเดียวกันที่แสดงถึงการใช้อำนาจของเสริมเหนือเพศตรงข้าม ซึ่งเป็นลักษณะของความเป็นชายแบบเก่า นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอการแสดงความรู้สึกของเสริมต่อบุษบาเมื่อบุษบาหนีการคลุมถุงชน แสดงให้เห็นการใช้อำนาจชายเป็นใหญ่แบบเก่าในการกดขี่ผู้ข่มเหงผู้หญิงอย่างตรงไปตรงมา *“เชอะ รักงั้นเรอะ มันเป็นข้ออ้างของผู้หญิงที่ไม่มียางอาย ไม่เห็นแก่หน้าแก่ศักดิ์ศรีวงศ์ตระกูล ของพ่อแม่ ใฝ่ต่ำ ผู้หญิงแบบนั้นสมควรแล้วที่จะมีวาสนาเป็นแค่เมียของลูกเจ๊กอย่างแก”* (ณารา, 2558: 106)

บทตัดตอนข้างต้นเสนอให้เห็นมุมมองที่แท้จริงของเสริมต่อตัวบุษบาตามลักษณะความเป็นชายแบบเก่า ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงอารมณ์ที่ไม่คงที่จากกิริยามารยาทที่แตกต่างจาก “ความเป็นผู้ดี” ที่ครอบครัวบุษบาให้คุณค่ากับเสริมจากชาติกำเนิด และหน้าที่การงานจากการเป็นนายตำรวจที่มียศสูงกว่าอัสดร โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“พ่อเสริม! พระนราภิบาลอุทาน ทุกคนบนเรือนได้ยินเต็มสองหูต่างก็ตกใจไม่น้อยกับกิริยาที่เปลี่ยนไป ภาพความเป็นผู้ดีของเสริมหลุดลอกออกในพริบตา ที่วาจาก้าวร้าวเกรงใจผู้หลักผู้ใหญ่หลุดออกมาจากปาก* (ณารา, 2558: 105)

พฤติกรรมของเสริมมีความแตกต่างจากชาติกำเนิดที่เป็นกลุ่มผู้ดีอย่างชัดเจน ซึ่งนอกจากเสริมจะใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงเพศตรงข้าม เขายังใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงอัสดรมาเสมอ เช่น การเรียกอัสดรว่า “เจ๊ก” และใช้คำพูดที่ไม่เหมาะสมกับอัสดร แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ไม่ราบเรียบระหว่างเสริมกับอัสดร โดยเสริมไม่เคยมีความคิดว่าอัสดรว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกัน แม้เขาจะรับรู้ว่าพระนราภิบาลบิดาของบุษบารับอัสดรเป็นลูกบุญธรรมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย *“ไม่ต้องพูดให้มากความ แกนั่นแหละที่เสี้ยมสอนเธอ ไอ้ขี้ครอก เสริมชี้หน้าอัสดร มึงอยากเอาชนะกู ถึงได้เสี้ยมสอนบุษ สมรู้ร่วมคิดกันพาเธอหนี ไอ้สารเลว แล้วแบบนี้คุณอายังจะนับมันเป็นลูกอีกเหรอครับหรือว่าคุณอานั่นแหละที่อยากได้ไอ้ลูกเจ๊กมาเป็นเขย”* (ณารา, 2558: 105)

อัตลักษณ์ของผู้กองเสริมซึ่งเป็นตัวละครชายจากกลุ่มผู้ดีไทย แสดงถึงความเป็นชายที่ไม่พึงประสงค์ที่เป็นคู่ตรงข้ามและเป็นปฏิปักษ์กับอัสดรตัวละครเอกชายชาวจีน ส่งผลให้เสริมต้องเสียชีวิต

ในตอนท้ายเรื่อง โดยนอกจากการเป็นคู่ตรงข้ามกับอัสดรในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ในที่นี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเสริมยังเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการผนวกรวมชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย และชีวิตของเสริมเป็นหลักฐานสำคัญที่นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์การให้คุณค่าของกลุ่มผู้ดีไทยที่ให้ความสำคัญกับความเป็นไทยกระแสหลักโดยอิงกับชาติกำเนิดมากกว่าการสร้างคุณค่าส่วนบุคคล รวมทั้งแสดงให้เห็นการขยายตัวของชนชั้นกลางในสังคมไทยผ่านสิ่งที่อัสดรประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นตำรวจน้ำดีที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับระบอบอุปถัมภ์และการรับสินบน โดยความมุ่งหมายในการเป็นตำรวจน้ำดีถือเป็นการขับเคลื่อนมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์”ตามอุดมการณ์ผนวกรวม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอัสดรได้อาศัยความยืดหยุ่นที่ถูกอบรมเลี้ยงดูมากับกลุ่มผู้ดีไทยในการยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองว่ามีอัตลักษณ์ไทย-จีน เป็น “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” โดยไม่จำเป็นจะต้องเป็นผู้ดีเช่นตัวเสริม ทั้งนี้การเป็นตำรวจน้ำดีและการเป็นคนดีของอัสดร คือความดึงดูดใจตามขนบนวนิยายโรมานซ์ ที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงอย่างบุษบามีความรักต่ออัสดร โดยที่มิได้มีปัจจัยเรื่องชนชั้นและการสืบเชื้อสายผู้ดีไทยมาเกี่ยวข้อง ดังบทตัดตอนที่ว่า *“แต่บุษไม่ต้องการ บุษไม่ต้องการอะไรอย่างที่พี่อัสว่า เราสองคนโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ควรมีสิทธิ์เลือกใช้ชีวิตของตัวเอง ถึงพี่จะเป็นเด็กที่คุณพ่อเก็บมาเลี้ยง แต่พี่เป็นคนดี พี่จะเป็นสามี เป็นหัวหน้าครอบครัวที่ดี ”* (ณารา, 2558: 32)

จากการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* ซึ่งเป็นผลงานของณารานักเขียนสตรีเชื้อสายจีนทำให้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า แม้ณาราสร้างนวนิยายชุดนี้ในช่วงเวลาปัจจุบัน ซึ่งเป็นการย้อนไปเล่าเรื่องของบรรพบุรุษชาวจีนที่อพยพมายังประเทศไทย โดยณาราได้กล่าวว่าตนเองมีความผูกพันกับความเป็นไทยมากกว่าจีน การกระทำดังกล่าวของณาราผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์อาจทำให้ผู้ศึกษามิได้เข้าถึงการใช้อำนาจของนักเขียนผ่านเรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษาอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านนวนิยายเรื่องนี้ทำให้ค้นพบว่าการที่ณาราสร้างให้ตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอัสดรให้ดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคมไทยมีนัยที่สื่อถึงลูกหลานชาวจีนเช่นเดียวกับณาราที่เติบโตมากับวัฒนธรรมสองชาติและมีความใกล้ชิดกับความเป็นไทย แต่ความน่าสนใจก็คือ การสร้างให้ตัวละครเสริมเป็นนายตำรวจกลุ่มผู้ดีไทยที่เป็นปฏิปักษ์กับตัวละครเอกชายชาวจีน แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของนักเขียนสตรีเชื้อสายจีนวิพากษ์แนวคิดและการประพฤติตัวของกลุ่มผู้ดีไทยที่ยึดถือความเป็นไทยกระแสหลักอย่างกลมกลืน แสดงถึงการให้คุณค่ากับการกระทำของชายชาวจีนอย่างอัสดรมากกว่าเสริมที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย แม้จะกล่าวถึงภูมิหลังของตนเองว่ามีความใกล้ชิดกับความเป็นไทยมากกว่าจีน ซึ่งจากการกระทำดังกล่าวนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอัสดรผ่านการสร้างคุณค่าส่วนบุคคลตามแบบชนชั้นกลางที่ไม่ฝักใฝ่ในระบอบอุปถัมภ์เช่นเดียวกับกลุ่มผู้ดีไทย

3.6 ความสรุปบทที่ 3

> “อุดมการณ์เป็นกรอบวิธีคิด ดังนั้น หากคนเราอยู่ใต้กรอบอุดมการณ์ที่ต่างกัน วิธีคิด/เข้าใจความเป็นไปต่างๆ รอบตัวเราก็จะต่างไปด้วย
>
> (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 218)

อุดมการณ์เป็นกรอบวิธีคิด ดังนั้น อุดมการณ์จึงไม่สามารถเกิดขึ้นลอยๆ แต่ต้องอาศัยภาคปฏิบัติการที่สัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่างๆ เช่น ชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสถานะ ระบอบการเมืองการปกครอง ฯลฯ เพื่อถ่ายทอดและผลิตซ้ำอุดมการณ์ต่างๆ ให้สามารถธำรงอยู่ได้ในสังคม การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีในบทนี้จัดเป็นการกระทำหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรมที่นำไปสู่การนิยาม ต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยมีผลการศึกษา ดังนี้ ผลการศึกษาประการแรก คือ การศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านกระบวนการผนวกรวมในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์อธิบายให้เห็นความสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะตัวบททางวัฒนธรรมหนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านการนำเสนอมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามการให้คุณค่าของรัฐไทยภายใต้โครงเรื่องหลักของนวนิยายโรมานซ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ชาวจีน

นวนิยายกลุ่มนี้นำเสนอการดำเนินชีวิตตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ของตัวละครเอกชาวจีนจากนวนิยาย 2 เรื่อง ดังนี้ นวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* ของโสภาค สุวรรณ นำเสนอวิถีชีวิตของชายชาวแมนจูที่อพยพมายังประเทศไทยในช่วงที่ประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2492 แต่เขาได้แสดงเจตจำนงพิสูจน์ตนเองว่ามีความแตกต่างจากคอมมิวนิสต์จีนด้วยมุมมองที่มีต่อคนไทยและสังคมไทยอย่างใจกว้าง และไม่คิดเอาเปรียบตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทย ทั้งยังต้องการทดแทนบุญคุณประเทศไทยด้วยความรู้วิชาแพทย์จากตะวันตกเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนให้เป็นไปตามการให้คุณค่าโดยรัฐไทย

ส่วนนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* ของณาราแสดงให้เห็นความพยายามพิสูจน์ตนเองของตัวละครเอกชายชาวจีนในการเป็นตำรวจ ‘น้ำดี’ เพื่อรักษาความมั่นคงของอำนาจรัฐไทย แม้ในการปฏิบัติหน้าที่จะหมายถึงการกวาดล้างกลุ่มอั้งยี่จีนซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง โดยนวนิยายทั้ง 2 เรื่องแสดงให้เห็นว่าตัวละครเอกชาวจีนแสดงเจตจำนงเพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

แต่ในขณะเดียวกันเมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* แสดงให้เห็นเจตจำนงของตัวละครเอกชายชาวจีนในการคัดง้างอำนาจของรัฐไทยผ่านการเลือกยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนของตนเองจนจบเรื่อง โดยมีเสียงของตัวละครเอกชายชาวจีนที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับในความแตกต่างของอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนกับกลุ่มศักดินาไทย จึงส่งผลให้คอมมิวนิสต์จีนไม่สามารถผนวกรวมเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยได้ และทำให้ตัวละครเอกหญิงศักดินาไทยต้องเลือกไปแต่งงานแบบเรียบง่ายในประเทศจีนซึ่งเป็นดินแดนคอมมิวนิสต์

จากการศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า ตัวบทนวนิยายกลุ่มนี้รับใช้อุดมการณ์ผนวกรวมเช่นเดียวกับนวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนกระแสหลักอย่าง *อยู่กับก๋ง* ของหยก บูรพา โดยตัวละครเอกชายชาวจีนจากนวนิยายทั้ง 2 เรื่อง คือ *กระท่อมไม้ไผ่* และ *อัสดรพิโรธ* ถือเป็น‘องครักษ์ผู้พิทักษ์สังคมไทย’ เช่นเดียวกับก๋ง ในเรื่อง*อยู่กับก๋ง* เผิง เทียนซื่อใน *กระท่อมไม้ไผ่* ต้องการการทดแทนบุญคุณแผ่นดินไทยด้วยการเป็นแพทย์รักษาคนไข้ ส่วนอัสดรต้องการเป็นผู้พิทักษ์ความมั่นคงของอำนาจรัฐไทยผ่านการจัดการกับกลุ่มอั้งยี่เพื่อพิสูจน์ตนเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยข้อสรุปของการกระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมที่ส่งผลกับการนิยาม ต่อรอง และยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนล้วนยืนยันความหมายของอัตลักษณ์ที่ไม่ได้ตายตัวตามชาติกำเนิด เช่นเดียวกับการศึกษาอัตลักษณ์ผ่านกระบวนทัศน์เรื่องเล่าแบบเดิม แต่จากการศึกษาในบทนี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์มีลักษณะเป็นกระบวนการที่ยังสร้างไม่เสร็จและต้องมีการ “อ่านใหม่” อยู่เสมอ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทที่ 4
ทุนกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในครอบครัวและชุมชนจีน

4.1 ความนำบทที่ 4

ในบทนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีนด้วยทุนประเภทต่างๆ ที่นอกเหนือจากทุนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับครอบครัว[7]และชุมชนจีน โดยการศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาครอบครัวและชุมชนจีนในฐานะพื้นที่ทางสังคมหนึ่งควบคู่กับมโนทัศน์เรื่องทุน (capital) ของ Pierre Bourdieu ซึ่ง Bourdieu ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับทุนไว้ว่า

> ในทางสังคมวิทยาสมัยใหม่ แนวคิดเรื่อง “ทุน” ได้ถูกนำมาใช้ในความหมายที่กว้างขึ้นนอกเหนือไปจากทุนในเชิงเศรษฐกิจ เช่น ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนทางความรู้ ทุนทางปัญญา ทุนทางทรัพยากร ฯลฯ แนวความคิดเหล่านี้ตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า สังคมประกอบขึ้นด้วยองค์ประกอบต่างๆ อันหลากหลายและซับซ้อน การพิจารณาแต่มิติทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบเดียวจึงไม่น่าเพียงพอต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ของสังคมทั้งสังคม (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2550: 78)

จากความคิดของ Bourdieu สามารถสรุปได้ว่า ทุนทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมที่มีความซับซ้อน Bourdieu เสนอความหมายและลักษณะของทุนไว้ว่า *“ทุน”เป็นมรดกที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง สามารถเปลี่ยนรูปได้ มีลักษณะทั้งสัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ รวมทั้งเป็นปัจจัยในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (position) และความเป็นไปได้ของตัวแสดงที่หลากหลายในขอบเขตพื้นที่ (field) ต่างๆ”* (สุภางค์ จันทวานิช และรุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549: 256)

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าความคิดเรื่องทุนของ Bourdieu สามารถนำมาศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบทนี้ เพื่อนำไปสู่การสร้างข้อถกเถียงกับความซับซ้อนของทุนจีนที่สัมพันธ์กับความหมายของพื้นที่ และส่งผลกับการต่อรองอำนาจภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน จัดเป็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรม โดย Jordan and Weedon (1995) เสนอความสำคัญของอำนาจกับการเมืองวัฒนธรรมไว้ว่า *“Power is at the*

---

[7] ครอบครัวจีนในที่นี้ หมายถึง ความเป็นตระกูลจีนที่อ้างอิงอยู่กับสายตระกูล เช่น ตระกูลชั้นธนวาณิชย์ใน *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* โดยครอบครัวไม่ได้หมายถึงครอบครัวเดี่ยวเท่านั้น.

centre of cultural politics. It is integral to culture. All signifying practices-that is , all practices that have meaning-involve relations of power."

อำนาจในที่นี้อยู่เบื้องหลังการกระทำการต่างๆ ในสังคมรวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ เช่นเดียวกับการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับความหมายครอบครัวและชุมชนจีนที่ผู้วิจัยศึกษาในบทนี้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครจีนต่างรุ่นในครอบครัวและชุมชนจีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

การศึกษาวิเคราะห์และนำเสนอเนื้อหาในบทนี้ผู้วิจัยศึกษาผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีทั้งหมด 3 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ของเข็มพลอย (นามปากกาของยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง)[8] *เลดี้เยาวราช* ของทิพเกสร และ*เพลิงพยัคฆ์* ของณารา โดยมีเกณฑ์คัดเลือกนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่อง คือ นอกจากนวนิยายทั้ง 3 เรื่องเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนอความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีนเป็นโครงเรื่องหลักแล้ว นวนิยายทั้ง 3 เรื่องยังแสดงให้เห็นความสำคัญของครอบครัวและชุมชนจีน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกับการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีนอีกด้วย

ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาบทนี้ออกเป็น 4 หัวข้อ ดังนี้ หัวข้อที่ 1 **ชุมชนจีนในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่องทุน** [9] เนื้อหาในหัวข้อนี้เป็นการปูความรู้และทำความเข้าใจกับผู้อ่านเป็นลำดับแรกเพื่อนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายทั้ง 3 เรื่องในลำดับถัดไป โดยเริ่มจากกรอบคิดและองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนจีนในวรรณกรรม เพื่อแสดงการมีอยู่ของชุมชนจีนในบริบทสังคมไทย เนื่องจากในงานวิจัยที่ผ่านมามักกล่าวถึงชุมชนจีนโดยอิงกับลักษณะทางกายภาพ นอกจากนี้ยังกล่าวถึงเฉพาะชุมชนจีนสำคัญในบริบทสังคมไทย เช่น สำเพ็ง เยาวราช ตลาดน้อย เป็นต้น ส่วนงานวิจัยชุมชนจีนในวรรณกรรมไทยมักกล่าวถึงชุมชนจีนในลักษณะฉากสถานที่ในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดี การศึกษาของผู้วิจัยในบทนี้จึงต้องการขยายขอบเขตการศึกษาชุมชนจีนกับวรรณกรรมศึกษาด้วยด้วยมโนทัศน์เรื่องทุน (capital) ของ Bourdieu เพื่ออธิบายอำนาจที่เกิดจากครอบครัวและชุมชนจีนผ่านการรวมกลุ่มคนจีน

---

[8] การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ผู้วิจัยจะเรียกแทนชื่อผู้เขียนในเนื้อความวิทยานิพนธ์ว่ายุวดี เพื่อให้เข้าใจตรงกันว่าเป็นคุณยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรืองนักเขียนหญิงชาวจีนกวางตุ้ง เพื่อให้ตรงกับข้อมูลอื่นๆ ของผู้เขียน แต่ในส่วนการอ้างอิงตัวบทตัดตอนนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ผู้วิจัยจะขออ้างอิงนามปากกา เข็มพลอย เพื่อให้ถูกต้องตามหลักการเขียนอ้างอิง.

[9] การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยประยุกต์มโนทัศน์ทางสังคมศาสตร์ของ Bourdieu มาช่วยอธิบายความยอกย้อนของสารในตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เพื่อศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพิสูจน์ความแม่นยำหรือผลิตซ้ำทฤษฎี.

หัวข้อถัดมาเป็นการศึกษาวิเคราะห์ทุนกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในครอบครัวและชุมชนจีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่อง ซึ่งมีลำดับในการศึกษา ดังนี้ ***หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ของเข็มพลอย: ทุนทางวัฒนธรรมในครอบครัวกับอัตลักษณ์จีนกวางตุ้ง** *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* เป็นนวนิยายที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างชายชาวจีนกวางตุ้งกับหญิงชาวไทย นวนิยายเรื่องนี้เป็นผลงานของนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้ง คือ ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง จัดเป็นงานเขียนจากคนในกลุ่มชาติพันธุ์ การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้จะนำไปสู่การสร้างข้อถกเถียงในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับวัฒนธรรมภายในตระกูลจีนกวางตุ้ง โดยการศึกษาผ่านนวนิยายเรื่องนี้จะอธิบายอำนาจของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งกับความพยายามยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านความสัมพันธ์กับทุนที่อิงอยู่กับครอบครัวภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

นวนิยายเรื่องที่สองที่ผู้วิจัยจะศึกษาในบทนี้ คือ *เลดี้เยาวราช* ของทิพเกสร ในหัวข้อ ***เลดี้เยาวราช* ของทิพเกสร: ชุมชนจีนกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัว** จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้ผู้วิจัยจะอธิบายความสำคัญของชุมชนจีนสองชุมชนที่ถูกนำเสนอในเรื่อง คือ ชุมชนเยาวราชในฐานะชุมชนจีนที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ตัวละครเอกหญิงชาวจีน และชุมชนโซโห ชุมชนจีนในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นชุมชนจีนที่อยู่ในฐานะพื้นที่สนับสนุนตัวละครเอกหญิงชาวจีนให้ได้รับการหล่อหลอมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีน เพื่อกลับมาสานต่อธุรกิจครอบครัวให้มีความเป็นสากลมากขึ้น ซึ่งบทบาทสำคัญของโซโหในเรื่องนี้ คือ เป็นชุมชนที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้แสวงหาทุนทางเศรษฐกิจจากความรู้แบบสากลของตะวันตก เพื่อกลับมายืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเอง จากการศึกษา *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับพื้นที่ชุมชนจีนที่เปิดโอกาสให้ทุนประเภทต่างๆ ที่นอกเหนือจากทุนเศรษฐกิจถูกนำเสนอภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

สำหรับนวนิยายเรื่องสุดท้ายที่ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ในบทนี้ควบคู่กับมโนทัศน์เรื่องทุน ของ Bourdieu คือ *เพลิงพยัคฆ์* ของณารา ในหัวข้อ ***เพลิงพยัคฆ์* ของณารา: จากชุมชนจีนอั้งยี่สู่นายทุนจีน** *เพลิงพยัคฆ์* เป็นผลงานของนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นที่สาม คือ ณารา โดยณารากล่าวถึงตนเองว่ามีความผูกพันกับสังคมไทยมากกว่าสังคมจีน ซึ่งความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้ คือ ณาราสร้างตัวละครเอกชายชาวจีนเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ ที่มักถูกรับรู้ในบริบทสังคมไทยและในวรรณกรรมไทยมาตลอดว่าเป็นกลุ่มคนที่อยู่ตรงข้ามกับรัฐไทย และเป็นกลุ่มคนที่สั่นคลอนความมั่นคงของอำนาจรัฐไทย ซึ่งกลุ่มอั้งยี่ในที่นี้จัดเป็นชุมชนจีนหนึ่งที่ไม่ได้อิงกับทำเลที่ตั้งเช่นเดียวกับชุมชนจีนอย่างเยาวราชและโซโหในเรื่อง *เลดี้เยาวราช*

จากการศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า นวนิยายเรื่องนี้เสนอการนิยามอัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่ โดยอาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์ผ่านการสร้างตัวละครปฏิปักษ์ที่เป็นตำรวจกลุ่มผู้ดีไทยที่ประพฤติมิชอบ โดยเป็นตัวแทนของรัฐไทยที่อยู่ตรงข้ามกับกลุ่มอั้งยี่ เพื่อฟอกขาวความหมายของอั้งยี่ให้แตกต่างจากการรับรู้ในบริบทสังคมไทยและในนวนิยายไทยที่มีมาก่อน ซึ่งอัตลักษณ์อั้งยี่ใน

เพลิงพยัคฆ์ ส่งผลต่อเรื่องราวความรักความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ทั้งนี้นอกจากนวนิยายเรื่องนี้อาศัยขนบนวนิยายโรมานซ์ในการฟอกขาวความหมายของอั้งยี่ผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์ ยังอาศัยมโนทัศน์เรื่องทุนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งในการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

การศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบทนี้ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า กลุ่มชาวจีนเริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจีนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านวัฒนธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาว่า บทบาทและความสำคัญของครอบครัวและชุมชนจีนส่งผลกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนอย่างไร โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในลำดับถัดไป

4.2 ชุมชนจีนในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่องทุน

การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในบทนี้ผู้วิจัยได้จัดครอบครัวและชุมชนจีนเป็น “พื้นที่ทางสังคม”หนึ่ง โดยมีนัยถึงการรวมกลุ่มคนจีนที่เชื่อมโยงกับอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการรวมกลุ่มที่มีการสืบทอดความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จีน และนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับอัตลักษณ์จีนในวรรณกรรมไทย (ศึกษาเพิ่มเติมได้ในบทที่ 1) ผู้วิจัยพบว่ามีงานวิจัยที่ศึกษาชุมชนจีนในวรรณกรรมไทยตั้งแต่ทศวรรษ 2530 พัชรี วราศรัย (2537) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทย* พัชรีอธิบายสังคมชาวจีนในวรรณกรรมไทยไว้ว่า สังคมชาวจีนที่ปรากฏในนวนิยายไทย ได้แก่ ภาพกลุ่มชาวจีนและที่ตั้งของชุมชนชาวจีนในเมืองไทย ภาพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนกับสังคมไทยและความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์จีน โดยกลุ่มชาวจีนในนวนิยายไทยมีทั้งหมด 3 กลุ่ม คือ แต้จิ๋ว ฮกเกี้ยนและจีนแคะ ซึ่งกลุ่มชาวจีนที่เข้ามาในเมืองไทยมากที่สุดเป็นกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ส่วนภาพทำเลที่ตั้งของชุมชนชาวจีนในเมืองไทยปรากฏภาพที่ตั้งชุมชนชาวจีนในกรุงเทพ ซึ่งเป็นชุมชนชาวจีนแต้จิ๋ว ได้แก่ ชุมชนสำเพ็ง-ตลาดน้อย ชุมชนฝั่งธนบุรีริมแม่น้ำเจ้าพระยาและชุมชนตลาดพลู

พัชรีกล่าวถึงชุมชนสำเพ็ง-ตลาดน้อย ซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ที่สุดของชาวจีนในกรุงเทพฯ ไว้ว่า *“ลักษณะของชุมชนบริเวณนี้จะครอบคลุมย่านสำเพ็ง เยาวราช และเจริญกรุง รวมทั้งมีตรอก ซอกซอยอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งในตรอกนี้ 2 ฟากถนนจะเป็นร้านค้า หรือไม่ก็ตึกแถว ซึ่งบริเวณชุมชนชาวจีนแถบนี้จะสกปรกเป็นอย่างมาก เนื่องจากความแออัดและความคับแคบของตรอกซอย”* (พัชรี วราศรัย, 2537: 153) ความเห็นของพัชรีนำไปสู่ข้อสรุปของการศึกษาที่ว่ากลุ่มชาวจีนในกรุงเทพมีความแตกต่างกันจากลักษณะชุมชน ซึ่งเป็นการบรรยายให้เห็นลักษณะฉากทางกายภาพ และนำไปสู่

การเชื่อมโยงการรวมกลุ่มชาติพันธุ์จากการประกอบอาชีพ เช่น ชุมชนสำเพ็ง-ตลาดน้อยเป็นชุมชนจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ โดยมีภาพที่อยู่อาศัยเป็นร้านค้า ตึกแถว ตรอก ซอกซอย อยู่กันอย่างแออัดและมีความสกปรก ชุมชนฝั่งธนบุรีริมแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นที่อยู่ของชาวจีนที่มีฐานะร่ำรวย ปรากฏภาพบ้านเรือนขนาดใหญ่ ท่าเรือขนส่งสินค้า หรือชุมชนตลาดพลูปรากฏภาพร้านขายของ การทำเกษตรกรรม มีตัวอย่าง ดังนี้ *“ตลาดพลูเป็นชุมชนชาวจีนที่โบตั๋นกล่าวถึงมากที่สุด ในเรื่องก่อนสายหมอกเลือน และ ไผ่ต้องลม โดยจะกล่าวถึงบริเวณตลาดพลูที่อยู่ในคลองบางหลวง (คลองบางกอกใหญ่) ในบริเวณนี้ชาวจีนส่วนหนึ่งได้ตั้งร้านขายของอย่างถาวร เช่น ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านขายรองเท้า เป็นต้น แต่บางส่วนก็เดินเร่ขายของไป เช่น เร่ขายขนม หรือเร่รับจ้างยาเตา”* (พัชรี วราศรัย, 2537: 154-155)

นอกจากงานวิจัยของพัชรียังมีงานวิจัยในสาขาประวัตศาสตร์ที่ศึกษาชาวจีนในสังคมไทย อาทิ สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2553) เขียนบทความเรื่อง *ชีวิตจีนจนในวรรณกรรมกับความทรงจำที่หายไป* สิทธิเทพศึกษาชุมชนจีนโดยอิงกับลักษณะทางกายภาพผ่านทำเลที่ตั้ง ซึ่งเป็นสลัมของจีนจนในนวนิยายสัจนิยมเรื่องสำคัญ ได้แก่ นวนิยายเรื่อง *กตัญญูพิศวาส* และ *อยู่กับก๋ง* ของ หยก บูรพา แสดงภาพชุมชนจีนที่แออัด เป็นสลัมของกลุ่มชาวจีนระดับล่าง โดยชุมชนจีนในมุมมองของสิทธิเทพจะอิงอยู่กับปัจจัยด้านชาติพันธุ์และชนชั้นของกลุ่มชาวจีน

จากงานวิจัยของพัชรีและสิทธิเทพแสดงให้เห็นว่า ชุมชนชาวจีนในวรรณกรรมมักปรากฏในฐานะฉากสถานที่อิงกับลักษณะทางกายภาพ โดยทำเลที่ตั้งชุมชนชาวจีนในเมืองไทยส่วนใหญ่ยังปรากฏภาพทำเลที่ตั้งของชุมชนจีนสำคัญในกรุงเทพ ได้แก่ ชุมชนเยาวราช ชุมชนสำเพ็ง-ตลาดน้อย ชุมชนฝั่งธนบุรีริมแม่น้ำเจ้าพระยาและชุมชนตลาดพลู ซึ่งทำให้ผู้ศึกษารับรู้การมีอยู่ของชาวจีนในชุมชนตามทำเลที่ตั้ง นอกจากการรับรู้การมีอยู่ของชาวจีนโดยอิงกับทำเลที่ตั้ง การต่อรองอำนาจผ่านทุนทางเศรษฐกิจถือเป็นภาพเหมารวมชาวจีนที่มีการนำเสนอผ่านตัวบทวรรณกรรมไทยว่า ถ้ากลุ่มชาวจีนต้องการมีชีวิตที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีฐานะมั่นคงโดยเป็นอำนาจทุนทางเศรษฐกิจ

เพ็ญนภา หมอนสอาด (2550) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง *ภาพลักษณ์ของชาวจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533* การศึกษางานของเพ็ญนภาแสดงให้เห็นว่า วิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็นงานวิจัยในมุมมองประวัติศาสตร์ที่ศึกษาภาพลักษณ์ชาวจีนในช่วง 2512-2533 โดยเปรียบเทียบกับช่วงเวลาก่อนหน้า จึงทำให้ไม่อาจเข้าถึงประเด็นการต่อรองอำนาจของกลุ่มชาวจีนกับบริบทสังคมไทย เพราะต้องอิงกับข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ รวมถึงการศึกษางานของเพ็ญนภาแสดงให้เห็นว่า ช่วง พ.ศ. 2512-2533 ปัจจัยด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสถานะกลุ่มชาวจีน และทุนจีนที่เพ็ญนภานำเสนอยังคงเป็นทุนทางเศรษฐกิจที่ถูกรับรู้ว่าส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงและการยอมรับสถานะชาวจีนในสังคมไทยมากขึ้น

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตในประเด็นทุนจีนที่เพ็ญนภานำเสนอว่า ที่ผ่านมามักมีการนำเสนอการยอมรับกลุ่มชาวจีนอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านทุนทางเศรษฐกิจ จนทำให้มองไม่เห็นความซับซ้อนของทุนจีน และไม่เกิดการตั้งคำถามกับการยอมรับกลุ่มชาวจีนที่มาจากการสะสมทุนทางเศรษฐกิจ ว่าแท้ที่จริงแล้วยังมีการต่อรองอำนาจกันอยู่ภายใน แต่ถูกทำให้รับรู้เสมือนว่ากลุ่มชาวจีนได้รับการยอมรับจากอำนาจทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยศึกษาต่อไปในบทนี้เพื่อให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนกับการต่อรองอำนาจของกลุ่มชาวจีนในครอบครัวและชุมชนจีน เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

นอกจากวิทยานิพนธ์ของเพ็ญนภาที่ศึกษาภาพลักษณ์ชาวจีนในนวนิยายไทย ยังมีวิทยานิพนธ์ของสุชาวดี เกษมณี (2555) เรื่อง *วรรณกรรมไทยที่สะท้อนอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย* จากการศึกษาของสุชาวดีอธิบายให้เห็นว่าอัตลักษณ์ด้านความสัมพันธ์ทางครอบครัวและระบบเครือญาติมีความสำคัญกับชาวจีน และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวจีนมีความยึดมั่นในประเพณีและความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งในครอบครัวชาวจีนยังคงให้ความสำคัญกับชายชาวจีนว่ามีสถานภาพสูงกว่าหญิงชาวจีน แต่ภายหลังเมื่อมีความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมทำให้ผู้หญิงเริ่มมีสถานภาพเท่าเทียมกับชาวชาวจีน

สุชาวดีกล่าวถึงโครงสร้างครอบครัวและระบบเครือญาติไว้ว่า วรรณกรรมไทยที่สะท้อนอัตลักษณ์จีนในสังคมไทยด้านโครงสร้างครอบครัวและระบบเครือญาติได้เปิดพื้นที่ให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในครอบครัวและสังคมมากขึ้น เริ่มจากโอกาสทางการศึกษา รวมถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมระหว่างครอบครัวจีน/ไทย ต่างส่งผลกระทบต่อสถานภาพ บทบาท และหน้าที่ของผู้ชายผู้หญิงจีนในสังคมไทยตามลำดับ และมีแนวโน้มที่สถานภาพและบทบาททั้งสองเพศจะเท่าเทียมในอนาคต

ตัวอย่างงานวิจัยที่ศึกษาชุมชนจีนในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่องทุนแสดงให้เห็นว่าองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนจีนยังมีมุมมองต่อการจำแนกการรวมกลุ่มชาวจีนตามทำเลที่ตั้ง ซึ่งอิงกับลักษณะกายภาพของชุมชนชาวจีนในสังคมไทย นอกจากนี้ในงานวิจัยสาขาประวัติศาสตร์อธิบายว่าการนำเสนอภาพลักษณ์ชาวจีนยังคงยึดโยงกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมและการเมือง เช่น การขยายตัวของกลุ่มนายทุนจีนอันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ส่งผลให้กลุ่มชาวจีนมีโอกาสเข้าสู่ระบบการศึกษามากขึ้น รวมถึงการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศส่งผลให้ชาวจีนที่เป็นกลุ่มนายทุนจีนมีการขยายตัวมากขึ้น เช่นในทศวรรษ 2530 เป็นต้น

ลักษณะดังกล่าวนำไปสู่การนำเสนอมโนทัศน์เรื่องทุน (Capital) ของ Bourdieu เพื่อต้องการขยายมุมมองการศึกษาชุมชนจีนกับวรรณกรรม โดยแสดงให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่มากกว่าทุนทางเศรษฐกิจ แต่รวมไปถึงทุนประเภทอื่นๆ เช่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางสัญลักษณ์

มโนทัศน์ของ Bourdieu ถือเป็นการเปิดมุมมองให้เห็นกระบวนการต่อรองอำนาจของกลุ่มชาวจีนผ่านการกระทำการของทุนประเภทต่างๆ ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะศึกษาในบทนี้ เนื่องจากมโนทัศน์ทุนของ Bourdieu ได้นำเสนออำนาจที่เกิดจากการรวมกลุ่มชาวจีน โดยแสดงออกผ่านทุนประเภทต่างๆ ทั้งยังแสดงให้เห็นความสำคัญของการสานต่อความคิดความเชื่อและวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนผ่านการรวมกลุ่มครอบครัวและชุมชนจีนว่ามีพลังในกระบวนการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งแม้ในบทนี้จะเป็นการศึกษาผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ แต่ผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่นต่อไป

ความคิดของ Bourdieu ทุน เป็นมรดกที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น สามารถเปลี่ยนรูปได้ มีลักษณะทั้งสัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ รวมทั้งเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม (position) และความเป็นไปได้ของตัวแสดงหลากหลายในขอบเขตพื้นที่ (field)[10] ต่างๆ ดังนั้นเมื่อทุนมีขอบเขตกว้างขวางมาก Bourdieu จึงแบ่งทุนออกเป็น 4 แบบ คือ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์

1. ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมอันกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้บุคคลสามารถนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนได้ (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2550: 79)

Bourdieu เสนอแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม โดยนำทุนในเชิงเศรษฐกิจมาขยายขอบเขตไปสู่แหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม Bourdieu เพิ่มองค์ประกอบทางวัฒนธรรมเข้าไปในการวิเคราะห์สังคมแบบมาร์กซิสต์ และเสนอว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวไม่อาจอธิบายปรากฏการณ์ครอบงำในสังคมได้อย่างสมบูรณ์

Bourdieu จัดรูปแบบทุนทางวัฒนธรรมออกเป็น 3 รูปแบบ (สุภางค์ จันทวานิช และรุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549: 257) ได้แก่

1. ทุนที่รวมอยู่ในฮาบิตุส[11] อยู่ในรูปของการแสดงออกของร่างกายและจิตใจที่คงทนถาวร มักปรากฏอยู่ในรูปของวัฒนธรรม และต้องใช้ระยะเวลาในการรวมกันเป็นรูปเป็นร่าง

---

[10] “สนาม (champ หรือ field) มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่องค์ประกอบต่างๆ เช่น สถาบัน องค์กร กลุ่ม ปัจเจกบุคคล ฯลฯ นิยามคุณสมบัติด้วยความแตกต่างจากองค์ประกอบอื่นๆ เป็นพื้นที่ของกระบวนการผลิต การไหลเวียนและครอบครองทุนชนิดต่างๆ ระบบโน้มเอียงของปัจเจกถูกกำหนดโดยตำแหน่งแห่งที่ในวงการผลิตและประเภทของวงการผลิต ซึ่งจะมีเดิมพันของการแข่งขันอันได้แก่ “ทุน” แตกต่างกันไป” (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสกุล, 2550: 76).

[11] “ฮาบิตุส หมายถึง จริตที่บุคคลได้สั่งสมลงไปในตนเองโดยไม่รู้ตัว เป็นแนวทางที่จะประพฤติปฏิบัติ พูดจา คนที่ไม่มีฮาบิตุสก็จำเป็นจะต้องปรับจริตของตนให้เหมือนกับจริตของคนที่เป็นชนชั้นผู้นำ” (สุภางค์ จันทวานิช และรุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549: 251).

2. ทุนที่ถูกทำให้อยู่ในรูปที่เป็นรูปธรรม ทุนวัฒนธรรมรูปแบบนี้มีคุณสมบัติมากมาย แต่สามารถนิยามได้เพียงแค่เป็นคุณสมบัติที่มีความสัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมในแบบที่ประกอบกัน ทุนในรูปแบบนี้ถูกทำให้เป็นวัตถุในรูปของสื่อหรือสิ่งของ เช่น รูปภาพ งานเขียน หนังสือ พจนานุกรม อนุสาวรีย์ เครื่องมือ เครื่องจักร ฯลฯ
3. ทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน อยู่ในรูปของการทำให้เป็นวัตถุหรือรูปธรรมที่ถูกจัดแยกเพราะอ้างอิงถึงคุณสมบัติเริ่มต้นของทุนทางวัฒนธรรมและจะถูกเข้าใจว่า คือ การรับประกัน โดยแสดงออกในรูปของประกาศนียบัตร หนังสือรับรอง และการสอบ

นอกจากทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนสำคัญอีกประเภทหนึ่ง ยังมีทุนทางสัญลักษณ์ที่มีความสัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรม ดังนี้

2. ทุนทางสัญลักษณ์ (symbolic capital)

ทุนทางสัญลักษณ์ หมายถึง คุณสมบัติบางอย่าง เช่น พละกำลัง ทรัพย์สมบัติ วีรกรรม ซึ่งต้องอาศัยการตีความโดยหมู่สมาชิกในสังคมที่มีกระบวนชุดการรับรู้ และการประเมินคุณค่าชุดเดียวกันจึงจะสามารถก่อผลหรือมีมูลค่าได้ (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลกุล, 2550: 82)

ทุนทางสัญลักษณ์มีความเกี่ยวโยงกับทุนทางวัฒนธรรม เนื่องจากทุนทางวัฒนธรรมเอื้อให้เกิดทุนทางสัญลักษณ์อีกต่อหนึ่ง เช่น การมีรสนิยมดี ความรู้สูงจะส่งเสริมให้บุคคลมีเกียรติ ศักดิ์ศรี และสุดท้ายจะสามารถนำมาแปรให้มีมูลค่าในทางเศรษฐกิจได้ ผู้ที่เติบโตในสังคมชนชั้นครอบงำจึงมีคุณสมบัติอันเป็นทุนทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เช่น รสนิยม ภาษา กิริยา มารยาท ที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มตนส่วนผู้ที่เติบโตในสังคมผู้ใช้แรงงานจะมีรสนิยม ภาษา กิริยามารยาทอีกแบบหนึ่ง

นอกจากทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ ยังมีทุนอีกประเภทหนึ่งที่มีความสำคัญ เป็นทุนที่ทำให้ผู้ถือครองทุนประเภทนี้ไปแสวงหาความต้องการในชีวิตต่อได้ และนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนนั่นคือ ทุนทางสังคม โดยผู้วิจัยจะนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับทุนทางสังคม ดังนี้

3. ทุนทางสังคม (social capital)

ทุนทางสังคม หมายถึง เครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่สามารถสร้างมูลค่าและแปรเปลี่ยนเป็นผลประโยชน์ได้ (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลกุล, 2550: 84) จากความหมายทุนทางสังคมของ Bourdieu สามารถสรุปได้ว่า ทุนทางสังคม หมายถึง ทุนของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคมสามารถแปรเปลี่ยนไปเป็นความได้เปรียบเชิงเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งทุนทางสังคมสามารถที่จะเพิ่มหรือลดลงได้ขึ้นอยู่กับขนาดของเครือข่ายความสัมพันธ์ และทุนทางวัฒนธรรมกับทุนทางเศรษฐกิจ

ตัวอย่างที่ Bourdieu นำมาศึกษาทุนทางสังคม เช่น หน่วยสังคมแบบครอบครัว Bourdieu กล่าวถึงหน่วยครอบครัว ดังนี้ *“ครอบครัวจะสามารถอยู่รอดได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีความ*

เป็นเอกภาพและมีการสืบทอดชื่อของตระกูลครอบครัวที่สามารถสร้าง และรักษาเครือข่ายความสัมพันธ์ได้กว้างขวางเป็นครอบครัวใหญ่ได้มากเท่าไหร่ ก็จะยิ่งมีอำนาจบางอย่างในสังคมมากตามไปด้วย เนื่องจากมีทุนทางสังคมอยู่ในครอบครองจำนวนมากนั่นเอง” (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลกุล, 2550: 85)

จากมโนทัศน์เรื่องทุนของ Bourdieu ที่ผู้วิจัยนำเสนอไปข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์นี้ทำให้เกิดการตระหนักในอำนาจและความซับซ้อนของทุนจีน ซึ่งมีความแตกต่างจากการรับรู้เดิมที่มักมีความเข้าใจว่าการมีทุนทางเศรษฐกิจจะทำให้เกิดการยอมรับอัตลักษณ์จีนในสังคมได้อย่างแท้จริง แต่แท้ที่จริงแล้วภายใต้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ยังมีความซับซ้อนของทุนประเภทต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทุนในพื้นที่ครอบครัวและชุมชนจีนที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

ลำดับถัดไปเป็นการศึกษาวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องกับมโนทัศน์เรื่องทุนของ Bourdieu เพื่ออธิบายความซับซ้อนของทุนจีนที่ไปสัมพันธ์กับพื้นที่ครอบครัวและชุมชนจีน และนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยในการศึกษานวนิยายทั้ง 3 เรื่องจะแสดงให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีนในลักษณะแตกต่างกัน ประกอบด้วย ครอบครัวจีน ชุมชนจีนที่เป็นชุมชนทางชาติพันธุ์ซึ่งสัมพันธ์กับทำเลที่ตั้ง และชุมชนอั้งยี่ ซึ่งเป็นชุมชนจีนประเภทหนึ่งที่ไม่สัมพันธ์กับตำแหน่งที่ตั้ง แต่มีพลังในการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในลำดับถัดไป

4.3 *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ของเข็มพลอย: ทุนทางวัฒนธรรมในครอบครัวกับอัตลักษณ์จีนกวางตุ้ง

ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรืองถือเป็นนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งที่นำเสนอความหลากหลายของอัตลักษณ์จีนสู่สังคมไทยผ่านผลงานทั้งบันเทิงคดีและสารคดี อาทิ *จากอาสำถึงหยำฉา: ตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม* (2543) *กวางตุ้งเฮฮา* (2544) *ครัวอาสำ* (2545) *หัวใจรักเกรดรีไฟน์ (2546) รอยวสันต์* (2551) *เข้ม แรง แกร่ง รัก* (2556) เป็นต้น โดยผลงานของยุวดีทั้งสารคดีและบันเทิงคดีที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งล้วนมีการสอดแทรกจิตวิญญาณ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งเป็นชาวจีนอีกกลุ่มหนึ่งในสังคมไทย แต่มักไม่ได้รับการกล่าวถึงมากเท่ากับกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว

นัทธนัย ประสานนาม (2553) อธิบายความเป็นเนื้อเดียวกันของประวัติศาสตร์เรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทย โดยยกตัวอย่างหนังสือต่างๆ เช่น *คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร* (2526) และ*คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภารภาค 2* (2531) หนังสือทั้งสองเล่มประมวลแง่มุมต่างๆ ของชุมชนชาวจีนในประเทศไทยทั้งศิลปกรรม บุคคลสำคัญ ศัพท์สำนวน ความเชื่อ ฯลฯ

นัทธนัยกล่าวถึงหนังสือสองเล่มนี้ว่า *“จริงอยู่ที่หนังสือทั้ง 2 เล่มนี้พยายามแสดงให้เห็นว่าตระหนักในความหลากหลายของความเป็นจีน แต่ยังคงเน้นหนักที่เรื่องราวของคนจีนแต้จิ๋ว อันเป็นความเป็นจีนกระแสหลักในสังคมไทย”* (นัทธนัย ประสานนาม, 2553: 130)

จากความคิดของนัทธนัยสามารถสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์เรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนในสังคมไทย ชาวจีนแต้จิ๋วมักเป็นกลุ่มที่ถูกกล่าวถึงมากที่สุด จนกลายเป็นภาพเหมารวมว่าคนจีนทุกกลุ่มย่อมมีลักษณะเช่นเดียวกับชาวจีนแต้จิ๋วที่ต้องมีพิธีกรรม ความคิดความเชื่อ วัฒนธรรมต่างๆ เหมือนกับกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งภาพเหมารวมดังกล่าวส่งผลให้คนในสังคมไทยมักไม่ตั้งคำถามถึงความหลากหลายของความเป็นจีนในสังคมไทย ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การที่คนในสังคมไทยมิได้ตระหนักถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์จีนส่วนหนึ่งเพราะมีหลักฐานที่ปรากฏในสังคมไทย เช่น

ผลงานของนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วอย่างจิตรา ก่อนันทเกียรติ ซึ่งเป็นที่รู้จักในสังคมไทย โดยจิตราได้สร้างผลงานสารคดีและบันเทิงคดีเกี่ยวกับชาวจีนแต้จิ๋วในช่วงเวลาเดียวกับยุวดีในทศวรรษ 2530-2550 ตัวอย่างเช่น *อาปา ความรู้เรื่องจีนจากผู้เฒ่า ตึ่งหนั่งเกี้ย* ฯลฯ โดยจากความเป็นเนื้อเดียวกันของเรื่องเล่าเกี่ยวกับชาวจีนแต้จิ๋วในสังคมไทยที่ส่งผลต่อภาพเหมารวมของอัตลักษณ์ชาวจีนว่าล้วนมีลักษณะเดียวกับชาวจีนแต้จิ๋ว จึงทำให้ยุวดีในฐานะนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งนำเสนอมุมมองต่อประเด็นดังกล่าว ดังนี้

> แต่แท้จริงแล้วยังมีคนจีนที่พูดภาษาอื่นต่างๆ กันออกไปอีก และข้าพเจ้าก็นับว่าเป็นคนไทยเชื้อสายจีนคนหนึ่งเหมือนกัน แต่ไม่ใช่จีนแต้จิ๋ว จึงอดหงุดหงิดไม่ได้ทุกครั้งที่มีคนมาเรียกเราว่า “หมวย” ซึ่งคงคล้ายกับเวลาที่มีคนภาคกลางไปเรียกคนสุพรรณว่า “อีหล่า” เพียงเพราะเขาแยกไม่ออกระหว่างคนไทยสุพรรณบุรีกับคนไทยร้อยเอ็ด เนื่องจากเขาไม่เข้าใจถึงความแตกต่างของคนทั้งสองกลุ่มนี้เอง (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 11)

ความคิดของยุวดีที่รู้สึกคับข้องใจ เพราะคนในสังคมไทยไม่ตระหนักถึงความหลากหลายของความเป็นจีน และไม่รับรู้ถึงการมีอยู่ของชาวจีนกวางตุ้งมากเท่ากลุ่มจีนแต้จิ๋ว ส่งผลให้ยุวดีมีความมุ่งหมายที่จะสร้างผลงานเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้ง เพื่อให้คนในสังคมไทยตระหนักถึงความหลากหลายของความเป็นจีนมากกว่าที่ผ่านมา และเพื่อต้องการนำเสนอการมีอยู่ของชาวจีนกวางตุ้งในบริบทสังคมไทย โดยยุวดีได้กล่าวถึงเรื่องนี้ผ่านผลงานและบทสัมภาษณ์ต่างๆ มีตัวอย่าง ดังนี้ *“ในฐานะที่ข้าพเจ้าถือว่าตัวเองเป็นคนไทยเชื้อสายจีนกวางตุ้ง และพอมีความสามารถในการขีดเขียนหนังสืออยู่บ้าง จึงตั้งใจว่าจะต้องเขียนเรื่องของคนกวางตุ้งในเมืองไทยไว้สักเรื่องหนึ่ง เท่าที่สติปัญญาและความสามารถจะพึงทำได้”* (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 12)

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ถือเป็นผลงานอีกประเภทหนึ่งของยุวดีที่มีการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งผ่านโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน

กวางตุ้ง ซึ่งทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทุน ครอบครัวกับอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

นวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ตีพิมพ์ร่วมเล่มในปี พ.ศ. 2546 หลังวิกฤตการณ์เศรษฐกิจต้มยำกุ้ง 2540 โดยก่อนหน้านี้ได้ตีพิมพ์ในนิตยสาร *สกุลไทย* นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวของอาใจ๋หรือทศพร ชั้นธนวาณิชย์ชายชาวจีนกวางตุ้ง ลูกชายคนสุดท้องที่เกิดกับภรรยาคนที่สองของคุณสม ชั้นธนวาณิชย์ มหาเศรษฐีชาวจีนกวางตุ้ง เจ้าของกิจการบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ โรงงานน้ำตาล โรงแรมและกิจการอื่นๆ กับวรเทวี หญิงสาวชาวไทย ลูกชาวนาในจังหวัดนครปฐมที่มาเป็นพนักงานบริษัทพิมพ์หนังสือ

เรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์เกิดขึ้นเมื่อคุณสม บิดาของอาใจ๋เสียชีวิตลง ครอบครัวต้องการจัดทำหนังสืองานศพตามความนิยมในช่วงเวลานั้น โดยครอบครัวมอบหมายให้อาใจ๋เป็นผู้รับผิดชอบทำหนังสืองานศพร่วมกับวรเทวี ในระหว่างที่ทำหนังสืองานศพวรเทวีได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวอาใจ๋ รวมทั้งได้มีโอกาสร่วมพิธีศพตามแบบจีนกวางตุ้ง แม้ในระหว่างนั้นอาใจ๋จะคบหาดูใจกับพรรณพิไลลูกสาวนักการเมืองใหญ่ แต่พรรณพิไลไม่ยอมรับวัฒนธรรมจีนกวางตุ้งเท่ากับวรเทวี เพราะพรรณพิไลมีความต้องการแต่งงานกับอาใจ๋ และอยากพาอาใจ๋ออกไปจากครอบครัว ต่างกับวรเทวีที่เข้ากับครอบครัวอาใจ๋ได้เป็นอย่างดี

เมื่อเสร็จสิ้นงานศพและการทำหนังสืองานศพ วรเทวีได้กลับไปเรียนต่อปริญญาโทในสาขายุโรปศึกษา ส่วนอาใจ๋ได้เตรียมตัวหมั้นกับพรรณพิไล แต่เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ 2540 บริษัทเงินทุนของครอบครัวอาใจ๋ต้องปิดตัว พรรณพิไลตีตัวออกห่างจากอาใจ๋ เนื่องจากสถานะทางเศรษฐกิจครอบครัวอาใจ๋ไม่มั่นคงเท่าเดิม ส่วนวรเทวีกลับมาให้กำลังใจอาใจ๋และครอบครัวเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ หลังจากบริษัทหลักทรัพย์ของครอบครัวปิดตัว อาใจ๋ไปเป็นอาจารย์พิเศษในหลักสูตรยุโรปศึกษา และทำให้ได้พบกับวรเทวีอีกครั้ง จึงทำให้เขาเข้าใจความรู้สึกของตนเองมากขึ้นว่ามีความรู้สึกดีต่อวรเทวี และเขายังมีความต้องการกลับไปช่วยเหลือกิจการโรงงานน้ำตาลของครอบครัวร่วมกับพี่น้อง ในขณะเดียวกันวรเทวียังรู้สึกว่าตนเองไม่เหมาะสมกับอาใจ๋ จึงตีตัวออกห่างจากอาใจ๋อีกครั้ง ครอบครัวของอาใจ๋ช่วยคลี่คลายความสัมพันธ์ และไปสู่ขอวรเทวีให้กับอาใจ๋ทำให้ทั้งสองคนได้แต่งงานกันในที่สุด

นวนิยายเรื่องนี้เป็นผลงานของยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรืองในฐานะนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้ง การศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นอำนาจที่อยู่เบื้องหลังการสร้างตัวบทจากมุมมองของนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งในฐานะคนในกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ยังนำเสนอการสนทนากันระหว่างประเด็นทางชาติพันธุ์ของชาวจีนกวางตุ้งกับขนบของนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งถือเป็นลักษณะสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ จากลักษณะดังที่กล่าวมานี้นำไปสู่ความต้องการที่จะทำความเข้าใจการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งต่อไป

ในลำดับถัดไปจะเป็นการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องนี้ เพื่อให้เข้าถึงกระบวนการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งผ่านพิธีกรรม ประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง[12] อาชีพตามชาติพันธุ์ และภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งผ่านความซับซ้อนของทุนจีนประเภทต่างๆ ที่นอกเหนือจากทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรมเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม

4.3.1 พิธีกรรมกับประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง

หัวใจรักเกรดรีไฟน์ เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่แสดงลักษณะสำคัญของวรรณกรรมกลุ่มนี้อย่างครบถ้วน คือ มีการสนทนากันระหว่างขนบของนวนิยายโรมานซ์ 8 ประการตามแนวคิดของ Regis (2003) กับประเด็นทางชาติพันธุ์ชาวจีนกวางตุ้ง โดยมีตัวอย่างขนบนวนิยายโรมานซ์ประการแรก คือ การวาดภาพสังคม นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความเป็นอยู่ในครอบครัวใหญ่แบบกงสีจีนกวางตุ้งตั้งแต่ตอนต้นเรื่องที่บิดาของตัวละครเอกชายชาวจีนเสียชีวิต ซึ่งความเป็นอยู่ในครอบครัวส่งผลต่ออัตลักษณ์จีนกวางตุ้งของตัวละครเอกรวมทั้งส่งผลต่อการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้ง ดังตัวอย่าง

> ปรกติบ้านผมก็ยุ่งเหยิงด้วยงานราษฎร์ งานหลวงทุกวันอยู่แล้ว เพราะคนในตระกูลเราเบ็ดเสร็จผมว่าเกือบร้อยนะ! คุณคงไม่เชื่อซีครับ แต่ผมยืนยันว่าไม่ได้พูดกันเล่นๆ ท่านประธานมีภรรยาสองคนครับ คือ คุณแม่ใหญ่กับคุณแม่ผม และอื่นๆ มากที่ไม่เป็นทางการ คือไม่ได้เอาเข้าบ้านมาอยู่รวมกับครอบครัว ดีแต่ว่าคุณนายแสงเพชร คุณแม่ผมเธอมีลูกคนเดียวคือผม (เข็มพลอย, 2546: 7-8)

บทตัดตอนข้างต้นนำเสนอความเป็นอยู่แบบกงสีชาวจีนกวางตุ้งของครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ประกอบไปด้วยสมาชิก 3 รุ่น คือ รุ่นที่ 1 รุ่นบิดาตัวละครเอกชายที่อพยพมาจากประเทศจีน รุ่นที่ 2 รุ่นตัวละครเอกชาย และรุ่นที่3 รุ่นหลาน จากความเป็นอยู่ในระบบกงสีแสดงให้เห็นอำนาจกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งที่เกิดจากการสะสมทุนจากการทำธุรกิจในกิจการต่างๆ เช่น โรงแรม โรงงานน้ำตาล บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์และธุรกิจอื่นๆ ทั้งนี้จากความมั่นคงที่เกิดจากทุนเศรษฐกิจในฐานะครอบครัวนายทุนจีนกวางตุ้งส่งผลให้สามารถนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับทุนทางสัญลักษณ์ได้ ซึ่งถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการยืนยันอัตลักษณ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยมีตัวอย่างสมาชิกในรุ่นต่างๆ ของกงสี ดังนี้

---

[12] ประวัติศาสตร์ครอบครัว (family history) หมายถึง ประวัติครอบครัวและความสัมพันธ์ของสมาชิกในรุ่นต่างๆ ของครอบครัวที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน รวมทั้งมีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ของครอบครัว อาทิ ประวัติศาสตร์ครอบครัวจีนกวางตุ้งมีการนำเสนออาชีพตามชาติพันธุ์ของครอบครัวที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ รวมทั้งนำเสนอพัฒนาการของการประกอบธุรกิจของครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง เป็นต้น.

> เวลาคุยกันบ้านผมจะแบ่งก๊กตามอายุ พวกแรกคือรุ่นโบราณอันได้แก่พี่รุ่นห้าคนแรกที่ทันได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขสร้าง “ชั้นธนวาณิชย์” ขึ้นมาพร้อมกับท่านประธาน คนกลุ่มนี้จะหัวโบราณ แต่ก็ดีในแง่ที่รักความมั่นคง ไม่ค่อยฟุ่มเฟือย และติดดิน พวกที่สองคือลูกของพ่อรุ่นหลังๆ ซึ่งเกิดมาตอนเรารวยแล้วเลยมีโอกาสเป็นนักเรียนนอกและเป็นคนทันสมัยขึ้นมาหน่อย แต่พวกนี้เขาไม่ค่อยถูกกับผมเท่าไร แม้จะสังกัดในรุ่นเดียวกันก็ตาม ไม่เหมือนพวกพี่โตๆ ที่เขาเมตตาผมมากกว่า พวกที่สามเป็นกลุ่มหลานของผม คือบรรดาลูกๆ และเขยกับสะใภ้ของพี่ผมทั้งหลาย พวกนี้เป็นนักเรียนนอกกันทุกคน และเป็นตัวแสบที่มาคอยหากินสมบัติของตระกูลเรานั่นเอง (เข็มพลอย, 2546: 43-44)

บทตัดตอนข้างต้นเป็นการบรรยายถึงสมาชิกรุ่นลูกและรุ่นหลานของครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ ซึ่งรุ่นลูกกลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ช่วยก่อร่างสร้างตัวมาพร้อมกับบิดาจนมีฐานะมั่นคง ส่งผลให้รุ่นลูกที่เกิดในภายหลังและรุ่นหลานมีโอกาสศึกษาทั้งในและต่างประเทศ กลายเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จักในสังคมไทย แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคมที่ไปสัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ จากความซับซ้อนของทุนจีนที่สัมพันธ์กับครอบครัว จึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวนี้มีอำนาจและเป็นที่รู้จักในสังคม เพราะสมาชิกในครอบครัวยังคงนิยามอัตลักษณ์ตนเองที่สัมพันธ์กับตระกูลผ่านนามสกุล “ชั้นธนวาณิชย์”

สำหรับประเด็นผู้เล่าเรื่องนับว่าเป็นอีกประเด็นที่มีความน่าสนใจ โดย *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* สร้างตัวละครเอกชายชาวจีนให้เป็นผู้เล่าเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า นวนิยายเรื่องนี้ถือเป็นนวนิยายเรื่องแรกที่ยุวดีนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งผ่านบันเทิงคดี ในตอนท้ายเรื่องจะเห็นว่าตัวละครเอกชายกลับมาสานต่อธุรกิจโรงงานน้ำตาลของครอบครัวร่วมกับพี่น้อง ได้แต่งงานกับตัวละครเอกหญิงอย่างวรเทวี และอยู่ร่วมกันในครอบครัวใหญ่แบบกงสีเช่นเดิม ถือเป็นการนำเสนอการกลับสู่รากเหง้าตระกูลจีนกวางตุ้ง

จากผู้เล่าเรื่องที่เป็นชายชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งเป็นตัวละครเอกแสดงการให้ความสำคัญกับอำนาจชายเป็นใหญ่ที่ฝังรากลึกอยู่คู่กับความเป็นจีน ทั้งนี้นวนิยายเรื่องนี้ยังนำเสนอความคาดหวังในการสืบทอดสายตระกูลของผู้ชายชาวจีนกวางตุ้งไปพร้อมกับพัฒนาการความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ Bourdieu นำเสนอในประเด็นนี้ไว้ว่า *“ครอบครัวจะสามารถอยู่รอดได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกในครอบครัวมีความเป็นเอกภาพและมีการสืบทอดชื่อตระกูลครอบครัวที่สามารถสร้างและรักษาเครือข่ายความสัมพันธ์ได้กว้างขวางเป็นครอบครัวใหญ่ได้มากเท่าไหร่ ก็จะยิ่งมีอำนาจบางอย่างในสังคมมากตามไปด้วย เนื่องจากมีทุนทางสังคมอยู่ในครอบครองจำนวนมากนั่นเอง”* (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2550: 85)

นอกจากความมั่นคงจากการรวมกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง และการสืบทอดตระกูลที่ให้ความสำคัญกับอำนาจชายเป็นใหญ่ นวนิยายเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่กระทำ

การผ่านพิธีกรรมและประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง[13] *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* นำเสนอพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตที่สำคัญ และแสดงถึงสำนึกการรวมกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งกับความซับซ้อนของทุนจีน คือ พิธีศพชาวจีนกวางตุ้ง โดยในเรื่องนี้เป็นพิธีศพของกลุ่มนายทุนจีนที่มีฐานะมั่นคงประกอบไปด้วยพิธีย่อย คือ พิธีกงเต๊กและสวดเจ็ดเจ็ด

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าพิธีศพของบิดา ซึ่งเป็นผู้นำครอบครัวตระกูลชั้นธนวาณิชย์นอกจากจะแสดงถึงความซับซ้อนของทุนประเภทต่างๆ ที่สัมพันธ์กับพื้นที่พิธีกรรม และส่งผลต่อการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนแล้ว พิธีศพบิดาตัวละครเอกชายชาวจีนกวางตุ้งยังส่งผลต่อพัฒนาการความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์อีกด้วย เนื่องจากปรากฏอยู่ในขนบนวนิยายโรมานซ์ตั้งแต่การพบ (meeting) การพบกันครั้งแรกระหว่างตัวละครเอกชายชาวจีนกับตัวละครเอกหญิงไทยเนื่องจากพิธีศพบิดาของตัวละครเอกชายทำให้ตัวละครเอกหญิงได้มีโอกาสเข้ามาในครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ และได้เรียนรู้วัฒนธรรมชาวจีนกวางตุ้งผ่านการร่วมพิธีและจัดทำหนังสืองานศพ

พิธีศพในนวนิยายเรื่องนี้ปรากฏในขนบนวนิยายโรมานซ์ทำให้ตัวละครเอกชาย-หญิงได้มาพบและพัฒนาความสัมพันธ์ ทั้งยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งเป็นครอบครัวใหญ่แบบกงสีชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งมีนัยถึงการกลับเข้าสู่รากเหง้ากลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีนกวางตุ้ง และแสดงให้เห็นคุณธรรมกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งที่สำคัญ คือ ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษทั้งตอนมีชีวิตและตอนเสียชีวิต โดยมีตัวอย่าง ดังนี้

> เมื่อครบงานสวดเจ็ดวันและพิธีกงเต๊กที่วัดตามธรรมเนียมนิยมแล้ว พวกเราเคลื่อนศพท่านประธานกลับไปไว้ที่บ้านใหญ่หลังที่ท่านเคยอยู่ตอนยังมีชีวิต จากนั้นมีการเชิญพระจีนมาสวดทุกเจ็ดวันจนครบเจ็ดสัปดาห์ตามธรรมเนียมกวางตุ้ง เขาเรียกว่าสวด “เจ็ดเจ็ด” เท่ากับมีการตั้งศพไว้อีก 49 วันก่อนจะเคลื่อนไปฝังที่สุสาน (เข็มพลอย, 2546: 36)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงขั้นตอนพิธีศพตามแบบจีนกวางตุ้ง ซึ่งหลังจากสวดที่วัดครบตามจำนวนวันจะมีการทำพิธีกงเต๊ก ก่อนที่จะนำศพกลับมายังบ้านที่ผู้เสียชีวิตเคยอยู่เพื่อทำพิธีสวดเจ็ดเจ็ด ขั้นตอนการทำพิธีศพชาวจีนกวางตุ้งเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ นอกจากนี้สิ่งสำคัญก็คือพิธีศพทำให้เกิดการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัวผ่านฉากพื้นที่บ้านที่ทำหน้าที่ทั้งเป็นฉากสถานที่ (setting) และเป็นพื้นที่ทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง เพื่อให้สมาชิกครอบครัวทุกรุ่นได้กลับ

---

[13] ประวัติศาสตร์ครอบครัวในนวนิยายเรื่องนี้ถูกเล่าซ้อนไปกับประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างตัวของบิดาผ่านการทำหนังสืองานศพ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ผู้เขียนอย่างยุวดียังคงสร้างให้ประวัติศาสตร์ครอบครัวและประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างตัวของบรรพบุรุษเป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์จีนกวางตุ้งในบริบทสังคมไทย ซึ่งไปซ้อนทับในโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักระหว่าง ชาติพันธุ์.

เข้าสู่รากเหง้าจีนกวางตุ้งของตนเอง ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่ง จากลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมเปิดพื้นที่ให้มีการกระทำของทุนทางวัฒนธรรมผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน รวมทั้งทำให้เกิดสำนึกในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์จีนกวางตุ้งผ่านการรวมกลุ่มในงานศพของบิดา ดังตัวอย่าง

> เมื่อโตขึ้นและเป็นผู้ใหญ่แล้ว ผมจึงรู้สึกว่าพวกเรา “ชั้นธนวาณิชย์” สามารถเข้ากันได้ดีกว่าเมื่อตอนเป็นเด็ก เราเข้าใจว่าเรื่องบ้านเล็กบ้านใหญ่ของคุณพ่อนั้นมันเรื่องนมนานกาเลมาแล้ว เราคุยกันอย่างคนที่เป็นผู้ใหญ่มากกว่าจะคิดแบบเด็กๆ ส่วนเรื่องกระทบกระทั่งกันนั้นก็มีบ้างตามประสาครอบครัวใหญ่และคนหมู่มาก แต่ก็ไม่ใช่เหตุที่จะทำให้เราแตกกัน อย่างมากก็เถียงกันโฉงเฉงไปพักหนึ่งอย่างที่คุณแป๊วเธอบอกว่า “เจ๊กทะเลาะกัน” (เข็มพลอย, 2546: 91)

พิธีศพของบิดาทำให้ตัวละครเอกไทย-จีนได้มาพบและพัฒนาความสัมพันธ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์ควบคู่กับการสนทนากับประเด็นทางชาติพันธุ์ของชาวจีนกวางตุ้งระหว่างทำพิธี และพิธีศพยังทำให้เกิดสำนึกในอัตลักษณ์ชาวจีนกวางตุ้งจากการรวมกลุ่มสมาชิกครอบครัวด้วย นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมยังแสดงถึงการเป็นครอบครัวจีนที่มีความมั่นคงจากการมีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางสัญลักษณ์ เห็นได้จากการจัดพิธีศพที่มีบุคคลสำคัญในสังคมมาเข้าร่วมแสดงให้เห็นถึงการมีทุนทางสังคมอันเนื่องมาจากการมีทุนทางเศรษฐกิจ ดังนี้

> สำหรับพวกรุ่นเล็กคือลูกคนท้ายๆ ของท่านประธาน เขาเกทับกันด้วย “แขก” ที่ให้เกียรติมาในงาน พี่น้องคนไหนมีแขกดังๆ มีหน้ามีตาในวงสังคมให้ “เกียรติ” มางานศพ ก็จะได้หน้าไป บางคนมีเพื่อนเป็นท่านผู้หญิงและคุณหญิงมานั่งกันเต็มสามแถว บางคนมีรัฐมนตรีมาเกือบครบคณะ คุณนายแสงเพชรคุณแม่ผมนี่แหละสนุกกับรายการนี้มาก แขกของท่านก็นายกสมาคมตั้งหลายแห่ง (เข็มพลอย, 2546: 33)

บทตัดตอนข้างต้นนำเสนอความซับซ้อนของทุนจีน ซึ่งเป็นที่รับรู้ในบริบทสังคมไทยว่าชาวจีนที่เป็นกลุ่มนายทุนมักมีอำนาจจากการมีทุนทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่องนี้ร่วมกับมโนทัศน์เรื่องทุนของ Bourdieu พบว่า นวนิยายเรื่องนี้เปิดพื้นที่ให้กับการกระทำของทุนประเภทต่างๆ ที่นอกเหนือจากทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลกับการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ตัวบทข้างต้นแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งกับเครือข่ายสังคมไทย ถือเป็นทุนทางสังคมหนึ่งที่กลุ่มชาวจีนต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ทั้งนี้การมีทุนทางสังคมของครอบครัวนี้ได้ไปสัมพันธ์กับกับทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ รวมถึงจากการศึกษาสมาชิกในรุ่นที่สองและรุ่นที่สามล้วนมีการศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของทุนทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อทุนทางวัฒนธรรมและ

ทุนทางสัญลักษณ์ซึ่งล้วนเป็นอำนาจของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนทั้งสิ้น

ในที่นี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่ารสนิยม[14] เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีน ชาติพันธุ์และชนชั้น โดยรสนิยมที่ดีมีส่วนสำคัญมาจากการถูกปลูกฝังจากระบบการศึกษา การอบรมสั่งสอนและขัดเกลาจากครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวอย่างอาใจ๋ตัวละครเอกชายชาวจีนกวางตุ้งไปมีปฏิสัมพันธ์กับวรเทวีตัวละครเอกหญิงชาวไทยพบว่า อาใจ๋ได้นำรสนิยมที่เกิดจากการศึกษาอบรมและขัดเกลาจากครอบครัวของตนเองไปขัดเกลาตัววรเทวีในช่วงแรก

การมีทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนในครอบครัวแสดงถึงอำนาจในมือที่จะนำเสนอวัฒนธรรมกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งผ่านการประกอบพิธีกรรมของหัวหน้าครอบครัว ซึ่งทำให้เกิดการให้คุณค่ากับวัฒนธรรมชาวจีนกวางตุ้ง และนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ผ่านพิธีกรรมได้ ดังตัวอย่าง *“งานสวดศพท่านประธานนั้นสะดวกสบาย หรูหรา ศาลาวัดสะอาดน่านั่ง เครื่องดื่มและของว่างบริการโดยโรงแรมของเรา แถมมีพนักงานแต่งเครื่องแบบโก้หรูคอยเดินบริการไม่ขาด จะติดอยู่นิดเดียวก็ตรงอากาศร้อนอบอ้าวไปหน่อย”* (เข็มพลอย, 2546: 31-32)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงสถานะกลุ่มนายทุนจีนของครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ที่มีทุนทางเศรษฐกิจและสามารถมีปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมผ่านการจัดพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ แสดงให้เห็นถึงการมีทุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ ทุนด้านต่างๆ นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน นอกจากนี้การยกตัวอย่างฉากพิธีศพของหัวหน้าครอบครัว ถือเป็นการนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งผ่านฉาก ซึ่งอยู่ในองค์ประกอบของนวนิยายโรมานซ์

ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวจีนกวางตุ้งที่เป็นกลุ่มนายทุน จึงจัดตกแต่งพิธีอย่างเรียบร้อยสะดวกสบาย แสดงถึงฐานะความมั่นคงของครอบครัว รวมถึงการเป็นครอบครัวที่ยังคงรายละเอียดการจัดพิธีศพแบบกวางตุ้งไว้อย่างครบถ้วน การคงพิธีไว้อย่างครบถ้วนเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่แสดงถึงความมั่นคงของฐานะครอบครัว และจากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อทำพิธีที่วัดเรียบร้อยจะมีการเชิญร่างผู้เสียชีวิตกลับไปทำพิธีสวดเจ็ดเจ็ดที่บ้าน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการทำพิธีที่บ้านแสดงถึงการให้ความสำคัญกับบ้านและครอบครัวของคนจีนกวางตุ้ง ซึ่งถือเป็นการกลับเข้าสู่

---

[14] คำว่า “รสนิยม” จึงมีความหมายสองนัย คือ การแสดงออกถึงความสามารถในการจำแนกความแตกต่างและการเห็นคุณค่า (Bourdieu, 1989: 466)” ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลในการแสดงออกในทุกพื้นที่ ทั้งการแสดงออกในทางวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยนเชิงสัญลักษณ์ เช่น เสื้อผ้า กีฬา อาหาร ดนตรี วรรณกรรม และศิลปะ ฯลฯ ” (สุภางค์ จันทวานิช และรุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2549: 262).

รากเหง้าผ่านการทำพิธีผ่านฉากในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ และถือเป็นการปลูกฝังความสำคัญของครอบครัวผ่านพิธีกรรม

ความมั่นคงของครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ในเรื่องนี้สอดคล้องกับความสัมพันธ์ของคนจีนในบริบทสังคมไทยช่วงทศวรรษ 2530 เพ็ญนภา หมอนสอาด (2550) กล่าวถึงบริบทสังคมไทยกับภาพลักษณ์ชาวจีนในทศวรรษ 2530 ไว้ว่า สภาพสังคมในทศวรรษ 2530 สังคมไทยยอมรับและเปิดกว้างให้ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมากขึ้น *"จากบริบทและสภาพสังคมของไทยในช่วง พ.ศ. 2512-2533 นั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ภาพลักษณ์ของคนจีนเปลี่ยนไป มีลักษณะที่ดีและได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยมากขึ้น ทั้งในฐานะของกลุ่มนายทุนนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจ และชนชั้นกลางที่เป็นส่วนใหญ่ในประเทศ"* (เพ็ญนภา หมอนสอาด, 2550: 110)

อัตลักษณ์ชาวจีนในครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ที่เป็นกลุ่มนายทุนจีนส่งผลให้เมื่อตัวละครเอกหญิงอย่างวรเทวีมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวนี้ด้วยสถานะพนักงานผู้รับผิดชอบการทำหนังสืองานศพจึงทำให้เธอรู้สึกว่าตนเองมีความแตกต่าง และไม่มีทุนทางเศรษฐกิจรวมถึงทุนทางวัฒนธรรมเท่าครอบครัวชั้นธนวาณิชย์ ดังตัวอย่างมุมมองของอาใจ๋ที่มีต่อวรเทวี *"เธออุตส่าห์มางานศพด้วยและนั่งเงียบๆ อยู่คนเดียว คงเพราะไม่ได้เป็นแขกสำคัญ เลยไม่มีใครมานั่งคุยกับเธอ คนบ้านผมก็อย่างนี้แหละครับ แม้ว่าเราไม่หยิ่งที่รวย แต่เราก็มีสังคมของเราจนคนอื่นคิดว่าเราหยิ่ง"* (เข็มพลอย, 2546: 33)

วรเทวีมีโอกาสเข้ามาทำความรู้จักและได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งส่งผลให้เธอสามารถปรับตัวเข้ากับครอบครัวตัวละครเอกชายได้เป็นอย่างดี เธอนิยามอัตลักษณ์ตนเองว่าเป็นลูกชาวนา จังหวัดนครปฐม ซึ่งเมื่อวรเทวีเปิดโอกาสให้ตัวละครเอกชายอย่างอาใจ๋ได้รู้จักความเป็นอยู่ในครอบครัวของเธอ สถานะความเป็นนายทุนของอาใจ๋ที่มีทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์และทุนทางสังคมจึงมีมุมมองต่อครอบครัววรเทวีว่ามีความแตกต่างกับครอบครัวของตนมาก ความต่างชนชั้นที่หมายรวมถึงความต่างทางวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญต่อความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกไทย-จีน *"คุณนายแสงเพชรคงถอนคำพูดเมื่อเช้าแน่ๆ ถ้าเห็นสภาพบ้านของเด็กคนนั้น เจ้าน้ำตาลเกรดรีไฟน์ที่คิดไว้เมื่อคืน ตอนนี้กลายเป็นแค่น้ำตาลแดงเม็ดหยาบเสียแล้ว"* (เข็มพลอย, 2546: 76)

ความคิดของอาใจ๋ข้างต้นแสดงถึงมุมมองของกลุ่มนายทุนจีนที่มีฐานะมั่นคงจากทุนทางเศรษฐกิจ และมีทุนทางวัฒนธรรมที่ดีผ่านการศึกษา การที่เขาเรียนจบจากประเทศอังกฤษย่อมหมายถึงได้รับการศึกษาและขัดเกลาจากสังคมตะวันตก ดังนั้นเมื่อรสนิยมสามารถถูกถ่ายทอดได้จากการศึกษาและการขัดเกลาบุคคล เขาจึงนำเอารสนิยมที่ตนให้คุณค่ามาเปรียบเทียบกับรสนิยมและความเป็นอยู่ที่ต่างกันของวรเทวี

สถานะของวรเทวีที่ไม่มีทุนทางเศรษฐกิจเทียบเท่ากับตระกูลชั้นธนวาณิชย์ รวมถึงเป็นลูกสาวของชาวนาในจังหวัดนครปฐมที่มีทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคมไม่เท่ากัน ทำให้เธอตัดสินใจไปเรียนต่อปริญญาโท ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การเรียนในระดับปริญญาโททำให้วรเทวีมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์เพื่อไปแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคมได้ในอนาคต ส่วนในประเด็นการรับวัฒนธรรมและความเป็นจีนกวางตุ้งของวรเทวี ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าส่วนหนึ่งอาจเนื่องมาจากวรเทวีปราศจากทุนทางเศรษฐกิจ และมีทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคมไม่เท่าครอบครัวตัวละครเอกชายชาวจีน จึงทำให้เธอปรับตัวเข้าหาครอบครัวตัวละครเอกชายชาวจีนได้ดีกว่าพรรณพิไลที่เป็นคนรักเก่าของตัวละครเอกชายชาวจีนที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย ในภายหลังเมื่อวรเทวีและอาใจ๋พัฒนาความสัมพันธ์ไปสู่การสมรักสมรสแสดงให้เห็นความหมายของชื่อเรื่องที่ว่า “หัวใจรักเกรดรีไฟน์” โดยในที่นี้ น้ำตาลเกรดรีไฟน์ หมายถึงน้ำตาลที่มีเกรดหรือคุณค่าดีที่สุด และวรเทวีก็เปรียบเสมือนน้ำตาลที่เมื่อถูกรีไฟน์ในโรงงานน้ำตาลของครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งผ่านความสัมพันธ์จะกลายเป็นน้ำตาลที่ถูกกลุ่มนายทุนจีนกวางตุ้งให้คุณค่าแบบใหม่

การศึกษาในส่วนนี้แสดงให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่ถูกนำเสนอผ่านพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต โดยตระกูลชั้นธนวาณิชย์ในเรื่องนี้เป็นตระกูลที่มีทุนทางเศรษฐกิจอยู่ในมือ เป็นกลุ่มนายทุนจีนที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักในสังคม จึงสามารถที่จะยืนยันอัตลักษณ์ตนเองผ่านพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตชาวจีนกวางตุ้งได้ การร่วมพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวจีนกวางตุ้งยังแสดงให้เห็นถึงการกลับเข้าหารากเหง้า และยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งของลูกหลานในตระกูล รวมทั้งพิธีกรรมของกลุ่มนายทุนจีนยังมีอำนาจในการแสวงหาทุนทางสังคมกับเครือข่ายต่างๆ ในสังคมไทยเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ดังนั้นเมื่อวรเทวีเป็นหญิงชาวไทยที่นิยามตนเองว่าเป็นลูกชาวนาในจังหวัดนครปฐมมีปฏิสัมพันธ์กับตัวละครเอกชายชาวจีนและคนในตระกูลนี้ จึงทำให้เธอต้องการไปศึกษาต่อในระดับปริญญาโท เพื่อให้มีความรู้และมีทุนทางวัฒนธรรมเพื่อแสงหาทุนทางเศรษฐกิจต่อไป

นอกจากพื้นที่พิธีศพของชาวจีนกวางตุ้ง ที่แสดงความสำคัญของพื้นที่พิธีกรรมซึ่งเป็นพื้นที่แสดงความสัมพันธ์ของทุนประเภทต่างๆ และส่งผลต่อการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน จากการศึกษาพิธีศพของชาวจีนกวางตุ้งยังแสดงให้เห็นความทับซ้อนในความหมายพื้นที่จากการทำหนังสืออนุสรณ์งานศพของครอบครัวจีนกวางตุ้ง กับการนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งตัวละครเอกหญิงเป็นผู้มารับผิดชอบกระบวนการทำหนังสืออนุสรณ์งานศพ จึงทำให้เธอได้เข้าไปเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ของครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง ดังนี้

> ดิฉันจะมาเป็นผู้หารายละเอียดเกี่ยวกับคุณสมและครอบครัวของท่านเพื่อเขียนลงในหนังสืองานศพ ในขั้นต้นนี้ดิฉันอยากให้คุณทศพรเก็บภาพถ่ายวันงานศพไว้ให้มากที่สุดนะ

> คะ รูปแขกเหรื่อที่สำคัญ รูปหมู่ญาติมิตร และพวงหรีดที่คุณคิดว่าเหมาะสมควรเอาลงพิมพ์ในหนังสือด้วย เป็นการเก็บบรรยากาศวันงานศพ ส่วนอีกด้านหนึ่งช่วยจัดหาภาพถ่ายของคุณพ่อมาให้มากที่สุด ตั้งแต่สมัยหนุ่มๆ หรือถ้าได้ไกลไปจนถึงสมัยเด็กๆ ยิ่งดี แล้วเราจะได้มาคุยกันอาจเขียนโดยเอารูปเป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องก็ได้ เพราะเวลาเห็นภาพถ่ายเก่าๆ คนเรามักจะจำเรื่องราวตอนนั้นได้ดี (เข็มพลอย, 2546: 23-24)

ตัวละครเอกหญิงเข้ามารับผิดชอบการทำหนังสืองานศพร่วมกับตัวละครเอกชาย จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้มาเรียนรู้พิธีศพชาวจีนกวางตุ้ง และเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ภายในครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งของตัวละครเอกชาย การได้เรียนรู้เรื่องราวครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งในระหว่างที่ครอบครัวต้องประกอบพิธีศพเป็นไปตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ คือ ความดึงดูดใจ เพราะในขณะเดียวกันเมื่อตัวละครเอกหญิงได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องราวของครอบครัวจีนกวางตุ้งทำให้ตัวละครเอกชายได้รู้จักตัวละครเอกหญิงมากขึ้นว่าเธอมีความแตกต่างจากผู้หญิงทั่วไป เช่น เธอให้ความสนใจกับวัฒนธรรมชาวจีนกวางตุ้งและการทำธุรกิจแบบชาวจีนกวางตุ้ง โดยเฉพาะการทำโรงงานน้ำตาล ดังตัวอย่าง *“เรื่องน้ำตาลกับอ้อยนี่เป็นเรื่องการเมืองจริงไหมคะ เพราะดิฉันเห็นมีเรื่องตามหน้าหนังสือพิมพ์อยู่บ่อยๆ”* (เข็มพลอย, 2546: 63)

การทำหนังสืองานศพแสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความหมายพื้นที่หนังสืองานศพภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ โดยการนำประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งมานำเสนอในเรื่องราวโรมานซ์ ถือเป็นการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนในบริบทสังคมไทย ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งถือเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักของกลุ่มชาวจีนอพยพที่มีการนำเสนอมาอย่างต่อเนื่องจนเป็นภาพเหมารวมทั้งในบันเทิงคดีและสารคดี

การศึกษา *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า ผู้เขียนนวนิยายอย่างยุวดีในฐานะนักเขียนหญิงชาวจีนกวางตุ้งได้นำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งผ่านการทำหนังสืองานศพในโครงเรื่องรองภายใต้โครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งความน่าสนใจ คือ นวนิยายเรื่องนี้สร้างให้ตัวละครเอกหญิงชาวไทยอย่างวรเทวีเป็นผู้รับผิดชอบทำหนังสืองานศพของผู้นำครอบครัว ซึ่งการเข้ามารับผิดชอบทำหนังสือของวรเทวี นอกจากจะทำให้เธอได้เรียนรู้เรื่องราวของครอบครัว สิ่งสำคัญคือทำให้เธอได้พัฒนาความรักและความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับอาใจ๋ตัวละครเอกชายชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งเป็นไปตามโครงเรื่องหลักของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยประเด็นทางชาติพันธุ์จีนกวางตุ้งจะสอดแทรกอยู่ในขนบนวนิยายโรมานซ์ในหัวข้อต่างๆ

การนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แสดงถึงอำนาจของนักเขียนหญิงชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์กับการนำเสนอประวัติศาสตร์

ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งเพื่อต่อรองอำนาจกับประวัติศาสตร์ชายชาวจีนแต้จิ๋วกระแสหลัก และต่อรองอำนาจภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีน โดยนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* นำเสนอประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างตัวของชายชาวจีนกวางตุ้ง ดังนี้

> เด็กหนุ่มอายุเพียง 13 ปี มาถึงเมืองไทยแบบไม่มีอะไรเลยนอกจากใจ พ่อรับงานทุกอย่างที่ผ่านเข้ามาและไปลงเอยที่โรงกลึงอันเป็นอาชีพตามเชื้อสาย จากความชำนาญในงานเครื่องจักรเครื่องกล ทำให้พ่อชอบเล่นกับเครื่อง ดังนั้นเมื่อระดมเงินทุนได้ก้อนหนึ่ง พ่อจึงเปิดโรงงานน้ำตาลขึ้นมา และเป็นทั้งเจ้าของและช่างประจำโรงงาน ตรงนี้เองคือความได้เปรียบของพ่อ เพราะพ่อซ่อมทุกอย่างที่ขวางหน้า โรงงานของพ่อจึงทำงานได้ไม่มีวันหยุด ไม่ต้องรออะไหล่จากเมืองนอก (เข็มพลอย, 2546: 79)

บทตัดตอนข้างต้นเสนอประวัติบิดาตัวละครเอกชายชาวจีนที่เป็นชาวจีนอพยพมาในประเทศไทย และมีความมุมานะจนสามารถสร้างฐานะให้มีความมั่นคง รวมทั้งแสดงให้เห็นความรู้ความสามารถของบิดาที่มีเทียบเท่าลูกๆ ที่จบจากต่างประเทศ จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าแม้ *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* เป็นนวนิยายโรมานซ์ที่เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีน แต่ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้ คือ การนำประวัติศาสตร์ครอบครัวและการก่อร่างสร้างตัวของชายชาวจีนกวางตุ้งมานำเสนอ โดยให้ตัวละครเอกชายชาวจีนและตัวละครเอกหญิงชาวไทยเป็นผู้รวบรวม ซึ่งถือเป็นการหล่อหลอมอัตลักษณ์ไทย-จีนของตระกูลผ่านการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรม ดังตัวอย่าง การทำหนังสืองานศพเพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวควบคู่กับประวัติบิดา *“มีการตกลงกันไว้แต่แรกแล้วว่าหนังสือจะแบ่งเป็นสี่ส่วน ส่วนแรกคือภาพถ่ายวันงานสวดศพ ส่วนที่2 เป็นประวัติท่านประธานที่ข้ามน้ำข้ามทะเลมาจากเมืองจีน ส่วนที่3 เป็นประวัติโรงงานน้ำตาลของครอบครัวเราที่ท่านค่อยๆ สร้างขึ้นมากับมือ และส่วนสุดท้ายเป็นความรู้เกี่ยวกับการผลิตน้ำตาล”* (เข็มพลอย, 2546: 61)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง ประวัติท่านประธาน ซึ่งเป็นผู้นำของครอบครัว และเรียนรู้ประวัติโรงงาน ถือเป็นการหล่อหลอมอัตลักษณ์ตัวละครเอกและลูกหลานทุกคนกลับสู่รากเหง้าความเป็นจีนกวางตุ้งอีกทางหนึ่ง เพราะท้ายที่สุดตัวละครเอกชายมีความต้องการที่จะกลับไปช่วยคุมโรงงานน้ำตาล รวมทั้งต้องการแต่งงานกับผู้หญิงที่ยอมรับวัฒนธรรมจีนกวางตุ้งได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้การทำหนังสืองานศพยังแสดงให้เห็นสำนึกในการรวมกลุ่มของชาวจีนกวางตุ้งเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการสืบสาวรากเหง้าตัวละครเอกชาย *“อาไช เขียนแฟมิลีทรี*[15]*ให้คุณวอ*

[15] Family tree ในภาษาไทยเรียกว่า พงศาวลี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) โดยพงศาวลี หมายถึง แผนภาพที่แสดงลำดับเครือญาติ หรือแผนภูมิต้นไม้ครอบครัวลำดับวงศ์ตระกูล ซึ่งจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่มีการ

ด้วยนะ” “โอ้โฮ นั่นงานช้างเลยเชียว ไม่รู้จะทำอย่างไร และไม่ทำก็ไม่ได้ เพราะเป็นคำสั่งที่พี่สมหญิงจอมแจกงาน ผมจึงหันไปพึ่งคุณวรเทวีซีครับ แต่ทำแบบมีเทคนิค คือ วันที่ผมนัดแกมารับกิ่งก้านสาขาของสาแหรกตระกูลเรานั้น ผมนัดเอาวันที่มีการสวดเจ็ดเจ็ด พอเจอหน้าผมรีบเอาแผนภูมิคร่าวๆ ส่งให้ทันที” (เข็มพลอย, 2546: 49)

การเขียนแผนผังแสดงความสัมพันธ์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งในนวนิยายเรื่องนี้ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า นักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งอย่างยุวดียังคงให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งเพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งผ่านเรื่องเล่าประเภทบันเทิงคดีอย่างนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้ถือเป็นบันเทิงคดีเรื่องแรกของยุวดีที่เขียนขึ้นภายหลังสารคดีเล่มแรกในปี 2543 จึงทำให้ผู้เขียนเลือกที่จะนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งที่ดูไม่เคร่งเครียดมากเกินไปนักผ่านโครงเรื่องรอง ซึ่งแสดงให้เห็นความทับซ้อนของความหมายพื้นที่แต่ยังให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง เพื่อให้เห็นถึงความหลากหลายของความเป็นจีนในบริบทสังคมไทย ซึ่งในภายหลังมีการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของผู้หญิงชาวจีนกวางตุ้งในนวนิยายเรื่อง*รอยวสันต์* (2551) ต่อไป

อนรรฆ พิทักษ์ธานิน (2550) เขียนบทความเรื่อง *หนังสืออนุสรณ์งานศพ: พื้นที่แห่งความทรงจำ (ที่ถูกเลือก)* อนรรฆกล่าวถึงหนังสืออนุสรณ์งานศพว่าเพิ่งได้รับความนิยมเมื่อไม่ถึง 100 ปี เริ่มตีพิมพ์ในกลุ่มชนชั้นนำของของไทยก่อนขยายมายังชนชั้นอื่นๆ โดยหนังสืองานศพถือเป็นพื้นที่ที่ถูกใช้สร้างความทรงจำที่ดีเกี่ยวกับผู้ตายได้รับรู้ผ่านการเล่าเรื่องเกี่ยวกับผู้ตายในส่วนคำไว้อาลัยที่เขียนโดยบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือในสังคม

> ในบรรดาพื้นที่แห่งความทรงจำทั้งหลายของผู้ตาย หนังสืองานศพดูเหมือนจะเป็นพื้นที่แห่งความทรงจำชนิดหนึ่งที่มีความพิเศษกว่าประเภทอื่น เพราะหนังสืองานศพมิได้ทำให้บุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้ตายโดยตรงสามารถระลึกได้เท่านั้น หากแต่ยังทำให้ผู้ที่ไม่เคยรู้จัก สนิทสนม หรืออยู่ร่วมยุคกับผู้ตายมีความทรงจำหรือสร้างแบบแผนการรับรู้เกี่ยวกับผู้ตายได้เช่นเดียวกัน (อนรรฆ พิทักษ์ธานิน 2550: 137-138)

ถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม โดยเป็นการเก็บข้อมูลของสมาชิกมาเขียนเป็นแผนภูมิต้นไม้ และเชื่อมต่อกันด้วยเส้นแนวนอนและแนวตั้ง เพื่อแสดงถึงเพศและความสัมพันธ์ภายในครอบครัว รวมถึงลักษณะที่แสดงออกหรือปรากฏให้เห็นของแต่ละบุคคล ซึ่งจะช่วยให้เห็นรูปแบบการถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ง่ายกว่าการเขียนแบบบรรยายประวัติครอบครัว ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าพงศาวลีใน *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* น่าจะเป็นการเขียนแผนผังแสดงความสัมพันธ์ของสมาชิกในตระกูลชั้นธนวาณิชย์รุ่นต่างๆ ที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษเดียวกัน.

จากความสำคัญของหนังสืองานศพในฐานะพื้นที่แห่งความทรงจำผ่านการคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำเสนอและไว้อาลัย แสดงถึงการเมืองที่อยู่เบื้องหลังการจัดทำหนังสืองานศพ และเมื่อการทำหนังสืองานศพถูกนำเสนอภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แสดงให้เห็นความทับซ้อนของความหมายพื้นที่โดยเป็นปัจจัยหนึ่งในการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีนกวางตุ้งภายใต้เรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ นอกจากนี้การเลือกทำหนังสืองานศพยังเป็นการแสวงหาพื้นที่ให้กับประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งในบริบทสังคมไทย ซึ่งทำให้เกิดสำนึกในการรวมกลุ่มของชาวจีนกวางตุ้งเพื่อเสริมอำนาจให้กลุ่มชาติพันธุ์

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการที่ผู้เขียนอย่างยุวดีสร้างตัวละครเอกชายชาวจีนให้เป็นผู้เล่าเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง มีนัยว่าผู้เขียนในฐานะนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งยังคงให้ความสำคัญกับอำนาจชายเป็นใหญ่ และนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* นับว่าเป็นผลงานนวนิยายเรื่องแรกของผู้เขียนที่นำเสนอให้ตัวละครเอกเป็นชายชาวจีนกวางตุ้ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอความหลากหลายของความเป็นจีนมาต่อรองอำนาจกับประวัติศาสตร์กระแสหลักของชายชาวจีนแต้จิ๋วในสังคมไทย และแม้ว่านวนิยายเรื่องนี้จะไม่ได้กล่าวถึงบ้านในเมืองจีน เช่นเดียวกับนวนิยายแนวสัจนิยม แต่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การไม่ได้กล่าวถึงบ้านในเมืองจีนแสดงถึงการนิยามอัตลักษณ์ไทย-จีนที่อิงอยู่กับสังคมไทย จึงไม่จำเป็นจะต้องนำเสนอเรื่องเกี่ยวกับบ้านเกิดในประเทศจีน ทั้งยังไม่นำเสนอความต้องการกลับไปยังบ้านในประเทศจีนของชาวจีนกวางตุ้ง

การศึกษาประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าชาวจีนกวางตุ้งนำเสนอประวัติศาสตร์และความภาคภูมิใจในการประกอบอาชีพตามชาติพันธุ์ของบิดา คือ การทำโรงกลึงและโรงงานน้ำตาล ซึ่งถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งในนวนิยายเรื่องนี้ ดังตัวอย่าง *“คุณพ่อผมเป็นช่างกลึงครับ” “ผมกล่าวถึงคุณพ่อแล้วขนลุกไปหมด ใช่ คุณพ่อผมเป็นช่างกลึง และเราทุกคนภูมิใจกับความเป็นช่างกลึงของคุณพ่อมาก”* (เข็มพลอย, 2546: 155)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นความภาคภูมิใจกับการเป็นช่างกลึงของบิดาตัวละครเอกชาย อาชีพช่างกลึงถือเป็นอาชีพแรกหลังจากบิดาอพยพมายังประเทศไทย จัดเป็นอาชีพตามชาติพันธุ์ของกลุ่มชายชาวจีนกวางตุ้ง โดยยุวดีกล่าวถึงอาชีพช่างกลึงไว้ในผลงานเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งทั้งสารคดีและบันเทิงคดี เช่น *“พวกเรามักพูดกันแบบอวดๆ ว่าคนกวางตุ้งมีฝีมือละเอียดดีกว่าคนอื่น และถ้าพูดถึงงานช่างแล้วละก็ ไม่ต้องไปหาคนอื่นเลย และในบรรดางานช่างที่ขึ้นชื่อจนกลายเป็นอาชีพประจำเผ่าพันธุ์ของคนกวางตุ้งคืองานกลึง ฉะนั้นพอนึกถึงคนกวางตุ้งเป็นต้องนึกถึงช่างกลึง”* (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 67)

ผู้วิจัยศึกษา *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ในช่วงแรก อาใจ๊ได้รับผิดชอบดูแลกิจการบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ของครอบครัว แม้ว่าจะมีความต้องการทำงานในโรงงานน้ำตาลของครอบครัว แต่ท้ายที่สุด

เมื่อเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจต้มยำกุ้งหลังจากบิดาเสียชีวิต อาใจ๊ได้กลับมาช่วยดูแลกิจการโรงงานน้ำตาลของครอบครัวตามที่ตั้งใจไว้ ซึ่งการที่ตัวละครเอกชายชาวจีนกวางตุ้งได้มาสานต่อกิจการโรงงานน้ำตาลในที่นี้ คือการสืบทอดอาชีพตามชาติพันธุ์ และเป็นการกลับสู่รากเหง้าของครอบครัวเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ดังตัวอย่าง

> เป็นครั้งแรกที่ผมจะไปโรงงานน้ำตาลโดยไม่ต้องติดสอยห้อยตามพ่อหรือคนอื่นในครอบครัว ตลอดเวลาที่ขับรถ ผมจินตนาการไปถึงความเก่งของพ่อ พ่อผู้บุกเบิกอุตสาหกรรมสำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย ในช่วงพุทธศักราช 2470 คนทำน้ำตาลที่คลุกคลีอยู่กับอุตสาหกรรมนี้มีตั้งแต่นายช่างกลึง ชาวไร่อ้อย และพ่อค้าน้ำตาล ตลอดเวลา 60 ปี พ่อต้องลุ่มๆ ดอนๆ อยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพราะน้ำตาลถือว่าเป็นสินค้าการเมืองความที่เกี่ยวข้องกับคนหมู่มากทั้งชาวไร่อ้อยและผู้บริโภค การบริหารอุตสาหกรรมน้ำตาลหากขาดความพอเหมาะพอดีก็จะส่งผลให้เกิดปัญหารุนแรงได้ทันที” (เข็มพลอย, 2546: 157-158)

นอกจากการสานต่ออาชีพตามชาติพันธุ์ของบิดาที่แสดงถึงความภาคภูมิใจและสำนึกในอัตลักษณ์ของชาวจีนกวางตุ้ง ยังมีอีกหนึ่งปัจจัยที่แสดงการกลับสู่รากเหง้าและสำนึกในกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง คือ การประกอบอาชีพอย่างมีคุณธรรม ซึ่งถือเป็นการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ชาวจีนกวางตุ้งผ่านความเป็นจีนที่มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“อย่าห่วงเลย เราไม่ได้โกงใคร ตอนนี้ที่หนักก็ค่าเงิน เพราะต้องเอาเงินบาทไปส่งดอกเบี้ยเงินกู้ออฟชอร์ อย่างมากเราก็ทำเท่าที่เราทำได้ นี่ยังดีที่พ่อเสียแล้ว ไม่อย่างนั้นคงตายตาไม่หลับเพราะห่วงลูกหลาน เวลาท้อๆ ต้องหยิบหนังสืองานศพพ่อขึ้นมาอ่าน พวกเราไม่เคยพ้นมรสุมการเมืองเลยนะ”* (เข็มพลอย, 2546: 161)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแม้บิดาจะเสียชีวิตไป แต่ลูกหลานยังคงเรียนรู้ประสบการณ์จากประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งโดยเฉพาะเรื่องราวของบิดา แม้ว่าลูกหลานทุกคนจะเรียนจบจากต่างประเทศ แต่สุดท้ายเมื่อเจอมรสุมต่างๆ ก็ยังคงกลับไปเรียนรู้ประสบการณ์ของบิดาเพื่อสานต่อธุรกิจของครอบครัวต่อไป ซึ่งส่งผลต่อการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนโดยอิงอยู่กับครอบครัว และสุดท้ายเมื่อตัวละครเอกชายไปขอตัวละครเอกหญิงแต่งงานแสดงให้เห็นการยืนยันอัตลักษณ์ในฐานะชายชาวจีนกวางตุ้งที่กลับเข้าสู่รากเหง้าโดยยึดอาชีพตามชาติพันธุ์ และตัวละครเอกหญิงได้ตอบรับการสมรสเพราะเธอได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งมาตั้งแต่ต้น ซึ่งถือเป็นการนำเสนอประเด็นทางชาติพันธุ์จีนกวางตุ้งภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักระหว่าง ชาติพันธุ์ โดยมีตอนจบแบบสุขสมหวัง

ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอความสำคัญของภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งที่ถือว่าเป็นทุนทางวัฒนธรรมสำคัญที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มครอบครัว โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งของตระกูลตัวละครเอกชายผ่านภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้ง

4.3.2 ภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งในฐานะทุนทางวัฒนธรรม

สืบเนื่องจากหัวข้อที่ผ่านมาผู้วิจัยได้นำเสนอความสำคัญของพื้นที่พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวจีนกวางตุ้งในฐานะทุนทางวัฒนธรรม รวมทั้งการเลือกนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวกวางตุ้งผ่านหนังสืองานศพภายใต้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งการกระทำการดังกล่าวนำไปสู่ความสำนึกในอัตลักษณ์ชาวจีนกวางตุ้งเป็นการอธิบายให้เห็นว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์นอกจากจะเป็นนวนิยายที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์แล้ว ยังเปิดพื้นที่ให้กลุ่มชาวจีนกวางตุ้งนำประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง รวมถึงพิธีกรรมชาวจีนกวางตุ้งมาเสริมอำนาจให้กลุ่มจีนกวางตุ้ง และนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนที่มีความแตกต่างจากชาวจีนกลุ่มอื่น

นอกจากพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต ประวัติศาสตร์ครอบครัว และการประกอบอาชีพตามชาติพันธุ์ที่ถูกนำเสนอผ่าน *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมอีกประเภทหนึ่งที่ถูกนำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้ และนำไปสู่การเชื่อมโยงให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่มีมากกว่าทุนทางเศรษฐกิจ Bourdieu ได้นำเสนอความหมายทุนทางวัฒนธรรมไว้ว่า *“ทุนทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมอันกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้บุคคลสามารถนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนได้”* (บูร์ดิเยอ, ปิแยร์. 2550: 79)

ผู้วิจัยศึกษา *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ทำให้ค้นพบว่าภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งในที่นี้นำไปสู่การเชื่อมโยงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางวัฒนธรรมกับพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง (2551) ได้กล่าวถึงอาหารจีนกวางตุ้งไว้ว่า

> คนกวางตุ้งถือว่าการทำอาหารเป็นศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่ง เมื่อได้ใช้เวลาสั่งสมกันมานานนับร้อยนับพันปี ก็ยิ่งทำให้ศาสตร์และศิลป์นี้โดดเด่นยากจะหาผู้ใดเปรียบได้ หากท่านได้มีโอกาสอ่านหนังสือเรื่อง “ครัวอาสำ”ของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นหนังสือรวบรวมสูตรอาหารแบบชาวบ้านๆ จะพบว่าอาหารกวางตุ้งพื้นๆ ก็มีความละเอียดอ่อนมากมาย ทั้งการเลือกวัตถุดิบ ปรัชญา เบื้องหลังการปรุงอาหารจานนั้นและวิธีการที่ไม่ธรรมดา ทั้งนี้ทั้งนั้นมิใช่เพื่อความอร่อยเพียงอย่างเดียว แต่ยังเพื่อสุขภาพที่ดีด้วย และสุดท้ายเมื่อปรุงแล้วยัง

> ตั้งชื่อเสียงไพเราะน่าฟัง จนอาหารพื้นๆ กลายเป็นอาหารชาววังไปเลย (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 84)

ภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งที่แสดงอัตลักษณ์ชาวจีนกวางตุ้งได้อย่างชัดเจน ถือเป็นอำนาจอย่างหนึ่งของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งที่ถูกสร้างขึ้นจากนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งที่เป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์ ประเด็นนี้แตกต่างจากนวนิยายสัจนิยมที่มักไม่แสดงรายละเอียดเกี่ยวกับสูตรอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์ แต่จะไปให้ความสำคัญกับการอพยพและการก่อร่างสร้างตัวแทน ทั้งนี้ภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งในที่นี้ไม่ได้จำเพาะเจาะจงเพียงแค่การสืบทอดสูตรอาหารผ่านการประกอบอาหารเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงวัตถุดิบและมารยาทในการรับประทานอาหารตามแบบครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งถือเป็นรสนิยมหนึ่งที่ต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์จีนอื่นๆ และเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ผู้วิจัยยกตัวอย่างจากหนังสือ *ครัวอาสำ* (2545) ซึ่งเป็นหนังสือรวบรวมสูตรอาหารจีนกวางตุ้ง ดังนี้

> มีเรื่องน่าสนใจเกี่ยวกับอาหารโบราณคือ ชื่อเรียกอาหารแต่ละจาน หรือเครื่องปรุงของคนกวางตุ้งก็เป็นเรื่องที่คนอื่นๆ เขานินทาเรากันมาก บ้างก็ว่าดัดจริต บ้างก็เห็นขันไปตามเรื่อง เช่น น้ำแกงบางชนิดเรานิยมเอากระดูกสันหลังหมูมาต้ม เพราะมีไขกระดูกให้รสหวานอร่อย แทนที่จะเรียกตรงๆ ว่ากระดูกสันหลังหมู ก็ไปเรียกว่า “เมย์หล่งกวั๊ด” แปลว่า “กระดูกหางมังกร”” (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2545: 7)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเมนูอาหารชาวจีนกวางตุ้งที่แสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ รวมทั้งมุมมองของคนกลุ่มอื่นที่มีต่ออาหารชาวจีนกวางตุ้ง โดยกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งได้นำเสนอภูมิปัญญาอาหารไว้มากมาย อาทิ การเลือกรับประทานอาหารให้เหมาะสมกับสภาพอากาศ เป็นต้น

จากการศึกษาภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งในนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* แสดงให้เห็นว่าก่อนที่ตัวละครเอกชายชาวจีนกวางตุ้งได้มารักกับตัวละครเอกหญิงไทย ตัวละครเอกชายได้คบหาดูใจกับพรรณพิไลลูกสาวนักการเมืองกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งพรรณพิไลไม่ยอมรับวัฒนธรรมอาหารและการรับประทานอาหารตามแบบชาวจีนกวางตุ้ง ต่างกับตัวละครเอกหญิงอย่างวรเทวี เพราะหลังจากที่วรเทวีได้เข้ามารับรู้เรื่องราวชาวจีนกวางตุ้งทำให้เธอสามารถปรับตัวเข้ากับภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้งได้อย่างดี โดยแสดงให้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งผ่านการสร้างเรื่องราวโดยนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้ง

ยุวดีกล่าวถึงความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นของตนเองกับชาวจีนกวางตุ้งที่อพยพมาเมืองไทยอาศัยอยู่ในย่านเยาวราช และประกอบอาชีพเป็นกุ๊กและบุคลากรร้านอาหารในผลงาน ไว้ว่า

> คนกวางตุ้งที่อพยพมาเมืองไทยและมีอาชีพเกี่ยวกับการทำอาหารมีมากมาย แต่ที่ข้าพเจ้ารู้จักและสนิทกันมาก คือกลุ่มคนที่มีนิวาสสถานใหญ่อยู่ย่านเยาวราช ตลาดเก่า ตรงนี้เป็นแหล่งของกุ๊กชั้นดีและบุคลากรร้านอาหารจำนวนมาก นับเป็นกลุ่มคนช้ามยั๊บที่สำคัญยิ่งที่ยังเกาะกลุ่มเหนียวแน่นอยู่ จนทุกวันนี้ยังมีการไปมาหาสู่พูดคุยเรื่องเก่าๆ กัน แม้ว่าจะได้ย้ายออกจากเยาวราชไปหมดแล้ว (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 107)

จากการเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์จีนกวางตุ้งของยุวดีทำให้เธอได้สร้างผลงานบันเทิงคดีและสารคดีที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งไว้จำนวนหนึ่ง ซึ่งความน่าสนใจของผลงานยุวดี คือ ยุวดีนำเสนอภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งผ่านผลงานทั้งสารคดีและบันเทิงคดี อาทิ สารคดี *จากอาสำถึงหย่ำฉ่า : สืบตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม* กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้งที่ให้ความสำคัญตั้งแต่วัตถุดิบในการปรุงอาหาร เมนูอาหาร และอาชีพเกี่ยวกับการทำอาหารของชาวจีนกวางตุ้ง

นัทธนัย ประสานนาม (2553) เสนอความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของอาหารจีนกวางตุ้งผ่าน *รอยวสันต์* ไว้ว่า *“อาหารและงานครัวมีบทบาทสำคัญในนวนิยายเรื่องนี้ เมื่อกล่าวให้เชื่อมโยงกับหัวข้อประวัติศาสตร์การอพยพ จะพบว่าผู้เขียนได้ใช้อาหารในการแสดงอัตลักษณ์ของชาวกวางตุ้งที่แตกต่างกับชาวจีนกลุ่มอื่น”* จาก *รอยวสันต์* แสดงให้เห็นว่า ยุวดีได้นำเสนอความสำคัญของอาชีพเกี่ยวกับอาหารอย่างแม่ครัว ในนวนิยายซึ่งเป็นตัวบทบันเทิงคดีเช่นกัน

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่ายุวดีอาศัยความเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์จีนกวางตุ้งนำเสนอภูมิปัญญาอาหารของชาวจีนกวางตุ้งผ่านผลงานทั้งบันเทิงคดีและสารคดี ซึ่งการกระทำเหล่านี้มีนัยถึงอำนาจของนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้ง ที่มีความพร้อมจากทุนทางวัฒนธรรม การเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์จีนกวางตุ้งจึงสามารถเปิดพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของชาวจีนกวางตุ้งผ่านผลงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งปรากฏอยู่ในองค์ประกอบนวนิยายโรมานซ์เป็นช่วงเวลาหลังจากที่ตัวละครเอกหญิงได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องราวของครอบครัวตัวละครเอกชายผ่านการทำหนังสืองานศพ จึงทำให้เธอได้มีโอกาสรับทราบถึงภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้ง ทั้งความสำคัญของอาหารเพื่อการยังชีพในครอบครัว และความสำคัญของอาชีพที่เกี่ยวกับอาหาร มีตัวอย่างดังนี้ *“โอ๊ย สมัยก่อนน่ะลำบากจะตาย ส่งซีอิ๊วส่งน้ำแข็ง ซีอิ๊วกับเต้าเจี้ยวก็หมักเองนะ หมักแล้วตักใส่ขวดออกมาวางขาย มีคนสั่งเราก็ขี่จักรยานไปส่งส่งตามเหลาราชวงศ์ ทรงวาด เสือป่ากับร้านชำในตลาดเก่า ตอนหน้าหนาวตากผักแห้ง หมูรมควันอร่อยจะตายไป เดี๋ยวนี้ซื้อเขากินไม่อร่อย ต้องตำรากวางตุ้งถึงจะของดี”* (เข็มพลอย, 2546: 55)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงความสำคัญของเครื่องปรุงสำหรับประกอบอาหารของชาวจีนกวางตุ้ง โดยมีการทำซีอิ๊วเต้าเจี้ยวหรือวัตถุดิบอื่นๆ ที่ใช้ประกอบอาหารด้วยตัวเอง ซึ่งชาวจีนกวางตุ้งจะใช้ว่า “ตำรากวางตุ้ง” และนอกจากนี้ยังมีการนำวัตถุดิบที่ทำขึ้นไปจำหน่าย เป็นการให้ความสำคัญกับสูตร

อาหารกวางตุ้งและความขยันหมั่นเพียรในการสร้างฐานะกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งหลังจากอพยพมาอยู่ในเมืองไทยผ่านการทำอาชีพเกี่ยวกับอาหาร ยุวดีกล่าวถึงวัตถุดิบในการประกอบอาหารจำพวกซีอิ๊วและเต้าเจี้ยวไว้ในผลงานสารคดี *จากอาสำถึงหย่ำฉา: สืบตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม* ดังนี้

> ความสำเร็จของการปรุงอาหารกวางตุ้งนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ แรกเลยคือวัตถุดิบหลักของอาหารจานนั้น เช่น เนื้อสัตว์ที่มีคุณภาพและผักสดนานาชนิด อย่างที่สองคือเครื่องปรุงรส ซึ่งโดยส่วนตัวแล้วเห็นว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด และถือว่าเป็นเพชรน้ำเอกของอาหารกวางตุ้งเลยทีเดียว ปัจจัยที่สามคือวิธีการปรุงอาหารนั้นอย่างถูกต้องในแต่ละจาน และสุดท้ายซึ่งจะขาดเสียมิได้เลยคือการรับประทานอาหารนั้นในเวลาที่ถูกต้อง (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 97)

การนำเสนอมุมมองเกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้งของยุวดีแสดงถึงการให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาอาหาร และไม่ใช่เพียงอาหารที่ได้รับการปรุงสำเร็จเพื่อรับประทานเท่านั้น แต่รวมไปถึงขั้นตอนการจัดหาวัตถุดิบและเครื่องปรุงอาหาร จนกระทั่งถึงขั้นตอนการรับประทานอาหาร ซึ่งซีอิ๊ว เต้าเจี้ยวตามที่นำเสนอใน *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับเครื่องปรุงและวัตถุดิบใน การประกอบอาหารของชาวจีนกวางตุ้งอย่างแท้จริง โดยการทำซีอิ๊วของชาวจีนกวางตุ้งจะใช้วิธีหมักโดยธรรมชาติ ยุวดีได้กล่าวถึงซีอิ๊วว่าเป็นน้ำซอสปรุงรสที่โดดเด่นของชาวจีนกวางตุ้ง แต่เดิมเริ่มทำซีอิ๊วรสเค็มก่อนภายหลังเลยขยายเป็นซีอิ๊วหวาน ซีอิ๊วดำและซีอิ๊วอื่นๆ ในประเทศไทยมีเจ้าของโรงงานผลิตซีอิ๊วที่เป็นกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง คือ โรงงานซีอิ๊วง่วนเชียง ซึ่งยุวดีได้สัมภาษณ์และนำเสนอเรื่องราวของโรงงานซีอิ๊วง่วนเชียงในสารคดี *จากอาสำถึงหย่ำฉา: สืบตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม* (2551)

นอกจากซีอิ๊วยังมีเครื่องปรุงต่างๆ ที่ชาวจีนกวางตุ้งให้ความสำคัญ เช่น เต้าหู้ยี้ โดยมีตัวอย่างจากนวนิยายที่แสดงการให้ความสำคัญกับอาหารตำรากวางตุ้งของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง *“เอ้อนั่นแหละ ต้องเต้าหู้ยี้แบบกวางตุ้งด้วยนะ ไม่งั้นไม่อร่อย”* (เข็มพลอย, 2546: 56) มาถึงในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นว่าภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งถือเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ และยุวดีในฐานะผู้เขียนได้นำภูมิปัญญาอาหารมานำเสนอในผลงานที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้งเสมอ โดยมีตัวอย่างในนวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* แสดงให้เห็นว่าภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งอยู่ในโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ ดังตัวอย่าง

> วันแรกที่เธอมาร่วมโต๊ะกับเราก็โดนซักประวัติทันที บ้านเรายังกินข้าวกันแบบกงสีอยู่เลย มีแม่ครัวสองคนทำอาหารไทยกับอาหารจีน โต๊ะตัวใหญ่กลางห้องโถงนั่งกันที 15 คนไปเลย ผมว่าฝีมือแม่ครัวไม่เลวหรอกครับ เสียแต่กว่าจะได้กินอาหารก็เย็นเสียแล้ว เพราะ

> พวกเราติดนิสัยแบบโรงงาน คือ ที่โรงงานหรือบริษัทของเรายังเลี้ยงข้าวเที่ยงพนักงานอยู่ วิธีการก็เหมือนกันหมดโดยตั้งโต๊ะใหญ่ๆ เข้าตัวหนึ่ง แล้วเอาอาหารและอุปกรณ์บนโต๊ะมาวางเรียงจนครบ เรียกว่า “ตั้งโต๊ะ” (เข็มพลอย, 2546: 51)

เมื่อวรเทวีเข้ามารับผิดชอบทำหนังสืองานศพของบิดาอาใจ๋ ทำให้เธอได้มีโอกาสเข้ามาเรียนรู้ชีวิตของครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง รวมถึงอาหารของชาวจีนกวางตุ้งที่ไม่เหมือนกับชาวจีนกลุ่มอื่น ซึ่งทำให้เธอได้รับทราบถึงความสำคัญของอาหารจีนกวางตุ้งและการสืบทอดภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้ง โดยภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้งสามารถเป็นปัจจัยที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งของตัวละครเอกชายชาวจีนได้ในที่สุด

การเข้ามาเรียนรู้เรื่องราวของครอบครัวจีนกวางตุ้ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้ง ซึ่งจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งในบ้านที่เป็นศูนย์รวมของสมาชิกในครอบครัวรุ่นต่างๆ ผ่านการใช้ฉากบ้าน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าส่วนหนึ่ง คือ อาหารจีนกวางตุ้งมีลักษณะที่ต่างกับอาหารจีนกลุ่มอื่น รวมทั้งการรับประทานอาหารเป็นการทานรวมกันกับสมาชิกรุ่นต่างๆ ในครอบครัว แสดงให้เห็นถึงการกลับสู่รากเหง้าของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง และทำให้เกิดสำนึกอัตลักษณ์ร่วมผ่านภูมิปัญญาอาหารและการรวมกลุ่ม เป็นการอาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์ในการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาอาหารและแสดงให้เห็นความสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในการเปิดพื้นที่ให้มีการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งผ่านภูมิปัญญาอาหาร ซึ่งจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่ง

ข้อสังเกตข้างต้นมีลักษณะเช่นเดียวกับที่สมสุข หินวิมาน (2545) ที่นำเสนอไว้ว่า ในเชิงอารมณ์ อาหารจะเกี่ยวพันกับประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ (identity) แน่นอนว่า ในทางหนึ่งอาหารจะเป็นศูนย์กลางของการสร้างอัตลักษณ์แห่งปัจเจกบุคคล (individual identity) เพราะอาหารเป็นรอยเชื่อมโลกภายนอกกับโลกภายในร่างกายของเราเอาไว้ แต่ในอีกทางหนึ่งขณะที่อาหารได้เชื่อมโลกภายนอกกับโลกภายในไว้เช่นนี้อาหารก็ได้ขัดเกลา (socialize) และผนึกอารมณ์หรือความรู้สึกนึกคิด (incorporate) ให้ปัจเจกบุคคลสำนึกในอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มสังคม (collective identity)

มุมมองของสมสุขสามารถนำมาประยุกต์กับการศึกษาภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้งใน *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ได้ชัดเจน คือ นอกจากชาวจีนกวางตุ้งจะให้ความสำคัญกับอาหารตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกสรรวัตถุดิบ ยังมีเมนูอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจีนกวางตุ้งเอง ซึ่งแสดงถึงการยืนยันอัตลักษณ์ของจีนกวางตุ้งด้วยภูมิปัญญาอาหาร *“อ้อ ไอ้นี่แกงจืดผักแห้งไง เป็นอาหารกวางตุ้งแท้ๆ เลย ทำจากผักกาดเขียวตากแห้ง ต้มด้วยกระดูกหมูต้องน้ำใสจริงๆ พวกเรากวางตุ้งนี่ถ้าต้มน้ำแกงขุ่นจะเททิ้งไปเลย ถือว่าไม่มีฝีมือ จานนี้ก็เคาหยกนะ เป็นภาษากวางตุ้ง หมายถึงหมูเรียง เราเอาหมูสาม*

ชั้นมาเรียงในหม้อตุ๋นสลับกับเผือกทอดพอเหลือง ราดน้ำเต้าหู้ยี้ลงไป แล้วตุ๋นสักสามชั่วโมง ออกมาหอมฟุ้งแบบนี้แหละ" (เข็มพลอย, 2546: 56)

นอกจากเมนูอาหารตามตำราวางตุ้งและขั้นตอนต่างๆ ในการประกอบอาหาร สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตคือ การรับประทานอาหารพร้อมกันกับสมาชิกเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นสำนึกของการรวมกลุ่มและอัตลักษณ์ร่วมผ่านวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาหาร ตัวอย่างเช่น *"ข้าวต้มรอบดึกเป็นรายการข้าวต้มหม้อใหญ่ที่เละจนเป็นโจ๊กพร้อมด้วยกับข้าวง่ายๆ สามสี่อย่าง บางคืนก็โจ๊กไข่เยี่ยวม้า พวกเรากวางตุ้งชอบโจ๊กครับ ไม่ชอบข้าวต้มที่ยังเป็นเม็ดๆ และโจ๊กอีกอย่างที่คุณวอชอบมากคือโจ๊กแปะก๊วยหรือที่เราเรียกในภาษาเราว่า"ปากกว๋อจ๊ก" คบกันไม่นานคุณวอเธอก็พูดกวางตุ้งได้ตั้งหลายคำ แม่ผมน่ะปลื้มมาก แล้วเลยสั่งให้ตั้งโจ๊กแปะก๊วยบ่อยๆ"* (เข็มพลอย, 2546: 90)

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับอาหารกวางตุ้งที่ถูกนำเสนอใน *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* นอกจากจะปรากฏในขนบนวนิยายโรมานซ์ โดยเป็นการสนทนากับประเด็นทางชาติพันธุ์ และทำให้ตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ได้มาเรียนรู้และพัฒนาความสัมพันธ์ จนทำให้เกิดเป็นความดึงดูดใจ และนำไปสู่การสมรักสมรสในตอนจบเรื่อง ยังถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสำนึกการรวมกลุ่มและกลับเข้าหารากเหง้าความเป็นจีนกวางตุ้ง และแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นจีนกวางตุ้งที่มีความต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์จีนอื่นๆ

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* แสดงให้เห็นอำนาจของผู้เขียนคือยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรืองในฐานะนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งถือเป็นการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งในบริบทสังคมไทย โดยนวนิยายเรื่องนี้แสดงถึงความสำคัญของพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตกับการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้ง ซึ่งความสำคัญของพิธีกรรมในที่นี้ยังมีความสำคัญตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ เพราะตัวละครเอกได้พัฒนาความสัมพันธ์ภายใต้ขอบเขตของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งถือเป็นการแสดงให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่ไปสัมพันธ์กับความหมายพื้นที่พิธีกรรม โดยกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งในที่นี้เป็นกลุ่มที่มีทุนทางเศรษฐกิจ จึงสามารถที่จะนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับทุนทางสัญลักษณ์ในความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมได้ผ่านพิธีกรรม และสามารถแสวงหาทุนทางสังคมได้ผ่านความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคม ซึ่งความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

นอกจากนี้ในพิธีศพชาวจีนกวางตุ้งยังแสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความหมายพื้นที่ โดยมีการนำเสนอการจัดทำหนังสืองานศพ เพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งถือเป็นการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของชาวจีนกวางตุ้งให้เป็นรูปธรรม และแสดงให้เห็นการหล่อหลอมลูกหลานให้ยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนกวางตุ้งโดยสัมพันธ์กับครอบครัว

นอกจากนี้ในครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งยังนำเสนอภูมิปัญญาอาหารและการประกอบอาชีพที่อยู่ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดสำนึกในอัตลักษณ์กลุ่มชาวจีนกวางตุ้งผ่านการรวมกลุ่มครอบครัวในวัฒนธรรมอาหารชาวจีนกวางตุ้ง และแสดงให้เห็นความสำคัญของตัวบทประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ได้เปิดพื้นที่ให้ทุนประเภทต่างๆ ที่นอกเหนือจากทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งความซับซ้อนของทุนก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

ในลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษานวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* ในประเด็นชุมชนจีนกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัว โดยผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีน ทุน กับการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งใน *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีน 2 ชุมชนที่อยู่ต่างวัฒนธรรมกัน ชุมชน 2 ชุมชนนี้จะแสดงให้เห็นทั้งความเป็นชุมชนทางวัฒนธรรมและชุมชนทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีน

4.4 *เลดี้เยาวราช* ของทิพเกสร: ชุมชนจีนกับการสืบทอดธุรกิจครอบครัว

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* นำเสนอความสำคัญของครอบครัวชาวจีนกวางตุ้งกับการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีน ซึ่งมีความแตกต่างกับนวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* เนื่องจาก *เลดี้เยาวราช* นำเสนอความสำคัญของชุมชนจีนที่เป็นพื้นที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ชาวจีนต่างรุ่น และนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์คนจีนต่างรุ่นในชุมชนจีนที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกศึกษานวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* ในหัวข้อนี้ เนื่องจากความน่าสนใจตั้งแต่ชื่อเรื่อง คือ “เลดี้เยาวราช” ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างคำเรียกผู้หญิงที่เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษมีนัยถึงความเป็นตะวันตกที่มาผนวกกับคำว่า “เยาวราช” ซึ่งเป็นชุมชนชาวจีนสำคัญในสังคมไทย โดย *เลดี้เยาวราช* ในที่นี้เป็นชื่อนวนิยายเรื่องนี้ที่หมายถึงตัวละครเอกหญิงชาวจีนรุ่นลูกอย่างหยกผกา ส่วนชุมชนจีนอย่างเยาวราช ถือเป็นพื้นที่สำคัญที่ส่งผลกับชีวิตของตัวละครเอกหญิงชาวจีน โดยเป็นทั้งพื้นที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ตัวละครเอกหญิงในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์จีน และเป็นพื้นที่ต่อรองอำนาจและยืนยัน อัตลักษณ์คนจีนรุ่นหลังอย่างหยกผกาในวันที่กลับมาเยาวราชอีกครั้งในฐานะเลดี้เจด ซึ่งเป็นการเผยตัวเองกับวัฒนธรรมแบบใหม่ผ่านชุมชนเยาวราช เพื่อแสวงหาทุนทางสังคมผ่านความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคม นอกจากนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความซับซ้อนของทุนกับชุมชนจีนที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน *เลดี้เยาวราช* ยังแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจีนกับการยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครจีนต่างรุ่น

เลดี้เยาวราช ผลงานของทิพเกสร ตีพิมพ์ครั้งแรกในพ.ศ. 2534 โดยในทศวรรษ 2530 ถือเป็นช่วงเวลาสำคัญที่สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองไทย ทำให้เกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ชนชั้นกลางมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในจำนวนคนชั้นกลางที่ขยายตัวมากขึ้นในช่วงเวลานี้ส่งผลให้ผู้หญิงที่ได้ออกจากพื้นที่บ้านมาศึกษาและทำงานในพื้นที่สาธารณะเพิ่มมากขึ้นกว่ายุคที่ผ่านมา

เสนาะ เจริญพร (2548: 7) กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทยที่ส่งผลกับกระแสผู้หญิงก้าวหน้าที่กำลังขยายตัวทั้งในสังคมไทยและในพื้นที่วรรณกรรมในทศวรรษ 2530 ดังนี้

> การขยายตัวของกระแส ‘ผู้หญิง’ ในระดับสากล และการตอบรับกระแสดังกล่าวของรัฐบาลไทยสอดรับกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตขนานใหญ่ของประเทศไทย (ซึ่งทำให้เกิดนักบริหารหญิง สาวออฟฟิศ สาวโรงงานจำนวนมาก) ด้วยปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลให้กระแสความคิดเรื่องผู้หญิงก้าวหน้าขยายตัวอย่างรวดเร็วในทศวรรษ 2530

จากความคิดของเสนาะสามารถสรุปได้ว่าทศวรรษ 2530 การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในด้านต่างๆ ส่งผลต่อกระแสผู้หญิงก้าวหน้า เช่นเดียวกับนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *เลดี้เยาวราช* ที่เล่าถึงความรักระหว่างตัวละครเอกชายไทยกับตัวละครเอกหญิงชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นผู้หญิงก้าวหน้าในสังคมไทย คือ อาเง็ก หยกผกาหรือเลดี้เจด หญิงชาวจีนที่เกิดในชุมชนเยาวราชในครอบครัวที่มีนายกิมฮุยเป็นหัวหน้าครอบครัว ครอบครัวของหยกประกอบอาชีพค้าขายติ่มซำในเยาวราช ซึ่งหยกรู้ตัวเสมอว่าเธอคือลูกสาวที่เตียไม่รัก เพราะเตียให้ความสำคัญกับลูกชายอย่างอาจื้อ อาจื้อได้รับการสนับสนุนจากเตียให้เรียนเพียงคนเดียวในบ้านและได้รับสิ่งที่ดีที่สุดจากเตียเสมอ

วันหนึ่งเตียไล่หยกออกจากบ้าน มีเพียงอรรณพตัวละครเอกกลุ่มผู้ดีไทยที่มาช่วยเหลือ หยกจึงเดินทางไปประเทศอังกฤษกับอี๊เค็งที่เธอรักเหมือนแม่แท้ๆ ไปอยู่ใน ชุมชนโซโห ย่านคนจีนในประเทศอังกฤษ และได้ไปทำงานในร้านอาหารจีน โดยนำความรู้เกี่ยวกับติ่มซำที่ได้จากบิดาติดตัวไปและไปเรียนรู้วิชาเพิ่มเติมที่ร้านอาหารในโซโหเพื่อพัฒนาต่อยอด การไปอยู่ที่ประเทศอังกฤษทำให้หยกต้องต่อสู้ชีวิตอย่างอยากลำบากและเธอได้รับความช่วยเหลือจากคุณนายราตรีเจ้าของร้านอาหารจีนให้วิชาความรู้กับตัวเธอ เพื่อให้สามารถกลับมาเปิดร้านอาหารจีนได้ตามที่เธอใฝ่ฝัน

ในที่สุดเธอได้เปิดร้านอาหารจีนแห่งหนึ่งในย่านโซโห และภายหลังได้กลับมาเปิดร้านติ่มซำแข่งกับนายกิมฮุยบิดาของเธอในนามเลดี้เจด ผู้มีชื่อเสียงในฐานะนักธุรกิจหญิงชาวจีนที่ประสบความสำเร็จตั้งแต่อายุน้อยในห้างสรรพสินค้าเปิดใหม่ของครอบครัวอรรณพ ซึ่งอยู่ตรงข้ามบ้านเก่าของเธอ การกลับมาเมืองไทยของเธอเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่อาเตียของเธอหมดกำลังกายและกำลังใจ

สุดท้ายเธอสามารถพิสูจน์ตัวเองได้ว่าลูกสาวที่เตียไม่เคยรักก็สามารถได้ดี และทำให้เธอได้รับ การยอมรับจากพ่อ รวมทั้งได้รับการยอมรับจากแม่ของอรรณพและได้แต่งงานกับอรรณพในที่สุด

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ *เลดี้เยาวราช* เพื่อนำเสนอความสำคัญและความซับซ้อนของทุนจีนที่สัมพันธ์กับชุมชนจีน และนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีนผ่านชุมชนจีน

4.4.1 จากเยาวราชถึงโซโห: การก่อรูปของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านชุมชนจีน

หัวข้อนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาชุมชนจีน ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตของชุมชนจีนในฐานะฉากสถานที่ (setting) ไปสู่ความหมายในเชิงพื้นที่และมีความสัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีนเพื่อนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน จัดเป็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ Jordan and Weedon (1995: 9) เสนอความสำคัญของพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อน เป็นพื้นที่ซุกซ่อนความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคน รวมทั้งระหว่างคนกับพื้นที่ โดยนำไปสู่การช่วงชิงความหมายของกลุ่มคนต่างๆ ในพื้นที่

ลำดับแรกผู้วิจัยจะเสนอความหมายของไชน่าทาวน์ (Chinatown) ซึ่งนำไปสู่การศึกษาชุมชนจีนในนวนิยายเรื่องนี้ โดย *"ไชน่าทาวน์ (Chinatown) เป็นชื่อซึ่งใช้เรียกสถานที่หรือพื้นที่ที่มีลักษณะความเป็นจีน ซึ่งเกิดจากการรวมตัวของชาวจีนที่อพยพหรือพลัดถิ่นมายังแผ่นดินใหม่ ปรากฏขึ้นทั่วโลกทั้งในยุโรป สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่นและประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้"* (Luk, 2008: 5-9 อ้างถึงใน นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์, 2558: 22)

ความหมายของไชน่าทาวน์หรือชุมชนจีนเมื่อนำมาศึกษานวนิยายเรื่องนี้ปรากฏภาพชุมชนจีน 2 ชุมชน ชุมชนแรก คือ ชุมชนเยาวราช ซึ่งเป็นชุมชนจีนสำคัญในบริบทสังคมไทยที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเยาวราชมักถูกรับรู้ว่าเป็นชุมชนจีนขนาดใหญ่อยู่ในกรุงเทพ ซึ่งชาวจีนที่อยู่อาศัยในเยาวราชมักถูกรับรู้ในสังคมไทยว่าล้วนแล้วแต่ประกอบอาชีพค้าขายทั้งสิ้น

ผู้วิจัยศึกษาชุมชนเยาวราชใน *เลดี้เยาวราช* พบว่า เยาวราชปรากฏในฐานะฉากสถานที่ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบันเทิงคดี รวมทั้งปรากฏผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ในประเด็นต่างๆ ที่ส่งผลต่อพัฒนาการความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ เช่น การวาดภาพสังคม แสดงภาพเยาวราชผ่านการนำเสนอครอบครัวของตัวละครเอกหญิงชาวจีนที่ทำอาชีพค้าขายติ่มซำ รวมทั้งปรากฏภาพบ้านเรือนในชุมชนตลาดเยาวราชผ่านสายตาของคนจีนต่างรุ่น และสายตาของคนไทยที่มาปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มคนจีน

จากขนบนวนิยายโรมานซ์การวาดภาพสังคมแสดงลักษณะชุมชนเยาวราชในฐานะฉากสถานที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ตัวละครเอกหญิงชาวจีน โดยเป็นห้องแถวเรียงกันในชุมชนตลาดเยาวราช

ซึ่งชาวจีนในเรื่องถูกนำเสนอว่าล้วนประกอบอาชีพค้าขาย นอกจากนี้การวาดภาพสังคมในชุมชนเยาวราชแสดงภาพครอบครัวตัวละครเอกหญิงชาวจีนที่มีบิดาเป็นหัวหน้าครอบครัว บิดาของหยกผกาเป็นคนยึดมั่นในค่านิยมจีนดั้งเดิม คือ การให้ความสำคัญกับลูกชายและอำนาจชายเป็นใหญ่ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการบีบบังคับตัวละครเอกหญิงขาวจีนอย่างหยกผกาให้มีความต้องการออกไปจากชุมชนเพื่อแสวงหาทุนด้วยตนเอง และเพื่อต้องการกลับมายืนยันอัตลักษณ์ของตนเองอีกครั้งในชุมชนเยาวราชตอนท้ายเรื่อง

นอกจากความหมายของเยาวราชในฐานะฉากสถานที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ รวมทั้งบีบบังคับตัวละครเอกหญิงชาวจีนตามขนบนวนิยายโรมานซ์ นวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นความสำคัญของเยาวราชในฐานะพื้นที่เช่นกัน โดยเยาวราชในที่นี้แม้จะมิได้กล่าวถึงกลุ่มชาวจีนอพยพ เช่นนวนิยายสัจนิยม แต่เยาวราชในที่นี้นำเสนอกลุ่มชาวจีน 2 รุ่น คือรุ่นพ่อ และรุ่นลูก โดยบิดาของหยกผกาเป็นตัวแทนชาวจีนรุ่นเก่าที่ยังยึดถือค่านิยมและแนวปฏิบัติตามแบบชาวจีนรุ่นเก่า อาทิ ยังคงใช้ภาษาจีนในการสื่อสาร ยังให้ความสำคัญกับลูกชายและอำนาจชายเป็นใหญ่ และยังยึดถือการค้าขายแบบเก่าภายในบ้าน โดยไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งยังคงแต่งกายแบบจีน เช่น สวมเกี๊ยะในชีวิตประจำวัน ส่วนกลุ่มชาวจีนรุ่นลูก ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเป็นชาวจีนรุ่นหลังที่มีการผสมผสานวัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมตะวันตกผ่านการศึกษาและการประกอบอาชีพ คือ รุ่นของหยกผกาได้มีโอกาสไปใช้ชีวิตในประเทศอังกฤษ และอาจื้อ พี่ชายของหยกผกาที่ได้ศึกษาจนจบปริญญาตรี ซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นมุมมองต่อชุมชนจีนของชาวจีนรุ่นหลังที่ต่างกัน ดังนี้

> เรื่องอะไรจะอยู่ แม้จะไม่ต้องโดนบังคับขายติ่มซำหน้าร้าน แต่อาจื้อก็ไม่อยากไปศาลเจ้า...เขาไม่อยากเดินจากบ้านที่เป็นร้านค้านี่ผ่านไปตามห้องแถวและทะลุผ่านตลาดไปยังศาลเจ้าที่เตียซอบไปเป็นประจำ บอกตรงๆ เขาไม่ชอบสภาพแวดล้อมแถวนี้เลย เขาอยากย้ายตัวเองไปอยู่ที่อื่น รักร้อยพูดจาให้ความหวังเขาเอาไว้มากเหลือเกิน หล่อนพูดถึงบ้านในสภาพแวดล้อมอันงดงามไม่ใช่เรียงรายกันเป็นพืดๆ ไม่มีเสียงจากบ้านอื่นเล็ดลอดมาได้ ไม่มีสภาพที่ตัวเขาเองเบื่อหน่าย เขาไปบ้านรักร้อยมาแล้วเกินกว่าหนึ่งหน ขอบใจที่เขาได้รู้จักกับหล่อน รักหล่อน เขาไม่อยากเป็นลูกจีนอยู่เยาวราช เขาอยากเป็นผู้ดีไทยๆ อยู่บ้านทุกอย่างเนี๊ยบเลิศหรู (ทิพเกสร, 2538: 136)

ความคิดของอาจื้อ พี่ชายหยกผกาแสดงมุมมองต่ออัตลักษณ์จีนว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ตัวเขารู้สึกแปลกแยกกับสังคมไทย เนื่องจากเขาให้คุณค่ากับความเป็นผู้ดีไทยมากกว่าความเป็นจีน โดยเขามีความมุ่งหวังที่จะออกไปจากเยาวราช และไปใช้ชีวิตตามแบบของตนเอง เพราะไม่พอใจกับ

สภาพแวดล้อมภายในชุมชนจีน แสดงให้เห็นถึงการเลือกปฏิเสธอัตลักษณ์ไทย-จีนของครอบครัว แม้จะเป็นลูกชายคนโตที่เป็นความหวังของตระกูล

ความคิดของอาจื้อมีความแตกต่างกับหยกผกา เพราะแม้ว่าหยกผกามีความต้องการออกไปจากเยาวราชในตอนแรก หรือมีความต้องการปฏิเสธอัตลักษณ์จีน เช่น เรื่องภาษาและการใช้ชีวิตในครอบครัวจีนที่ให้ความสำคัญกับลูกชายและอำนาจชายเป็นใหญ่ แต่เธอเลือกไปอยู่โซโห ซึ่งเป็นชุมชนจีนในประเทศอังกฤษ และนำวิชาความรู้ที่ได้รับถ่ายทอดจากบิดาไปต่อยอดเพื่อแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ และสร้างความมั่นคงให้ตนเอง ภายหลังเธอได้กลับเข้ามายืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเองในชุมชนเยาวราชอีกครั้งด้วยอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีน จากมุมมองของอาจื้อและหยกผกาแสดงให้เห็นความคิดที่แตกต่างของคนในรุ่นเดียวกันที่มีต่ออัตลักษณ์จีน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพและบริบทสังคม เป็นต้น

นอกจากชุมชนเยาวราช ซึ่งเป็นชุมชนจีนที่สำคัญในบริบทสังคมไทย นวนิยายเรื่องนี้แสดงภาพชุมชนจีนในประเทศอังกฤษ คือ โซโห โดยอิงกับลักษณะทางกายภาพของชุมชนจีนในประเทศอังกฤษ ชุมชนโซโหที่ถูกนำเสนอในนวนิยายเรื่องนี้เป็นแหล่งรวมร้านอาหารจีน นอกจากนี้ *เลดี้เยาวราช* ยังแสดงให้เห็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน เช่น ตอนที่หยกผกาออกจากบ้านที่ประเทศไทยไปประเทศอังกฤษ และได้รับความช่วยเหลือจากเชฟสมพงศ์ให้ทำงานในร้านอาหาร โซโหในนวนิยายเรื่องนี้ได้ทำหน้าที่หล่อหลอมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีน และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างทุนทางเศรษฐกิจ และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของตัวละครเอกหญิงชาวจีนอย่างหยกผกา

หลังจากศึกษา *เลดี้เยาวราช* กับขนบของนวนิยายโรมานซ์ผู้วิจัยพบว่า เยาวราชปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องในขนบของนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งมีพลังผลักดันโครงเรื่องหลักของ *เลดี้เยาวราช* ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยเยาวราชแสดงลักษณะของชุมชนจีนที่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยเรื่องชาติพันธุ์และชนชั้นอย่างชัดเจน

เมื่อผู้วิจัยศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับชาวจีนในนวนิยายไทยที่มีการศึกษามาก่อน ผู้วิจัยพบบทความของทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2558) เรื่อง “เรื่องเราใช่เขา?: ภาพเสนอของคนจีนในวรรณกรรมไทยศตวรรษที่ 20” ทักษ์กล่าวถึงมุมมองต่อเยาวราชที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา ยกตัวอย่างนวนิยายเรื่อง *ซิงตึ๊ง* ของ (ประภัสสร เสวิกุล) ย่านคนจีนไม่ใช่สิ่งแปลกแปลอมอีกต่อไป แต่กลายเป็นที่คุ้นเคยมากขึ้น *“ย่านคนจีนในเรื่องนี้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่ทั้งคนไทยและคนจีนต่างก็ไปเยือน ทำธุระ ซื้อของ เล่นพนัน หาความบันเทิงและกินอาหาร”* (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2558: 229)

เยาวราชที่ถูกนำเสนอใน *เลดี้เยาวราช* มีลักษณะบางประการเช่นเดียวกับเยาวราชในเรื่อง *ซิงตึ๊ง* คือ เป็นย่านคนจีนที่ประกอบอาชีพค้าขายสิ่งของต่างๆ รวมถึงอาหาร ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า

เนื่องจากนวนิยายทั้งสองเรื่องถูกสร้างในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน มุมมองของอาจื้อใน *เลดี้เยาวราช* ที่กล่าวถึงสภาพทำเลที่ตั้งของเยาวราช ตึกแถว ความเป็นอยู่ที่แออัดและเสื่อมโทรม เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าแก่ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายมีลักษณะเช่นเดียวกับงานของทักษ์ เฉลิมเตียรณที่กล่าวถึงเยาวราชตามลักษณะทางกายภาพ ทำให้เห็นถึงความเสื่อมโทรมของชุมชน ซึ่งงานของทักษ์เป็นงานศึกษาในแง่มุมประวัติศาสตร์ จึงทำให้ยังมิอาจแสดงให้เห็นประเด็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มคนในเยาวราช ซึ่งจะมีความแตกต่างจากวิทยานิพนธ์นี้ที่ผู้วิจัยนำเสนอความสำคัญและบทบาทของชุมชนจีนที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีน ซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์กลุ่มและอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลภายใต้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

นอกจากการวาดภาพสังคม การพบกันครั้งแรกของหยกผกาและอรรณพก็เป็นการพบกันในชุมชนเยาวราช ดังตัวอย่าง *“เขาเห็นหน้าร้านที่คึกคัก คนกำลังขวักไขว่ไปหมด กวาดตามองหน้าใสๆ ผมม้าผมเปียยาวสองข้าง....ก็แม่ค้ารุ่นเยาว์ที่ขายขนมจีบซาลาเปา”* (ทิพเกสร, 2558: 12) อรรณพมาซื้อติ่มซำที่ร้านหยกเป็นประจำ ทำให้เขาประทับใจในตัวหยก และคิดเริ่มต้นสานสัมพันธ์กับหยก จากความรู้สึกของอรรณพที่มีต่อหยกตั้งแต่ที่หยกเป็นอาหมวยเยาวราชนำไปสู่ขนบของนวนิยายโรมานซ์ความดึงดูดใจ เพราะอรรณพประทับใจในการต่อสู้ชีวิตของหยก และมีความต้องการดูแลหยกให้หยกรู้สึกประทับใจว่าผู้ชายทุกคนไม่ได้ใจร้ายเหมือนพ่อหรือพี่ชายของหยกทุกคน

เลดี้เยาวราช แสดงให้เห็นความสำคัญของเยาวราชที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ และชีวิตของตัวละครเอกหญิงชาวจีนตลอดเรื่องนับตั้งแต่การเริ่มต้นชีวิตที่เยาวราช และมีความสุขสมหวังในตอนจบที่เยาวราชตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งความน่าสนใจของนวนิยายเรื่องนี้คือ ตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้นิยามอัตลักษณ์ตนเองสัมพันธ์กับชุมชนอย่างภาคภูมิใจ แม้จะมีความต้องการออกไปพิสูจน์ตนเองนอกครอบครัวจีนที่มีเตียเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งต่างกับพี่ชายของหยกที่มีความต้องการออกไปจากเยาวราช เพราะต้องการปฏิเสธอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเอง ดังตัวอย่าง *“หนูชื่อหยกค่ะ บ้านอยู่แถวเยาวราช เตียเปิดร้านขายติ่มซำ คุณเองก็เคยไปซื้อ หยกตอบฉะฉาน ปรายตาไปมองอรรณพแวบหนึ่ง ส่วนเรื่องที่ว่ารู้จักลูกชายคุณ หยกขอบอกว่าไม่รู้จักนะคะ”* (ทิพเกสร, 2558: 30)

จากการแนะนำตัวเองของหยกผกากับมารดาอรรณพในการพบกันครั้งแรกแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกหญิงกับชุมชนจีน เธอได้นิยามอัตลักษณ์หญิงชาวจีนสัมพันธ์กับชุมชนเยาวราช ซึ่งเป็นย่านคนจีนสำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึงเยาวราชจะรับรู้ว่ามีชาวจีนแต้จิ๋วที่เป็นเจ้าของกิจการต่างๆ ในเยาวราช ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอภาพคนจีนในชุมชนเยาวราชที่ทำอาชีพค้าขายสินค้าประเภทต่างๆ ควบคู่กับขนบนวนิยายโรมานซ์ *“ก็พอรู้จักกันอยู่ เถ้าแก่ร้านทองก็ลูกค้ามากินติ่มซำแล้วเคยเดินมาคุยกับเตียจื้ออยู่บ่อยๆ”* (ทิพเกสร, 2558: 63) จากบทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของกลุ่มร้านค้าของชาวจีนในเยาวราชที่มีการพึ่งพาอาศัยกัน

นอกจากนี้เมื่อตัวละครเอกไทย ซึ่งอยู่ในสถานะของเจ้าของที่ดินในเยาวราช รวมถึงที่ดินที่เป็นที่ตั้งของบ้านหยกผกามาปฏิสัมพันธ์กับหยกผกา แสดงให้เห็นการใช้อำนาจพาดทับไปยังพื้นที่เยาวราชอย่างชัดเจนผ่านความคิดของอัปสรวิไลมารดาของอรรณพ เธอดูถูกเหยียดหยามหยกผกาและครอบครัว รวมทั้งกลุ่มชาวจีนที่อยู่ในเยาวราช ดังตัวอย่าง *“นังเลดี้ข้างถนน .....นังเด็กหยกจากเยาวราช”* (ทิพเกสร, 2558: 239)

ความต่างระหว่างอรรณพกับหยกผกาจากสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์ ทั้งความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้นล้วนสัมพันธ์กับปัจจัยเรื่องพื้นที่และส่งผลกับความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ เพราะเมื่อหยกผกาถูกเรียกแทนด้วยความเป็นหมวยชาวจีนที่มาจากเยาวราช ย่อมแสดงถึงความต่างทางชาติพันธุ์ ความต่างชนชั้นที่หมายรวมถึงความต่างวัฒนธรรมอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่ากลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินอย่างครอบครัวตัวละครเอกชาย แต่ภายหลังเมื่อสิ่งกีดขวางทั้งหมดถูกทำลายด้วยความมั่นคงในชีวิตของตัวละครเอกหญิงชาวจีนที่กลายเป็นนายทุนหญิงจีนจากการแสวงหาทุนประเภทต่างๆ ในนามเลดี้เจดที่ได้สวมอัตลักษณ์ไทย-จีนใหม่ ซึ่งต่างกับอัตลักษณ์หญิงชาวจีนในช่วงแรก แสดงให้เห็นมุมมองของอัปสรวิไลมารดาของตัวละครเอกชายที่เปลี่ยนไป และสามารถยอมรับหยกผกาได้มากขึ้น แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความซับซ้อนของทุนจีนกับชุมชนจีนที่เป็นปัจจัยสำคัญทำให้หยกสามารถต่ออรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนได้

จุดเปลี่ยนของความหมายเยาวราชได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อถึงวันที่เยาวราชได้ปะทะกับการเข้ามาของทุนนิยม โดยแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของเยาวราชผ่านการเปลี่ยนแปลงของพื้นกับการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีนที่แตกต่างกัน ดังตัวอย่าง

> นายกิมฮุยนั่งรถกลับบ้านเหงาๆ เดินเข้าบ้านเหงาๆ ฝั่งคอมเพล็กซ์ตรงข้ามดูสว่างไสวแพรวพราวด้วยแสงไฟ ...ไม่มีรถจอดเกะกะเพราะเป็นทางสำหรับให้รถผ่านเข้าออกมีชั้นจอดรถใต้ดินและบนอาคารอีกด้านหลัง ....นายกิมฮุยยกเก้าอี้ออกมานั่งหน้าร้านมีเพื่อนบ้านถัดไปมานั่งสนทนาคุยกันเรื่องห้างที่เปิดใหม่เรียกห้างจะเรียกง่ายกว่าคอมเพล็กซ์มากนัก (ทิพเกสร, 2558: 360)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นมุมมองของนายกิมฮุยบิดาของตัวละครเอกหญิง ในวันที่ห้างสรรพสินค้ามาสร้างอยู่ตรงหน้าบ้าน ซึ่งการเข้ามาของห้างสรรพสินค้าผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ชุมชนจีนจากการเข้ามาของทุนนิยม ซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์ชาวจีน โดยเฉพาะชาวจีนรุ่นแรกอย่างรุ่นนายกิมฮุย สังเกตได้จากความรู้สึกสั่นคลอนในอัตลักษณ์ตนเองจากความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจีนถือเป็นการเปลี่ยนผ่านมาสู่รุ่นของหยกผกาที่เลือกยืนยันอัตลักษณ์ใหม่ท่ามกลางความ

เปลี่ยนแปลงของชุมชนจีน มีตัวอย่างเพื่อนบ้านร่วมชุมชนที่ประกอบอาชีพค้าขาย ในวันที่ห้างหรือทุนนิยมเข้ามาอยู่ในชุมชนจีนเก่าแก่อย่างเยาวราช ดังนี้

"ลูกๆ อ๊วอยากขอให้อ๊วหยุดขาย"
"แล้วลื้อจะไปทำอะไร"
"เค้าไปซื้อบ้านกัน ทั้งลูกสาวลูกชาย ชวนให้ไปอยู่"

(ทิพเกสร, 2558: 361)

บทตัดตอนข้างต้นเสนอความคิดเพื่อนบ้านนายกิมฮุยที่เลือกปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ตนเองโดยมีความคิดที่จะออกไปจากพื้นที่เยาวราชเมื่อเยาวราชมีความเปลี่ยนแปลง ซึ่งในระยะแรกที่เยาวราชเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงกิมฮุยยังคงยึดมั่นในความคิดของตนเองว่าสามารถธำรงอัตลักษณ์จีนไว้ได้ แต่ท้ายที่สุดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนส่งผลต่ออัตลักษณ์ของนายกิมฮุยเช่นกัน

> นายกิมฮุยมองดูร้านตัวเอง.... ตกแต่งข้างในเสียใหม่แล้วสำหรับขายให้ลูกค้านั่งกิน แทนที่จะซื้อกลับบ้านอย่างเดียว แต่ภายนอกก็ยังดูทึมๆ เก่าๆ มันไม่ได้เป็นความเก่าแบบขลังหรืองดงามอลังการ แต่เป็นความเก่าของแนวกำแพงปูนและสีอันลอกกระดำกระด่างของแถวแนวสายไฟและสายโทรศัพท์ที่ระโยงระยางของละอองเขม่าฝุ่นควันจากยวดยานบนถนนที่แล่นผ่านไปมา (ทิพเกสร, 2558: 361)

ตัวละครหยกผกาเป็นชาวจีนรุ่นที่สองได้เลือกกลับมาในชุมชนเยาวราชอีกครั้งในฐานะนักธุรกิจหญิงชาวจีน เธอเลือกสืบทอดอัตลักษณ์จีนผ่านการประกอบอาชีพของครอบครัวในพื้นที่ใหม่ในห้างสรรพสินค้า ซึ่งภายหลังเมื่อบิดาของหยกยอมปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของตนเอง และยอมรับในความสำเร็จของหยกผกาในนาม เลดี้เจด ยังแสดงให้เห็นว่าเขาไม่ยอมย้ายไปอยู่ที่อื่น เพราะยังผูกพันกับชุมชนเยาวราช ดังตัวอย่าง

> "กิจกรรมของเตียเหมือนเคยทุกอย่าง มีกินโต๊ะจีนตอนเปียแชร์ มีงานแต่ง งานเยี่ยมไข้ งานศพ พวกนี้เป็นกิจกรรมที่นายกิมฮุยไปเพื่อเปลี่ยนบรรยากาศตัวเอง"
>
> "และย่านถิ่นเยาวราชก็ยังเป็นถิ่นที่อุดมไปด้วยอาหารสารพัดที่ลือกันว่าเอร็ดอร่อยอีกด้วย มีตลาดให้เดินซื้อสินค้าหลากหลาย มีเทศกาลงานปีที่ยิ่งใหญ่ทุกปี มีความผูกพัน"
>
> "อ๊วรักมังกรตัวที่มันเลื้อยผ่านย่านถิ่นบ้านเรา" (ทิพเกสร, 2558: 556)

ความคิดของบิดาหยกผกาแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเยาวราชกับอัตลักษณ์จีนในชาวจีนรุ่นแรกผ่านการรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์ ซึ่งการรวมกลุ่มทางชาติพันธุ์แสดงอำนาจการต่อรองและ

ยืนยันอัตลักษณ์กลุ่มภายใต้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งมีน้ำหนักมากกว่าอำนาจของปัจเจกบุคคล เช่นเดียวกับหยกผกาที่ต้องการออกไปจากเยาวราชเพื่อไปพิสูจน์ตัวเองให้ทั้งบิดาของเธอและมารดาของอรรณพยอมรับ เพราะท้ายที่สุดจะเห็นว่าหยกผกาเลือกกลับมาสู่ความเป็นครอบครัวใหญ่ในเยาวราชอีกครั้งเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายในชุมชนจีน แม้จะมีการปรับเปลี่ยนสถานที่คือไม่กลับมาสานต่อการทำติ่มซำในบ้านเก่าของบิดา แต่เป็นการเปิดร้านในห้างสรรพสินค้า

ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการสวมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีน โดยแสดงความซับซ้อนของทุนจีนที่มากกว่าทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้จะอธิบายถึงการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงลักษณะอย่างใหม่ โดยนำความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของบรรพบุรุษไปต่อยอดกับการทำติ่มซำให้เป็นธุรกิจ รวมทั้งแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ไทย-จีนที่มีความเปลี่ยนแปลงในรุ่นลูก โดยผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นรายละเอียดการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

4.4.2 ความสัมพันธ์ของชาวจีนต่างรุ่นในชุมชนจีนกับธุรกิจครอบครัว

หัวข้อที่ผ่านมาผู้วิจัยได้อธิบายถึงความสำคัญของชุมชนเยาวราชที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ไทย-จีน โดยชุมชนเยาวราชมีความหมายและความสำคัญในฐานะสถานที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกหญิงชาวจีน และยังมีความหมายและความสำคัญในฐานะพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

นอกจากชุมชนจีนในประเทศไทยอย่างเยาวราช นวนิยายเรื่องนี้ยังนำเสนอชุมชนโซโหในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ตัวละครเอกหญิงชาวจีน จากการศึกษา *เลดี้เยาวราช* ชุมชนโซโหมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้หยกผกาได้แสวงหาความมั่นคงผ่านการแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจก่อนที่จะกลับมายังชุมชนเยาวราชอีกครั้งในนามเลดี้เจด โดยมีตัวอย่างคำสอนของเชฟสมพงศ์ ซึ่งเป็นเชฟที่ให้โอกาสหยกผกาและอี๊เค็งได้ทำงานในร้านอาหารที่โซโห ดังนี้ *“เขาเชื่อเสมอว่าเจ้าของร้านที่ดีนั้นต้องสามารถทำอาหารได้ด้วย หยกมีพื้นเดิมมาดีประกอบกับการมุ่งมั่นและการอยากเอาชนะต่อเตีย อยากก้าวหน้าในงานอาชีพตัวเองทำให้หยกไปได้เร็วมาก เขาแค่เติมใส่ในเรื่องการทำอาหารส่วนเรื่องการบริหารร้านนั้นราตรีสอนให้อยู่แล้ว”* (ทิพเกสร, 2558: 307)

ชุมชนโซโห เป็นชุมชนที่เป็นแหล่งรวมร้านอาหารจีน แต่ก็มีความสำคัญในเชิงพื้นที่ที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุน คือ โซโหในนวนิยายเรื่องนี้เป็นชุมชนที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน เนื่องจากคนในชุมชนล้วนมีประสบการณ์เดียวกัน คือ การอพยพจากเมืองไทยไปเพื่อแสวงหาความมั่นคง จากการศึกษาในหัวข้อที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าหยกผกาเป็นหญิงชาวจีนลูกร้านติ่มซำในเยาวราช เธอปราศจากทุนทางเศรษฐกิจ เพราะถูกบิดาไล่ออกจากบ้าน การที่เธอไปยังชุมชนโซโหทำให้เธอได้รับโอกาสในการแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ รวมทั้งได้รับโอกาสให้เรียนรู้การทำอาหารและการ

บริหารร้านอาหารให้เป็นธุรกิจที่มีความเป็นสากลมากขึ้น เพื่อกลับมาเปิดร้านอาหารในเยาวราชอีกครั้งในวันที่เธอมีทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรมเพียงพอ

การไปยังชุมชนโซโหของหยกผกาทำให้เธอได้มีโอกาสเรียนรู้สูตรอาหาร และการบริหารจัดการร้านอาหารในระดับสากลแบบตะวันตก ซึ่งแตกต่างจากร้านติ่มซำของบิดาที่เป็นกิจการในครอบครัว แสดงให้เห็นความเป็นจีนรุ่นใหม่ที่เปิดรับความรู้ในระดับที่กว้างขวาง โดยเป็นความรู้ที่เป็นสากลจากตะวันตกมากกว่าความรู้ในครอบครัว ซึ่งถือเป็นการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในตัวหยกผกาในฐานะจีนรุ่น 2 โดยในวันที่หยกผกามีทุนทางเศรษฐกิจและความมั่นคงเพียงพอ คุณนายราตรีเจ้าของร้านอาหารยังได้สวมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนให้กับตัวเธอ และเรียกเธอว่า “เลดี้เจด” ซึ่งการที่นวนิยายเรื่องนี้ให้ตัวละครเอกหญิงมีชื่อว่าเลดี้เจด ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าอีกนัยหนึ่ง คือ เลดี้เจดเป็นคนจีนรุ่นใหม่ที่เลือกไปแสวงหาโอกาสผ่านการแสวงหาทุนในต่างประเทศ และเป็นประเทศตะวันตก รวมทั้งได้เลือกผสมผสานอัตลักษณ์จีน ไทย ตะวันตกเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ตนเองใหม่ที่มีความต่างกับรุ่นของบิดาที่ยังยึดติดอยู่กับความเป็นจีนแบบเก่า

นอกจากนี้เมื่อหยกผกากลับมาในชุมชนเยาวราชอีกครั้งจะเห็นว่าเลดี้เจดได้อาศัยความมั่นคงที่เกิดจากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทำให้เธอกลายเป็นผู้หญิงที่สวยสง่า เป็นนักธุรกิจหญิงชาวจีนที่ประสบความสำเร็จตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งต่างกับหยกผกาคนเดิมที่เป็นหญิงชาวจีน โดยการกลับมายังเยาวราชของเลดี้เจดถือเป็นการกลับมาในพื้นที่ใหม่ที่ไม่ใช่พื้นที่บ้านหลังเดิมของหยกผกา ผ่านการสวมทับอัตลักษณ์ความเป็นนายทุนหญิงจีนที่แม้จะมาจากตะวันตก แต่ก็ไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ความเป็นจีนของตนเอง *“หล่อนใส่ชุดแบบจีน ชุดนี้ราคาแพงมาก ราตรีเป็นคนจัดการส่งมาให้เพื่อให้หยกสง่าสมกับเป็นเลดี้จริง ...เลดี้ตัวปลอมหยกคิด เลดี้เจดที่ทำติ่มซำขาย”* (ทิพเกสร, 2558: 408)

การเป็นเลดี้เจดของหยกแสดงถึงการสวมทับอัตลักษณ์นักธุรกิจหญิงชาวจีนเข้ามาแทนที่หมวยเยาวราชคนเดิม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การเป็นเลดี้เจดของหยกผกา แสดงให้เห็นความเลื่อนไหลในอัตลักษณ์ไทย-จีน รวมถึงจากการที่หยกไปศึกษาวิชาจากตะวันตก แต่สิ่งที่ยังตอกย้ำอัตลักษณ์ไทย-จีนของหยกก็คือการทำอาหารจีน โดยเป็นการสืบทอดความรู้จากครอบครัว ในขณะเดียวกันเธอต้องการพิสูจน์ตนเองกับเตียผ่านการใช้สถานที่ในชุมชนใหม่ คือ ห้างสรรพสินค้าเพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนใหม่ที่ต่างกับการเป็นหมวยเยาวราชคนเดิม นอกจากนี้ความเป็นเลดี้เจดที่เป็นนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จของเธอแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมไทย โดยมีตัวอย่างในตอนที่บิดาของหยกผกาป่วยเข้าโรงพยาบาล ดังนี้

> มีกระเช้ามาเยี่ยมมากมาย นายกิมฮุยเพิ่งจะสังเกตเห็นและคนที่เอากระเช้าเยี่ยมทั้งดอกไม้และของกินมาให้นั้นทำให้เขาเอะใจเพราะว่าเป็นคนที่เขาไม่เคยคุ้นมาก่อน ไม่ใช่คนแถวบ้านไม่ใช่คนในตลาดที่เขาซื้อของและคุ้นเคย ไม่ได้เป็นคนที่มาจากแวดวงของเขาเลย แต่เป็นคนที่มาจากที่อื่นลูกค้าเขาก็ไม่ใช่อีก จนมารู้ว่าของเยี่ยมและคนพวกนั้นมา

เพราะเลดี้เจด หรือคุณหยกผกา นายกิมฮุยเลยตระหนักถึงความยิ่งใหญ่ของหยก (ทิพเกสร, 2558: 428-429)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อหยกผกากลายเป็นเลดี้เจดที่มีฐานะมั่นคง มีทุนทางเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม ยังแสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคม โดยเป็นผลจากการแสวงหาทุนทางสังคมของเลดี้เจด ซึ่งการมอบของเยี่ยมมากมายให้กับบิดาของเธอ และจากความเป็นเลดี้เจดของเธอที่เป็นนายทุนหญิงจีนได้ส่งผลให้คนในครอบครัวของเธอที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และได้รับการยอมรับมากขึ้นจากกลุ่มผู้ดีไทยที่เคยรังเกียจชาวจีนในเยาวราชอย่างมารดาของอรรณพ ซึ่งนำไปสู่ความสมหวังในความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

ในตอนต้นเรื่องแสดงให้เห็นว่าแม่ของอรรณพรังเกียจหยกผกาและครอบครัวอย่างมากจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญในความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์ แต่เมื่อหยกผกามีฐานะมั่นคงและเป็นที่ยอมรับในสังคมทำให้แม่ของอรรณพเปิดใจยอมรับหยกผกาและครอบครัวจีน จนนำไปสู่ขนบนวนิยายโรมานซ์ประการสุดท้าย คือ การสมรักสมรส การสมรักสมรสของหยกผกากับอรรณพมีอีกนัยหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของหยกผกากับเจ้าของที่ดินเยาวราชอย่างอรรณพ ถือเป็นผลของการแสวงหาทุนทางสังคมอีกทางหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงความซับซ้อนของทุนจีนกับอัตลักษณ์ไทย-จีน

อนึ่งการทำติ่มซำให้เป็นธุรกิจในหัวข้อนี้แสดงให้เห็นมุมมองในการปรับตัวกับอาชีพทำติ่มซำขายแตกต่างกับในรุ่นบิดา ดังตัวอย่าง *“อั๊วไม่อยากทะเยอทะยานเหมือนใครบางคนเปิดร้านโก้....ขยับขยายสาขา เหนื่อยจะแย่....อั๊วไปช่วยเป็นกุ๊กวันไหนกลับมากลางคืนนอนแผ่ เดือดร้อนอาเค็งนวดทุกที”* (ทิพเกสร, 2558: 557) ตัวอย่างข้างต้นเป็นตอนที่บิดายอมรับหยกผกา และยอมรับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยเนื่องจากลูกสาวมีความเจริญก้าวหน้ามากขึ้น โดยแสดงผ่านการขยายสาขาและสานต่อทุนทางวัฒนธรรมเพื่อแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมให้เพิ่มมากขึ้น เมื่อหยกผกากลับมาทำธุรกิจติ่มซำในเยาวราช เธอได้พัฒนาธุรกิจนี้ให้เป็นที่รู้จักในสังคม ทั้งการขยายสาขาและการไปออกรายการต่างๆ แสดงให้เห็นการนำความเป็นจีนไปผสมผสานกับความเป็นสมัยใหม่ ซึ่งเป็นแนวคิดทางการตลาดที่ได้รับการปลูกฝังจากคุณนายราตรีที่ประเทศอังกฤษซึ่งมีความเหมาะสมกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการศึกษาตัวบทนวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นว่าอาชีพทำติ่มซำถือเป็นอาชีพของตระกูลหยกผกา และเป็นอาชีพที่บิดาหยกผกาต้องการให้ลูกชายสืบทอด แต่อาจื้อเป็นลูกชายคนโตที่ไม่ต้องการสืบทอดอาชีพของครอบครัว รวมทั้งอาจื้อยังเลือกปฏิเสธอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเองผ่านการปฏิเสธการอยู่ในชุมชนเยาวราช ซึ่งมีความต่างกับหยกผกาที่เลือกสานต่ออาชีพทำติ่มซำโดยพัฒนาเป็นธุรกิจ

Moshe Ami Zarchi (2011) นำเสนอประเด็นนี้ไว้ว่า การเกิดขึ้นของชนชั้นกลางเชื้อสายจีนส่งผลต่ออัตลักษณ์ผู้หญิงเชื้อสายจีนให้มีความเปลี่ยนแปลง ลูกสาวได้รับการยอมรับมากขึ้นและสามารถนำความสำเร็จมาสู่ครอบครัวได้ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าจากผลการศึกษาของ Zarchi มีลักษณะเช่นเดียวกับ *เลดี้เยาวราช* เพราะในช่วงเวลาที่นวนิยายตีพิมพ์ครั้งแรกในพ.ศ. 2534 ความเปลี่ยนแปลงของสังคมส่งผลให้ผู้หญิงชาวจีนมีบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตระกูลจีนหลายตระกูลที่ลูกสาวมีบทบาทในฐานะผู้บริหารธุรกิจครอบครัว ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับหยกผกาที่นำวิชาความรู้ที่ได้จากบรรพบุรุษไปพัฒนาต่อยอดที่ประเทศอังกฤษ และกลับมาเปิดร้านเลดี้ติ่มซำจนประสบความสำเร็จกลายเป็นคนจีนรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จในสังคมไทย

นอกจากความสำคัญของเยาวราชในหัวข้อนี้ยังเสนอความสำคัญของชุมชนโซโหในประเทศอังกฤษที่ส่งผลต่อการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกหญิงชาวจีน โซโหในที่นี้แสดงให้เห็นความช่วยเหลือของคนในชุมชน และเป็นชุมชนที่ทำให้หยกผกาได้มีโอกาสแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างความมั่นคง รวมทั้งได้ต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมผ่านการนำวิชาความรู้จากบิดาไปต่อยอด การเป็นเลดี้เจดที่ได้รับจากโซโหยังแสดงให้เห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมทั้งความเป็นจีนไทยและตะวันตกเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของหยกผกาซึ่งเป็นคนจีนรุ่นใหม่

จากการศึกษา *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นว่านวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความหมายของเยาวราชต่างกับที่นรุตม์ได้นำเสนอไว้ในช่วงต้นหัวข้อนี้ในบางลักษณะ คือ นวนิยายเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวถึงการรวมตัวกันของชาวจีนอพยพในพื้นที่ชุมชนจีน แต่เลือกนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนต่างรุ่นในเยาวราช ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า อาจเนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกไทย-จีนที่ถูกเขียนขึ้นในทศวรรษ 2530 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กระแสผู้หญิงก้าวหน้าในบริบทสังคมไทยกำลังขยายตัว นวนิยายเรื่องนี้ได้ขานรับกับกระแสดังกล่าว จึงเลือกนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงชาวจีนในชุมชนเยาวราชที่เป็นคนจีนที่เกิดในเมืองไทย และเป็นชาวจีนรุ่นลูกกับความสัมพันธ์ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน รวมทั้งต้องการนำเสนอความรักระหว่างชาติพันธุ์เป็นสำคัญ มากกว่าการกล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับการอพยพ เพราะตัวละครในเรื่องได้นิยามตนเองว่าเป็นคนจีนรุ่นหลังและเป็นชาวจีนที่เกิดในเมืองไทย

ทั้งนี้จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับชุมชนจีนใน*เลดี้เยาวราช* นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีนอย่างเยาวราชว่าเป็นพื้นที่ในการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของคนจีน แม้ว่าหยกผกาจะออกไปจากเยาวราชในช่วงเวลาหนึ่ง แต่สุดท้ายนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าการสืบทอดอาชีพของตระกูลได้ดึงให้เธอกลับสู่ชุมชนจีนอีกครั้ง จากการที่เธอกลับมาเปิดร้านอาหารจีนในห้างสรรพสินค้าที่เยาวราช ซึ่งในที่นี้แสดงให้เห็นความสำคัญของชุมชนเยาวราชในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เป็นศูนย์รวมของกลุ่มชาติพันธุ์จีน และเป็นพื้นที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ไทย-จีน แต่ในขณะเดียวกัน *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นความสำคัญของเยาวราชในฐานะพื้นที่ทางเศรษฐกิจ โดย

แสดงผ่านตัวละครหยกผกาที่ถือว่าเป็นชาวจีนรุ่นหลังที่ได้ก่อร่างสร้างตัวและแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมจีน คือ การทำติ่มซำ จะเห็นได้ว่าเมื่อหยกผกากลับจากประเทศอังกฤษก็ได้ขยายสาขาและสร้างความมั่นคงจากความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมจีนในพื้นที่เยาวราช

ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะศึกษานวนิยายเรื่อง *เพลิงพยัคฆ์* ของ ณารา โดยเป็นการนำเสนอชุมชนจีนอีกประเภทหนึ่ง คือ ชุมชนจีนที่เกิดจากการรวมกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักเขียนสตรีชาวจีนแต่จิ๋วอย่างณารา ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า *เพลิงพยัคฆ์* ในฐานะนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ได้นำเสนอการนิยามอัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่ที่ต่างกับการรับรู้เดิมในบริบทสังคมไทย รวมทั้งเมื่อศึกษานวนิยายเรื่องนี้ด้วย มโนทัศน์เรื่องทุนของ Bourdieu นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ โดยผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

4.5 *เพลิงพยัคฆ์* ของณารา: จากชุมชนจีนอั้งยี่สู่นายทุนจีน

การรวมกลุ่มคนจีนในสังคมไทยมีหลายประเภทโดยแบ่งแยกตามปัจจัยต่างๆ เช่น การใช้แซ่เดียวกัน หรือการอพยพมาจากชุมชนเดียวกันจากประเทศจีน มีตัวอย่างหลักฐานแสดงการรวมกลุ่มชาวจีนในสังคมไทย เช่น สหสมาคมตระกูลแซ่แห่งประเทศไทยก่อตั้งในปี 1970 นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มชาวจีนจากการประกอบอาชีพเดียวกัน อาทิ สมาคมพ่อค้าไทย-จีน สมาคมการค้าและอุตสาหกรรมไทย-จีน เป็นต้น

จากตัวอย่างการรวมกลุ่มชาวจีนที่ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างข้างต้นไม่ได้จำกัดตามทำเลที่ตั้งในชุมชนจีน ซึ่งมีความแตกต่างกับนวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* ที่นำเสนอการรวมกลุ่มชาวจีนในชุมชนเยาวราช และโซโห ทั้งนี้นอกจากการรวมกลุ่มชาวจีนตามที่ยกตัวอย่างมากข้างต้น ยังมีการรวมกลุ่มชาวจีนอีกประเภทหนึ่ง คือ “กลุ่มอั้งยี่”ถือเป็นการรวมตัวชาวจีนที่เป็นกลุ่มอิทธิพลในสังคมไทย

กลุ่มอั้งยี่ถือเป็นชุมชนจีนอีกชุมชนหนึ่งที่มีนัยการรวมตัวของชาวจีนเนื่องด้วยวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เพื่อช่วยเหลือชาวจีนที่อพยพในประเทศไทย เพื่อเป็นสื่อกลางของกลุ่มชาวจีนในประเทศไทยกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ โดยเฉพาะกับรัฐไทย หรือเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มชาวจีนผ่านการทำกิจการต่างๆ จากการศึกษานวนิยายสัจนิยมทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า กลุ่มอั้งยี่มักถูกนำเสนอให้อยู่ตรงข้ามกับฝ่ายรัฐไทยเสมอ เป็นอาชญากร และเป็นกลุ่มที่สร้างความขัดแย้งในสังคมไทย โดยมีตัวอย่างวิทยานิพนธ์ของ เพ็ญนภา หมอนสอาด (2550) เรื่อง *ภาพลักษณ์ของชาวจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533*

เพ็ญนภานำเสนอภาพลักษณ์กลุ่มอั้งยี่ โดยยกตัวอย่างผ่านนวนิยายเรื่อง *เล็บครุฑ* ดังนี้ *“ภาพลักษณ์ของชาวจีนในนวนิยายเรื่องเล็บครุฑที่ได้ถูกผลิตขึ้นในช่วงทศวรรษ 2500 นั้นก็ยังได้ให้*

ภาพชาวจีนในด้านลบ เป็นผู้ร้าย เป็นภัยต่างๆ ต่อสังคมไทย ไม่แตกต่างกับภาพชาวจีนในช่วงทศวรรษก่อนหน้านี้” (เพ็ญนภา หมอนสอาด, 2550: 51) ผลการศึกษาของเพ็ญนภานำไปสู่ข้อสรุปของการศึกษาที่ว่าภาพลักษณ์ชาวจีนที่ถูกนำเสนอในนวนิยายไทยช่วง 2480-2500 แสดงถึงอคติทางชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับสภาพสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งนักเขียนที่สร้างนวนิยายที่นำเสนอภาพลักษณ์ชาวจีนย่อมได้รับอิทธิพลจากบริบทสังคมการเมืองและเศรษฐกิจในช่วงเวลานี้

นอกจากวิทยานิพนธ์ของเพ็ญนภา หมอนสอาดยังมีงานวิจัยของเกษียร เตชะพีระ (2537: 16) เรื่อง *แลลอดลายมังกร : รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม* เกษียณนำเสนอภาพลักษณ์ “เจ๊ก” ที่ปรากฏตัวในละครโทรทัศน์ โดยกล่าวถึงภาพลักษณ์กลุ่มอิทธิพลจีนในการรับรู้ของสังคมไทยว่ามีลักษณะต่างจากกลุ่มคนไทย และเป็นภาพลักษณ์ในด้านลบเช่นเดียวกับที่มีการรับรู้ภาพลักษณ์กลุ่มอิทธิพลจีนในสังคมไทย เช่น *“ถ้าไม่เป็น ‘เถ้าแก่เจ้าพ่ออิทธิพล’ เล่นบทร้ายคอยโกงชาติขูดรีดชาวบ้าน รุมพระเอกฉุดนางเอก ก็เป็น ‘อาโกขายโอเลี้ยง’ เล่นตลกจำอวดให้ตัวแสดงอื่นๆ และแฟนๆ คนดูได้หัวเราะเยาะท้องคัดท้องแข็งไปกับความขี้เหนียวเห็นแก่เงินและ ‘พูกไทยไม่ชัก’ ของแก”* ซึ่งเกษียรได้เสนอความคิดเกี่ยวกับ “เจ๊ก” ในละครโทรทัศน์เรื่อง *ลอดลายมังกร* ไว้ว่าเป็นการปฏิวัติกระฎุมพีในบริบทวัฒนธรรมบันเทิงแบบไทยที่ให้ตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างอาเหลียงเป็นพระเอก แสดงให้เห็นการเชิดชูค่านิยมของจีนอพยพ แทนที่จะเป็นค่านิยมแบบศักดินาหรือข้าราชการไทย

ตัวอย่างงานศึกษาข้างต้นนำไปสู่ความสนใจของผู้วิจัยที่ว่า ที่ผ่านมายังไม่มีการนำเสนอนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่สร้างให้ตัวละครเอกเป็นกลุ่มอั้งยี่ แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* ทำให้ค้นพบว่านวนิยายเรื่องนี้มีความน่าสนใจ คือ เป็นนวนิยายที่เขียนโดยณารา ซึ่งเป็นนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋ว และนวนิยายเรื่องนี้สร้างให้ตัวละครเอกชายชาวจีนแต้จิ๋วเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ที่มีภาพลักษณ์กลุ่มอาชญากรอยู่ตรงข้ามกับรัฐไทย และเป็นกลุ่มที่สั่นคลอนความมั่นคงของอำนาจรัฐไทย ซึ่งผู้วิจัยมีคำถามนำในการศึกษา คือ การที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครเอกชายชาวจีนให้มีอัตลักษณ์อั้งยี่มีความเหมือนหรือต่างกับอั้งยี่ในนวนิยายไทยที่มีมาก่อนอย่างไร และความเป็นอั้งยี่ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ส่งผลต่อความรัก และความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์หรือไม่ รวมทั้งนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนอย่างไร โดยผู้วิจัยจะตอบคำถามเหล่านี้ผ่านการศึกษาวิเคราะห์ *เพลิงพยัคฆ์* ในลำดับถัดไป

นวนิยายเรื่อง *เพลิงพยัคฆ์* เป็นผลงานของณารา (ณิชา ตันติเฉลิมสิน) ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2557 จากการศึกษาบริบทความสัมพันธ์ไทย-จีนในสังคมไทย และความสัมพันธ์ไทย-จีนระหว่างประเทศผู้วิจัยค้นพบว่า ความสัมพันธ์ไทย-จีนในช่วงเวลานี้ทั้งระดับชาติและข้ามชาติเป็นไปได้ด้วยดี เพราะนวนิยายเรื่องนี้ถูกสร้างขึ้นในช่วงทศวรรษ 2550 หลังเหตุการณ์รัฐประหารเปลี่ยนแปลงการ

ปกครอง 2549 จนถึงเหตุการณ์รัฐประหารเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2557 ดังที่ยศ สันตสมบัติ (2562) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ไทย-จีนไว้ว่า

> สยามประเทศหลังรัฐประหาร ค.ศ. 2006 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในค.ศ.2014 ผลักดันให้ไทยมีความสนิทสนมกับจีนเพิ่มขึ้นทั้งในด้านของการค้า การลงทุน การเชื่อมต่อ และเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมใหม่ การลงทุนด้วยอาวุธยุทโธปกรณ์ไปจนถึงความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสหรัฐและยุโรปที่อ่อนแอลง ในบริบทของ “ประชารัฐ” เราพบเห็นบทบาทที่เพิ่มสูงขึ้นจนโดดเด่นของมหาเศรษฐีเชื้อสายจีนที่ฉกฉวยโอกาสในการชี้นำนโยบายของรัฐบาลทหารเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าของตนเองอย่างชัดเจน การเรืองอำนาจของจีนและความสัมพันธ์ที่แนบแน่นระหว่างจีนกับไทยจึงเอื้อประโยชน์ทางธุรกิจให้แก่กลุ่มชาวจีนผู้กุมบังเหียนทางเศรษฐกิจอย่างไม่เคยมีมาก่อน (ยศ สันตสมบัติ, 2562: 230)

เมื่อเกิดเหตุการณ์รัฐประหารเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2549 และ 2557 ถือเป็นจุดเปลี่ยนทางการเมืองที่สำคัญอีกช่วงหนึ่งในบริบทสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ไทย-จีนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น ส่งผลให้กลุ่มคนเชื้อสายจีนมีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย อันเนื่องมาจากสถานะทางสังคมและเศรษฐกิจที่มั่นคงขึ้นกว่ายุคก่อนหน้า จึงทำให้มีความพร้อมที่จะสร้างเรื่องเล่าใหม่ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนเพื่อแก้ไขเรื่องเล่าเกี่ยวกับความเป็นจีนชุดเก่าที่ถูกสร้างโดยรัฐไทย ถือเป็นการนิยามตัวตนและสร้างพื้นที่ให้กับความเป็นจีนในสังคมไทยร่วมสมัย เป็นการแฝงนัยทางการเมืองบางประการเพื่อวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมและชุดความคิดหลักที่เคยได้รับการให้คุณค่าในสังคมไทย เช่นเดียวกับนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วที่เป็นชนชั้นกลางในบริบทสังคมไทยอย่างณารา (ณิชา ตันติเฉลิมสิน) เลือกสร้างนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนอการให้คุณค่ากับความเป็นจีน รวมทั้งมีการวิพากษ์วิจารณ์ค่านิยมบางประการในบริบทสังคมไทย

เพลิงพยัคฆ์ เป็นนวนิยายเรื่องแรกในชุด *เลือดทระนง* ซึ่งประกอบด้วย *เพลิงพยัคฆ์ ไฟรักมังกร อัสดรพิโรธ เพลิงพยัคฆ์*ใช้ฉากเริ่มต้นเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2477 ยาวมาจนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เล่าถึงความรักระหว่างชาติพันธุ์ของแพรพรรณราย บุตรสาวคนเล็กของพระยาพิทักษ์สันติชน นายตำรวจกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งเป็นคนสำคัญของบ้านเมืองกับอาโฮ่วหรือพยัคฆ์ ชายชาวจีนรุ่นที่สองที่มีความต่างเรื่องชาติพันธุ์และชนชั้น ซึ่งถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ของตัวละครเอก เรื่องราวทั้งหมดเริ่มต้นด้วยเหตุการณ์ที่ครอบครัวแพรพรรณรายรู้ว่าอาโฮ่วตัวละครเอกชายชาวจีนต้องการพาแพรพรรณรายหนี เนื่องจากเธอไม่ต้องการแต่งงานกับผู้กองเสริมนายตำรวจเพื่อนสนิทของไกรศรีจึงเกิดการตามล่าตัวอาโฮ่ว พระยาพิทักษ์สันติชนกับไกรศรีพี่ชายของแพรพรรณรายได้ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงอาโฮ่วและครอบครัว และฆ่าบิดาของอาโฮ่วเสียชีวิต โดยป้าย

ความปิดให้กับอาโฮ่วจนทำให้เขาต้องหลบหนีไปอยู่ในคณะงิ้วที่เป็นสมาชิกพรรคอั้งทิมึ้งของกลุ่มอั้งยี่เยาวราช

เมื่ออาโฮ่วมาอยู่ในคณะงิ้วได้พบกับมังกรและได้เป็นเพื่อนกัน วันหนึ่งทั้งสองคนได้มีโอกาสช่วยเหลือตั่วเฮียหรือเตียเอี๊ยงกวง หัวหน้าพรรคอั้งทิมึ้ง กลุ่มอั้งยี่กลุ่มใหญ่ในเยาวราชที่กำลังโดนทำร้าย อาโฮ่วและพยัคฆ์จึงได้รับการทาบทามให้เข้าร่วมพรรค และได้เป็นผู้ช่วยคนสนิทของตั่วเฮีย ในระหว่างที่พยัคฆ์ช่วยงานตั่วเฮียเขาได้ทำธุรกิจเกี่ยวกับเรือขนส่งสินค้า รวมทั้งได้ซื้อสินค้ากักตุนไว้ขายช่วงสงคราม ส่งผลให้เขามีฐานะที่มั่นคงขึ้นกว่าที่ผ่านมา และในขณะเดียวกันเขาได้วางแผนแก้แค้นครอบครัวตัวละครเอกหญิง เช่น ตอนที่ไกรศรีพี่ชายของตัวละครเอกหญิงเป็นตำรวจที่ย้ายมาประจำการที่เยาวราช เขาประพฤติมิชอบเสมอ โดยชอบเรียกรับส่วยและติดการพนันอย่างหนัก พยัคฆ์ได้วางแผนรับซื้อทรัพย์สินรวมทั้งที่ดินบ้านของพระยาพิทักษ์สันติชนทั้งหมด ส่งผลให้ครอบครัวของพระยาพิทักษ์สันติชนไม่มีกรรมสิทธิ์ในบ้านและมีฐานะไม่มั่นคงดังเดิม

เมื่อตัวละครเอกชายหญิงได้กลับมาพบกันอีกครั้ง และมีโอกาสได้ทราบความจริงถึงความสัมพันธ์ของทั้งคู่ว่าที่ผ่านมาเป็นความเข้าใจผิด ทั้งสองคนจึงตัดสินใจกลับมาสานสัมพันธ์กัน แต่พยัคฆ์ยังมีความแค้นต่อพ่อและพี่ชายของแพรพรรณราย โดยพยัคฆ์คิดลาออกจากพรรคและย้ายไปอยู่อยุธยากับแพรพรรณรายเพื่อประกอบอาชีพทำธุรกิจส่วนตัว สุดท้ายพยัคฆ์ได้แต่งงานกับแพรพรรณรายตามที่ตั้งใจและได้สร้างครอบครัวโดยถอยห่างออกจากกลุ่มอั้งยี่ในที่สุด

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอความหมายของอั้งยี่ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ว่ามีลักษณะแตกต่างกับนวนิยายไทยที่นำเสนอภาพกลุ่มอั้งยี่เรื่องอื่นๆ หรือไม่ และจากวรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์กลุ่มอั้งยี่อย่างไร รวมทั้งผู้วิจัยจะนำเสนอการต่อรองอำนาจของชายชาวจีนในฐานะสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ผ่านความซับซ้อนของทุนจีน ภายใต้ขอบเขตของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในลำดับถัดไป

4.5.1 “กลุ่มอั้งยี่” ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

เรื่องเล่าไม่ได้สะท้อนภาพสังคมและความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมาเท่านั้น แต่เรื่องเล่าสามารถเป็นเครื่องมือของผู้มีอำนาจในสังคมที่สามารถสร้างประวัติศาสตร์กระแสหลักได้ และในขณะเดียวกันเรื่องเล่ายังสามารถเป็นเครื่องต่อรองอำนาจของผู้ที่อยู่ในสถานะรองได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้อยู่ภายใต้ขอบเขตการเมืองวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านตัวบทวรรณกรรมประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยจะศึกษา

เพลิงพยัคฆ์ เป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีความน่าสนใจ คือ นวนิยายเรื่องนี้สร้างจากนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วรุ่นที่สามที่นิยามตนเองว่ามีความเป็นไทยเต็มตัว และห่างไกลจากความเป็น

จีน แต่เลือกสร้างเรื่องเล่าจากบรรพบุรุษ โดยสร้างให้ตัวละครเอกชายชาวจีนเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ที่มักถูกรับรู้ในสังคมไทยว่าอยู่ตรงข้ามกับฝ่ายรัฐไทย และมีภาพลักษณ์อาชญากรมาเสมอ

จากตัวอย่างงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปข้างต้น กลุ่มอั้งยี่มักถูกนำเสนอในฐานะกลุ่มอาชญากร เป็นกลุ่มอิทธิพลที่อยู่ตรงข้ามกับฝ่ายรัฐไทย เช่นเดียวกับความหมายอั้งยี่ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานที่ว่า *"อั้งยี่ (1.) น. สมาคมลับของคนจีน (จ.)"* (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ความหมายข้างต้นนำไปสู่ภาพลักษณ์ด้านลบของกลุ่มอั้งยี่ที่มีการรวมกลุ่มเป็นสมาคมลับต่างๆ และถือเป็นกลุ่มอิทธิพลที่มักถูกรับรู้ว่าทำกิจการด้านมืดในสังคมไทย

เมื่อผู้วิจัยศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* ทำให้ค้นพบว่าผู้เขียนอย่างณาราได้สร้างความหมายใหม่ให้กับอั้งยี่ต่างกับการรับรู้ภาพลักษณ์เดิมของอั้งยี่ในบริบทสังคมไทย รวมทั้งได้อาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์สร้างตัวละครปฏิปักษ์อย่างไกรศรีขึ้นมาในฐานะตำรวจไทยที่ประพฤติมิชอบ และเป็นตัวแทนของรัฐไทยที่มีความขัดแย้งกับตัวละครเอกชายชาวจีนและกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งการเป็นตำรวจที่เป็นตัวแทนของรัฐไทยที่ประพฤติมิชอบและมีความขัดแย้งกับกลุ่มอั้งยี่ ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่เป็นการฟอกขาวอัตลักษณ์อั้งยี่ของตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างพยัคฆ์ให้ดีขึ้น นอกจากนี้เมื่อตัวละครเอกไทย-จีนมีความรักและความสัมพันธ์กันไปจนถึงการสมรักสมรสตามขนบนวนิยายโรมานซ์ ผู้วิจัยค้นพบว่านวนิยายเรื่องนี้นำเสนออัตลักษณ์ไทย-จีนที่เลื่อนไหล โดยตัวละครเอกชายชาวจีนได้กลายเป็นนายทุนจีนในตอนท้ายเรื่อง ซึ่งอัตลักษณ์นายทุนจีนที่ได้มานี้ล้วนได้มาในช่วงที่เป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ทั้งสิ้น ถือเป็นอำนาจที่เกิดจากความซับซ้อนของทุนจีน ซึ่งผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในลำดับถัดไป

เนื่องจากในหัวข้อนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* ของณาราในฐานะตัวบททางวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจซุกซ่อนอยู่เบื้องหลัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาภูมิหลังของณาราในฐานะผู้สร้างนวนิยาย และเป็นผู้ใช้อำนาจอยู่เบื้องหลังการสร้างตัวบทต่อรองกับค่านิยมและคุณค่าบางประการในสังคมไทย โดยเฉพาะความหมายของอั้งยี่ที่มีมาก่อน ซึ่งจะนำไปสู่การนำเสนอความหมายกลุ่มอั้งยี่ในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยความหมายใหม่ของอัตลักษณ์อั้งยี่จะเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งสัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุนจีน

ณิชา ตันติเฉลิมสิน เจ้าของนามปากกา ณารา นักเขียนโรมานซ์ของสำนักพิมพ์พิมพ์คำ เกิดที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจากมหาวิทยาลัยพายัพ สาขาการเงินการธนาคาร ศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อสำเร็จการศึกษาได้กลับมาทำงานที่บริษัทการเงินแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ จนประสบวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 จึงออกจากงานมาเป็นแม่บ้าน พร้อมกับช่วยทำงานที่บริษัทของสามีในตำแหน่งผู้จัดการฝ่ายบุคคล จากนั้นเธอได้เริ่มต้นเขียนนวนิยายจากการแปลนวนิยายให้กับสำนักพิมพ์แก้วกานต์เป็นงานแรกในวงการวรรณกรรม และ

มีงานเขียนเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันโดยได้ไปใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศแคนาดาเปิดกิจการร้านอาหารของครอบครัว

จากประวัติณารา (ณิชา ตันติเฉลิมสิน) แสดงให้เห็นว่า ตัวณาราสังกัดอยู่ในกลุ่มชนชั้นกลางไทย ทั้งจากครอบครัว การศึกษาทั้งในและต่างประเทศ และได้มีโอกาสทำงานด้านการเงินในบริษัท แสดงให้เห็นถึงการสร้างคุณค่าส่วนตัวของผู้หญิงชนชั้นกลางไทย ทั้งนี้ค่านิยมและแนวปฏิบัติที่มาจากการสังกัดอยู่ในชนชั้นกลางไทยของณารา ย่อมถูกนำเสนอในตัวบทนวนิยายของณาราจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม แม้จะเป็นนวนิยายย้อนอดีตไปในเหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งแม้ว่าณารากล่าวว่าตนเองมีความใกล้ชิดกับความเป็นไทยและห่างไกลความเป็นจีน แต่เมื่อผู้วิจัยได้ศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* จึงเกิดข้อสังเกตว่า ณาราได้สร้างนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นมาเพื่อเปิดพื้นที่และให้คุณค่ากับความหมายของอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะกลุ่มอั้งยี่ใหม่ ที่ต่างกับความหมายเดิมที่ถูกนำเสนอในนวนิยายไทยที่มีมาก่อน เช่นในงานของเพ็ญนภาที่นำเสนอภาพลักษณ์ของกลุ่มอั้งยี่ในฐานะอาชญากร กลุ่มอิทธิพล ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ในด้านลบทั้งสิ้น

การนำเสนอให้ตัวละครเอกชายชาวจีนเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ จัดเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจผ่านการสร้างตัวละคร โดยแสดงให้เห็นความย้อนแย้งของณาราที่แม้จะกล่าวว่า ณาราสร้างนวนิยายเรื่องนี้ขึ้นมาในขณะที่ตนเองมีความรู้สึกว่าเป็นคนไทยเต็มตัว แต่แท้ที่จริงแล้วกลับใช้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์เปิดพื้นที่ฟอกขาวให้กับอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะกลุ่มอั้งยี่ผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์จากการสร้างตัวละครชายชาวจีนในฐานะกลุ่มอั้งยี่ และสร้างตัวละครปฏิปักษ์อย่างไกรศรีให้เป็นตัวแทนอำนาจรัฐไทยที่อยู่ตรงข้ามกับกลุ่มอั้งยี่ ถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญตามขนบของนวนิยายโรมานซ์อันเนื่องมาจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น โดยณาราได้กล่าวถึงการสร้างนวนิยายชุด *เลือดทระนง* ไว้ว่า

> ดิฉันเป็นคนไทยที่มีสายเลือดจีนส่วนหนึ่ง ได้ระลึกถึงบุญคุณของประเทศชาติเสมอ เมื่อได้เขียนนิยาย จึงอยากหยิบช่วงชีวิตของอากงครั้งเดินทางถึงประเทศไทยใหม่ๆ ในช่วงเวลาก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 มาเล่า อากงถือเป็นคนรุ่นแรกบนแผ่นดินไทย ชีวิตของคนจีนในสมัยนั้นไม่ได้ง่ายดายนัก กว่าจะเริ่มต้นก่อร่างสร้างตัวจนเป็นปึกแผ่นให้ลูกหลานอย่างมั่นคงทุกวันนี้ ก็ต้องผ่านความยากลำบากมากมายนัก (ณารา, 2557: คำนำนักเขียน)

แม้ณารากล่าวว่าตนเองเป็นคนไทยอย่างเต็มตัว และสร้างนวนิยายขึ้นมาเพื่อระลึกถึงบุญคุณของประเทศไทยที่ให้การช่วยเหลือบรรพบุรุษที่หนีร้อนมาพึ่งเย็น ซึ่งสามารถพบได้ในนวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทยทั่วไป แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่องนี้กลับพบว่าการกระทำของณาราไม่ได้เป็นลักษณะเช่นนั้น เพราะณาราได้ใช้พื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในการให้คุณค่ากับความเป็นจีนผ่านการนำเสนอความหมายของกลุ่มอั้งยี่ใหม่ และการนำเสนอความจำเป็นในการ

เป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ของตัวละครเอกชายชาวจีน เนื่องจากถูกกดขี่ข่มเหงจากรัฐไทยผ่านการสร้างตัวละครปฏิปักษ์อย่างไกรศรีที่เป็นตัวแทนของรัฐไทย และในภายหลังอัตลักษณ์ชายชาวจีนมีความเลื่อนไหลไปเป็นกลุ่มนายทุนจีน โดยมีตัวอย่างการเปิดพื้นที่ให้กับกลุ่มอั้งยี่ในตอนต่างๆ ดังนี้

> ข้าพเจ้าเตียเอี๊ยงกวง ขอคารวะต่อเทพเจ้ากวนอูผู้ยิ่งใหญ่ เทพแห่งสงครามอันศักดิ์สิทธิ์เป็นพยานว่าวันนี้ เตียเอี๊ยงกวง หัวหน้าพรรคอั้งทิมึ้งจะรับสมาชิกเข้าใหม่ในพรรคสองคน คือเตียเต๊กโฮ่วและเฮ้งหั่งเล้ง ขอองค์เทพเจ้าผู้ศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองทั้งสองให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากภัยอันตรายทั้งปวง ขอให้มีความก้าวหน้า และนำความยิ่งใหญ่มาให้พรรคต่อไป (ณารา, 2557: 92)

บทตัดตอนข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากตั๋วเฮียหรือเตียเอี๊ยงกวงได้รับความช่วยเหลือจากพยัคฆ์และมังกร เขามีความคิดเห็นว่าทั้งสองคนเป็นคนมีคุณธรรม มีความซื่อสัตย์และมีความสามารถ จึงต้องการนำทั้งสองคนเข้าไปช่วยเหลืองานในพรรค ซึ่งการทำพิธีตามบทตัดตอนข้างต้นถือเป็นการเสริมอำนาจการเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ให้มีความศักดิ์สิทธิ์มากขึ้น โดยอาศัยการนำเทพเจ้ากวนอูมาเป็นประธานในพิธี รวมทั้งเป็นการทำพิธีโดยหัวหน้ากลุ่มอั้งยี่อย่างตั๋วเฮีย

นอกจากการทำพิธีสาบานตนและเข้าร่วมกลุ่มอั้งยี่ของพยัคฆ์และมังกรจะนำมาซึ่งการเสริมอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ให้กับอั้งยี่ ผู้เขียนอย่างณารายังได้นำเสนอที่มาที่ไปของการเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ของตัวละครเอกชายชาวจีนว่ามิได้เกิดมาเพื่อเป็นอั้งยี่ที่เป็นอาชญากร แต่อาโฮ่วเป็นอั้งยี่เพราะความจำเป็น เนื่องจากเขาเคยโดนกดขี่ข่มเหงจากครอบครัวตัวละครเอกหญิงกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งเป็นตัวแทนของอำนาจรัฐไทย รวมทั้งได้อาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์ในการสร้างตัวละครปฏิปักษ์อย่างไกรศรี ซึ่งมีส่วนในการฟอกขาวตัวละครเอกชายชาวจีนในฐานะอั้งยี่

ในขนบของนวนิยายโรมานซ์ช่วงการวาดภาพสังคมกล่าวถึงความเป็นอยู่ที่ต่างกันของครอบครัวแพรพรรณรายที่เป็นลูกสาวของพระยาพิทักษ์สันติชน และมีพี่ชายคือไกรศรี กับครอบครัวของพยัคฆ์ที่มีเตียบุ่งป้อเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยครอบครัวพยัคฆ์ตัวละครเอกชายชาวจีนได้มาเช่าที่ดินของพระยาพิทักษ์สันติชนเพื่อปลูกผักและเลี้ยงเป็ด ซึ่งบิดาของเขาเป็นชายชาวจีนอพยพที่ต้องการให้ลูกชายเรียนจบปริญญาและเป็นข้าราชการ พยัคฆ์สามารถสอบเข้าเรียนในคณะรัฐประศาสนศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ แต่ต้องลาออกกลางคันเนื่องจากเกิดปัญหากับครอบครัว เพราะโดนครอบครัวแพรพรรณรายใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง

การวาดภาพสังคมแสดงให้เห็นความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น ซึ่งเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญที่ส่งผลต่อความรักระหว่างพยัคฆ์กับแพรพรรณราย เมื่อแพรพรรณรายถูกจับคลุมถุงชนเธอจึงต้องการหนี โดยพยัคฆ์ได้พาเธอหนีแต่ถูกพ่อและพี่ชายจับได้ นวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นการใช้อำนาจรัฐไทยจากครอบครัวแพรพรรณรายกดขี่ข่มเหงชาวจีน

> พวกมึงรีบไป ไอ้โฮ่วมันต้องกลับบ้านแน่ๆ ไปดักรอมันที่นั่นคืนนี้ฉันจะฆ่าพวกมันให้หมด” เขาประกาศก้อง คนรับใช้มองหน้ากัน เมื่อเจ้านายทำเกินกว่าเหตุไปแล้ว แต่ไม่มีใครกล้าทัดทานด้วยพระยาพิทักษ์สันติชนยังไม่เอ่ยปากห้าม นอกจากรีบเดินไปตามเส้นทางมุ่งหน้าสู่บ้านหลังเล็กท้ายสวนของบุ่งป้อโดยไม่มีใครสนใจร่างไร้วิญญาณที่นอนอยู่บนพื้นนั่นเลย” (ณารา, 2557: 18)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงการใช้อำนาจของไกรศรีต่อกลุ่มชาวจีนโดยไม่ได้รับการทัดทานจากบิดา ซึ่งจากการถูกกดขี่ข่มเหงจากไกรศรีส่งผลให้ตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างพยัคฆ์ต้องหนีตาย และได้รับความช่วยเหลือจากคณะงิ้วที่เป็นสมาชิกของพรรคอั้งทิมึ้ง ภายหลังเขาไปช่วยเหลือตั๋วเฮียให้รอดพ้นจากการถูกทำร้ายจึงทำให้เขาถูกตั๋วเฮียชักนำให้เข้าไปทำงานในพรรค จากภูมิหลังของตัวละครเอกชายชาวจีน และการเป็นชายชาวจีนที่มีความรู้จากการได้รับการศึกษาในมหาวิทยาลัย แม้ต้องลาออกกลางคันก่อนที่จะเข้าไปเป็นสมาชิกอั้งยี่ แสดงให้เห็นถึงความต่างจากนวนิยายกลุ่มอื่นที่ล้วนมุ่งนำเสนอการทำอาชญากรรมของกลุ่มอั้งยี่ในฐานะอาชญากรและกลุ่มผู้มีอิทธิพลทั้งสิ้น

นอกจากการกล่าวถึงภูมิหลังการเป็นอั้งยี่ เนื่องจากถูกกลุ่มผู้ดีไทยที่เป็นตำรวจใช้อำนาจกดขี่ข่มเหง และการทำพิธีสาบานตนเข้าเป็นสมาชิกของพรรคที่ถือว่าเป็นการนิยามอัตลักษณ์อั่งยี่ใหม่ โดยแสดงให้เห็นอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ในการเป็นอั้งยี่ นวนิยายเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นความมุ่งหมายในการรวมกลุ่มอั้งยี่ของตั๋วเฮียที่มีอำนาจมากที่สุดในกลุ่ม โดยแสดงผ่านตัวอย่าง ดังนี้

> ทั้งนี้ต้องขอบคุณความดีงามของเอี๊ยงกวงที่สั่งสมมาเนิ่นนาน รวมไปถึงหัวหน้ากลุ่มคนก่อนๆ ที่เห็นประโยชน์ของคนจีนโพ้นทะเลในแผ่นดินไทยเป็นที่ตั้ง ไม่ว่าใครจะไปจะมา ก็ได้รับความช่วยเหลือจากพรรคอั้งทิมึ้งมาตลอด คนไหนได้ดิบได้ดีก็กลับมาตอบแทนด้วยทรัพย์สินเงินทองบ้างก็ช่วยเหลือเกื้อกูลลูกหลานคนจีนรุ่นต่อไปให้ได้ตั้งหลักปักฐาน สมกับที่สาบานตนเมื่อครั้งก่อตั้งว่าจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะอยู่แผ่นดินไหนก็จะไม่ทอดทิ้งกันเด็ดขาด (ณารา, 2557: 116)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงการต่อรองอำนาจผ่านการนิยามอัตลักษณ์กลุ่มอั้งยี่ใหม่ที่ต่างจากการรับรู้เดิมในสังคมไทย โดยในที่นี้เป็นการนำเสนอผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งแม้ว่าในกลุ่มอั้งยี่จะมีการแย่งชิงอำนาจกันภายในกลุ่ม แต่นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอให้เห็นว่าพยัคฆ์ ตัวละครเอกของเรื่องเป็นอั้งยี่ที่ต่างกับการรับรู้ในสังคมไทยที่ผ่านมา เพราะเขาเป็นคนมีความรู้และอยู่เคียงข้างตั๋วเฮียที่เป็นคนมีคุณธรรมมีความคิดในการคุมพรรคอั้งทิมึ้ง เพื่อต้องการช่วยเหลือชาวจีนโพ้นทะเลไม่ให้เสียประโยชน์เช่นเดียวกับหัวหน้ากลุ่มคนก่อน

นอกจากนี้ยังมีในตอนที่พยัคฆ์ได้ยืนยันต่อตัวละครเอกหญิงว่า เหตุการณ์ฆ่าพ่อค้าจีนที่ค้าขายกับญี่ปุ่นไม่ใช่ฝีมือตั๋วเฮีย ถือเป็นการยืนยันอัตลักษณ์อั้งยี่ฝ่ายเดียวกับตัวละครเอกอย่างพยัคฆ์

ว่าเป็นคนมีคุณธรรมและมีความซื่อสัตย์ *“ผมคิดว่าไม่ใช่ฝีมือของตั๋วเฮียแน่ ผมทำงานกับเขามานาน ถึงเขาจะเปิดบ่อน มีโรงน้ำชา แต่เขาก็เป็นคนตรงไปตรงมา และใจกว้างที่สุดคนหนึ่ง งานที่มีลับลมคมในแบบนี้ ผมมั่นใจว่าเขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเขาไม่มีเหตุผลที่จะต้องทำแบบนั้น”* (ณารา, 2557: 277)

จากการศึกษานวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทย ชาวจีนอพยพมักถูกประกอบสร้างให้เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์จีนที่เป็นอื่นและด้อยกว่าคนไทยในด้านต่างๆ เช่น รูปลักษณ์ ภาษา วัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งมีความชอบธรรมที่จะต้องถูกกลืนกลายเป็นไทย แต่เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *เพลิงพยัคฆ์* กลับพบว่า นักเขียนชาวจีนแต้จิ๋วอย่างณาราโต้กลับความเป็นอื่นของชาวจีนอย่างน่าสนใจ โดยณาราได้ประกอบสร้างตัวละครไกรศรีให้เป็นตัวแทนของชนชั้นผู้ดีไทย ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไทยที่มีลักษณะนิสัยไม่พึงประสงค์ และเป็นปฏิปักษ์ต่อตัวละครเอกชายชาวจีนและกลุ่มอั้งยี่ รวมถึงเป็นปฏิปักษ์กับกระบวนการกลืนกลายเป็นไทยอย่างมีนัยสำคัญ จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าไกรศรีมีความคิดกดขี่ข่มเหงกลุ่มชาวจีนเสมอ ซึ่งได้รับอิทธิพลความคิดจากพระยาพิทักษ์สันติชน และมีการเรียกรับส่วยเมื่อย้ายมาประจำการในเยาวราช โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“นายตำรวจที่ย้ายมาใหม่เรียกเงินตั๋วเฮียมากขึ้น ทุกคนเดือดร้อนกันหมด ต้องการให้ตั๋วเฮียช่วยเหลือถึงได้เรียกมาประชุม”* (ณารา, 2557: 117)

นอกจากนี้ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยและชาวจีนในนวนิยายเรื่องนี้จะเห็นว่าไกรศรีได้รับการถ่ายทอดแนวคิดการกดขี่ข่มเหงบุคคลที่ด้อยกว่าจากการอบรมสั่งสอนของบิดา ดังตัวอย่าง *“ท่านขุนจะต้องใช้ไม้แข็ง อย่ายอมอ่อนข้อให้พวกมันเด็ดขาด ถ้าพวกมันหือเมื่อไหร่ก็ส่งตำรวจไปจัดการปิดบ่อน ปิดซ่องมันเสีย เจอแบบนี้ขี้คร้านจะรีบเอาเงินมาจ่าย”* บิดาบอกอย่างชำนาญการ *แพรพรรณรายได้ยินเรื่องเหล่านี้มานับร้อยๆ ครั้ง เธอควรจะชาชิน แต่กลับไม่รู้สึกคุ้นเคยกับมันเลยสักนิด”* (ณารา, 2557: 140)

บทสนทนาระหว่างพระยาพิทักษ์สันติชนกับไกรศรีเกี่ยวกับการกดขี่ข่มเหงชาวจีนในช่วงเวลานั้นแสดงให้เห็นว่า แนวคิดและการกระทำของไกรศรีได้รับการขัดเกลาจากบิดา และแสดงให้เห็นว่าแม้ในขณะนั้นจะมีกระบวนการกลืนกลายชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แต่พระยาพิทักษ์สันติชนและไกรศรีไม่ได้ยอมรับกลุ่มชาวจีนอย่างแท้จริง ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่องสอดคล้องกับบริบทสังคมที่ยุคสมัยจอมพล ป.เป็นผู้นำชาวจีนอยู่ในภาวะถูกบีบคั้นอย่างมากจากอิทธิพลของระบอบชาตินิยม ซึ่งพระยาพิทักษ์สันติชนและไกรศรีถือเป็นตัวแทนของรัฐที่เป็นนายตำรวจที่อยู่ตรงข้ามกับกลุ่มอั้งยี่ โดยมีตัวอย่างเหตุการณ์ทิ้งระเบิดในเยาวราชที่แสดงให้เห็นความคิดเห็นของไกรศรีต่อกลุ่มชาวจีน *“ก็อย่างที่เคยเล่าให้คุณพ่อฟังนั่นแหละครับ หลังญี่ปุ่นบุก พวกมันก็อ้างโน่นอ้างนี่จะไม่ยอมจ่ายส่วย แต่ผมไม่ยอม พวกมันก็ไม่ค่อยพอใจเท่าไหร่ ไอ้พวกกาฝาก มาอยู่บนแผ่นดินไทย กอบโกยกลับบ้านไม่รู้เท่าไหร่ต่อเท่าไหร่ทีแบบนี้ทำขี้เหนียว”* (ณารา, 2557: 140)

ผู้วิจัยศึกษาช่วงเวลาที่นวนิยายนี้ถูกสร้างขึ้นพบว่าเป็นช่วงทศวรรษ 2550 ที่คนจีนในไทยแสวงหาสุ้มเสียงให้ตนเอง และต้องการสร้างประวัติศาสตร์ของตนเองที่ต่างกับกระบวนการกลืนกลายเป็นไทยอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อศึกษาตัวละครไกรศรีผู้วิจัยค้นพบว่า เขาเป็นตัวละครปฏิปักษ์เดียวที่ไม่มีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงความคิดและลักษณะนิสัยไปจนจบเรื่อง ดังนั้นไกรศรีจึงไม่สามารถมีชีวิตต่อได้ รวมทั้งในช่วงกลางเรื่องถึงท้ายเรื่องเขาจะสร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัวเสมอ เป็นปฏิปักษ์ต่อกลุ่มอั้งยี่และกระบวนการกลืนกลายชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอจุดจบของไกรศรีที่ว่า*“จบสิ้นกันทีสำหรับความแค้นและพยาบาท มีเพียงหัวใจรักเท่านั้นที่จะนำพาทั้งสองก้าวเดินไปข้างหน้าพร้อมกัน เมื่อเพลิงพยัคฆ์ถูกดับไปแล้วด้วยคุณงามความดีและความรักของแพรพรรณราย....ผู้หญิงที่เป็นรักแท้และรักเดียวของเขาชั่วนิรันดร์”* (ณารา, 2557: 654)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเหตุการณ์หลังจากที่ไกรศรีเสียชีวิต การเสียชีวิตของไกรศรีถือเป็นจุดจบของความแค้นทั้งหมดที่เขาได้ทำร้ายพยัคฆ์และครอบครัว การเสียชีวิตของไกรศรีส่งผลต่อโครงเรื่องนวนิยายโรมานซ์ทำให้มีจุดจบแบบสุขสมหวัง แต่ในขณะเดียวกันการเสียชีวิตของไกรศรีแสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เป็นการโต้กลับของนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วอย่างณารา ที่สามารถโต้กลับอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านการสร้างตัวละครไกรศรีในฐานะตัวละครปฏิปักษ์ ทั้งนี้การเสียชีวิตของไกรศรีนำไปสู่ความสมหวังในความรักระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์

Regis ได้กล่าวถึงขนบของนวนิยายโรมานซ์ผ่านองค์ประกอบ 8 ประการ ซึ่งจากขนบทั้ง 8 ประการ ตัวละครปฏิปักษ์อย่างไกรศรีถือเป็นสิ่งกีดขวาง (barrier) สำคัญที่เป็นผลจากความต่างระหว่างชาติพันธุ์คือไทยและจีน ไกรศรี คือ ตัวแทนของรัฐไทยที่มีมุมมองกดขี่ข่มเหงกลุ่มชาวจีนเสมอ การสร้างตัวละครไกรศรีให้เป็นตัวละครปฏิปักษ์ รวมทั้งการนิยามอัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่ถือเป็นการฟอกขาวอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ แสดงให้เห็นอำนาจของเรื่องเล่าในฐานะเครื่องมือต่อสู้ทั้งของผู้มีอำนาจและผู้ไร้อำนาจ ณาราเป็นนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วที่อยู่ในสังคมปัจจุบันก็มีการปลูกฝังความเชื่อ และ ค่านิยมที่ได้รับการให้คุณค่าในยุคปัจจุบันไปกับเรื่องราวในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

จากการศึกษาในหัวข้อนี้ผู้วิจัยมุ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วอย่างณารากับการนำเสนออัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *เพลิงพยัคฆ์* การศึกษาในหัวข้อนี้แสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะอั้งยี่ต่างกับการรับรู้ในบริบทสังคมไทยที่มีมาก่อน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์สร้างตัวละครปฏิปักษ์อย่างไกรศรีในฐานะตัวแทนรัฐไทยเพื่อฟอกขาวให้กลุ่มอั้งยี่ของตัวละครเอกชายชาวจีนมีภาพที่ดีขึ้น ทั้งนี้นอกจากกลวิธีทางวรรณศิลป์ ในนวนิยายเรื่องนี้ยังนำเสนอความซับซ้อนของทุนจีนโดยการอาศัยอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะอั้งยี่ เพื่อแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม ซึ่ง

จะนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นผ่านการศึกษาวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไป

4.5.2 ทุนกับความเลื่อนไหลของอัตลักษณ์ไทย-จีน

จากหัวข้อที่ผ่านมาเป็นการนำเสนอความหมายของกลุ่มอั้งยี่โดยณารา นักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วที่สร้างให้ตัวละครเอกชายชาวจีนแต้จิ๋วอย่างพยัคฆ์เป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่เพราะความจำเป็นเนื่องจากเขาถูกกลุ่มผู้ดีไทยที่เป็นตัวแทนของรัฐไทยใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงอย่างไม่เป็นธรรม รวมทั้งนำเสนอการนิยามอัตลักษณ์กลุ่มอั้งยี่ใหม่ผ่านวัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่ม โดยมีการยืนยันอัตลักษณ์ตั่วเฮีย (หัวหน้ากลุ่ม) เป็นหัวหน้ากลุ่มอั้งยี่ที่มีคุณธรรม ซึ่งการยืนยันอัตลักษณ์ดังกล่าวนี้มีความแตกต่างกับนวนิยายไทยที่นำเสนอภาพกลุ่มอั้งยี่ที่มีมาก่อน โดยนวนิยายไทยที่สร้างขึ้นก่อนหน้ามักนำเสนอภาพกลุ่มอั้งยี่ว่ามีลักษณะด้านลบเสมอ เช่น เป็นกลุ่มนักฆ่า เป็นอาชญากร กลุ่มอิทธิพลที่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ฯลฯ ทั้งนี้นอกจากการนิยามอัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่จากผู้เขียนอย่างณารา ยังมีการใช้กลวิธีทางวรรณศิลป์สร้างตัวละครไกรศรีให้เป็นตัวละครปฏิปักษ์ เป็นตัวแทนของรัฐไทยที่อยู่ตรงข้ามกับตัวละครเอกชายชาวจีน ซึ่งถือเป็นการฟอกขาวตัวละครพยัคฆ์ในฐานะสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ เพราะไกรศรีเป็นสิ่งกีดขวางในความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ตามขนบของนวนิยายโรมานซ์

นอกจากความหมายของอั้งยี่จากการนำเสนอโดยนักเขียนสตรีชาวจีนแต้จิ๋วในหัวข้อที่ผ่านมาอีกปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน คือ อัตลักษณ์อั้งยี่ในเรื่องนี้นำไปสู่การแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม รวมทั้งการยืนยันอัตลักษณ์ผ่านวัฒนธรรมของกลุ่มอั้งยี่ ซึ่งจัดเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่ง โดยการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนจะเกิดขึ้นทั้งในระดับกลุ่มและในเรื่องราวความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกไทย-จีน โดยมีตัวอย่าง ดังนี้

> ทางฟากหนึ่งของเจ้าพระยา พยัคฆ์กำลังเฉลิมฉลองกับมังกรที่บริษัทเล็กๆ ของพวกเขา หลังจากมีเงินเข้ามาในกิจการเป็นกอบเป็นกำ สินค้าที่ซื้อตุนไว้ตั้งแต่ช่วงแรกๆ ของสงคราม บัดนี้ทยอยปล่อยเข้ามาในตลาดเมื่อมีความต้องการสูงมากขึ้น สินค้าจำพวกยาง รถยนต์ น้ำมันก๊าดหายากยิ่งกว่างมเข็มในมหาสมุทร แต่เขามีกักตุนเอาไว้ขายไปได้อีกนาน สินค้าจำพวกผ้าชิ้น ผ้าลูกไม้ต่างประเทศ ก็ได้ราคาแพงลิบลิ่ว ” (ณารา, 2557: 188)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าจากเดิมที่พยัคฆ์ต้องหนีการถูกทำร้ายจากครอบครัวแพรพรรณราย จนได้รับความช่วยเหลือจากคณะงิ้วในความคุ้มครองของพรรคอั้งทิมึ้ง แสดงให้เห็นว่าตัวเขาไม่มีทั้งทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม แต่เมื่อพยัคฆ์ได้เข้ามาเป็นสมาชิกในกลุ่มอั้งยี่ทำให้เขาได้มีโอกาสแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ จากการทำธุรกิจซื้อสินค้าในตลาดกักตุนไว้เพื่อจำหน่าย

โดยเฉพาะในช่วงสงครามที่สินค้าต่างๆ ล้วนเป็นที่ต้องการ รวมทั้งเขาได้ร่วมทุนกับมังกรทำธุรกิจเดินเรือ และในช่วงท้ายเรื่องพยัคฆ์ตัดสินใจลงทุนทำธุรกิจจำหน่ายข้าวเพิ่มอีกธุรกิจหนึ่ง โดยเริ่มต้นซื้อกิจการโรงสีที่กำลังปิดตัว เพราะขาดเงินทุนหมุนเวียน การทำธุรกิจของพยัคฆ์ส่งผลให้เขามีฐานะที่ดีขึ้นกว่าเดิม ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าในที่นี้อัตลักษณ์อั้งยี่ของพยัคฆ์จึงมีความเลื่อนไหลควบคู่กับความเป็นนายทุนจีน

นอกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่จะทำให้ตัวละครเอกชายชาวจีนมีโอกาสแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจ การเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ยังนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ผ่านวัฒนธรรมกลุ่ม โดยสังเกตได้จากการทำพิธีสาบานตนเข้าร่วมพรรค รวมทั้งการยึดมั่นในหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มในตำแหน่งต่างๆ ซึ่งวัฒนธรรมกลุ่มอั้งยี่ถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมหนึ่งที่ส่งผลให้พวกเขามีอำนาจในชุมชนจีน และยังมีอำนาจเพียงพอที่จะแสวงหาทุนทางสังคมผ่านความสัมพันธ์กับเครือข่ายต่างๆ ในสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน รวมทั้งยังทำให้ได้รับความเคารพจากทุกคนที่พบเห็น โดยทุนทางสังคมในทัศนะของ Bourdieu หมายถึง *“ทุนของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางสังคม ความมีหน้ามีตา ความเป็นที่เคารพนับถือ ซึ่งสามารถแปรเปลี่ยนไปเป็นความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมได้”* (ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข, 2550: 84)

จากความหมายทุนทางสังคมตามมโนทัศน์ของ Bourdieu เมื่อนำมาศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* แสดงให้เห็นการส่งส่วยให้ทางการผ่านตัวละครไกรศรีเพื่อรักษาผลประโยชน์กลุ่มอั้งยี่ ซึ่งการส่งส่วยในที่นี้นอกจากแสดงถึงการแสวงหาทุนทางสังคมของกลุ่มอั้งยี่ ในทางกลับกันการส่งส่วยยังมีนัยถึงการประพฤติมิชอบของข้าราชการไทย ในการใช้อำนาจกดขี่กลุ่มชาวจีนผ่านการเรียกเก็บส่วย ซึ่งแม้ไกรศรีจะกดขี่ข่มเหงผ่านการเรียกส่วยอย่างไร แต่เขาก็มีความเกรงใจต่ออำนาจบารมีของเตียเอี๊ยงกวง โดยมีตัวอย่างความคิดของมังกรเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทุนทางเศรษฐกิจและการยืนยันอัตลักษณ์ของตนจากการเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ที่ว่า *“แต่มันก็ทำให้เรามีเงินเยอะแยะขึ้นนะ ดูตั๋วเฮียสิ ทุกพรรคในเยาวราชต่างก็เคารพยกย่อง อียังคอยดูแลคนจีนที่อพยพมาใหม่ด้วย ถ้าไม่มีตั๋วเฮีย คนจีนอย่างพวกเราต้องถูกเอารัดเอาเปรียบ อย่างที่ลื้อเคยเจอมา”* (ณารา, 2557: 107)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างฐานะของพยัคฆ์ล้วนได้มาในช่วงที่เป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ทั้งสิ้น ซึ่งนอกจากอัตลักษณ์ชายชาวจีนในฐานะสมาชิกกลุ่มอั้งยี่จะทำให้สามารถแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างฐานะของตัวเองได้แล้ว อัตลักษณ์อั้งยี่จีนยังทำให้พวกเขามีอำนาจมากขึ้นในชุมชนจีน รวมทั้งสามารถนำวัฒนธรรมของกลุ่มอั้งยี่มายืนยันอัตลักษณ์ของตนเอง โดยการเป็นสมาชิกกลุ่มอั้งยี่ยังนำไปสู่การแสวงหาทุนทางสังคมกับเครือข่ายต่างๆ ในสังคมเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน เช่น การส่งส่วยให้ทางการไทย และการรับตำแหน่งรองประธานหอการค้าของเตียเอี๊ยง กวง ดังนี้

> ในอดีตเอี๊ยงกวงและกลุ่มอั้งทิมึ้งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังกลุ่มหอการค้าไทย-จีนมาตลอด ทั้งเรื่องการเคลื่อนไหวของขบวนการกู้ชาติและต่อต้านญี่ปุ่น หัวหน้ากลุ่มอั้งทิมึ้งไม่สามารถออกหน้าเป็นคณะกรรมการหอการค้าได้ เพราะข้องแวะกับสิ่งผิดกฎหมายอยู่หลายอย่าง ปัจจุบันเอี๊ยงกวงมีธุรกิจถูกกฎหมายหลายบริษัท ทั้งยังมีสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ใหญ่ในวงราชการหลายหน่วยงาน เขาจึงกล้าเริ่มต้นก้าวออกไปยืนหน้าเวทีให้แสงไฟส่องแทนที่จะอยู่เบื้องหลังเหมือนหัวหน้ากลุ่มในอดีต (ณารา, 2557: 581)

ทุนทางสังคม หมายถึง ทุนของเครือข่ายความสัมพันธ์ในสังคม รวมทั้งความมีหน้ามีตาและเป็นที่เคารพนับถือในสังคมไทย ดังนั้นการเข้ารับตำแหน่งรองประธานหอการค้าของเตียเอี๊ยงกวง หัวหน้าพรรคอั้งทิมึ้งเป็นอีกหนึ่งหนทางในการแสวงหาทุนทางสังคมของกลุ่มอั้งยี่ และเป็นปัจจัยสนับสนุนการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน จากการฟอกขาวกลุ่มอั้งยี่ในเยาวราชอย่างกลุ่มอั้งทิมึ้ง โดยทำให้เห็นว่าหัวหน้ากลุ่มอย่างเอี๊ยงกวงได้รับการยอมรับในสังคมไทยมากขึ้น ซึ่งในภายหลังตัวเอี๊ยงกวงก็ได้สนับสนุนการช่วยเหลือกับการกุศลมากขึ้น โดยมีตัวอย่างดังนี้

> เอี๊ยงกวงจึงทำงานอย่างหนัก ทั้งช่วยเหลือชาวจีนโพ้นทะเลในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนทุนเพื่อเปิดโรงเรียนภาษาจีนให้แก่ลูกหลานชาวจีนในเยาวราช ทุ่มเงินช่วยเหลือซื้อเครื่องมือของโรงพยาบาลของคนจีนที่ก่อตั้งขึ้นไม่กี่ปีที่ผ่านมา เขาจึงแทบไม่ค่อยมีเวลาว่างสักเท่าใดนัก เรียกว่าแทบทุกวินาทีที่ว่างจากงาน เขาก็ทุ่มเทให้แก่การทำงานช่วยเหลือสังคมจนหมด และในที่สุดผลงานของเขาก็เป็นที่ปรากฏต่อสายตาชาวจีนบนแผ่นดินไทย มีหลายเสียงสนับสนุนให้เขาเป็นคณะกรรมการเมื่อหลายปีก่อน จนได้รับเลือกให้เป็นรองประธานในที่สุด และพยัคฆ์คิดว่าในอนาคต คงจะได้รับเลือกเป็นประธานอย่างไม่ต้องสงสัย (ณารา, 2557: 582)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นการแสวงหาทุนทางสังคมของกลุ่มอั้งยี่จากการช่วยเหลือองค์กรต่างๆ ในสังคมไทยผ่านการรับตำแหน่งรองประธานหอการค้าของผู้นำกลุ่มอย่างเตียเอี๊ยงกวง ซึ่งการกระทำเหล่านี้นำมาซึ่งความเชื่อถือและอำนาจของกลุ่มอั้งยี่ในสังคมไทย และถือเป็นการฟอกขาวอัตลักษณ์อั้งยี่ของกลุ่มชายชาวจีนให้มีการรับรู้อย่างดีขึ้นกว่าที่ผ่านมา ซึ่งการที่กลุ่มอั้งยี่มีทั้งอำนาจจากทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคม รวมทั้งสามารถยืนยันอัตลักษณ์ตนเองจากทุนทางวัฒนธรรมกลุ่มอั้งยี่ จึงส่งผลต่อความสมหวังในความรักระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

นอกจากนี้หลังจากตัวละครไกรศรีติดการพนันอย่างหนักและนำทรัพย์สินไปขาย พยัคฆ์ได้เป็นผู้รับซื้อไว้ทั้งหมด แสดงให้เห็นอำนาจที่เกิดจากทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมไปต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเองผ่านการซื้อที่ดินและทรัพย์สินของพระยาพิทักษ์สันติชน เพื่อต้องการแก้แค้นครอบครัวตัวละครเอกหญิงในช่วงที่ฐานะของครอบครัวตัวละครเอกหญิงไม่มั่นคงเท่าเดิม *“เงินฝากในธนาคารของพยัคฆ์เพิ่มมากขึ้นไม่รู้กี่เท่าตัว เงินมากมายมหาศาลทำให้เขา*

ตัดสินใจลงทุนซื้อที่ทางเพื่อลงหลักปักฐานเสียที เขากำลังเลือกซื้อที่ดินในสวนแถวฝั่งธนบุรี สำหรับสร้างโกดังเก็บสินค้าใหม่และบ้านหลังแรกของตน แต่ยังไม่ตัดสินใจเสียที" (ณารา, 2557: 189)

การเข้าครอบครองทรัพย์สินของครอบครัวแพรพรรณรายและตัวแพรพรรณรายแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของพยัคฆ์ที่เกิดจากความซับซ้อนของทุนจีนและความเป็นอั้งยี่ พยัคฆ์ทำให้แพรพรรณรายยอมมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งด้วยเพื่อแก้แค้นครอบครัวแพรพรรณรายผ่านอำนาจจากทุน *"ชื่อเสียงของคุณพ่อไม่สามารถช่วยอะไรได้เลยเวลาเราไม่มีเงินแม้แต่จะซื้อข้าวกิน ยิ่งในช่วงสงครามแบบนี้ผู้คนต่างพากันอดอยาก ถ้าแพรไม่รับงานนี้ เราคงจะกินอยู่อย่างฝืดเคือง ตอนนี้พอแพรมีเงินเข้าบ้านมาบ้าง คุณแม่ก็ลืมตอนที่เราลำบากไปแล้วหรือคะ"* (ณารา, 2557: 344)

บทตัดตอนข้างต้นนอกจากแสดงให้เห็นการใช้อำนาจจากความซับซ้อนของทุนจีนของพยัคฆ์ยังแสดงให้เห็นถึงความล่มสลายของระบบข้าราชการไทยที่กลุ่มผู้ดีไทยอย่างครอบครัวแพรพรรณรายให้ความสำคัญ ซึ่งถูกแทนที่ด้วยอำนาจจากกลุ่มอั้งยี่ที่มีอัตลักษณ์ที่เลื่อนไหลในฐานะอั้งยี่และนายทุนจีน โดยมีตัวอย่างดังนี้ *"เขาแค้นแทบกระอักเลือด ทำไมโลกนี้จึงไม่ยุติธรรมเสียเลย ทำไมเขาในฐานะที่เป็นถึงลูกพระยา กลับต้องมาตกอับแบบนี้ ขณะที่ลูกเจ๊กจีนไร้สกุลรุนชาติอพยพมาพึ่งใบบุญประเทศไทยกลับได้ดิบได้ดี ร่ำรวยเงินทองทั้งที่เขาสิควรต้องได้ดิบได้ดีกว่ามัน เมื่อทุกอย่างก็เอื้ออำนวยแก่เขา"* (ณารา, 2557: 448-449)

ก่อนหน้านี้กลุ่มชาวจีนเป็นกลุ่มที่ถูกกดขี่ข่มเหงจากครอบครัวพระยาพิทักษ์สันติชนเสมอ แต่เมื่อตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างพยัคฆ์ใช้อำนาจที่เกิดจากการเป็นกลุ่มอั้งยี่ และเป็นนายทุนจีนที่มีทั้งทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคม จึงสามารถเข้าไปครอบครองบ้านและลูกสาวพระยาพิทักษ์สันติชนได้ในที่สุด ความล่มสลายของระบบข้าราชการแบบเก่าทำให้ไกรศรีกลายเป็นคนตกอับ ซึ่งต่างกับชีวิตของพยัคฆ์ โดยพยัคฆ์มีความมุ่งหวังต่อการใช้ชีวิตของตัวเองไว้ว่า *"ถ้าแผนเบื้องต้นละก็ ผมอยากมีบ้านเป็นของตัวเองสักหลัง หลังจากอาศัยอยู่บ้านของตั่วเฮีย เจ้านายผมมานาน พอมีบริษัทก็อาศัยอยู่ชั้นบนตึกแถว ดังนั้นเมื่อมีเงิน ผมก็ลงมือทันที ที่เหลือก็อย่างที่คุณเห็นสินค้าทุกอย่างขึ้นราคา ที่ปลูกผักขายก็ถือเป็นรายได้ที่ดีทางหนึ่ง เพราะคนเราต้องกินต้องใช้ถูกไหม"* (ณารา, 2557: 292)

จากการศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* ด้วยมโนทัศน์เรื่องทุนของ Bourdieu มีความต่างกับงานศึกษานวนิยาย ชุด *เลือดทระนง* ที่ผ่านมา โดยมีบทความเรื่อง ภาพสะท้อนคนไทยเชื้อสายจีนกลุ่มอั้งยี่ในนวนิยายชุด *เลือดทระนง* (2560) เมื่อผู้วิจัยศึกษาบทความเรื่องนี้ทำให้ค้นพบว่ายังเป็นการศึกษานวนิยายชุด *เลือดทระนง* ด้วยฐานความคิดเรื่องวรรณกรรมสะท้อนสังคมผ่านการศึกษาภาพสะท้อนวิถีชีวิต การรวมกลุ่มอั้งยี่ และประเพณี โดยมีการนำเสนอความสัมพันธ์ในกลุ่มอั้งยี่ที่ว่า "คนไทยเชื้อสายจีนเข้าร่วมกลุ่มอั้งยี่เพื่อขอความคุ้มครองและช่วยเหลือกัน ต้องนับถือความเชื่อและทำตามหน้าที่

ในกลุ่ม แต่ก็มีความขัดแย้งที่จะช่วงชิงอำนาจหรือตำแหน่งหัวหน้าความเป็นใหญ่ในกลุ่มอั้งยี่ ” (Yuanyuan Li, 2560: 35)

การศึกษาของ Yuanyuan Li แสดงให้เห็นว่าเมื่อศึกษาวรรณกรรมอยู่ภายใต้ฐานคิดเรื่องวรรณกรรมสะท้อนสังคมจึงนำไปสู่ข้อสรุปของอัตลักษณ์ที่มิได้ตระหนักถึงความเป็นกระบวนการของอัตลักษณ์ที่ต้องมีการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ ซึ่งต่างกับที่ผู้วิจัยศึกษาผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *เพลิงพยัคฆ์* รวมทั้งงานศึกษา *เลือดทระนง* ข้างต้นยังมิได้นำเสนอให้เห็นในประเด็นการต่อรองอำนาจของกลุ่มอั้งยี่ผ่านกลวิธีทางวรรณศิลป์ และความซับซ้อนของทุนประเภทต่างๆ ตามแนวคิดของ Bourdieu เช่นเดียวกับที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะนำไปสู่การนำเสนอให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่ไปสัมพันธ์กับพื้นที่นวนิยายโรมานซ์และส่งผลต่อการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้เรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์

4.6 ความสรุปบทที่ 4

Peter Redman (2002) กล่าวถึงเรื่องแนวโรมานซ์ไว้ว่า

> โลกแห่งโรมานซ์ไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หากแต่เป็นโลกที่สังคมประกอบสร้างขึ้น (socially constructed) หรือหากมองในเชิงปรากฏการณ์วิทยา (phenormenology) แล้ว โรมานซ์ถือเป็นผลผลิตทางสังคม (social product) ชนิดหนึ่ง และการเป็นผลผลิตทางสังคมแบบนี้ ก็หมายความว่า โรมานซ์เองถือเป็นระบบแห่งความหมาย (system of meaning) ที่เกี่ยวโยงกับเงื่อนไขทางวัฒนธรรมอย่างแนบแน่น ทั้งนี้ทุกครั้งที่มีการลงรหัสความหมายในงานโรมานซ์ ก็แปลว่า กรอบวิธีคิดของสังคมวัฒนธรรมจะเข้ามาอยู่ด้านหลังตลอดเวลา (Redman, 2002 อ้างถึงใน กำจร หลุยยะพงศ์ และสมสุข หินวิมาน, 2552 : 135)

จากความคิดของ Redman สามารถสรุปได้ว่า นวนิยายโรมานซ์เป็นวรรณกรรมที่ไม่ได้สะท้อนภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติ แต่วรรณกรรมกลุ่มนี้เป็นระบบของความหมายที่เป็นผลผลิตทางสังคมอีกประเภทหนึ่งซึ่งความสัมพันธ์เชิงอำนาจอยู่เบื้องหลัง

ผลการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีทั้ง 3 เรื่องในบทนี้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มชาติพันธุ์จีนได้อาศัยความซับซ้อนของทุนจีนที่มากกว่าทุนทางเศรษฐกิจมาเป็นปัจจัยสำคัญในการต่อรองอำนาจผ่านครอบครัวและชุมชนจีนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้จะไปสนับสนุนข้อสังเกตของผู้วิจัยที่ว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่ภาพตายตัวที่ผูกอยู่กับชาติพันธุ์ แต่อัตลักษณ์เป็นกระบวนการที่ยังสร้างไม่เสร็จ เมื่อตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์มา

ปฏิสัมพันธ์กันภายใต้เรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์จึงนำไปสู่กระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ที่สัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนจีน โดยผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาจากนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ดังนี้

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ผลงานของยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง นักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้ง ซึ่งเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์นำเสนอความสำคัญของพื้นที่พิธีกรรมกับประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง อาชีพตามชาติพันธุ์กลุ่มชาวจีนกวางตุ้ง รวมถึงภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้ง ซึ่งประเด็นทางชาติพันธุ์เหล่านี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของชาวจีนกวางตุ้งภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

การศึกษาพิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตของชาวจีนกวางตุ้งในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นความซับซ้อนของทุนจีนที่มากกว่าแค่ทุนทางเศรษฐกิจ โดยเป็นการนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางเศรษฐกิจกับทุนทางวัฒนธรรมผ่านพิธีกรรม ซึ่งกลุ่มชาวจีนกวางตุ้งเป็นกลุ่มที่มีทุนทางเศรษฐกิจ จึงสามารถต่อรองอำนาจผ่านความซับซ้อนของทุนและนำไปสู่การแสวงหาทุนทางสังคมจากความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมไทยเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนได้ นอกจากนี้ *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* ยังนำเสนอการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมผ่านการทำหนังสืองานศพเพื่อนำเสนอประวัติศาสตร์ครอบครัวควบคู่กับประวัติชายชาวจีนกวางตุ้งซึ่งเป็นผู้นำครอบครัว รวมทั้งการนำเสนอภูมิปัญญาอาหารจีนกวางตุ้ง ซึ่งการกระทำดังกล่าวอยู่ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่สัมพันธ์กับความซับซ้อนของทุน

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* ผลงานของทิพเกสร นวนิยายเรื่องนี้อธิบายให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีนกับการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีน โดยแสดงการธำรงอัตลักษณ์ชาวจีนต่างรุ่นควบคู่กับความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจีน บิดาของหยกผกาเป็นชาวจีนรุ่นเก่าที่ยึดมั่นในความเป็นจีนแบบเดิมต่างกับรุ่นลูกที่มีทั้งการปฏิเสธอัตลักษณ์จีน และการสวมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนกลับมาสู่ชุมชนในพื้นที่เยาวราช

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีนอย่างเยาวราชในฐานะศูนย์รวมกลุ่มชาติพันธุ์จีนในสังคมไทย และเป็นชุมชนที่มีส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์หญิงชาวจีนของตัวละครเอกหญิง นอกจากนี้ชุมชนเยาวราชยังมีความสำคัญในฐานะพื้นที่ทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นพื้นที่ที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนในฐานะคนจีนรุ่นหลังได้ยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการก่อร่างสร้างธุรกิจที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมจีน

นอกจากชุมชนเยาวราช นวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอความสำคัญของชุมชนโซโห ซึ่งเป็นชุมชนจีนในประเทศอังกฤษ โดยโซโหเป็นชุมชนที่เป็นพื้นที่ให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้ไปแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างความมั่นคงจนสามารถกลับมาทำธุรกิจติ่มซำที่เป็นการสานต่อทุนทางวัฒนธรรมของครอบครัวให้มีความเป็นสากลมากขึ้นในฐานะ ‘เลดี้เจด’ นายทุนหญิงจีนในพื้นที่เยาวราช ซึ่งการ

เป็น ‘เลดี้เจด’ จึงทำให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้สานสัมพันธ์กับอรรณพที่เป็นกลุ่มผู้ดีไทย เป็นเจ้าของที่ดินในเยาวราช ถือเป็นการแสวงหาทุนทางสังคมแบบหนึ่งจากความสัมพันธ์กับเครือข่ายสังคมภายใต้เรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

การศึกษานวนิยายเรื่อง*เพลิงพยัคฆ์* ของ ณารา แสดงให้เห็นความสำคัญของณาราในฐานะนักเขียนสตรีเชื้อสายจีนแต้จิ๋วที่เติบโตในยุคที่คนเชื้อสายจีนมีฐานะมั่นคงเป็นทั้งชนชั้นกลางและชนชั้นนำในสังคมไทยมากขึ้น จึงสามารถนำเสนอเรื่องเล่าชุดใหม่เกี่ยวกับคนจีนที่แตกต่างจากเรื่องเล่าชุดเดิมของรัฐไทย และวิพากษ์วิจารณ์ชุดความคิดและค่านิยมต่างๆ ผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ แต่เนื่องด้วยลักษณะตัวบทกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ที่นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ จึงมักทำให้ผู้อ่านมิได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกนำเสนอผ่านการสร้างนวนิยายกลุ่มนี้

จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ณารามีจุดมุ่งหมายในการสร้างนวนิยายเพื่อต้องการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทย และต้องการบอกเล่าเรื่องราวของบรรพบุรุษ แต่ความน่าสนใจก็คือ ณาราได้ประกอบสร้างตัวละครชายชาวไทยให้เป็นตัวแทนของรัฐไทยที่เป็นปฏิปักษ์ แสดงให้เห็นถึงการให้คุณค่ากับความเป็นจีนโดยการนิยามอัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่ให้ต่างกับการรับรู้ภาพลักษณ์อั้งยี่แบบเดิมในบริบทสังคมไทย ซึ่งจากการอาศัยกลวิธีทางวรรณศิลป์นิยามอัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่เพื่อ‘ฟอกขาว’ ความหมายของอั้งยี่ให้กับตัวละครเอกชายชาวจีน จึงทำให้ตัวละครเอกชาวจีนได้พัฒนาความรักและความสัมพันธ์กับตัวละครเอกหญิงไปจนถึงการสมรักสมรส

จากการศึกษา *เพลิงพยัคฆ์* แสดงให้เห็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน คือ นวนิยายเรื่อง*เพลิงพยัคฆ์* นำเสนออัตลักษณ์ไทย-จีนที่เลื่อนไหลผ่านความซับซ้อนของทุนจีน โดยในเรื่องนี้ตัวละครเอกชายชาวจีนเลือกแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมจากความเป็นอั้งยี่เพื่อไปต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยในการแสวงหาทุนของตัวละครเอกชายชาวจีนพบว่าตัวละครเอกชายชาวจีนยังไม่ละทิ้งอัตลักษณ์ความเป็นอั้งยี่ แต่ได้สวมทับไปพร้อมกับความเป็นนายทุนจีนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของตนเอง และสุดท้ายเมื่อสิ่งกีดขวางที่เกิดจากชาติพันธุ์และชนชั้นถูกทำลายจึงทำให้ทั้งสองคนได้แต่งงานกันในที่สุด

จากการศึกษานวนิยายทั้ง 3 เรื่องในบทนี้แสดงให้เห็นการให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวจีนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยเป็นการกลับเข้าสู่รากเหง้าของจีนตามกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านพื้นที่ครอบครัวและชุมชนจีนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งมีปัจจัยมาจากวัฒนธรรม ความเชื่อ และแนวปฏิบัติต่างๆ โดยชาวจีนจะรู้สึกมีอำนาจเมื่อกลับไปรวมในกลุ่ม กลับไปประกอบอาชีพตามบรรพบุรุษหรือกลับไปศึกษาประวัติศาสตร์ครอบครัว ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความหมายของความเป็นการเมืองที่มีความทับซ้อนของพื้นที่ครอบครัวและชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของคนจีน โดยสัมพันธ์กับอำนาจที่เกิดจากความซับซ้อนของทุนประเภทต่างๆ ที่ถูกนำเสนอในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

บทที่ 5
พื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีน

5.1 ความนำบทที่ 5

ในการศึกษาวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ บทนี้จะมีความแตกต่างจาก 2 บทที่ผ่านมา เนื่องจากผู้วิจัยได้นำมโนทัศน์เกี่ยวกับสถานที่และพื้นที่มาศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาอำนาจของชาวจีนที่เกิดจากการสะสมทุนทางเศรษฐกิจซึ่งสัมพันธ์กับพื้นที่บ้าน และนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการสร้างครอบครัวในพื้นที่บ้านใหม่ที่มิได้อิงอยู่กับประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างตัวและความพยายามที่จะผนวกรวมกับสังคมไทย รวมถึงมิได้ยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนโดยอิงกับครอบครัวและชุมชนจีนเช่นในบทที่ผ่านมา

เนื่องจากในบทนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาการต่อรองอำนาจของชาวจีนผ่านทุนทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับพื้นที่บ้าน ในลำดับแรกผู้วิจัยจะนำเสนอความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ในลำดับถัดไป Jordan and Weedon (1995: 9) อธิบายความหมายของพื้นที่ ไว้ว่า *“In general, it is fair to say that the spaces that marginalized groups have to negotiate are often very complex. Complicated skills and other resources are required.”*

นิยามข้างต้นแสดงให้เห็นความสำคัญของความหมายพื้นที่ที่มีความซับซ้อน และเป็นพื้นที่ช่วงชิงความหมายของคนกลุ่มต่างๆ เช่นเดียวกับในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ที่เป็นการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้พื้นที่/ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความซับซ้อน เนื่องจากมีการเปิดพื้นที่ให้มีการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านทุนทางเศรษฐกิจที่สัมพันธ์กับพื้นที่บ้าน

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549: 170) กล่าวถึงพัฒนาการของการศึกษาพื้นที่ไว้ว่า *“นับตั้งแต่ปลายปีคริสต์ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาอาจถือได้ว่าเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “จุดหักเห” (turn) ที่น่าสนใจขึ้นอีกครั้งในแวดวงการศึกษาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ในระดับสากล จุดหักเหที่ว่านี้ได้แก่ การหันกลับมาให้ความสนใจศึกษาสิ่งที่เรียกว่าพื้นที่กันใหม่ (spatial/geographical turn)”* เนื่องจากการศึกษาพื้นที่ก่อนหน้านี้มักเป็นการศึกษาพื้นที่ในเชิงภูมิศาสตร์การเมือง การพูดถึงเรื่องรัฐชาติ อาณาเขต ประชากร อธิปไตย ซึ่งต่างกับกระแสการศึกษา “พื้นที่” ที่นักวิชาการกำลังให้

ความสนใจ โดยเป็นการศึกษากระบวนการ ขั้นตอน และรายละเอียดในการผลิต/สร้างพื้นที่เหล่านั้นขึ้นมารวมทั้งศึกษาภาคปฏิบัติต่างๆ ของพื้นที่เหล่านั้น

หลังคริสต์ศตวรรษที่ 20 การทวีความรุนแรงของปรากฏการณ์โลกาภิวัตน์นำไปสู่การเดินทางข้ามพรมแดนและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างวัฒนธรรม ซึ่งการอพยพย้ายถิ่นเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้ประเด็นพื้นที่ได้รับความสนใจมากขึ้น โดยเฉพาะการมองพื้นที่ในฐานะพื้นที่ทางสังคมให้มีความเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจซุกซ่อนอยู่เบื้องหลังการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนต่างวัฒนธรรม ซึ่งมีความเกี่ยวพันกับการต่อรองอำนาจเพื่อช่วงชิงความหมาย และยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มคนผ่านพื้นที่

ในบทนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรี 3 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ของว.วินิจฉัยกุล นวนิยายเรื่อง *สามี* ของพัดชาและนวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* ของอุมาริการ์ เพื่อนำเสนอการสนทนากับความหมายของสถานที่และพื้นที่ผ่าน “บ้าน” ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยมีเกณฑ์ในการเลือกนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่อง ดังนี้ 1. นวนิยายทั้ง 3 เรื่องเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักคือการกล่าวถึงความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยในที่นี้เป็นความสัมพันธ์ของตัวละครเอกไทย-จีน 2. นวนิยายทั้ง 3 เรื่องแสดงให้เห็นความสำคัญของ “บ้าน”ที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกชาวจีน โดยบ้านในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องมีความสัมพันธ์กับโครงเรื่องโรมานซ์ที่กล่าวถึงความรักระหว่างชาติพันธุ์ รวมทั้งแสดงให้เห็นกระบวนการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่บ้าน

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์พื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ผู้วิจัยจะเริ่มต้นวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อดังนี้ หัวข้อแรก คือ **บ้านในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่อง “สถานที่”และ “พื้นที่”** หัวข้อนี้เป็นการนำเสนอความหมายของบ้านที่ปรากฏในวรรณกรรม รวมถึงมโนทัศน์เกี่ยวกับสถานที่และพื้นที่ ซึ่งเป็นการปูความรู้และทำความเข้าใจให้กับผู้อ่านเกี่ยวกับความหมายของศัพท์สำคัญต่างๆ เช่น สถานที่ พื้นที่ พื้นที่ทางสังคม ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ในหัวข้อถัดไปคือ ***ทานตะวัน*ของ ว.วินิจฉัยกุล: บ้านกับอัตลักษณ์หญิงชาวจีน** เป็นการศึกษาวิเคราะห์ใน 3 หัวข้อย่อย ได้แก่ “บ้าน”ในนวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* หญิงชาวจีนกับการต่อรองอำนาจผ่านพื้นที่บ้าน และหญิงชาวจีนในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว

สำหรับการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องที่ 2 *คือ* ***สามี* ของพัดชา: บ้านร่างกาย อำนาจชายเป็นใหญ่และอัตลักษณ์ชายชาวจีน** เป็นการวิเคราะห์ใน 3 หัวข้อย่อย คือ “บ้าน”ในนวนิยายเรื่อง*สามี* บ้านกับร่างกายในฐานะพื้นที่ศักดินาไทย และในหัวข้อสุดท้าย คือ อำนาจชายเป็นใหญ่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน และการวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องสุดท้าย

คือ ***สร้อยสะบันงา* ของอุมาริการ์: "บ้านใหม่"กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน** สำหรับนวนิยายเรื่องสุดท้ายนี้จะมีการวิเคราะห์ใน 3 หัวข้อย่อย คือ "บ้าน"ในนวนิยายเรื่อง*สร้อยสะบันงา* พื้นที่และมุมมองศักดินาไทยต่อชายชาวจีน และหัวข้อสุดท้าย คือ คฤหาสน์ดวงตะวัน: บ้านใหม่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน

การศึกษาในบทนี้ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำเสนอความทับซ้อนกันของความหมายสถานที่และพื้นที่ผ่าน "บ้าน" ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ว่าส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีนอย่างไร นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความสำคัญของ "บ้าน" ที่มากกว่าการเป็นฉากสถานที่ (setting) ที่แสดงลักษณะทางกายภาพในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดี เนื่องจากผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการศึกษาบ้านในฐานะฉากสถานที่ในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดีอาจไม่เพียงพอต่อการทำความเข้าใจการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีน และส่งผลให้ผู้อ่านทั่วไปไม่ได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซุกซ่อนอยู่ในพื้นที่ที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

5.2 บ้านในวรรณกรรมกับมโนทัศน์เรื่อง "สถานที่"และ "พื้นที่"

จากการศึกษาวรรณกรรมไทย โดยเฉพาะนวนิยายไทยทำให้ผู้วิจัยค้นพบความหมายของ "บ้าน" ที่มักถูกกล่าวถึงในฐานะฉากสถานที่ (setting) ในฐานะองค์ประกอบหนึ่งของบันเทิงคดี บ้านได้ทำหน้าที่หล่อหลอมตัวละครหรือแสดงปฏิสัมพันธ์ของตัวละครในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งในนวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทยให้ความสำคัญกับการปรากฏของบ้านในฐานะฉากสถานที่เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการนำเสนอความสำคัญของบ้านในฐานะฉากสถานที่ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของบันเทิงคดีมีปัจจัยสำคัญมาจากความเป็นอยู่ของครอบครัวจีนที่มักถูกรับรู้ว่าอยู่รวมกันเป็นกงสีในบ้านหลังเดียวกัน

ผู้วิจัยยกตัวอย่างนวนิยายสัจนิยมที่นำเสนอความหมายและความสำคัญของบ้านในฐานะฉากสถานที่ ซึ่งแสดงถึงฐานะของตัวละครที่เป็นเจ้าของบ้าน ดังนี้ *"นวนิยายของปิยะพร ศักดิ์เกษม และโสภี พรรณรายนำเสนอครอบครัวไทยเชื้อสายจีนที่เป็นลักษณะของชนชั้นกลาง ในทุกเรื่องจึงล้วนกล่าวถึงบ้านของตัวละครหลักที่ใหญ่โต ในขณะที่นวนิยายเรื่อง เลดี้เยาวราช ของทิพเกสรนั้นนำเสนอตัวละครหลักให้อาศัยอยู่อย่างแออัดในชุมชนคนจีน"* (กิติยา วิทยาประพัฒน์, 2555: 51) ตัวอย่างข้างต้นเป็นการรับรู้ความหมายของบ้านในฐานะฉากสถานที่ โดยเป็นการแสดงให้เห็นความหมายของบ้านโดยอิงกับลักษณะทางกายภาพ นอกจากนี้เมื่อครอบครัวชาวจีนมีความเป็นอยู่แบบกงสี พื้นที่ภายในบ้านยังถูกนำเสนอให้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านเพศสถานะด้วยเช่นกัน

ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรืองนำเสนอความหมายของพื้นที่สาธารณะ ซึ่งผูกอยู่กับความเป็นชายชาวจีน และพื้นที่บ้านในฐานะพื้นที่ส่วนตัวที่ผูกอยู่กับหญิงชาวจีน ดังนี้ *"มุมห้องด้านที่ติดอยู่กับประตูหน้าบ้านมีโต๊ะไม้ตัวใหญ่ผิวหยาบและเก้าอี้หนักอึ้งหลายตัวตั้งอยู่ นั่นเป็นพื้นที่ของผู้ชาย พ่อกำลังนั่งคุยกับเพื่อนบ้านกลุ่มเล็กๆ มีแต่น้องชายสองคนเท่านั้นที่กล้าเข้าไปเดินป้วนเปี้ยนอยู่แถวนั้น ส่วนเข่งและน้องสาวอีกสองคนถูกสั่งนักสั่งหนาไม่ให้เข้าไปยุ่มย่ามกับพวกผู้ชาย เพราะที่ทางของผู้หญิงอยู่ในครัว"* (ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง, 2551: 20)

นัทธนัย ประสานนาม (2553: 145) เสนอความเห็นเกี่ยวกับความสำคัญของสถานที่และพื้นที่ในนวนิยายเรื่อง *รอยวสันต์* ดังนี้ *"ผู้เขียนเสนอผ่านการที่ตัวละคร "วาง" ตัวเองอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ในบ้าน ทั้งนี้ "พื้นที่ที่มีเพศสถานะ (gendered space) เป็นสิ่งที่นักวิชาการตะวันตกโดยเฉพาะนักสตรีนิยมสนใจ นักสตรีนิยมเสนอว่าพื้นที่ในบ้านถือเป็นพื้นที่ส่วนตัว (private sphere) เป็นพื้นที่ของผู้หญิง ส่วนพื้นที่สาธารณะ (public sphere) และโลกการทำงานเป็นพื้นที่ของผู้ชาย"* ที่ผ่านมาผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่บ้านด้วยมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่ เพื่อแสดงให้เห็นการกระทำการหนึ่งของการเมืองวัฒนธรรมซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน ในลำดับแรกนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่เพื่อเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจพื้นที่บ้านในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยมีนักวิชาการหลายสาขาวิชาได้นำเสนอนิยามของสถานที่และพื้นที่ ดังนี้

วรุณี อุดมศิลป (2559: 39-40) เขียนบทความเรื่อง "พื้นที่แห่งอิตถีเพศใน *เรื่องของจันดารา*" วรุณีมุ่งศึกษาวิเคราะห์นวนิยาย *เรื่องของจันดารา* ในประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับสถานที่ ซึ่งแสดงให้เห็นโครงสร้างความหมายของนวนิยาย วรุณีได้เสนอความคิดเกี่ยวกับสถานที่ไว้ว่า

> สถานที่ ใช้ระบุตำแหน่งแห่งหน หรือกำหนดบริเวณซึ่งเกิดเหตุการณ์และให้ตัวละครปรากฏอยู่ หรือแสดงการกระทำมีลักษณะทางกายภาพที่ผู้ประพันธ์อาศัยการพรรณนาเพื่อนำเสนอเป็นภาพในจินตนาการของผู้อ่าน และผู้ประพันธ์อาจสมมุติสถานที่ในนวนิยายขึ้นมาทั้งหมด หรืออ้างอิงกับสถานที่จริงในโลกภายนอกเรื่องแต่ง ทั้งนี้สถานที่มีองค์ประกอบซึ่งแบ่งย่อย หรือจัดเรียงตามลำดับการนำเสนอได้ตามความสำคัญมากหรือน้อยแล้วแต่กรณี เช่น บ้านกับห้องต่างๆ ภายในบ้าน เป็นต้น

การศึกษานิยามสถานที่ของวรุณีอธิบายให้เห็นว่า สถานที่ในนวนิยายเกิดจากการบรรยายด้วยภาษา ซึ่งในนวนิยายที่มุ่งเน้นเสนอเรื่องราวแบบสมจริงสถานที่มิได้มีขึ้นมาโดยไร้ความหมาย แต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเรื่องเล่าและมีผลต่อการอ่าน ทั้งนี้จากการศึกษานิยามสถานที่ของวรุณีแสดงให้เห็นความสำคัญของสถานที่ว่ามีการกำหนดตำแหน่งได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม แสดงถึง

ลักษณะทางกายภาพของสถานที่ รวมทั้งบทบาทของสถานที่ในการหล่อหลอมตัวละคร โดยมีปัจจัยต่างๆ มาเกี่ยวข้อง เช่น ชนชั้น ชาติพันธุ์ เพศสถานะ ฯลฯ การนิยามสถานที่ของวรุณีเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยจะนำมาศึกษาพื้นที่บ้านในลำดับแรกในฐานะสถานที่หล่อหลอมตัวละครเอก ก่อนที่จะผันความหมายของสถานที่โดยใส่ความสัมพันธ์เชิงอำนาจไปเป็นความหมายในเชิงพื้นที่ โดยกระบวนการดังกล่าวนี้เกิดภายหลังการปฏิสัมพันธ์ของตัวละครไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

นอกจากความหมายสถานที่ตามนิยามของวรุณี ยังมีนิยามสถานที่ของ Relph Relph เสนอนิยามสถานที่ (place) ว่า *“สถานที่เป็นจุดเน้นของประสบการณ์มนุษย์ ความทรงจำ อารมณ์ปรารถนาและอัตลักษณ์ กล่าวคือ สถานที่เป็นการประกอบสร้างทางวาทกรรม (discursive constructions) อันเป็นเป้าหมายของการแสดงออกหรือปลดปล่อยอารมณ์ สถานที่เป็นการประกอบสร้างทางวาทกรรมในที่นี้น่าจะหมายถึงการให้ความหมายแก่สถานที่ในมิติที่สัมพันธ์กับอำนาจและการต่อรองพื้นที่ทางสังคมด้วย”* (Relph, 2002: 906-922 อ้างถึงใน นัทธนัย ประสานนาม, 2553: 144)

นิยามสถานที่ของ Relph อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครกับสถานที่และพื้นที่ โดยเราไม่สามารถมองสถานที่แยกออกจากความหมายในเชิงพื้นที่ได้ และจากความหมายของสถานที่และพื้นที่แสดงให้เห็นว่าสิ่งสำคัญประการหนึ่งของพื้นที่ คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พาดทับพื้นที่ภายในขอบเขตของสถานที่ ซึ่งแสดงให้เห็นความเกี่ยวพันระหว่างความหมายของสถานที่และพื้นที่ โดยผู้วิจัยจะนำเสนอนิยามพื้นที่จากนักวิชาการในสาขาต่างๆ ดังนี้

Barker and Jane (2016: 647) เสนอความหมายของ พื้นที่ ไว้ว่า *“Space is defined by the relationship between at least two particles. Social space is a dynamic, multitudinous and changing social construction constituted in and through social relations of power.”* จากนิยามพื้นที่ของ Barker and Jane แสดงลักษณะสำคัญของความหมายพื้นที่ คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกประกอบสร้างผ่านพื้นที่ โดยเป็นความสัมพันธ์ของสิ่งของสองสิ่ง หรือในที่นี้คือความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งมีลักษณะสำคัญเช่นเดียวกับความหมายของ Lefebvre โดย Lefebvre นำเสนอความหมายของพื้นที่ไว้ว่า

> พื้นที่ ไม่ได้เป็นเพียงลักษณะทางภูมิศาสตร์เฉยๆ (passive geography) รวมทั้งมิได้มีลักษณะเป็นกลางด้วย (neutral) แต่พื้นที่เป็นสมรภูมิแห่งการต่อสู้ของอำนาจต่างๆ ในสังคม (site of struggle) พื้นที่จะถูกผลิต (produce) และผลิตซ้ำ (reproduce) ให้กลายเป็นพื้นที่ทางสังคมแบบต่างๆ ตามแต่อำนาจของกลุ่มผู้สร้าง (Lefebvre, 1991 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2557: 551)

จากแนวคิดพื้นที่ทางสังคม Lefebvre แบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ประเภทคือ

1) พื้นที่เชิงปฏิบัติการ (Spatial practice หรือ Perceived space) เป็นพื้นที่ที่สามารถรับรู้ได้ผ่านลักษณะทางกายภาพ ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการรับรู้พื้นที่ทางกายภาพ เช่น หัวมุมถนน ตลาด ศูนย์การค้า พื้นที่ทางวัฒนธรรม พื้นที่สาธารณะ และพื้นที่อื่นๆ ซึ่งเป็นพื้นที่เชิงประจักษ์หรือมีแผนที่ มีโครงร่างปรากฏอย่างชัดเจน (ศุภมณฑา สุภานันท์, 2554: 194)
2) พื้นที่ทางความคิด (Representations of Space หรือ Conceived Space) คือ ความคิดที่เรามีต่อพื้นที่ เป็นพื้นที่ที่ถูกรับรู้และตีความ ซึ่งเกิดขึ้นจากจินตนาการที่ได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่นั้นๆ ผ่านการประกอบสร้างทางวาทกรรม (Discourse) เกี่ยวกับพื้นที่ในรูปแบบต่างๆ เป็นการอธิบายพื้นที่เหล่านั้น โดยแต่ละคนอาจจะมีชุดความรู้ของพื้นที่ที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันก็ได้ พื้นที่ทางความคิดจึงเป็นภาพตัวแทนพื้นที่ที่เราเกี่ยวข้องผ่านทางความคิด การวางแผน รหัส ความทรงจำ พื้นที่จึงเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม เป็นความคิด ซึ่งการมองพื้นที่ในเชิงความคิดเป็นวิธีการมองที่มีอิทธิพลอย่างมาก (ศุภมณฑา สุภานันท์, 2554: 195)
3) พื้นที่จากประสบการณ์ (Spaces of Representation หรือ Lived Spaces) เป็นพื้นที่ที่ผสมผสานทั้งพื้นที่เชิงปฏิบัติการและพื้นที่ทางความคิด มุมมองทั้งสองเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ไม่สามารถมองอย่างแยกส่วนได้ พื้นที่มักจะเป็นสิ่งที่ถูกเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ มีตัวตนชัดเจน สามารถสร้างเป็นแผนที่ บอกได้ว่าอยู่ตรงไหน สามารถวิเคราะห์ อธิบายได้ หรือเป็นพื้นที่เป็นสิ่งปลูกสร้างขึ้นทางความคิด ดังนั้นพื้นที่จากประสบการณ์ (Lived Space) จึงเป็นการรวมทั้งสองไว้ด้วยกัน (ศุภมณฑา สุภานันท์, 2554: 195)

จากพื้นที่ทั้ง 3 ประเภทของ Lefebvre แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ประเภทแรก คือ พื้นที่เชิงปฏิบัติการ มีลักษณะเช่นเดียวกับสถานที่ทางกายภาพที่รับรู้ได้โดยใช้ประสาทสัมผัส สามารถมองเห็นและระบุตำแหน่งได้ ส่วนพื้นที่ประเภทที่ 2 คือ พื้นที่ทางความคิด เป็นพื้นที่ที่ต้องอาศัยความรู้ในศาสตร์แขนงต่างๆ เช่น สถาปัตยกรรม การวางผังเมืองและวิศวกรรมที่ต้องอาศัยการคิดคำนวณเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่ ส่วนพื้นที่ประเภทสุดท้ายเป็นพื้นที่ประเภทที่ 3 ตามแนวคิดของ Lefebvre คือ พื้นที่จากประสบการณ์ พื้นที่ประเภทนี้แสดงให้เห็นการผสมผสานของพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางความคิดเข้าด้วยกัน ซึ่งลักษณะสำคัญของพื้นที่ประสบการณ์ คือ พื้นที่จากประสบการณ์จะรวมถึงการตระหนักรู้การมีอยู่ของตัวเรากับพื้นที่ทั้งในมุมมองที่เป็นประสบการณ์ที่เราได้รับรู้แบบรวมกลุ่มและเป็นปัจเจกบุคคล นอกจากนี้พื้นที่จาก

ประสบการณ์สามารถเป็นพื้นที่อิสระหรือพื้นที่ที่เกิดจากการกดขี่ข่มเหง กีดกัน แบ่งแยกได้เช่นเดียวกัน

จากการศึกษาพื้นที่จากประสบการณ์ตามแนวคิดของ Lefebvre จัดเป็นประเภทของพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยจะศึกษามากที่สุด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เข้าถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างคนสองชาติพันธุ์ที่มาปฏิสัมพันธ์กันภายใต้โครงเรื่องหลักของนวนิยายโรมานซ์ที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นพื้นที่

ในบทนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพื้นที่บ้านในฐานะพื้นที่ทางสังคม ซึ่ง “พื้นที่ทางสังคม” หมายถึง พื้นที่ที่เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และแสดงถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในพื้นที่ กาญจนา แก้วเทพ (2557: 457) กล่าวถึงพื้นที่ทางสังคมไว้ว่า “พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นผลผลิตของสังคม/วัฒนธรรม (cultural/social product) ในแต่ละช่วงเวลา แต่ละยุคสมัยแต่ละวัฒนธรรม เป้าหมายของการประกอบสร้าง/ผลิต/ผลิตซ้ำพื้นที่ดังกล่าวก็เพื่อให้เป็นเครื่องมือของความคิด เป็นเครื่องมือของการใช้อำนาจ รวมทั้งเป็นเครื่องมือของการครอบงำและควบคุมโดยที่ “พื้นที่” นั้นจะเป็นอะไรก็ได้แม้แต่ร่างกายมนุษย์ เราพบเห็นการประกอบสร้างพื้นที่อยู่ในชีวิตประจำวันจนชินชา”

ความหมายของพื้นที่ทางสังคมข้างต้นมีลักษณะเช่นเดียวกับที่ Lefebvre ได้นำเสนอความหมายของพื้นที่ทางสังคมไว้ว่า *“พื้นที่เกิดขึ้นได้เพราะเป็นผลผลิตจากปฏิบัติการทางสังคม (Social product) ในการใช้พื้นที่ของมนุษย์ พื้นที่จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเป็นจริงทางสังคม พื้นที่ไม่ได้มีอยู่หรือดำรงอยู่ด้วยตนเอง แต่พื้นที่จะถูกรับรู้ว่ามีอยู่ก็ต่อเมื่อมีการสร้างพื้นที่เหล่านั้นผ่านปฏิบัติการทางสังคม (Social practice)”* (ศุมณฑา สุภานันท์, 2554: 194)

จากการศึกษามโนทัศน์สถานที่และพื้นที่เพื่อปูความรู้ในการศึกษาพื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความหมายสถานที่และพื้นที่ซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยหัวข้อถัดไปจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่อง ด้วยมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในความหมายของบ้านที่มากกว่าความหมายในเชิงสถานที่ แต่บ้านในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องยังมีความหมายในเชิงพื้นที่ที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

5.3 *ทานตะวัน* ของ ว.วินิจฉัยกุล: บ้านกับอัตลักษณ์หญิงชาวจีน

นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ผลงานของ ว.วินิจฉัยกุล เล่าถึงเรื่องราวของตัวละครเอกหญิงชาวจีน คือ หลีส่วง หรือกานติรัตน์ ลูกสาวคนโตของตระกูลทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เธอได้มาติดต่อ

ซื้อบ้านของสาริศ ตัวละครเอกชายในตอนต้นเรื่อง เพื่อต้องการแก้แค้นครอบครัวของตัวละครเอกชายที่เคยดูถูกครอบครัวเธอจากความเป็นจีนที่มีฐานะด้อยกว่า

นวนิยายเรื่องนี้ได้เริ่มต้นเล่าเรื่องราวในปัจจุบันของหลีส่วงในฐานะนายทุนหญิงจีน รวมทั้งได้ย้อนไปในช่วงที่เธอเรียนมหาวิทยาลัย เธอและครอบครัวได้ออกจากกงสีเดิมของต้นตระกูลในจังหวัดสุพรรณบุรีมาอยู่ในกรุงเทพ เนื่องจากพ่อและแม่ของเธอย้ายมาทำธุรกิจรับเหมาก่อสร้าง และอยู่ในช่วงสร้างเนื้อสร้างตัวจึงให้อาม่ามาดูแลหลานๆ โดยมาเปิดร้านขายของชำอยู่ตรงข้ามคฤหาสน์ของคุณนายเกยูร ภรรยาอดีตนายทหารสัญญาบัตร ซึ่งเป็นแม่บุญธรรมของสาริศตัวละครเอกชาย คุณนายเกยูรเป็นคนที่ยึดมั่นในความเป็นผู้ดีไทยของตนเองอย่างมาก จึงมักดูถูกอาม่าและครอบครัวหลีส่วงเสมอจากความเป็นจีนที่มีความต่างทางชาติพันธุ์ ซึ่งหมายรวมถึงความต่างทางวัฒนธรรมกับกลุ่มผู้ดีไทย จนมีเหตุการณ์ที่กลายเป็นความแค้นฝังใจหลีส่วงคือ คุณนายเกยูรเรียกตำรวจมาจับอาม่าสร้างความไม่พอใจให้ครอบครัวหลีส่วงเป็นอย่างมาก จนทำให้ครอบครัวหลีส่วงต้องย้ายไปอยู่ที่อื่นในที่สุด และเมื่อเธอได้กลับมาอีกครั้งในฐานะนายทุนหญิงจีนที่มีฐานะมั่นคงระดับมหาเศรษฐีจากการทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ เธอจึงต้องการแก้แค้นครอบครัวสาริศที่มีฐานะไม่มั่นคงเช่นเดิมภายหลังจากการเสียชีวิตของบิดา แต่กลับกลายเป็นว่าการกลับมาในครั้งนี้ของเธอทำให้เธอได้รับรู้ว่าเธอยังมีความรู้สึกต่อสาริศ ซึ่งเขาและเธอจะต้องฝ่าฟันอุปสรรคที่เป็นสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนนี้ไปจนถึงตอนจบแบบสุขสมหวัง

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอว่าภายในพื้นที่ของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่อง *ทานตะวัน* เมื่อนำมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่มาศึกษาร่วมกับขนบนวนิยายโรมานซ์และประเด็นทางชาติพันธุ์ แสดงให้เห็นความสำคัญของ ‘บ้าน’ ที่มีความหมายมากกว่าการเป็นฉากสถานที่ในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดี อย่างไร รวมทั้งเมื่อศึกษานวนิยายเรื่องนี้ด้วยมโนทัศน์พื้นที่แสดงให้เห็นปฏิสัมพันธ์ของตัวละครภายในพื้นที่ระหว่างชาติพันธุ์ และนำไปสู่การต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ ซึ่งสัมพันธ์กับความหมายของสถานที่ พื้นที่ และทุนซึ่งจัดเป็นการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนอย่างไร โดยในลำดับแรกผู้วิจัยจะนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างความหมายสถานที่และพื้นที่ รวมทั้งการผันสถานที่ให้เป็นพื้นที่ผ่านบ้านซึ่งสัมพันธ์กับทุนและอัตลักษณ์จีนภายในนวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน*

5.3.1 “บ้าน” ในนวนิยายเรื่อง*ทานตะวัน*

Relph เสนอความหมายของสถานที่ (place) ไว้ว่า

> สถานที่เป็นจุดเน้นของประสบการณ์มนุษย์ ความทรงจำ อารมณ์ปรารถนาและอัตลักษณ์ กล่าวคือ สถานที่เป็นการประกอบสร้างทางวาทกรรม (discursive constructions) อันเป็นเป้าหมายของการแสดงออกหรือปลดปล่อยอารมณ์ ทั้งนี้ สถานที่ที่เป็นการประกอบสร้างทางวาทกรรม ในที่นี้น่าจะหมายถึงการให้ความหมายแก่สถานที่ในมิติ

ที่สัมพันธ์กับอำนาจและการต่อรองพื้นที่ทางสังคมด้วย (Relph, 2002: 906-922 อ้างถึงใน นัทธนัย ประสานนาม, 2553: 144)

นิยามสถานที่ของ Relph แสดงถึงความหมายของสถานที่ที่มีความสัมพันธ์กับความหมายพื้นที่ โดยในที่นี้ผู้วิจัยจะผันสถานที่ไปเป็นพื้นที่ เพื่อให้เห็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ซึ่งจะนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวละครเอกหญิงชาวจีน

จากความหมายพื้นที่ของ Barker and Jane (2016: 647) อธิบายให้เห็นว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งของพื้นที่ คือ ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่พาดทับพื้นที่ภายใต้ขอบเขตของสถานที่ ซึ่งแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความหมายพื้นที่และสถานที่ โดยจากความหมายสถานที่ของ Relph ที่ได้นำเสนอไปก่อนหน้าสรุปได้ว่า สถานที่เป็นเป็นการประกอบสร้างทางวาทกรรม แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของสถานที่และพื้นที่ โดยมีการให้ความหมายแก่สถานที่ในมิติที่สัมพันธ์กับอำนาจและการต่อรองพื้นที่ทางสังคม

นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* จัดเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีองค์ประกอบนวนิยายโรมานซ์ครบถ้วนทั้ง 8 ประการตามแนวคิดของ Regis คือ 1. การวาดภาพสังคม (society defined) 2. การพบ (meeting) 3. สิ่งกีดขวาง (barrier) 4. ความดึงดูดใจ (attraction) 5. การเผยความรู้สึก (declaration) 6. การตายเป็นพิธี (point of ritual death) 7. การระลึกได้ (recognition) 8. การสมรักสมรส (betrothal) [16] รวมถึงมีลักษณะสำคัญของนวนิยายกลุ่มนี้ คือ การสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ ซึ่งในที่นี้คือประเด็นทางชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จีน

ทานตะวัน เล่าถึงความหมายของบ้านในยุคหนึ่งผ่านมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งอยู่ในขนบนวนิยายโรมานซ์ข้อแรก คือ การวาดภาพสังคม กล่าวถึงบ้านในฐานะพื้นที่ทางสังคมที่มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากชาติพันธุ์และชนชั้น ซึ่งถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญในความรักระหว่างชาติพันธุ์ตามขนบนวนิยายโรมานซ์ โดยพื้นที่บ้านของกลุ่มผู้ดีไทยในเรื่องเป็นคฤหาสน์ ซึ่งจัดเป็นพื้นที่สงวนไม่ให้กลุ่มชาวจีนเข้าไปยุ่งเกี่ยว โดยมีตัวอย่างมุมมองของตัวละครเอกหญิงชาวจีนที่มีต่อบ้าน ซึ่งเป็นคฤหาสน์ของกลุ่มผู้ดีไทย ดังนี้ *“บ้านของเขาเป็นบ้านใหญ่โตกว่าบ้านของหล่อนสักสิบเท่าได้ เท่าที่หล่อนเคยเห็นแวบๆ ตอนประตูเปิดและปิดแต่ละครั้ง ดูเป็นบ้านที่โอ่อ่ามีสง่าราศีแบบบ้านผู้ดีรุ่นเก่า แต่ถ้อยคำและแววตาของเด็กหนุ่มแสดงว่าเขาไม่มีความสุขที่จะอยู่ในบ้านสวยหลังนี้”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 107)

[16] ศึกษาขนบของนวนิยายโรมานซ์ผ่านองค์ประกอบ 8 ประการเพิ่มเติมได้ใน นัทธนัย ประสานนาม (2559: 445-508).

ตัวอย่างข้างต้นเสนอมุมมองของตัวละครเอกหญิงชาวจีนที่มีต่อบ้านของกลุ่มผู้ดีไทย เธอกล่าวความรู้สึกนี้ต่อศมนลูกเลี้ยงของคุณนายเกยูรที่มาสนิทสนมกับเธอในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งมุมมองของเธอต่อบ้านหลังนี้มาจากปัจจัยด้านความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น และการที่เธอกล่าวว่าเธอเห็นบ้านหลังนี้เฉพาะเวลาเปิดปิด แสดงให้เห็นการใช้อำนาจของกลุ่มผู้ดีไทยในตัวบ้านที่ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกที่ไม่ได้รับการอนุญาตเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนที่อาศัยอยู่ตึกแถวฝั่งตรงข้าม ซึ่งมีความต่างทั้งชาติพันธุ์และชนชั้น หมายรวมถึงความต่างทางวัฒนธรรม

มีตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ ได้แก่ เหตุการณ์ตอนที่อาม่าถูกแจ้งตำรวจจับข้อหาบุกรุก แสดงให้เห็นการใช้อำนาจผ่านพื้นที่บ้านของกลุ่มผู้ดีไทยในการขีดพรมแดนให้กับตัวละครจีน และเมื่อคุณนายเกยูรรู้ว่าหลานสาวของอาม่าสานสัมพันธ์กับลูกชายจึงไม่พอใจ และเรียกตำรวจมาจับอาม่าโดยยัดเยียดข้อหาบุกรุกให้กับอาม่าอีกครั้ง ดังตัวอย่าง *“บ้านตรงข้ามนี่แหละ คุณนายเจ้าของบ้านแกเกิดเป็นอะไรยังไงฉันก็ไม่เห็น รู้แต่ว่าแกให้ตำรวจป้อมปากซอยมาจับไป หาว่าอาซิ้มบุกรุกเข้าไปในบ้านแก”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 620)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นการใช้อำนาจผ่านพื้นที่บ้านของกลุ่มผู้ดีไทยต่อชาวจีน เพราะที่ผ่านมากลุ่มชาวจีนไม่เคยได้รับการอนุญาตให้เข้าบ้าน เนื่องจากถูกคุณนายเกยูรมอบความเป็นอื่นที่ต่ำต้อยและแตกต่างให้กับอัตลักษณ์จีน โดยในครั้งแรกอาม่าถูกเรียกไปที่บ้านคุณนายเกยูรเพื่อตักเตือนเรื่องความไม่เหมาะสมที่หลานสาวอาม่าจะมาสานสัมพันธ์กับลูกชายของเธอ ซึ่งความขัดแย้งในครั้งนี้เป็นการพบกันครั้งแรกของตัวละครเอกชายหญิงตามขนบนวนิยายโรมานซ์ โดยแสดงให้เห็นสิ่งกีดขวางสำคัญในความสัมพันธ์ คือ ความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น

มาถึงเหตุการณ์ในครั้งที่ 2 หลังจากที่ตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์กลับมาสานสัมพันธ์กันอีกครั้ง โดยตัวละครเอกหญิงชาวจีนอยู่ในฐานะนายทุนหญิงจีน แต่คุณเกยูรยังคงไม่ยอมรับในความสัมพันธ์นี้ แสดงให้เห็นว่าแม้สิ่งกีดขวางเรื่องชนชั้นจะถูกทำลายจากฐานะที่มั่นคงของตัวละครเอกหญิงชาวจีน แต่สิ่งกีดขวางสำคัญที่เกิดจากความต่างทางชาติพันธุ์ที่หมายรวมถึงความต่างทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกทำลาย คุณนายเกยูรยังมีความเห็นว่าชาวจีนมีความต่างทางชาติพันธุ์และด้อยวัฒนธรรม จึงสามารถใช้อำนาจรังแกและยัดเยียดข้อหาให้ได้จากการใช้อำนาจผ่านพื้นที่บ้านของกลุ่มผู้ดีไทย

นอกจากนี้ยังมีอีกเหตุการณ์ที่แสดงถึงการใช้อำนาจผ่านพื้นที่ภายในบ้านของกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งเกี่ยวพันกับความต่างชาติพันธุ์และชนชั้น คือ การมอบความหมายของ ‘บ้านตึกแถว’ ให้มีความแตกต่างจากกลุ่มผู้ดีไทยในคฤหาสน์ ซึ่งเชื่อมโยงกับความด้อยวัฒนธรรมของกลุ่มคนจีนที่มีความต่างชาติพันธุ์และความต่างชนชั้น เป็นชาวบ้านที่ไร้เกียรติไร้ศักดิ์ศรี

> ไอ้พวกตึกแถวนี่แหละ มักง่าย สะเพร่า มันมาโยนทิ้งให้พ้นหน้าบ้านมัน” เธอนึกสรุปพลางมองตึกแถวเล็กๆ ไม่กี่ห้องฟากตรงข้ามหน้าบ้านเธอด้วยความขุ่นใจ บางห้องก็เปิดประตูเหล็กหน้าร้านแล้ว เจ้าของห้องออกมาทำอะไรง่วนอยู่บนลานซีเมนต์หน้าร้าน บางร้านก็ยังปิดอยู่ หรือเปิดเพียงครึ่งเดียว คนที่อยู่อาศัยตรงนั้นล้วนแต่อยู่กันมานานนับสิบปี แต่ไม่เคยมีการโอภาปราศรัยระหว่างคุณเกยูรกับคนเหล่านั้น” (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 181)

จากการเชื่อมโยง ‘บ้านตึกแถว’ กับครอบครัวตัวละครเอกหญิงชาวจีน รวมถึงกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วที่อยู่ในบ้านตึกแถว แสดงให้เห็นสัญญะของบ้านตึกแถวซึ่งจัดเป็นพื้นที่ประเภทที่ 3 ตามแนวคิดของ Lefebvre [17] โดยพื้นที่ประเภทที่3 (Representational Space) ในที่นี้ คือ การมอบความหมายของ ‘บ้านตึกแถว’ ให้กับกลุ่มชาวจีนว่ามีความแตกต่างกับกลุ่มผู้ดีไทยที่อยู่ในคฤหาสน์ โดยเป็นมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยตั้งแต่ลักษณะทางกายภาพของบ้านที่ต่างกัน มาจนถึงมุมมองเกี่ยวกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ กลุ่มชาวจีนเป็นกลุ่มต่างชาติพันธุ์และต่างวัฒนธรรม จึงถูกนำเสนอว่ามีความมักง่าย สะเพร่า ไม่มีความรู้และแสดงถึงการขาดการอบรม ซึ่งไม่สมควรที่ตัวละครกลุ่มผู้ดีไทยจะไปยุ่งเกี่ยว โดยตลอดเรื่องจะเห็นว่าตัวละครคุณเกยูร ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ดีไทยไม่เคยไปยังบ้านตึกแถว และไม่เคยยุ่งเกี่ยวกับคนที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้น รวมทั้งไม่คิดแม้จะจดจำชื่อของตัวละครเอกหญิงชาวจีนและครอบครัว มีเพียงการส่งแม่บ้านคนสนิทไปซื้อของที่ร้านขายของชำของตัวละครเอกหญิง ซึ่งการให้แม่บ้านคนสนิทไปซื้อของกับบ้านตัวละครเอกหญิงมีนัยคือ แม่บ้านมีสถานะต่ำกว่าคุณเกยูร จึงเหมาะสมที่จะเป็นคนสื่อสารกับคนในตึกแถว ซึ่งเป็นคนระดับเดียวกัน โดยนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครแม่บ้านมีการใช้คำเรียกตัวละครเอกหญิงและครอบครัวอย่างดูถูกเสมอ เช่น *“ม่วย เอาขนมปังสองแผ่น” หล่อนพูดไม่มีหางเสียง ฟังเป็นการออกคำสั่งตามความเคยชิน และกำชับแถมท้ายประโยคด้วยความเคยชินอีกนั่นแหละว่า “ทาเนยหนาๆ หน่อย คราวที่แล้วทาบางนิดเดียวแล้วขนมปังอย่าให้แข็งหล่ะ ไม่งั้นนะฉันไม่ให้สตางค์”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 109-110) หรือมีคำเรียกร้านค้าของครอบครัวตัวละครเอกหญิงว่า ร้านเจ๊ก เป็นต้น

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ในหัวข้อนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความหมายสถานที่และพื้นที่กับอัตลักษณ์ไทย-จีนที่ถูกนำเสนอผ่านตัวบทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

---

[17] Lefebvre ได้กล่าวถึงการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ “1. Spatial Space หมายถึง ปฏิบัติการทางสังคมต่างๆ ที่ถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่ทางกายภาพ 2. Representations of Space หมายถึง พื้นที่ที่มีอยู่ในความคิดของผู้คน (conceptualized space) เช่น นักวางผังเมือง สถาปนิก ฯลฯ 3. Representational Space หมายถึง สัญญะ/รหัสต่างๆ ที่เกี่ยวกับพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ภูเขาสูงๆ มีความหมายว่าเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าสำหรับคนโบราณ พื้นที่ที่มีแสงสว่างมีความหมายถึงความอบอุ่น ความปลอดภัย ซึ่งตรงกันข้ามกับพื้นที่มืดทึบ การสร้างมายาคติเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ เช่น สลัม/ศูนย์การค้า/มหาวิทยาลัย ฯลฯ การสร้างความหมายของพื้นที่นี้จะมีการต่อสู้และเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (กาญจนา แก้วเทพ, 2557: 552).

เรื่อง *ทานตะวัน* โดยในช่วงเวลาหนึ่งกลุ่มผู้ดีไทยมีอำนาจ บ้านที่เป็นคฤหาสน์ของกลุ่มผู้ดีไทยถูกกันไว้เป็นพื้นที่หวงห้ามที่กลุ่มชาวจีนไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว รวมทั้งมีการใช้อำนาจพาดทับและให้ความหมายที่กดทับชาวจีนให้เป็นอื่นและต่ำต้อย แสดงให้เห็นความหมายที่ทับซ้อนกันของสถานที่และพื้นที่ ซึ่งอยู่ภายใต้กรอบของชนชั้นและชาติพันธุ์ ทำให้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนและครอบครัวถูกผลักให้เป็นอื่นจากการอยู่ภายในตึกแถวที่มีนัยถึงความต่างทางชาติพันธุ์ ต่างชนชั้นและมีความด้อยกว่าทางวัฒนธรรม จึงต้องสื่อสารกับคนรับใช้ของกลุ่มผู้ดีไทย โดยผู้วิจัยจะศึกษาในหัวข้อถัดไปว่าตัวละครเอกหญิงชาวจีนมีการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ตนเองผ่านพื้นที่อย่างไร และความหมายของบ้านมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไรเมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป

5.3.2 หญิงชาวจีนกับการต่อรองอำนาจผ่านพื้นที่บ้าน

จากหัวข้อที่ผ่านมาจะเห็นว่ามีการให้ความหมายบ้านจากมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งบ้านของตัวละครเอกชายเป็นบ้านที่ชาวจีนอย่างครอบครัวหลี่ส่วงไม่สามารถเข้าไปได้ เนื่องจากมีการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่ในขอบเขตสถานที่ ซึ่งสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น แต่เมื่อเวลาผ่านมาจนถึงทศวรรษ 2530 ครอบครัวตัวละครเอกชายประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้มีฐานะไม่มั่นคงเช่นเดิม ต่างกับครอบครัวของตัวละครเอกหญิงที่มีฐานะในระดับมหาเศรษฐี ในช่วงเวลานี้ “บ้าน” ถูกให้ความหมายแตกต่างกันในแต่ละชาติพันธุ์ และเป็นช่วงเวลาที่ตัวละครเอกหญิงและครอบครัวได้กลับมาแก้แค้นครอบครัวตัวละครเอกชายผ่านการใช้อำนาจที่มาจากทุนทางเศรษฐกิจผ่านความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่และพื้นที่ ดังตัวอย่าง

> คุณเกยูรนึกภูมิใจตัวเองว่า เธอได้ดำรงตนเป็นภรรยานายทหารชั้นพลเรือเอกมาได้ด้วยความสงบราบรื่น ไม่เคยมีเรื่องราว ‘ปีนเกลียว’หรือแบ่งพรรคแบ่งพวกกับใคร แต่เธอก็นึกน้อยใจเหมือนกันว่า หลังมรณกรรมของสามีแล้ว บ้านหลังใหญ่นี้เกือบจะถูกปิดตาย แทบไม่มีใครในแวดวงของสามีเยี่ยมกรายเข้ามาสักคนเดียว เธอได้แต่ปรารภกับน้องสาวว่า “คนเราสมัยนี้ลืมบุญคุณคนง่าย เอาแต่ผลประโยชน์ สมัยยังเฟื่องฟูเขาก็มาเกาะจิกกินผลจนอิ่มหนำ แล้วก็ย้ายไปกินที่ต้นไม้ต้นใหม่ (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 180)

หลังการเสียชีวิตของพ่อบุญธรรมสาริศ ทำให้ครอบครัวสาริศมีฐานะที่ไม่มั่นคงเช่นเดิม โดยบ้านในที่นี้ถูกให้ความหมายว่าเป็นสัญญะที่สื่อความหมายถึงอำนาจและความมั่นคงของกลุ่มผู้ดีไทย ซึ่งเป็นผลมาจากอำนาจที่เกิดจากระบบข้าราชการไทย ดังนั้นเมื่อบิดาของสาริศหมดอำนาจและเสียชีวิต ทำให้ความมั่นคงของบ้านและฐานะของครอบครัวตัวละครเอกชายเสื่อมสลายไปด้วยผ่านความทรุดโทรมของตัวบ้าน

บทตัดตอนที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า ตัวคุณนายเกยูรยังคงยึดติดกับอำนาจจากระบบข้าราชการไทย ซึ่งมีความแตกต่างกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากมีการแทนที่อำนาจที่เกิดจาก

ระบบข้าราชการไทยด้วยอำนาจที่เกิดจากการสะสมทุนของนายทุน ซึ่งในที่นี้คือกลุ่มนายทุนจีน โดยในบทตัดตอนถัดไปแสดงให้เห็นอำนาจจากการสะสมทุนของนายทุนจีนที่มีการขยายตัวตามบริบทสังคม น้องสาวของหลีส่วงจึงได้อาศัยอำนาจของการสะสมทุนเข้ามามองครอบครัวและบ้านของคุณนายเกยูรว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ซึ่งทำให้บ้านของคุณนายเกยูรกลายเป็นพื้นที่ล้าหลัง ดังตัวอย่าง

> โลกภายนอกหมุนไปถึงยุคโลกาภิวัตน์แล้ว แต่บ้านนี้ดูเหมือนจะหยุดนิ่งอยู่ในยุคสมัย....สมัยไหนดีนะ ....สมัยที่ยังตัดเสื้อแพงๆ กันอยู่กับช่างตัดเสื้อปากคลองตลาดน่ะซิ โอย! จะบ้าตาย!”“ขอให้พี่ใหญ่ซื้อบ้านนี้ให้สำเร็จเร็วๆ เถอะ แล้วทุบบ้านทิ้งซะให้หมดซาก ทำคอนโดมิเนียมอยู่กับพี่วันชาติให้เท่ากว่าเดิมสักร้อยเท่า เผื่อว่าการทุบบ้านนี้ทิ้ง จะเท่ากับทุบความเชยและความแคบเหล่านี้ให้หมดสิ้นไปด้วย (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 493)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงมุมมองน้องสาวของตัวละครเอกหญิงชาวจีนในฐานะกลุ่มนายทุนจีนที่กำลังขยายตัวในบริบทสังคมไทย เธอได้กล่าวถึงครอบครัวตัวละครเอกชายที่ยังผูกติดอยู่กับอำนาจที่เกิดจากระบบข้าราชการไทย จึงไม่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยเช่นเดียวกับตัวบ้านที่ทรุดโทรมและถูกปิดตาย ทั้งนี้การที่ตัวบ้านของตัวละครเอกชายถูกปิดตายมีความแตกต่างกับบ้านของตัวละครเอกหญิงชาวจีน เนื่องจากช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่กลุ่มนายทุนจีนกำลังขยายตัว บ้านตัวละครเอกหญิงชาวจีนถูกนำเสนอในลักษณะของเพนเฮ้าส์ที่มีความหรูหราอยู่ใจกลางเมืองในพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางของความทันสมัย และมีความสะดวกกับการติดต่อธุรกิจ จัดเป็นพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วยอำนาจเงิน ส่งผลให้มีการให้คุณค่ากลุ่มคนที่มาจากความสำเร็จในการประกอบธุรกิจที่ถูกวัดด้วยมูลค่าทางการเงิน ซึ่งต่างกับการให้คุณค่าศักดิ์ศรีและการสืบทอดอำนาจจากมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยที่ยังผูกติดอยู่กับอำนาจที่เกิดจากระบบข้าราชการไทย โดยมีตัวอย่างบ้านของตัวละครเอกหญิงจีนในยุคที่มีอำนาจจากการสะสมทุน ดังนี้

> เมื่อก้าวออกมา แทนที่จะเป็นทางเดินหน้าห้องโถงอย่างชั้นอื่น ๆ กลับเป็นเส้นทางละม้ายทางเดินในสวนร่มรื่นด้วยพุ่มพฤกษ์ มองเห็นด้านหน้าของตัวบ้านที่สร้างซ้อนอยู่ในคอนโดมิเนียมชั้นนั้นเป็นผนังสีขาวสลับบานหน้าต่างกระจกกว้างใหญ่ เกือบจรดพื้น บานกระจกตัดเป็นช่องสี่เหลี่ยมเล็กๆ นั้นสร้างโค้งตัวยื่นออกมาเป็นมุขหกเหลี่ยม ใต้ชายคาประดับไม้ฉลุลายแบบขนมปังขิงฉาบสีขาวสะอาดเข้ากับผนัง ใกล้ผนังคือตารางไม้โปร่ง มีสร้อยอินทนิลทิ้งตัวระย้าย้อยลงมาเหมือนม่านผ้าลูกไม้สีม่วงอ่อน ดูไปก็คล้ายบ้านแสนสวยที่ปรากฏในบัตรอวยพรคริสต์มาสที่ปรากฏอยู่ท่ามกลางดงดอกไม้ แตกต่างกันเพียงว่าเมื่อเงยหน้าขึ้นแทนที่จะเป็นฟ้าสีคราม กลับเป็นเพดานสีครีมประดับดวงไฟขึ้นเป็นระยะ (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 30)

เมื่อบ้านตัวละครเอกหญิงชาวจีนเปลี่ยนไปเป็นเพนเฮ้าส์ใจกลางเมืองในย่านธุรกิจที่ตั้งอยู่ตรงข้ามกับบริษัทอสังหาริมทรัพย์ของเธอ แสดงให้เห็นความทับซ้อนกันระหว่างความหมายสถานที่และพื้นที่ที่ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้เช่นเดียวกับช่วงที่อยู่ตึกแถว แต่ในช่วงเวลานี้มีลักษณะแตกต่างกับในอดีต เพราะตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้สวมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนที่เติบโตและมีฐานะมั่นคง จึงมีความต้องการใช้อำนาจที่เกิดจากการสะสมทุนของตนเองกลับไปครอบครองพื้นที่หวงแหนของครอบครัวตัวละครเอกชายเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของตนเอง เนื่องจากเธอเคยถูกกลุ่มผู้ดีไทยดูถูก

นอกจากนี้จากลักษณะบ้านของตัวละครเอกหญิงที่เปลี่ยนจากตึกแถวไปสู่เพนเฮ้าส์แสดงถึงการเลื่อนสถานะทางสังคมของครอบครัวจากการประกอบอาชีพทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นธุรกิจเกี่ยวกับการซื้อขายบ้าน ที่ดิน รวมทั้งมีธุรกิจรับเหมาก่อสร้างอยู่ในเครือเดียวกัน โดยแสดงให้เห็นอัตลักษณ์นายทุนจีนที่สัมพันธ์กับความหมายของสถานที่และพื้นที่ การทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีนมีนัยของการเชื่อมโยงความเป็นสถานที่ให้อยู่ภายในความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในกรอบชาติพันธุ์ ซึ่งหมายถึง การทำธุรกิจเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ของกลุ่มชาวจีนอยู่ภายใต้อำนาจที่เกิดจากการสะสมทุน เพื่อไปต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการใช้อำนาจซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ ดังตัวอย่าง เมื่อตัวละครเอกหญิงไปติดต่อซื้อบ้านของตัวละครเอกชาย *“เจ้าของบ้านไม่ได้ต้อนรับแขกในห้องด้านหน้า ซึ่งตกแต่งแบบจำลอง แต่ว่าให้เชิญเข้าไปในห้องด้านใน ผ่านบานประตูไม้สลักแบบเก่ามีธรณีประตูสีเข้ม ก้าวเข้าไปสู่ห้องรับแขกห้องใหญ่ ส่วนใหญ่จะสงวนไว้สำหรับแขกผู้มีเกียรติ หรือการต้อนรับอย่างมีพิธีรีตองเท่านั้น”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 7)

ตัวอย่างข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่าพื้นที่ในบ้านของตัวละครเอกชาย โดยเฉพาะห้องรับแขกด้านในเป็นพื้นที่หวงแหน และถูกจำกัดไว้สำหรับคนที่เจ้าของบ้านเห็นว่าเป็นคนในชนชั้นเดียวกัน แต่เมื่อตัวละครเอกหญิงชาวจีนมีอำนาจจากการสะสมทุนจึงสามารถเข้าไปยังพื้นที่ที่หวงแหนของกลุ่มผู้ดีไทยได้ ซึ่งถือเป็นการอาศัยอำนาจทุนจากกลุ่มชาติพันธุ์จีนพาดทับภายในพื้นที่ของกลุ่มผู้ดีไทยผ่านการซื้อบ้าน รวมทั้งการทำธุรกิจเกี่ยวกับบ้าน แสดงถึงมุมมองของนายทุนที่อยู่ตรงข้ามกับมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยในการวิพากษ์วิจารณ์ความเก่าแก่ของตัวบ้าน และการประเมินคุณค่าของบ้านด้วยมุมมองทางธุรกิจเมื่อเธอเข้าไปในวันที่เธอมีอำนาจจากการสะสมทุน ซึ่งการไปติดต่อขอซื้อบ้านตัวละครเอกชายถือเป็นความชอบธรรมในการเข้าครอบครองพื้นที่ทรุดโทรมของกลุ่มผู้ดีไทย และแปลงสภาพเป็นคอนโดมิเนียม ซึ่งการทำคอนโดมิเนียมมีนัยของความเป็นสมัยใหม่ที่อยู่ตรงข้ามกับความเก่าแก่ทรุดโทรมและล้าหลังของกลุ่มผู้ดีไทย โดยเมื่อตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้สวมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนจึงสามารถเข้าไปยังพื้นที่ที่เคยหวงแหนของกลุ่มผู้ดีไทยได้ในที่สุด และไม่ได้ครอบครองเพียงพื้นที่เท่านั้น แต่ยังใช้อำนาจจากทุนครอบครองและปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้ดีไทยให้เปลี่ยนแปลงไป โดยตอนท้ายเรื่องจะเห็นว่าบ้านของตัวละครเอกชายถูกทุบทิ้ง ส่งผลให้เขาและมารดาต้องย้ายไป

อยู่คอนโดมิเนียม ซึ่งบ้านที่ถูกทุบทิ้งก็ถูกเปลี่ยนเป็นคอนโดมิเนียมและสำนักงานเพื่อต่อยอดความมั่นคงของกลุ่มนายทุนจีนต่อไป

จากการศึกษามโนทัศน์พื้นที่กับนวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* แสดงให้เห็นว่า มโนทัศน์เรื่องพื้นที่ช่วยให้รู้เท่าทันกลไกการสร้างภาพแทนความเป็นจริงให้กับอัตลักษณ์ต่างๆ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2561) ได้เสนอความคิดไว้ว่า

> มโนทัศน์พื้นที่ถือเป็นองค์ประกอบที่ขาดไม่ได้ของการสร้างความหมายแก่อัตลักษณ์และอำนาจ เพราะพื้นที่หมายถึง “การจัดระยะ” ได้ด้วย เราอาจแยกพื้นที่ในความหมายของการจัดระยะได้เป็นประเภทหรือระดับต่างๆ กันได้ 3 ระดับ คือ พื้นที่ตามที่ถูกนำเสนอในภาพ (space as represented) การจัดวางพื้นที่ในกระบวนการสร้างภาพ (space of representation) และพื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพนั้น (social space from which representation is made) (Pollock, 1988 อ้างใน Pile, 1996: 154) [18]

เมื่อผู้วิจัยนำมโนทัศน์พื้นที่กับการจัดระยะมาศึกษานวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* จะเห็นว่าตัวละครเอกหญิงชาวจีนประกอบอาชีพทำธุรกิจอสังหาริมทรัพย์และมีอำนาจที่เกิดจากการสะสมทุน โดยเธอต้องการติดต่อซื้อบ้านของตัวละครเอกชาย บ้านในที่นี้เป็นภาพของสถานที่ตามลักษณะทางกายภาพ แต่กลายมาเป็นสัญญะของการสื่อความหมายถึงที่อยู่ อำนาจและความมั่นคงของกลุ่มผู้ดีไทย โดยแสดงให้เห็นผ่านการจัดระยะพื้นที่ทั้งสามระดับ ดังตัวอย่าง

> ห้องรับแขกเป็นห้องใหญ่ กินเนื้อที่เกือบจะครึ่งหนึ่งของตัวบ้านชั้นล่าง ผนังตกแต่งด้วยวอลล์เปเปอร์สีเหลืองอ่อนตัดกับบัวและขอบล่างของห้องซึ่งเป็นไม้สีเข้มเกือบดำ เครื่องเรือนทุกชิ้นเห็นได้ชัดว่าเป็นของเก่าแก่ ขัดแต่งและลงน้ำมันเสียใหม่เป็นสีไม้โอ๊กน้ำตาลแก่เกือบดำทุกชิ้น บุด้วยเบาะสีครีมลายเหลืองอ่อนกลมกลืนกับลายวอลล์เปเปอร์ มุมห้องตั้งแกรนด์เปียโนเก่าแก่ซึ่งดูแลเช็ดถูสะอาดเอี่ยม วางรูปถ่ายเก่าแก่หลายใบในกรอบเงินสลักบนหลังเปียโนตัวนั้น บนผนังด้านตรงข้ามกับประตูซึ่งแขกทุกคนจะมองเห็นทันทีที่ย่างเข้ามา คือ ภาพสีน้ำมันค่อนข้างเก่าเป็นภาพเต็มตัวของชายหญิงวัยกลางคน ฝ่ายชายในเครื่องแบบเต็มยศของทหารเรือยศพลเรือเอก และฝ่ายหญิงในชุดไทยบรมพิมานนั่งอยู่บนเก้าอี้แบบ ‘หลุยส์’ ซึ่งนิยามกันเฟื่องฟูในสมัยยี่สิบกว่าปีก่อน (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 8)

[18] ศึกษาเพิ่มเติมในหัวข้อ พื้นที่และการสร้างภาพแทนความจริงของอัตลักษณ์ต่างๆ ในสื่อ (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2561: 111-112).

บทตัดตอนข้างต้นกล่าวถึงบ้านของตัวละครเอกชายในวันที่กลายเป็นบ้านเก่าแก่ ทรุดโทรม และมีการจัดตกแต่งไม่เข้ากับสมัยนิยม เช่น การใช้เฟอร์นิเจอร์และการเลือกใช้สีที่เน้นความเก่าแก่และทรุดโทรมของตัวบ้านจัดเป็นการจัดระยะในระดับที่ 1 คือ พื้นที่ตามที่ถูกนำเสนอในภาพ ส่วนการจัดระยะในระดับที่ 2 คือ การจัดวางพื้นที่ในกระบวนการสร้างภาพ จากการบรรยายการจัดตกแต่งบ้านเป็นการบรรยายผ่านสายตาของตัวละครเอกหญิงชาวจีนในวันที่เธอสวมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนที่มีอำนาจจากการสะสมทุน และต้องการเข้ามาซื้อบ้านหลังนี้ที่เคยรุ่งเรืองในอดีตจากอำนาจของระบบข้าราชการไทยที่กำลังเสื่อมสลายไป แสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจของกลุ่มนายทุนจีนที่เคยถูกดูถูกว่ามีความเป็นอื่น มีความด้อยวัฒนธรรมอันเนื่องมาจากสิ่งกีดขวางในความรักและความสัมพันธ์จากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น ซึ่งการใช้อำนาจทุนต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านความต้องการซื้อบ้านจัดเป็นการจัดระยะที่ 3 คือ พื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพนั้น

การซื้อบ้านและทุบเพื่อสร้างคอนโดมิเนียมถือเป็นการกระทำการเพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของหญิงชาวจีน และนำไปสู่ความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพบ้านว่าภายใต้ความหมายของบ้านในฐานะสถานที่ ก็มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มนายทุนจีนที่ซ้อนทับอยู่ในเชิงพื้นที่ เนื่องจากการเข้าครอบครองพื้นที่ของตัวละครเอกหญิงชาวจีนมิได้ครอบครองแค่พื้นที่บ้าน แต่หมายรวมถึงความชอบธรรมในการครอบครองและจัดการอัตลักษณ์กลุ่มผู้ดีไทยที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยให้เข้ายุคสมัยตามความคิดของกลุ่มนายทุนจีน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงกับตัวบ้าน โดยมีคำกล่าวของหลีส่วงในวันที่สามารถเข้าครอบครองบ้านได้อย่างสำเร็จว่า *“ในที่สุดฉันก็บรรลุถึงเป้าหมาย นับเป็นชัยชนะหลังจากการขับเคี่ยวอุปสรรคยาวนานที่สุด ซ้ำด้วยความหวังที่ริบหรี่ที่สุด ฉันพาย่าของฉันเดินเข้ามาได้อย่างสง่างาม ได้รับการต้อนรับอย่างดี ไม่มีใครขับไล่อย่างครั้งโน้น รวมทั้งผู้ชายที่เคยหมิ่นหยามฉันก็ได้สยบให้ฉันแล้วอย่างสมบูรณ์”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 584)

จากการกระทำของตัวละครเอกหญิงชาวจีนเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนจากอำนาจทุน ซึ่งถูกทำให้พร่าเลือนด้วยขนบทั้ง 8 ประการของนวนิยายโรมมานซ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ส่งผลให้ผู้ศึกษาวรรณกรรมโดยทั่วไปมักไม่สามารถเข้าถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกซุกซ่อนอยู่ภายใต้เรื่องราวความรักระหว่างชาติพันธุ์ ในที่สุดเมื่อตัวละครเอกหญิงชาวจีนเข้าครอบครองพื้นที่ที่เป็นของกลุ่มผู้ดีไทยด้วยอำนาจทุน ตัวละครเอกชายกลายเป็นบุคคลไร้อำนาจและเป็นเพียงตัวเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสองโลก คือ คุณเกยูรและหลี่ส่วง โดยในตอนสุดท้ายที่ตัวละครเอกชายกลับไปหาตัวละครเอกหญิงซึ่งคาดว่าจะไปสู่การสมรักสมรสนั้นเกิดขึ้นภายในพื้นที่ของตัวละครเอกหญิงที่เพนเฮ้าส์

หัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะนำเสนอการรุกล้ำพื้นที่สาธารณะของตัวละครเอกหญิงชาวจีน และการรักษาอัตลักษณ์จีนผ่านพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะของของตัวละครเอกหญิงชาวจีน ซึ่งในที่นี้แสดงให้เห็นถึงการหลอมสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีนใหม่ โดยเป็นลักษณะของปัจเจกบุคคลมากขึ้นผ่านการสร้างครอบครัวเดี่ยวภายใต้พื้นที่บ้านเพนเฮ้าส์ ซึ่งเป็นบ้านหลังใหม่ที่ไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์กับบรรพบุรุษหรือสายตระกูลและความเป็นอยู่ในครอบครัวแบบกงสี แสดงให้เห็นอิทธิพลจากบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อผู้หญิงเริ่มมีอำนาจและมีบทบาทมากขึ้น จึงสามารถหลอมสร้างอัตลักษณ์หญิงชาวจีนขึ้นมาได้ใหม่ผ่านการครอบครองพื้นที่ของตนเอง โดยในหัวข้อถัดไปจะแสดงให้เห็นปัจจัยด้านเพศสถานะที่ส่งผลกับการแบ่งพื้นที่และการใช้ชีวิตของผู้หญิงชาวจีนในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว

5.3.3 หญิงชาวจีนในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว

นอกจากปัจจัยด้านชาติพันธุ์และชนชั้นที่ส่งผลกับการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ผ่านการใช้พื้นที่ นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ยังนำเสนอการแบ่งพื้นที่จากปัจจัยด้านเพศสถานะ ซึ่งเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกับการยืนยันอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีน จากการแบ่งพื้นที่กับความสัมพันธ์ระหว่างเพศสถานะแสดงให้เห็นว่า พื้นที่บ้านของกลุ่มชาวจีนมักถูกตีกรอบให้เป็นพื้นที่ของผู้หญิง นวนิยายเรื่องนี้เสนอการแบ่งพื้นที่ที่แตกต่างกันของผู้หญิงชาวจีน 2 รุ่นวัย คือ รุ่นอาม่าและรุ่นหลีส่วง โดยรุ่นอาม่าเสนอการแบ่งพื้นที่ของผู้หญิงให้อยู่ในบ้าน และผู้หญิงที่มีอำนาจในบ้านจะเป็นภรรยาเอก ส่งผลให้ลูกชายที่เกิดจากภรรยาเอกได้รับสิทธิ์ในการดูแลกงสีต่อจากบิดา แสดงให้เห็นว่ารุ่นของอาม่าผู้หญิงยังตกอยู่ใต้อำนาจชายเป็นใหญ่ และยังถูกตรึงให้ติดอยู่กับพื้นที่ภายในบ้าน ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ส่วนตัว โดยผู้ชายซึ่งอยู่ในสถานะผู้นำครอบครัวจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับปัญหาภายในบ้าน ดังตัวอย่าง

> อากงน่ะหรือ? ผู้ชายเขาไม่มายุ่งเรื่องจุกจิกในบ้านหรอก เขาต้องค้าขาย ติดต่อลูกค้า สั่งของ คิดบัญชี ยุ่งยากมากพออยู่แล้ว เมื่อก่อนนี้อาม่าเคยช่วยเขาทำบัญชี แต่พอมีตั้วเนี้ยก็ต้องวางมือ จากช่วยงานค้าขายไปทำกับข้าว ดูแลบ้าน เลี้ยงลูกเขาแล้วก็ลูกตัวเอง ไม่มีเวลาช่วยอากง อาม่าเสียดายมากเหมือนกัน เพราะอาม่าชอบค้าขายคิดบัญชีมากกว่าหุงหาข้าวปลา (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 70)

ตัวอย่างข้างต้นแสดงอำนาจของอากงในครอบครัวตามกรอบวาทกรรมชายเป็นใหญ่ผ่านการใช้อำนาจระหว่างเพศสถานะในการแบ่งพื้นที่ อากงเป็นผู้นำครอบครัวจึงรับผิดชอบงานนอกบ้านที่มีมูลค่าเชิงเศรษฐกิจ ต่างจากผู้หญิงที่ถูกตรึงให้อยู่ในบ้าน แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ผู้หญิงชาวจีนในยุคเก่าที่ยังคงปฏิบัติตัวตามกรอบจารีตที่ครอบงำชีวิตตามบรรพบุรุษ แม้ภายหลังอาม่าจะออกจากกงสีของ

อากงเพื่อมาดูแลครอบครัวหลีส่วง แต่ตัวอาม่าไม่สามารถตัดขาดจากอำนาจชายเป็นใหญ่ได้ เพราะอาม่ายังคงกลับไปช่วยดูแลปรนนิบัติอากงเป็นครั้งคราว

มาถึงรุ่นหลีส่วงมีความน่าสนใจในประเด็นพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว คือ ตัวละครเอกหญิงชาวจีนอย่างหลีส่วงจัดเป็นผู้หญิงก้าวหน้าที่ได้ออกไปใช้อำนาจผ่านการทำงานในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ของผู้ชาย แต่เมื่อศึกษาวิเคราะห์ในประเด็นนี้อย่างลึกซึ้งจะพบว่า ตัวละครหญิงชาวจีนออกไปยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองเพื่อกลับมาครอบครองพื้นที่ส่วนตัวในบ้านด้วยเช่นกัน โดยพื้นที่มีส่วนสำคัญกับความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ตามขนบของนวนิยายโรมานซ์

จากขนบนวนิยายโรมานซ์ คือ การวาดภาพสังคมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละชาติพันธุ์ โดยตัวละครเอกชายอยู่ในคฤหาสน์ของครอบครัวกับสังคมผู้ดีไทย และตัวละครเอกหญิงอยู่ในตึกแถว ซึ่งบ้านถือเป็นสัญญะที่สื่อถึงความมั่นคงของแต่ละชาติพันธุ์ และความหมายของบ้านมีความทับซ้อนกันระหว่างความเป็นสถานที่และพื้นที่ จากการศึกษาในหัวข้อก่อนหน้าแสดงให้เห็นการใช้อำนาจผ่านพื้นที่ที่ถูกซุกซ่อนไว้ด้วยเรื่องเล่าโรมานซ์ที่กล่าวถึงความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ จึงทำให้ไม่สามารถเข้าถึงประเด็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งสัมพันธ์กับอัตลักษณ์หญิงชาวจีน

นอกจากนี้ยังมีประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภายในบ้านกับงานบ้านของผู้หญิงชาวจีนตามที่มีการยึดถือมาได้ถูกลดความสำคัญลงเมื่อตัวละครเอกหญิงชาวจีนก้าวเข้าสู่โลกทุนนิยม ตัวละครเอกหญิงอยู่ในสถานะนายทุนหญิงจีนที่ต้องรับผิดชอบงานนอกบ้าน งานบ้านจึงถูกผลักให้เป็นหน้าที่รับผิดชอบของคนรับใช้ ซึ่งส่งผลต่ออัตลักษณ์หญิงชาวจีนให้มีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นผู้หญิงก้าวหน้าที่ไม่ได้ถูกยึดโยงกับบทบาทของเมีย แม่ และลูกสาวตามที่มีการรับรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์หญิงชาวจีน

การศึกษานวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า เมื่อหลีส่วงออกไปสู่พื้นที่นอกบ้าน แต่การที่เธอเป็นผู้ดูแลอาม่าและพื้นที่ความเป็นจีนของอาม่าแสดงให้เห็นการประนีประนอมของหลีส่วงในการนิยามอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเอง ส่งผลให้เธอมีความเป็นพลเมืองที่ยืดหยุ่น ทั้งในฐานะหญิงชาวจีนและฐานะนายทุนหญิงจีนที่ต้องติดต่อสื่อสารกับคนหลายกลุ่มในสังคม แสดงให้เห็นว่าเธอได้เลือกนำเสนออัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่การทำงานที่ต้องติดต่อประสานงานกับคนหลายกลุ่ม แต่เธอเลือกนำเสนออัตลักษณ์หญิงชาวจีนในพื้นที่ส่วนตัว โดยมีตัวอย่างพื้นที่ของอาม่าที่ถือว่าเป็นพื้นที่ความเป็นจีน ดังนี้ *“เครื่องเรือนในห้องนั้นเป็นแบบจีนประกอบด้วยชุดมุกเข้ากันทั้งชุด ผ้าคลุมเตียงไหมไทยสีกลีบบัวคลุมอยู่เรียบร้อยบนเตียงใหญ่ฝังมุกเป็นลวดลายดอกไม้สีชมพูอมฟ้า ภาพเขียนเจ้าแม่กวนอิมบนผืนผ้าไหมสีครีม ฝีมือจิตรกรจากแผ่นดินใหญ่ใส่กรอบตรึงตระหง่านอยู่บนผนัง...”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 33)

พื้นที่ความเป็นจีนและการที่เธอเป็นผู้ดูแลอาม่ากลับกลายเป็นความดึงดูดใจตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ เนื่องจากเธอสามารถรักษาอัตลักษณ์จีนและสวมทับอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนได้พร้อมกัน แสดงให้เห็นว่าเธอสามารถใช้อำนาจทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวจากความยืดหยุ่นในอัตลักษณ์จีนของตัวเธอ ดังตัวอย่าง *“หลีส่วงเป็นผู้หญิงฉลาด แล้วที่ผมชอบเขาคือเขายังโยงชีวิตแบบเก่าๆ กับย่าของเขาได้แนบแน่นดีมาก ทำให้ครึ่งหนึ่งเขาเป็นคนรุ่นใหม่ แต่อีกครึ่งหนึ่งเขาก็ยังไม่ทิ้งความสัมพันธ์โยงใยกับคนรุ่นเก่า แม่อรคิดมั้ยครับมันทำให้เขาสุขุมกว่าที่จะมองไปข้างหน้าอย่างเดียว”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 534)

จากความดึงดูดใจที่เป็นขนบนวนิยายโรมานซ์นำไปสู่การเผยความรู้สึก ซึ่งจัดเป็นขนบนวนิยายโรมานซ์ในประการถัดไป การเผยความรู้สึกในนวนิยายเรื่องนี้เกิดขึ้นภายหลังจากที่ตัวละครเอกหญิงไปพบกับคุณนายเกยูรมารดาของตัวละครเอกชายที่คอนโดมิเนียม และทำให้รับรู้ว่าคุณนายเกยูรไม่สามารถรับเธอได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสิ่งกีดขวางด้านชาติพันธุ์ยังไม่ถูกทำลาย และนำไปสู่ขนบนวนิยายโรมานซ์การตายเป็นพิธีที่ทำให้ตัวละครเอกชายหญิงต้องแยกกันไปในช่วงเวลาหนึ่ง

สุดท้ายแม้ตัวละครเอกหญิงชาวจีนจะเลือกคืนแหวนและคืนสาริศให้กับมารดาบุญธรรม ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ดีไทย แต่ตัวละครเอกชายเลือกนำแหวนกลับมาคืนตัวละครเอกหญิงชาวจีนอีกครั้ง และคาดว่าจะนำไปสู่ขนบนวนิยายโรมานซ์การระลึกได้ โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“คุณอย่าทำให้ฉันลำบากใจมากกว่านี้เลยค่ะ..... ไม่ง่ายนักหรอกที่คนไม่เคยแพ้อย่างฉันจะต้องยอมรับว่าตัวเองแพ้”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 806) และตัวละครเอกชายได้กล่าวว่า *“ แต่ก็คงไม่ยากเท่าคนที่ไม่เคยชนะอย่างผมจะต้องชนะให้ได้”* (ว.วินิจฉัยกุล, 2539: 807) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ตัวละครเอกชายนำแหวนมาคืนให้กับตัวละครเอกหญิงในพื้นที่ของตัวละครเอกหญิงนำไปสู่ขนบนวนิยายโรมานซ์ในข้อสุดท้าย คือ การสมรักสมรส ซึ่งเกิดในพื้นที่เพนเฮ้าส์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีน

จากการศึกษาหัวข้อพื้นที่กับอัตลักษณ์ผู้หญิงชาวจีน เสนอความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับชาติพันธุ์และเพศสถานะ โดยแสดงให้เห็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ของหญิงชาวจีนที่มีความสัมพันธ์กับการแบ่งพื้นที่ 2 รุ่นวัย รุ่นอาม่าแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงชาวจีนกับพื้นที่ส่วนตัวภายในบ้านและการรับผิดชอบงานบ้าน ซึ่งแตกต่างกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงชาวจีนกับการแบ่งพื้นที่ในรุ่นของตัวละครเอกหญิง เพราะแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจจากทุนทางเศรษฐกิจของตัวละครเอกหญิงในบริบทพื้นที่สาธารณะของผู้ชาย เพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีน แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้เธอครอบครองได้ทั้งพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว เพราะท้ายที่สุดจะเห็นว่าตัวละครเอกชายเลือกอยู่กับตัวละครเอกหญิงในพื้นที่เพนเฮ้าส์ของตัวละครเอกหญิงชาวจีน แสดงให้เห็นการยอมรับการใช้อำนาจของตัวละครเอกหญิงในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว

5.4 *สามี* ของพัดชา: บ้าน ร่างกาย อำนาจชายเป็นใหญ่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน

นวนิยายเรื่อง *สามี* เป็นผลงานของพัดชา ตีพิมพ์รวมเล่มครั้งแรกในพ.ศ. 2538 โดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร นวนิยายเรื่องนี้เป็นเรื่องราวของคุณหญิงรสิกา หรือ หม่อมราชวงศ์หญิงรสิกา ประกาศเกียรติ ราชนิกุลสาวผู้เป็นเจ้าของวังประกาศเกียรติ คุณหญิงรสิกาได้รับมรดกวังประกาศเกียรติมาจากหม่อมเจ้าไชยาประกาศ ผู้เป็นบิดา โดยก่อนบิดาสิ้นชีพิตักษัยได้นำเงินไปลงทุนทำธุรกิจ แต่ด้วยความไม่สันทัดในการทำธุรกิจจึงทำให้ขาดทุน และส่งผลให้วังประกาศเกียรติและทรัพย์สินต่างๆ กำลังจะถูกธนาคารยึดเพื่อชำระหนี้สิน ส่วนหม่อมรัตนาวลีมารดาของคุณหญิงรสิกาได้แต่งงานใหม่ไปกับเจ้าสัวเรียว ลิ้มวัฒนาถาวรกุลเพื่อต้องการพยุงฐานะทางเศรษฐกิจให้ดีดังเดิม โดยหม่อมมีความคิดว่าการแต่งงานกับเจ้าสัวเรียวจะทำให้เธอสามารถช่วยเหลือคุณหญิงเรื่องวังและหนี้สินทั้งหมดได้ แต่คุณหญิงรสิกาไม่ต้องการรับความช่วยเหลือจากหม่อมวลีและตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุล เนื่องจากไม่พอใจกับการแต่งงานใหม่ของหม่อมกับเจ้าสัวเรียว เพราะคุณหญิงมีความคิดว่าตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลเป็นเพียงกลุ่มนายทุนจีนมีอำนาจเงินแต่ไม่มีวัฒนธรรมจึงไม่คู่ควรกับหม่อมรัตนาวลี

ความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ คือ ราพณ์กับคุณหญิงรสิกาเกิดขึ้นเมื่อเจ้าสัวเรียวต้องการให้บุตรชายแต่งงานกับคุณหญิงรสิกาเพื่อแก้แค้นที่คุณหญิงดูหมิ่นครอบครัวจากความเป็นจีน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วเจ้าสัวเรียวต้องการช่วยจัดการหนี้สินของคุณหญิงรสิกาทั้งหมด โดยเฉพาะการรักษาวังประกาศเกียรติไม่ถูกยึดและขายต่อให้กับคนอื่น แต่ภายหลังเจ้าสัวเรียวต้องการใช้ความเป็นศักดินาไทยและความสามารถของคุณหญิงมาเสริมบารมีให้ตระกูลตนเอง เนื่องจากเจ้าสัวมีความคิดเห็นว่าถ้าคุณหญิงแต่งงานกับราพณ์ลูกชายคนโตจะทำให้ทั้งสองคนพาตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลให้ยิ่งใหญ่ แต่คุณหญิงไม่ยอมรับข้อตกลงนี้ในตอนแรก จนกระทั่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ที่คุณหญิงขับรถชน ส่งผลให้ต้องจำยอมแต่งงานกับราพณ์เพื่อแลกกับการรักษาวังประกาศเกียรติ และเพื่อให้ตัวเองพ้นผิดด้วยบารมีของเจ้าสัวเรียว แต่ภายหลังราพณ์กับคุณหญิงต้องประวิงเวลาแต่งงานออกไปเนื่องจากเจ้าสัวเรียวเสียชีวิตทำให้ราพณ์ต้องเข้าไปจัดการครอบครัว เพราะหลังจากบิดาเสียชีวิตทำให้เกิดความระส่ำระสายในครอบครัวพี่น้องไม่ปรองดองเช่นเดิม แต่ราพณ์กับคุณหญิงได้มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันก่อนที่ราพณ์จะพาคุณหญิงไปจดทะเบียนสมรส สุดท้ายทั้งสองคนได้พัฒนาความสัมพันธ์กันจนเป็นความรักและมีลูกแฝด ซึ่งราพณ์ได้ปรับปรุงวังประกาศเกียรติใหม่ทั้งหมดเพื่อเป็นของขวัญให้คุณหญิง และเขาได้รับการยอมรับจากคุณหญิงในฐานะผู้ช่วยกอบกู้วังในที่สุด

ความน่าสนใจของนวนิยายเรื่อง *สามี* คือ นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความทับซ้อนกันของความหมายสถานที่และพื้นที่ผ่าน “บ้าน”ภายใต้ขนบของนวนิยายโรมานซ์ที่เป็นการกล่าวถึงความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน นอกจากนี้นวนิยายเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นบทบาทและ

ความสำคัญของ “บ้าน”จากมุมมองกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ ซึ่ง“บ้าน”ในนวนิยายเรื่องนี้มีความสำคัญและส่งผลต่อโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยปรากฏเป็นองค์ประกอบของนวนิยายโรมานซ์ และเมื่อศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นการใช้อำนาจชายเป็นใหญ่ของตัวละครเอกชายชาวจีนเข้าครอบครองวังประกาศเกียรติและร่างกายคุณหญิงรสิกาถือเป็นการเข้าครอบครองพื้นที่ของกลุ่มศักดินาไทยเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของชายชาวจีน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาตามลำดับต่อไป

5.4.1 “บ้าน” ในนวนิยายเรื่อง*สามี*

สามี จัดเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีขนบนวนิยายโรมานซ์ครบถ้วนทั้ง 8 ประการ ทั้งยังแสดงลักษณะสำคัญของนวนิยายกลุ่มนี้ คือ การสนทนากันระหว่างประเด็นทางชาติพันธุ์กับขนบของนวนิยายโรมานซ์ โดยเมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่องนี้กับมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่ทำให้ค้นพบความสำคัญของบ้านที่ปรากฏในขนบของนวนิยายโรมานซ์ เช่น การวาดภาพสังคม นวนิยายเรื่องนี้เล่าถึงความเป็นอยู่ของครอบครัวตัวละครเอกชายหญิงต่างชาติพันธุ์ผ่านการให้ความหมายของบ้านในฐานะพื้นที่ทางสังคม โดยบ้านของตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างราพณ์มีบ้านหลักเป็นคฤหาสน์ที่มีขนาดใหญ่โต และตกแต่งด้วยเครื่องเรือนที่แสดงถึงความเป็นจีน นอกจากนี้ครอบครัวของราพณ์ยังมีบ้านและคอนโดมิเนียมอีกมากมายทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งแสดงถึงความมั่นคงของกลุ่มนายทุนจีน

จากความเป็นอยู่และความมั่นคงของครอบครัวราพณ์ผ่านพื้นที่บ้านมีความแตกต่างจากบ้านของตัวละครเอกหญิงชาวไทยซึ่งเป็นวังที่มีชื่อว่า ‘วังประกาศเกียรติ’เนื่องจากในช่วงเริ่มเรื่อง นวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความเสื่อมโทรมของวังหลังจากที่หม่อมเจ้าไชยาประกาศ ประกาศเกียรติท่านพ่อของคุณหญิงรสิกาสิ้นไป วังประกาศเกียรติกำลังจะถูกยึด ซึ่งจากความทรุดโทรมของวัง และการที่วังกำลังจะถูกยึดเป็นสิ่งที่บีบบังคับตัวละครเอกหญิงอย่างคุณหญิงรสิกาให้ต้องดิ้นรนเพื่อรักษาวัง โดยภาวะดังกล่าวถือเป็นขนบนวนิยายโรมานซ์ข้อการวาดภาพสังคม ที่มีการกล่าวถึงความทรุดโทรมของวังและการที่วังกำลังจะถูกยึด แต่แม้ว่าการวาดภาพสังคมจะปรากฏให้เห็นว่าวังมีความเสื่อมโทรมและกำลังจะถูกยึด แต่การนำเสนอวังในเรื่องนี้แสดงถึงการเป็นสถานที่ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันกับบ้านโดยทั่วไป เนื่องจากมีปัจจัยความต่างทางชนชั้นอยู่เบื้องหลัง ฌอง-ปิแยร์ โกเด้นสไตส์ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสถานที่ในนวนิยายไว้ว่า

> ตั้งแต่บัลซัคเป็นต้นมา เป็นที่เห็นพ้องกันว่าฉากแสดงจินตภาพของตัวละคร มีอิทธิพลต่อตัวละครและหล่อหลอมให้เขาเป็นเช่นนั้น สถานที่จึงมาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างบุคลิกลักษณะที่เราได้กล่าวถึงแล้ว บุคลิกลักษณะของตัวละครเอกถูกส่งมาถึงเราโดยผ่านรายละเอียดด้านวัตถุที่ประกอบขึ้นเป็นกรอบชีวิตประจำวันของเขา (โกเด้นสไตส์, 2541: 178)

จากหน้าที่ของสถานที่เมื่อนำมาศึกษา *สามี* ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่าวังประกาศเกียรติมีความสำคัญกับคุณหญิงรสิกาและมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมความเป็นราชนิกูลของคุณหญิงรสิกาที่ทำให้เธอมีความหยิ่งทะนงในสถานะของเธอจากการเติบโตมาในวังที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยเป็นวังที่ได้รับมรดกตกทอดมาหลายชั่วคน เนื่องจากในยุคที่ผ่านมาสังคมไทยมักให้ความสำคัญกับชนชั้นศักดินาไทยและอำนาจของชนชั้นศักดินาไทย ก่อนที่จะมีการเติบโตและขยายตัวของชนชั้นนายทุนในภายหลัง วังประกาศเกียรติในที่นี้จึงแสดงหน้าที่ของสถานที่ในนวนิยายที่ทำหน้าที่หล่อหลอมตัวละคร รวมถึงการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่วังประกาศเกียรติของคุณหญิงรสิกา

วังประกาศเกียรติถือเป็นสัญญะหนึ่งที่แสดงถึงอำนาจของกลุ่มศักดินาไทยที่มีประวัติศาสตร์และการสืบทอดมาหลายชั่วคน มิใช่เป็นเพียงที่อยู่อาศัยที่เป็นฉากสถานที่โดยทั่วไป ดังนั้นเมื่อวังกำลังจะถูกยึดแม้เป็นสิ่งที่บีบบังคับตัวละครเอกหญิงอย่างคุณหญิงรสิกา แต่ในขณะเดียวกันคุณหญิงยังคงมีความหยิ่งทะนงในความเป็นศักดินาไทยของตนเอง คุณหญิงไม่ยอมรับการช่วยเหลือจากตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุล และคุณหญิงยังคงใช้อำนาจของตนเองพาดทับไปยังวังประกาศเกียรติโดยการห้ามไม่ให้คนในตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลเข้ามาในพื้นที่วัง แม้แต่เจ้าสัวเรียว ลิ้มวัฒนาถาวรกุลซึ่งเป็นประมุขของตระกูล

การใช้อำนาจของคุณหญิงผ่านการล้อมรั้วประตูวังถือเป็นการสร้างพรมแดนที่เป็นการใช้อำนาจในพื้นที่วังประกาศเกียรติพาดทับสถานที่ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความทับซ้อนกันของความเป็นสถานที่กับพื้นที่ที่ส่งผลกับการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนเพราะเกิดการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มศักดินาไทยต่างจากกลุ่มนายทุนจีน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2561) กล่าวถึงการสร้างพรมแดนของกลุ่มคนกับการนิยามอัตลักษณ์ผ่านพื้นที่ไว้ว่า

> ในวิธีคิดแบบหลังสมัยใหม่ พื้นที่ในมิตินามธรรมคือวิธีคิดและความรู้สึกในจิตใจไม่อาจแยกออกจากมิติรูปธรรมที่เป็นเรื่องของการจัดการพื้นที่ทางภูมิศาสตร์หรือร่างกายได้ พื้นที่ในสองมิติดังกล่าวเชื่อมโยงกันด้วยมโนทัศน์ของอำนาจและการนิยาม เมื่อเราให้ความหมายสิ่งต่างๆ ด้วยการนิยาม เราจำต้องลากเส้นแบ่งสิ่งนั้นออกจากสิ่งที่มิใช่สิ่งนั้น การสร้างอัตลักษณ์แก่ตัวเราหรือสิ่งต่างๆ จึงสัมพันธ์กับการสร้างพื้นที่ของความแตกต่างและการลากเส้นพรมแดนเสมอ วิธีคิดเชิงพื้นที่จึงไม่อาจแยกออกจากความรับรู้เกี่ยวกับตัวตนและการจัดระยะห่างระหว่างเรากับสิ่งอื่น (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2561: 109)

จากคำกล่าวข้างต้นนอกจากจะแสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความเป็นสถานที่และพื้นที่แล้วอีกสิ่งหนึ่งคือ การแบ่งพรมแดนในที่นี้มีที่มาจากสิ่งกีดขวางระหว่างความสัมพันธ์ที่เกิดจากความต่างทางชาติพันธุ์ โดยมีการนิยามความเป็นพวกเราคือกลุ่มคนที่มีอัตลักษณ์เดียวกัน คือ กลุ่มศักดินาไทยอย่างตัวคุณหญิงรสิกาที่อยู่ในพื้นที่ของวังประกาศเกียรติว่ามีความต่างทางวัฒนธรรมกับ

ราพณ์ ลิ้มวัฒนาถาวรกุลซึ่งแสดงถึงอัตลักษณ์ชายชาวจีน โดยคุณหญิงได้กล่าวถึงการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่ของวังไว้ว่า *"ท่านพ่อของฉันรักที่นี่มาก ฉันไม่ต้องการให้พวกที่ลบหลู่ หยามเกียรติของท่านมีโอกาสเข้ามาลอยหน้าในนี้ หม่อมแม่เองยังเคารพกฎนี้ด้วย ไปถามนายเรียวดูสิ มาที่นี่แต่ละครั้งเขามีโอกาสเหยียบย่างเข้ามาที่นี่ไหม"* (พัดชา, 2538: 274-275)

นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์ที่ราพณ์มาพบคุณหญิงในครั้งแรก ซึ่งนวนิยายเรื่องนี้ได้แสดงมุมมองของคนภายในวังที่มีต่อราพณ์ว่าเป็นกลุ่มชาวจีนที่ไร้วัฒนธรรม ดังตัวอย่างเมื่อราพณ์ไปเจอกับนมสงวน *"จะสำรวจทำไมกัน คุณนมผู้เฒ่าทำเสียงไม่พอใจ เข้าไปนั่งในห้องรับแขกโน่น แล้วนั่งรอคุณหญิงเฉยๆ ล่ะ คนพวกนี้ไม่มีมารยาท ไม่รู้หม่อมไปอยู่ด้วยได้ยังไง"* (พัดชา, 2538: 127) มุมมองของนมสงวนแสดงถึงความคิดเห็นของคนที่ใกล้ชิดกับกลุ่มศักดินาไทยต่อชาวจีนว่ามีความแตกต่างทางวัฒนธรรม และมีความเป็นอื่นต่างกับกลุ่มศักดินาไทยที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่ง แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่ในวังและนิยามอัตลักษณ์ชาวจีนว่ามีความด้อยกว่าทางวัฒนธรรม ทั้งนี้ในนวนิยายเรื่อง *สามี* แม้จะแสดงให้เห็นความสำคัญของวังประกาศเกียรติในฐานะวังศักดินาไทย และมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมตัวละครเอกหญิงอย่างคุณหญิงรสิกา แต่นวนิยายเรื่องนี้กลับนำเสนอให้เห็นว่าเมื่อถึงช่วงเวลาหนึ่งวังประกาศเกียรติซึ่งเป็นที่อยู่ของชนชั้นศักดินาไทยมีลักษณะเสื่อมโทรมเช่นเดียวกับเจ้าของวังอย่างคุณหญิงรสิกาที่ไม่สามารถครอบครองวังได้ต่อไปเพราะวังกำลังจะถูกยึด โดยความเสื่อมโทรมของวังมีลักษณะเช่นเดียวกับสถานะของชนชั้นศักดินาไทยที่ต้องเสื่อมสลายถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่ของกลุ่มนายทุนจีนอย่างราพณ์ โดยแสดงให้เห็นถึงมุมมองของกลุ่มนายทุนจีนเพื่อโต้กลับอำนาจของกลุ่มศักดินาไทยผ่านพื้นที่วังและบ้านเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มชาวจีน

5.4.2 บ้านกับร่างกายในฐานะพื้นที่ศักดินาไทย

ในหัวข้อที่ผ่านมานำเสนอความหมายสถานที่และพื้นที่ซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่และพื้นที่ที่ไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ รวมถึงสถานที่ยังมีความสำคัญกับการหล่อหลอมอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงศักดินาไทย ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของนายทุนชายชาวจีนอย่างราพณ์ผ่านการใช้อำนาจผ่านพื้นที่ ซึ่งสัมพันธ์กับทุนเพื่อครอบครองวังประกาศเกียรติและตัวคุณหญิงในฐานะพื้นที่ศักดินาไทย

จากความหมายพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปในส่วนต้นของบทนี้มีลักษณะสำคัญ คือ การใช้อำนาจผ่านพื้นที่ของกลุ่มคนต่างๆ ที่มีการช่วงชิงความหมายเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มตนเอง โดยในหัวข้อที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของตัวละครหญิงในชนชั้นศักดินาไทยผ่านการสร้าง

พรมแดนเพื่อไม่ให้กลุ่มชาวจีนเข้าไปยังพื้นที่ของตน เนื่องจากกลุ่มศักดินาไทยมีมุมมองต่อกลุ่มชาวจีนว่าเป็นกลุ่มที่ไม่มีวัฒนธรรม ซึ่งมีที่มาจากสิ่งกีดขวางตามขนบนวนิยายโรมานซ์ที่มาจากความต่างทางชาติพันธุ์และความต่างชนชั้น ซึ่งมีนัยถึงการให้คุณค่าวัฒนธรรมที่ไม่เท่าเทียมกัน แต่ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอให้เห็นว่าในนวนิยายเรื่อง *สามี* ไม่ได้มีการใช้อำนาจจากกลุ่มศักดินาไทยเพียงฝ่ายเดียวในการนิยามความเป็นเราและความเป็นเขาให้กับกลุ่มคนจีน เพราะเมื่อเวลาผ่านไปและอำนาจของกลุ่มศักดินาไทยกำลังจะเสื่อมสลาย ชายชาวจีนได้ใช้อำนาจพาดทับไปยังพื้นที่วังประกาศเกียรติของกลุ่มศักดินาไทย เพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มตัวเองเช่นกัน

มีตัวอย่างตอนที่ราพณ์กับคุณหญิงมีปัญหากันภายในวังเนื่องจากคุณหญิงต้องการขัดขวางไม่ให้ราพณ์ขึ้นไปยังพื้นที่ส่วนตัวชั้นบนของวัง จนทำให้คุณหญิงประสบอุบัติเหตุตกบันได และในที่สุดราพณ์สามารถขึ้นไปยังพื้นที่ส่วนตัวของคุณหญิงได้ ราพณ์ได้พูดถึงการรับผิดชอบวังและทุกคนในวังแทนคุณหญิง ดังนี้ *“ความจริง คุณหญิงพิการก็ดีนะ”* ราพณ์พูดปลอบใจตัวเองเข้าไว้ *“แต่ฉันก็จะแต่งงานด้วยอยู่ดี พวกเธอไม่ต้องเป็นห่วงอีกต่อไปแล้วนะ ฉันจะเข้าดูแลจัดการเรื่องพวกเธอแทนคุณหญิงเอง เคยอยู่ยังไงที่นี่ พวกเธอจะอยู่ดีกว่าเดิมนิดหน่อย ฉันจะรับผิดชอบคุณหญิงและบริวารของเธอทั้งหมดเอง”* (พัดชา, 2552: 280)

บทสนทนาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในมุมมองของราพณ์ถ้าคุณหญิงไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ถือเป็นความชอบธรรมของราพณ์ที่จะเข้ามาครอบครองพื้นที่วังประกาศเกียรติ ซึ่งเป็นพื้นที่ของศักดินาไทยอย่างสมบูรณ์ โดยเป็นการใช้อำนาจพาดผ่านพื้นที่วังที่ไม่ได้เพื่อครอบครองวังเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการครอบครองทุกอย่างในวังและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านการครอบครองวังและตัวคุณหญิง ซึ่งการกระทำของราพณ์ในครั้งนี้ถือเป็นการกดอัตลักษณ์ศักดินาไทยให้ต่ำลง และทำให้กลายเป็นคนที่ปกครองตนเองไม่ได้ เพื่อสร้างความชอบธรรมในการครอบครองพื้นที่และคนในพื้นที่อย่างสมบูรณ์

นอกจากนี้มีตัวอย่างหลังจากเหตุการณ์ที่คุณหญิงตกบันไดแม้คุณหญิงจะหายเป็นปกติ แต่ราพณ์ส่งเลขามาเพื่อจดบันทึกรายจ่ายทุกอย่างภายในวัง ดังตัวอย่าง *“รายจ่ายประจำของบ้านนี้ค่ะพ่อคนนั้นเขาส่งเลขาฯ ส่วนตัวมาสอบสวนคนที่นี่ระหว่างคุณหญิงไม่อยู่แล้วก็ส่งสมุดเล่มนี้มาให้นมดูแลรายจ่ายแทนแถมกำชับมาซะอีก ถ้าเห็นใครเหมาะสมควรรับหน้าที่นี้ก็ให้คนนั้นเขาทำไป นมอายุมากแล้ว ความรับผิดชอบคงไม่ดีเท่าคนหนุ่มคนสาว แต่เกรงมันจะดัดจริตชี้นิ้วสั่งคนไปทั้งบ้าน นมเลยนำมาเสนอคุณหญิงแล้วแต่จะพิจารณาค่ะ”* (พัดชา, 2552: 2: 21)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าเมื่อราพณ์เข้ามารับผิดชอบรายจ่ายทั้งหมดของวัง ส่งผลให้บริวารของคุณหญิงทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ดังตัวอย่าง *“รสิกาขมวดคิ้ว ขณะเปิดดูบันทึกข้อความรายจ่ายประจำของบ้านนี้ไปเรื่อยๆ มีทั้งค่าคนรับใช้เรียงตัวมาเลย ทุกคนถูกระบุได้เงินเดือนเพิ่มขึ้นจากรับงานหล่อนครั้งเก่ากว่าเท่าตัว ค่าน้ำไฟ กับข้าว กระทั่งค่าเก็บขยะมูลฝอยก็มีบันทึกลงรายการ*

ไว้หมด” (พัดชา, 2552 : 2: 21) การจดบันทึกรายรับรายจ่ายและรับผิดชอบทุกอย่างในวังย่อมหมายถึงการเข้าควบคุมทุกอย่างในวังประกาศเกียรติ ผ่านการใช้อำนาจทุนของราพณ์ในฐานะนายทุนจีน และจากบทตัดตอนข้างต้นจะเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่ราพณ์รับผิดชอบให้คุณหญิงล้วนเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อดูแลวังทั้งสิ้น แสดงให้เห็นการเข้าครอบครองพื้นที่วังอย่างสมบูรณ์ของราพณ์

ในการศึกษานวนิยายเรื่องนี้สิ่งสำคัญที่แสดงถึงมุมมองที่แตกต่างกันของกลุ่มศักดินาไทยและกลุ่มคนจีนต่อพื้นที่บ้าน คือ ความหวงแหนวังประกาศเกียรติของคุณหญิงรสิกา แม้วังจะมีความทรุดโทรมและเป็นพื้นที่ล้าหลังในมุมมองของกลุ่มนายทุนจีน แต่ในมุมมองคุณหญิงนอกจากวังจะมีความหมายถึงเกียรติยศ ศักดิ์ศรีและความมั่นคงของศักดินาไทย วังยังทำให้คุณหญิงรู้สึกถึงการมีรากเหง้าและมีบรรพบุรุษ ซึ่งมุมมองเหล่านี้ของกลุ่มศักดินาไทยมีลักษณะตรงข้ามกับมุมมองที่มีต่อบ้านของตัวละครเอกชายชาวจีนและครอบครัว โดยในนวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าครอบครัวนายทุนจีนของราพณ์มีบ้านหลายหลังทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งในนวนิยายเรื่องนี้บ้านของครอบครัวตัวละครเอกชายชาวจีนมักปรากฏในฐานะสัญญะที่สื่อถึงความมั่นคงของนายทุนจีนในยุคนี้จากการสะสมทุน ดังตัวอย่างคำกล่าวของเจ้าสัวเรียวเกี่ยวกับบ้านไว้ว่า *“อย่ามองพี่ชายแกในแง่ร้าย เรียวเตือนเสียงเครง่ บ้านก็คือบ้าน บ้านของเรามีหลายแห่ง จริงอยู่ใครจะไปพักบ้านไหนเมื่อไหร่ไม่เห็นแปลก ราพณ์มาพักที่นี่เสมอระหว่างที่ป๊าอยู่กินกับคุณวลี มันทำหน้าที่ของมันดีอุตส่าห์ทิ้งบ้านมาอยู่ที่นี่ให้ความใกล้ชิดคุณวลี ไม่ทำให้คุณวลีเงียบเหงาเกินไป หรืออาจคิดว่าลูกๆ ป๊าไม่ต้อนรับคุณวลีเท่าที่ควร”* (พัดชา, 2552: 2: 231-232)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าราพณ์และครอบครัวได้สวมอัตลักษณ์นายทุนจีนที่ให้ความสำคัญกับบ้านที่สร้างโดยใช้ต้นทุนมหาศาลเพื่อเสริมฐานะและบารมีของกลุ่มนายทุนจีน ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การใช้บ้านเพื่อเสริมฐานะของกลุ่มนายทุนจีนย่อมหมายถึง ความต้องการได้รับการยอมรับในสังคมไทยผ่านอำนาจทุนที่สัมพันธ์กับบ้าน เพื่อที่จะได้รู้สึกมีตัวตนในสังคมไทยผ่านการยอมรับของคนในสังคมไทย โดยบ้านของตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลมีหลายหลังในหลายจังหวัดรวมทั้งในต่างประเทศ ดังตัวอย่างความคิดของหม่อมวลีในฐานะภรรยาของเจ้าสัวเรียวต่อบ้านของตระกูลลิ้มฯ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแม้หม่อมวลีจะเคยเป็นสมาชิกของกลุ่มศักดินาไทยจากการแต่งงานกับท่านชายไชยยาท่านพ่อของคุณหญิง แต่เมื่อหม่อมวลีแต่งงานใหม่อีกครั้งกับเจ้าสัวเรียวก็ได้รับเอาความคิดของกลุ่มนายทุนจีนที่มีต่อความหมายของบ้าน ซึ่งมีความแตกต่างจากมุมมองของคุณหญิงรสิกา *“แม่คิดการไว้แล้ว เจ้าสัวมีบ้านพักอยู่เมืองนอก 2-3 แห่งที่อังกฤษคุณราพณ์ซื้อแฟลตส่วนตัวไว้ที่นั่น ตั้งแต่สมัยเรียน พี่น้องยังถ่ายไปถ่ายมาใครจะเรียนก็มีที่พักสบาย แอลเอมีบ้านเป็นหลังเลย ไปที่นั่นดีไหมลูก คนไทยเยอะไม่เหงาดี เราไปอยู่ในข่ายบริวารบ้านของเขา ใช่หลุดไปอยู่นอกสังกัดเขาเมื่อไหร่ ถือว่าไปพักผ่อนบำรุงตัวมีลูกให้เขานี่ มาทำอวดดีพาเมียน้อยเข้าบ้าน แม่จะฉีกหน้าทั้งสองคน”* (พัดชา, 2552: 2: 303-304)

นอกจากมุมมองของกลุ่มนายทุนจีนที่มีต่อบ้าน นวนิยายเรื่องนี้ยังเสนอความหมายของบ้านในทัศนะของนายทุนจีนอย่างเจ้าสัวเรียวที่ว่า บ้านจะมีความหมายเมื่อคนในบ้านรู้จักหน้าที่ของตนเอง มีความรับผิดชอบ และแสดงให้เห็นศักยภาพในการปรับตัวกับสังคมไทย เช่นเดียวกับราพณ์ที่ยังปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างดีในฐานะลูกชายคนโต โดยไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของบ้านในลักษณะการมีตัวตนและมีรากเหง้าเช่นเดียวกับกลุ่มศักดินาไทย

มุมมองของกลุ่มนายทุนจีนที่มีต่อบ้านว่ามีไว้เพื่อเสริมบารมีและแสดงถึงความมั่นคงของกลุ่มนายทุนจีน รวมทั้งการไม่กล่าวถึงบ้านในเมืองจีนและไม่ได้ให้ความสำคัญกับบ้านแสดงถึงภาวะไร้รากเหง้าและการเปิดรับอัตลักษณ์ไทย-จีนในระดับหนึ่งของครอบครัวนี้ ซึ่งจากการที่คุณหญิงมีความยึดมั่นในวังประกาศเกียรติและยึดมั่นในศักดิ์สกุลของตนเองว่ามีบรรพบุรุษสืบทอดวังมาหลายชั่วอายุคน ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตในประเด็นนี้ว่าเมื่อราพณ์ได้แต่งงานกับคุณหญิงจึงทำให้เขารู้สึกมีตัวตนอยู่ในแผ่นดินไทยมากขึ้นผ่านการหลอมสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีน

กลุ่มชาวจีนจึงมีความต้องการใช้อำนาจที่เกิดจากการสะสมทุนของตนเองกลับไปครอบครองพื้นที่หวงแหนของกลุ่มศักดินาไทย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยืนยันอัตลักษณ์และความมั่นคงของตัวเองจากภาวะไร้รากเหง้าที่ไม่ได้กล่าวถึงบรรพบุรุษ และไม่ได้กล่าวถึงประวัติศาสตร์การอพยพและการสร้างบ้านในจินตนาการเช่นเดียวกับกระบวนทัศน์หลังอาณานิคมที่นำสนอการสร้างบ้านในจินตนาการ และการกลับไปบ้านในประเทศจีนผ่านจินตนาการ

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าอาจเป็นเพราะตัวละครชายชาวจีนอย่างราพณ์เลือกหลอมสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีนซึ่งเป็นอัตลักษณ์ใหม่ที่แตกต่างจากบรรพบุรุษ และมีเงื่อนไขความต่างของบริบทสังคมเป็นสำคัญ ครอบครัวของราพณ์อยู่ในสถานะครอบครัวนายทุนที่มีความมั่นคงจากการสะสมทุนจึงไม่ต้องนำประวัติศาสตร์การอพยพของกลุ่มคนจีนมานำเสนอ รวมทั้งไม่จำเป็นที่จะต้องนำเสนอบ้านในเมืองจีน และการสร้างบ้านในจินตนาการ ทั้งนี้ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่ราพณ์ได้สร้างครอบครัวกับคุณหญิงรสิกาภายในพื้นที่วังประกาศเกียรติที่ถูกปรับปรุงใหม่ในตอนจบเรื่องแสดงให้เห็นการหลอมสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีนและความรู้สึกถึงการมีตัวตนในแผ่นดินไทยมากกว่าภาวะไร้รากเหง้าอย่างที่ผ่านมา

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *สามี* แสดงให้เห็นว่าราพณ์ และตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลได้สวมอัตลักษณ์นายทุนจีนตั้งแต่ต้นเรื่อง จากขนบนวนิยายโรมานซ์ในข้อการพบ การพบกันครั้งแรกของตัวละครเอกชายหญิงคือการเจอกันครั้งแรกที่วังประกาศเกียรติ โดยเป็นตอนที่ตัวละครเอกชายคือราพณ์ต้องการมาติดต่อกับคุณหญิงรสิกาเรื่องข้อตกลงในการแต่งงานเพื่อแลกกับวัง โดยมีตัวอย่าง ดังนี้ *“ผมอยากไปพบเธอที่วังวันนี้เลย”* (พัดชา, 2552: 116) การมาพบคุณหญิงที่วังประกาศเกียรติในครั้งแรกของราพณ์แสดงการเผชิญหน้าและต่อรองอำนาจจากกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ *“ไม่ทันที่รสิกาจะ*

อาบน้ำแต่งตัวใหม่ลงมารับแขกได้ทัน ห้าโมงเย็นตรงพอดีเมื่อราพณ์ ลิ้มวัฒนาถาวรกุลพาจากัวร์สปอร์ตสีครีมสะอาดของเขามาเป็นแขกของวังนี้อย่างเป็นทางการ” (พัดชา, 2552: 126)

การเข้ามาในวังครั้งแรกของราพณ์ เขาได้ใช้มุมมองนายทุนจีนในการมองวังประกาศเกียรติ *“ความรกเกลื่อนของใบไม้เศษหญ้าที่ไร้การดูแลเท่าที่ควรยิ่ง ห่างตัวตึกไปก็ยิ่งมองเห็นความเก่าร้างมาเป็นลำดับ...วังนี้อาณาบริเวณมิใช่น้อยๆ อาคารตึกที่พำนักนอกจากตัวตึกที่มีคนอยู่นี้แล้ว ยังมีถัดไปอีกสองหลัง ดูเหมือนจะปิดตายไม่ได้รับการดูแลมานานปีแล้ว ต้นไม้ครึ้มใหญ่มีอยู่หลายต้นยิ่งทำให้แนวรกร้างนั้นๆ บ่งชัดถึงความอึมครึมน่าสะพรึงกลัวกระไรอยู่”* (พัดชา, 2552: 126) ซึ่งการมาพบกันของรสิกากับราพณ์ในครั้งแรกแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจของกลุ่มคนในวังที่มีต่อราพณ์ โดยมีมุมมองว่าเขาคือกลุ่มชาวจีนที่มีความต่างทางวัฒนธรรมกับกลุ่มศักดินาไทยในวัง ดังตัวอย่าง *“เขาไม่คิดว่าจะง่ายสนองฝีปากใคร จึงเดินเข้าไปข้างในและตั้งหน้าตั้งตาสำรวจไปทั่วทุกรอยไม้สักเนื้อดีชั้นช่าง กระทั่งผ่านเลยมาถึงห้องโถงบันไดตระการตรงหน้า มีประตูทางแยกห่างรัศมีออกไปอีกหลายทางเหลือเกิน”* (พัดชา, 2552: 127)

เมื่อราพณ์พบกับคุณหญิงแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจจากกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์อย่างชัดเจน โดยราพณ์ได้ใช้อำนาจของนายทุนจีนในการนิยามอัตลักษณ์ตนเอง เพื่อต่อรองอำนาจกับกลุ่มศักดินาไทยผ่านพื้นที่ ดังตัวอย่าง *ใครใช้ให้นายเดินเข้ามาถึงที่นี่”* คุณหญิงรสิกาตวัดถามด้วยเสียงเกรี้ยว *“อำนาจเงินของผมมันใช้”* ราพณ์บอกด้วยเสียงเรียบแล้วเริ่มหันสำรวจไปทางอื่นอย่างเป็นการงานเจือสบายใจเห็นได้ชัด *“ผมสนใจบ้านนี้ และมีเงินมากพอที่จะรื้อฟื้นบรรยากาศวังเจ้าเก่าๆ อย่างนี้ให้มันคึกคักมีชีวิตชีวาขึ้นมาอีกครั้ง...เธอคงเป็นคนใช้ของที่นี่ คุณหญิงรสิกาอยู่ไหมไปตามมาพบฉันหน่อยก็ดี บอกว่าฉันราพณ์ ลิ้มวัฒนาถาวรกุลมาแล้ว”* (พัดชา, 2552: 128)

จากบทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นการยืนยันอัตลักษณ์ชายชาวจีนด้วยอำนาจทุน ซึ่งในที่นี้ราพณ์ได้กดอัตลักษณ์ของกลุ่มศักดินาไทยให้มีอำนาจน้อยกว่า เหลือเพียงเป็นแค่เป็นเครื่องเสริมบารมีของกลุ่มนายทุนจีน และการฟื้นฟูวังของกลุ่มศักดินาไทยมิใช่เป็นไปเพื่อการฟื้นฟูเพื่อประโยชน์ใช้สอยหรือเป็นเพียงฉากตามองค์ประกอบของบันเทิงคดี แต่การฟื้นฟูวังของนายทุนจีนเป็นการแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่เกิดจากการสะสมทุนไปครอบครองวังประกาศเกียรติที่เคยเป็นวังที่รุ่งเรืองของกลุ่มศักดินาไทยมาเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มชาวจีน

นอกจากนี้ในการพบกันครั้งแรกของคุณหญิงรสิกากับราพณ์ยังแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจในพื้นที่วังประกาศเกียรตินอกเหนือจากการเดินสำรวจวัง คือ ราพณ์ได้เอาความเป็นจีนเข้าไปอยู่บนโต๊ะอาหารของคุณหญิงรสิกา ดังตัวอย่าง *“นิดๆ หน่อยๆ น่า ราพณ์เช็ดมือขยำปู้ยี่ปู้ยำกับผ้าปูโต๊ะสีขาวลูกไม้สะอาดนั่นแหละ ก้างที่เคี้ยวกลืนไม่ได้ก็คายวางบนผ้าข้างจานสำหรับเขาด้วย นั่งสิ ที่นี่มีตะเกียบไหม ผมถนัดเจี๊ยะด้วยตะเกียบมากกว่า”* (พัดชา, 2552: 130)

ตัวอย่างข้างต้นเป็นมารยาทในการรับประทานอาหารแสดงให้เห็นถึงการนำอัตลักษณ์ความเป็นจีนของราพณ์มาใช้บนโต๊ะอาหารในวัง การที่ราพณ์เรียกหาตะเกียบในวังประกาศเกียรติผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่านี่คือความพยายามในการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มคนจีน และการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ที่มีลักษณะพันทางของราพณ์ในพื้นที่วังประกาศเกียรติที่เคยเป็นพื้นที่สำคัญของกลุ่มศักดินาไทยในอดีต ดังตัวอย่าง*"ตะเกียบเป็นอุปกรณ์การกินแบบสากล ดุจเดียวกับภาษาจีนเป็นภาษาหนึ่งในห้าพูดกันในสหประชาชาติ ตราบใดที่คุณหญิงนุ่งกระโปรงแบบสากลนิยม ผมนุ่งกางเกงทรงฝรั่ง คุณหญิงมีเหตุผลอะไรที่ไม่จัดตะเกียบขึ้นโต๊ะเหลาชั้นสูงกับเขาบ้าง" ราพณ์หันถามหน้าซื่อ ทว่านัยน์ตาคมดุจเหยี่ยวตำหนิมองซึ่งๆ"* (พัดชา, 2552: 131)

หลังจากคุณหญิงรสิกาจำยอมตกลงในสัญญาเพื่อแต่งงานแลกกับวัง ราพณ์ได้โอนกรรมสิทธิ์ชื่อคุณหญิงให้เป็นเจ้าของวังตามเดิม แต่คุณหญิงยังคงไม่อนุญาตให้ราพณ์และตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลเข้ามาภายในวัง แสดงให้เห็นถึงการครอบครองกรรมสิทธิ์ของวังในฐานะสถานที่ผ่านการซื้อขายและโอนกรรมสิทธิ์โดยมีเอกสารหลักฐานตามกฎหมาย แต่ในขณะเดียวกันคุณหญิงก็ยังมีการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่ในวัง ดังตัวอย่าง *"แหงละค่ะ รสิกาเผลอใช้คำไม่สวยและค้อนขวับ "วังนี้เป็นของอ้ายแล้ว ต่อไปนี้อย่าได้หวังเลยว่าคนสกุลนั้นคนใดคนหนึ่งจะเหยียบย่างเข้ามาในนี้ได้อีก ที่ยอมคราวนั้นเพราะอ้ายตกเป็นเบี้ยล่าง ตอนนี้วังเป็นของอ้ายแล้ว อย่าหวังเลยว่าวังอ้ายจะต้อนรับ"* (พัดชา, 2552: 244) แต่ราพณ์คือคนในตระกูลลิ้มคนเดียวที่สามารถรุกล้ำเข้าไปในพื้นที่ส่วนตัวของคุณหญิงได้ เพราะราพณ์เลือกที่จะปีนเข้าวังประกาศเกียรติ ดังตัวอย่าง *"แกลงทุนปีนรั้วมาเปิดประตูรั้วรับรถตัวเองเข้ามาสิคะ"* (พัดชา, 2552: 296)

จากตัวอย่างข้างต้นที่ราพณ์ตัดสินใจปีนรั้วเข้ามาผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า การปีนรั้วของราพณ์เมื่ออยู่ภายใต้ขอบเขตโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่เป็นการต่อรองอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ที่ถูกพร่าเลือนไปด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ ซึ่งนอกจากการใช้เงินเพื่อครอบครองวังประกาศเกียรติที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่กับทุน นวนิยายเรื่อง *สามี* ยังแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของตัวละครราพณ์เพื่อครอบครองพื้นที่ร่างกายของคุณหญิงรสิกาก่อนที่จะมีการจัดพิธีมงคลสมรส โดยมีตัวอย่าง

> โบร้าน-โบราณคุณหญิงนี่" เขาวิจารณ์อย่างอารมณ์ดีขึ้นเป็นพิเศษ "จะแข็งขืนไปเพื่ออะไรก็ไม่ทราบสิ จนไส้กิ่ว บ้านก็จะผุพังลงไปทุกวัน สมัยนี้มีเกียรติแต่ยากจน ไม่มีความหมายหรอกครับคุณหญิง ผมกับป๊าหรือสู้อุตส่าห์งัดคุณหญิงขึ้นมาจากทุกข์เก่าๆ ช่วยปลดเปลื้องหนี้สินให้ แลกเปลี่ยนแค่อิงชื่อบ้านเก่าๆ นั่นว่าเป็นส่วนของภรรยาเราเหมือนกัน แค่นั้นผมไม่ได้คิดอะไรมากเลยนะ เพราะผมเชื่อมีเงินซะอย่าง ผมก่อสิ่งที่ยังไม่มีให้มีขึ้นมาได้ (พัดชา, 2552: 408)

การที่ชายชาวจีนอย่างราพณ์สวมอัตลักษณ์นายทุนจีนตั้งแต่แรกและใช้อำนาจทุนในการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่วังประกาศเกียรติแสดงให้เห็นมุมมองที่มีต่อบ้านแตกต่างกันในแต่ละชาติพันธุ์ ในมุมมองศักดินาไทยวังประกาศเกียรติถือว่ามีประวัติความเป็นมายาวนาน และเป็นที่อยู่ของกลุ่มศักดินาไทย เป็นสัญญะที่สื่อถึงอำนาจและความมั่นคงของกลุ่มศักดินาไทย ซึ่งคุณหญิงถูกหล่อหลอมมาจากวังประกาศเกียรติ แต่เมื่อเวลาผ่านไปมุมมองที่มีต่อวังมีความเปลี่ยนไปจากสายตาของกลุ่มนายทุนจีนอย่างราพณ์ เช่นเดียวกับตัวคุณหญิงรสิกาที่กลายเป็นภรรยาของราพณ์ก่อนที่จะมีพิธีมงคลสมรส แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของราพณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มนายทุนจีนเพื่อครอบครองพื้นที่ของกลุ่มศักดินาไทยอย่างสมบูรณ์ ทั้งในความหมายของพื้นที่ที่สัมพันธ์กับสถานที่ซึ่งหมายถึงวังประกาศเกียรติและพื้นที่ร่างกาย

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *สามี* ด้วยมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่สามารถช่วยให้เกิดการรู้เท่าทันกลไกการสร้างภาพแทนความเป็นจริงให้กับอัตลักษณ์ต่างๆ ผ่านการใช้อำนาจผ่านพื้นที่ ซึ่งมโนทัศน์พื้นที่ช่วยทำให้เห็นประเด็นการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ของกลุ่มชาวจีน โดยจะสังเกตได้ว่าเมื่อราพณ์ใช้อำนาจนายทุนจีนและอำนาจชายเป็นใหญ่รักษาวังให้คุณหญิงได้ เขาจึงได้รับการยอมรับจากคุณหญิงในที่สุด ซึ่งเป็นไปตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ในประเด็นความดึงดูดใจ

ในที่นี้วังประกาศเกียรติมิได้เป็นภาพของสถานที่ตามลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่วังประกาศเกียรติกลายมาเป็นสัญญะของการสื่อความหมายถึงที่อยู่ อำนาจและความมั่นคงของกลุ่มศักดินาไทยที่ในช่วงเวลาหนึ่งมีความรุ่งเรือง แต่เมื่อเวลาผ่านไปมาจนถึงในช่วงปัจจุบันวังที่ทรุดโทรมเป็นสัญญะที่สื่อถึงการล่มสลายของกลุ่มศักดินาไทย รวมทั้งการเสียชีวิตของคุณนมสงวนพระพี่เลี้ยงของท่านชายไชยาประกาศ ซึ่งเป็นคุณนมของคุณหญิงรสิกาก็เป็นสัญญะที่สื่อถึงอำนาจของศักดินาไทยในยุคก่อนได้ล่มสลายไปอย่างสมบูรณ์ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงของวังประกาศเกียรติ โดยมีตัวอย่างที่นมสงวนเสียชีวิตและคุณหญิงรสิกาได้บอกเล่าถึงความสัมพันธ์ที่มีมายาวนานของคุณนมกับวังนี้ ดังนี้ *“ไม่มีครั้งใดเลยที่รสิกาจะร้องไห้อย่างขมขื่นและประทับใจอย่างนี้ พระพี่เลี้ยงและแม่นมของท่านพ่อสิ้นลง.....นางเป็นอนุสรณ์ชิ้นสุดท้ายที่คู่มากับวังวันนี้”* (พัดชา, 2552: 2: 156-157) และเมื่อนมเสียชีวิตแสดงให้เห็นถึงบรรยากาศที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย *“บรรยากาศที่วังคืนนี้ดูเงียบเหงาวังเวงแปลกประหลาด”* (พัดชา, 2552: 2: 155)

เมื่อบ้านหรือในที่นี้คือวังถูกเชื่อมโยงกับผู้อาศัยภายในบ้านคือคุณหญิงรสิกา ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มศักดินาไทย ดังนั้นเมื่อบ้านทรุดโทรมและคนสำคัญที่เป็นตัวแทนของศักดินาไทยในยุคเก่าเสียชีวิต จึงหมายถึงการสูญเสียอำนาจและความมั่นคงของกลุ่มศักดินาไทยอย่างสมบูรณ์ ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับตัวละครเอกชายชาวจีนที่สวมอัตลักษณ์นายทุนจีนและต้องการซื้อวังนี้แลกกับตัวคุณหญิง โดยมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวังใหม่ทั้งหมด

ดังนั้นตัวละครชายชาวจีนจึงใช้อำนาจที่เกิดจากการสะสมทุนเข้ามามองบ้านหลังนี้ในฐานะสัญญะเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนและสร้างความมั่นคงให้กับตนเองยิ่งขึ้นไป ซึ่งนำไปสู่การให้ความหมายพื้นที่ความสัมพันธ์ทางสังคมของการสร้างภาพวังว่าภายใต้ความหมายของวังในฐานะสถานที่ ก็มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มนายทุนจีนที่ซ้อนทับอยู่ในเชิงพื้นที่ เนื่องจากการเข้าครอบครองพื้นที่ของตัวละครเอกชายชาวจีนมิได้ครอบครองแค่พื้นที่วัง แต่หมายรวมถึงความชอบธรรมในการครอบครองและจัดการอัตลักษณ์กลุ่มศักดินาไทยที่ล้าหลังและอยู่ตรงข้ามกับกลุ่มของตน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงกับตัววัง และเมื่อคุณหญิงรสิกามีทายาทกับราพณ์ และตั้งชื่อลูกให้มีชื่อจริงที่สอดคล้องกับราพณ์และลูกชายคนโตของราพณ์ที่จากไป รวมทั้งมีชื่อเล่นแบบจีนแสดงให้เห็นว่าตัวคุณหญิงรสิกาก็ยอมรับอัตลักษณ์จีนของราพณ์อย่างสมบูรณ์ผ่านการครอบครองพื้นที่วังและพื้นที่ร่างกายโดยนายทุนจีนที่สัมพันธ์กับทุน ดังตัวอย่าง *“ตั๋งกับอู๋ ...คือมงคลนามของทารกแฝดชายตัวแดงที่หลับหูหลับตาร้องประชันขันแข่งกันอยู่ในอู่ข้างเตียงนี่”* (พัดชา, 2552: 2: 399) และตั้งชื่อจริงคือพระลบกับพระนายเพื่อให้คล้องกับชื่อพ่อคือราพณ์และพี่ชายคนโตที่เสียชีวิตไปคือพระลบ

5.4.3 อำนาจชายเป็นใหญ่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน

เมื่อกล่าวถึงอำนาจชายเป็นใหญ่ (patriarchy) หมายถึง *“วิธีคิดและแบบแผนปฏิบัติอันมีแนวโน้มที่จะให้ความสำคัญ คุณค่า และอภิสิทธิ์แก่ผู้ชายเหนือกว่าผู้หญิง”* (เสนาะ เจริญพร, 2548: 299) จากความหมายของอำนาจชายเป็นใหญ่แสดงถึงบทบาทของผู้ชายในการตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ซึ่งเป็นอำนาจของพ่อ พี่ชายและลูกชายภายในบ้านรวมถึงในกลุ่มสังคมระดับต่างๆ ที่มีผู้ชายเป็นผู้นำ โดยนวนิยายเรื่อง *สามี* แสดงให้เห็นความสำคัญของอำนาจชายเป็นใหญ่ในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และอำนาจชายเป็นใหญ่มีส่วนที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ชายชาวจีนที่สัมพันธ์กับพื้นที่บ้าน

ในครอบครัวจีนเป็นที่รับรู้ว่าจะให้ความสำคัญกับลูกชาย โดยเฉพาะลูกชายที่เกิดกับภรรยาเอกและเป็นทายาทคนสำคัญของตระกูล ซึ่งการให้ความสำคัญกับลูกชายในครอบครัวจีนมีการนำเสนอให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในกลุ่มนวนิยายที่นำเสนอวิถีชีวิตชาวจีนในสังคมไทย เช่นเดียวกับในนวนิยายเรื่อง*สามี* ผู้วิจัยพบว่ามีการให้ความสำคัญอำนาจชายเป็นใหญ่ทั้งในครอบครัวไทยและครอบครัวจีน แสดงให้เห็นการต่อสู้กันระหว่างอำนาจชายเป็นใหญ่ของไทยและอำนาจชายเป็นใหญ่ของจีน

จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้ครอบครัวของคุณหญิงรสิกาเป็นกลุ่มศักดินาไทย ซึ่งตัวคุณหญิงพยายามสืบทอดอำนาจชายเป็นใหญ่จากท่านพ่อ รวมถึงพยายามรักษาเกียรติยศชื่อเสียงของราชสกุลตนเองเอาไว้ ซึ่งมีความแตกต่างกับพี่ชายที่ไปใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศ แต่เมื่ออำนาจตกมาสู่คุณหญิงอย่างเต็มตัวภายหลังท่านพ่อสิ้นชีพิตักษัยแสดงให้เห็นว่าคุณหญิงไม่สามารถรักษาอำนาจชายเป็นใหญ่จากท่านพ่อไว้ได้ ซึ่งวังประกาศเกียรติในที่นี้นอกจากจะเป็นฉากสถานที่ที่เป็นองค์ประกอบ

ของบันเทิงคดี (setting) วังประกาศเกียรติยังหมายถึงพื้นที่ของศักดินาไทยที่ท่านพ่อของคุณหญิงหวงแหน ซึ่งมีความแตกต่างจากครอบครัวจีนที่ราพณ์ได้สืบทอดอำนาจชายเป็นใหญ่มาจากเจ้าสัวเรียว เพราะราพณ์สามารถเอาอำนาจในมือตนเองไปต่อสู้กับอำนาจชายเป็นใหญ่ที่คุณหญิงสืบทอดมาด้วยการใช้อำนาจทุนซื้อวังประกาศเกียรติ รวมถึงราพณ์ใช้อำนาจชายเป็นใหญ่ในมือของตนครอบครองร่างกายคุณหญิงผ่านความสัมพันธ์และการสร้างครอบครัว แสดงให้เห็นชัยชนะของราพณ์ในการใช้อำนาจชายเป็นใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์จีนเพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตนเองผ่านความสัมพันธ์ระหว่างทุนกับพื้นที่

นอกจากการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ของชายชาวจีนผ่านอำนาจชายเป็นใหญ่จากการใช้ทุนเพื่อครอบครองพื้นที่ศักดินาไทย จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นอำนาจชายเป็นใหญ่ในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์ชายชาวจีนซึ่งสัมพันธ์กับประเด็นชาติพันธุ์ ชนชั้นและเพศสถานะ จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *สามี* พบว่า ในครอบครัวจีนมีการให้อำนาจชายเป็นใหญ่ทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว ตั้งแต่รุ่นของเจ้าสัวเรียวมาจนถึงรุ่นของราพณ์ โดยมีตัวอย่างในตอนที่ราพณ์กลับมาจากเรียนต่างประเทศและมีความต้องการที่จะตกแต่งบ้านใหม่ ดังนี้ *“อย่าเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นมากลบเปลี่ยนวัฒนธรรมของเรา...ชาวจีนเป็นชนชาติที่ยิ่งใหญ่ในโลก แกจะเปลี่ยนแปลงความเป็นเอกลักษณ์ของเรานะ แกไปตายเกิดเป็นคนชาติอื่นที่ไหนก็ไป...ป๊าไม่ง้อแก”* (พัดชา, 2552: 4) ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของเจ้าสัวเรียวที่เป็นประมุขของครอบครัว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าลูกทุกคนต้องเชื่อฟังเจ้าสัวแม้แต่ตัวราพณ์ซึ่งเป็นลูกชายคนโต

หรือในตอนที่เจ้าสัวเรียวต้องการให้ความช่วยเหลือคุณวลีเรื่องหนี้สินและต้องการจัดงานเลี้ยงต้อนรับคุณวลี *“ก็เพื่อคุณวลีนั่นแหละ ผู้หญิงจะมีอะไรสุขสบายเท่ามีผัวรวย มีหน้ามีตามีเกียรติเป็นไม่มี จะทำเท่าที่ทำได้ ที่หวังไอ้ตี๋มันเพราะมันเป็นคนหัวอ่อน แต่ขัดใจลูกเกินไปก็ไม่เอาเหมือนกัน มานี่ก็เพื่อบอกแกด้วย ป๊าจะจัดเลี้ยงฉลองสมรสกับคุณวลี งานนี้มีนักข่าวนะ ป๊าจะให้เกียรติคุณวลีเต็มที่ แกสมควรไป”* (พัดชา, 2552: 28)

การใช้อำนาจของเจ้าสัวเรียวในบ้านจากบทบาทผู้นำครอบครัวแสดงให้เห็นถึงการครอบครองทั้งพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวของชายชาวจีน และแสดงให้เห็นว่าในครอบครัวลิ้มวัฒนาถาวรกุลยังคงให้ความสำคัญกับอำนาจชายเป็นใหญ่ ซึ่งถือเป็นอัตลักษณ์สำคัญของกลุ่มชาวจีน โดยทุกคนในบ้านโดยเฉพาะผู้หญิงจำต้องตกอยู่ใต้อำนาจการควบคุมของผู้ชาย คือ เจ้าสัวเรียวและราพณ์ มีตัวอย่างคำกล่าวของคุณวลีที่แสดงให้เห็นความสำคัญของลูกชายคนโตภายในบ้านอย่างราพณ์ *“คารมคุณราพณ์อย่างนี้นี่เอง มิน่าคุณเรียวสรรเสริญนักว่าถ้าเปรียบความสำเร็จในชีวิตของคุณเรียวเป็นแขนขา คุณราพณ์ลูกชายคนโตคือมือแขนทั้งสองข้างเชียวละ เพราะกระบวนการรู้กาลเทศะเข้าหาผู้ใหญ่ คุณราพณ์นำความสำเร็จก้าวหน้าให้วงศ์ตระกูลกว่าครึ่งค่อนของลูกๆ ทั้งหมดทุกคนมารวมกัน”* (พัดชา, 2552: 38)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นความสำคัญของราพณ์ในฐานะลูกชายคนโตของตระกูลที่ทำงานเคียงข้างบิดามาตลอด และเป็นผู้นำความสำเร็จมาให้ครอบครัว นอกจากนี้ราพณ์ยังช่วยดูแลเรื่องราวต่างๆ ภายในบ้าน เช่น การนำบริวารในบ้านมาเคารพและแนะนำตัวกับคุณวลี ดังตัวอย่าง *“นั่นไง” ราพณ์จุ๊ปาก จุ๊! ป๊าชอบละเลยสิ่งเล็กน้อยอย่างนี้เสมอไป มัวกะเก่งกับเรื่องใหญ่โดยเฉพาะเท่านั้น ไม่ได้หรอกครับ เรื่องนี้จะละเลยไม่ได้ เดี่ยวนะครับป๊าตื่นก่อน ผมจะเรียกทุกคนในบ้านมาเคารพและแนะนำตัวกับคุณวลี”* (พัดชา, 2552: 38)

โดยเหตุการณ์สำคัญที่แสดงให้เห็นอำนาจชายเป็นใหญ่ในครอบครัวจีนจากครอบครัวของราพณ์ คือ เมื่อบิดาเสียชีวิตครอบครัวระส่ำระสายแบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายพี่สาวคนโตที่ได้รับการส่งเสริมจากสามีและฝ่ายราพณ์ซึ่งเป็นลูกชายคนโตของบ้าน มีตัวอย่างความคิดน้องสาวที่อยู่ฝ่ายราพณ์ ดังนี้*“คิดถึงเฮียสิคะ รุ้งรายตอบมา “หายไปเฉยๆ มองหาไม่เห็นเฮียใจโหวงตามๆ กัน รุ้งรวบรวมพวกเราได้หลายคนแล้วค่ะ เราอยากพบเฮีย โทรตามหาทุกแห่งแล้ว คิดว่าเฮียจะไม่อยู่ที่นี่ซะอีก กลับมาเถอค่ะเฮีย พวกเราหลายคนขาดเฮียไม่ได้ เรากำลังรอเฮียอยู่ที่วัดนะคะ”* (พัดชา, 2552 : 2 : 36-37)

คำพูดของน้องสาวทำให้ราพณ์นึกถึงคำพูดของบิดา *“ป๊าจะไม่ทำพินัยกรรม” บิดาเคยพูดไว้เหมือนรู้ว่าลูกๆ คิดอะไรกันอยู่ แต่ไม่มีใครกล้าถามออกมาเป็นคำพูดเท่านั้น “ความไว้วางใจอาราพณ์คือพินัยกรรมทั้งหมด ป๊ารู้ว่าอาราพณ์ไม่ทิ้งพี่น้อง แกเป็นพี่ใหญ่นะอาราพณ์ ดูแลน้องๆ ให้ดี ป๊าไว้ใจแก”* (พัดชา, 2552: 2: 37) ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นอำนาจชายเป็นใหญ่ในครอบครัวจีนของราพณ์ที่มีอำนาจทั้งในพื้นที่สาธารณะ คือ บริบทการทำงานและพื้นที่ในบ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนตัว ซึ่งโดยทั่วไปมักถูกผลักให้เป็นพื้นที่ของผู้หญิง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อไม่มีราพณ์น้องสาวทุกคนไม่สามารถใช้ชีวิตได้จำต้องมีผู้ชายเป็นผู้ปกครองในบ้านถือเป็นการยอมรับอำนาจชายเป็นใหญ่ของครอบครัวจีน

นอกจากนี้ในหัวข้อที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของราพณ์พาดทับไปยังพื้นที่ของวังประกาศเกียรติโดยสัมพันธ์กับอำนาจทุน มีทั้งการครอบครองวังและปรับปรุงวังใหม่ทั้งหมด ครอบครองคนในวังและบริหารจัดการใหม่ทั้งหมด เช่น การทำบัญชีรายรับร่ายจ่ายของวังใหม่ รวมถึงบัญชีค่าตอบแทนของข้าทาสบริวารในวัง โดยทำให้ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีกว่าเดิม และที่สำคัญคือครอบครองพื้นที่ร่างกายของคุณหญิงจนมีทายาท การกระทำต่างๆ ของราพณ์ถือเป็นการครอบครองพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัวภายใต้กรอบความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ซึ่งสัมพันธ์กับทุนทางเศรษฐกิจ สถานที่และพื้นที่ และยังเป็นการดึงคุณหญิงรสิกาที่เคยทำงานอยู่ในพื้นที่สาธารณะกลับเข้าสู่ความเป็นเมียและแม่ในพื้นที่บ้าน รวมทั้งทำให้เธอมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของหญิงในชนชั้นศักดินาไทยใหม่ เนื่องจากเธอได้เปิดรับอัตลักษณ์ความเป็นจีนเช่นเดียวกับราพณ์ ดังตัวอย่าง *“แม่ไม่อยากจะพูด สามีของอ้ายน่ะน่ารักมากนะ ถึงเป็นเชื้อจีนแต่เขาทำให้อ้ายแค่นี้ก็ไม่รู้จะเปรียบกับอะไรดีแล้ว”* (พัดชา, 2552: 2: 400)

จากช่วงแรกของนวนิยายเรื่องนี้จะเห็นว่าคุณหญิงรสิกามีการขีดเส้นกั้นพรมแดนโดยไม่ให้ราพณ์และคนในตระกูลลิ้มวัฒนาถาวรกุลเข้าไปในวังประกาศเกียรติ แต่ราพณ์คือคนที่เข้ามาครอบครองวังประกาศเกียรติด้วยอำนาจทุนและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใหม่ทั้งหมด ดูแลบริวารครอบครองตัวคุณหญิง และสุดท้ายคุณหญิงให้ราพณ์เข้ามาในวังได้อย่างสมบูรณ์ ดังตัวอย่าง *“หัวใจรสิกาเต้นแรงและเหมือนจะพองบานคับอกแทบหายใจไม่ถนัด! วังประกาศเกียรติที่เคยชำรุดทรุดโทรม บัดนี้สวยงามผงาดเด่นดูงดงามสง่าตา พื้นหญ้าเขียวขจีปานเทพเนรมิตร...ตึกร้างสองแห่งกลางม่านพฤกษ์ถูกรื้อออกไป...ปัจจุบันเป็นศาลาเปิดโล่งประดับพุ่มไม้ใบดอกสะสวย ผิดจากอดีตโดยสิ้นเชิง”* (พัดชา, 2552: 2: 409)

การกระทำของราพณ์ในการกอบกู้วังถือเป็นการเปิดประตูวังและลบเส้นแบ่งพรมแดนของคุณหญิงรสิกาอย่างสมบูรณ์ ซึ่งต่างจากการเข้าวังมาในช่วงแรกที่เขาเคยต้องปีนเข้ามา ดังตัวอย่าง *“ราพณ์...เธอเป็นเขยนะจ๊ะ เป็นเขยรุ่นสำคัญที่กู้ชะตาของวังนี้ไว้ อะไรแล้วก็ให้แล้วไปเถอะ ที่นี่เป็นของเธอด้วยจ้ะ...ถ้าสามีของฉันไม่เป็นคนดี เขาไม่คิดถึงจิตใจและเกียรติของฉัน วังนี้ก็คงไม่ตั้งอยู่จนบัดนี้หรอก...ฉันขอบใจเธออีกครั้งนะจ๊ะราพณ์”* (พัดชา, 2552: 2: 410) การกอบกู้วังประกาศเกียรติของราพณ์เป็นไปตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ในหัวข้อความดึงดูดใจ เพราะวังประกาศเกียรติมีความสำคัญกับคุณหญิงอย่างมาก และการที่ราพณ์รักษาวังไว้ได้จึงทำให้คุณหญิงยอมรับราพณ์ในที่สุด และแสดงให้เห็นการใช้อำนาจทุนและอำนาจชายเป็นใหญ่ของราพณ์ในการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งจากการกระทำของราพณ์สามารถลบเส้นกั้นพรมแดน และทำให้ราพณ์เข้าไปครอบครองวังได้อย่างสมบูรณ์ ถือเป็นการสลายสิ่งกีดขวางสำคัญตามขนบของนวนิยายโรมานซ์และนำไปสู่การสมรักสมรส ซึ่งเป็นองค์ประกอบข้อสุดท้ายในนวนิยายโรมานซ์ หรือในที่นี้คือการสร้างครอบครัวอย่างสมบูรณ์โดยมีทายาท

จากตัวบทที่ตัดตอนมาแสดงให้เห็นชัยชนะของราพณ์โดยสัมพันธ์กับอำนาจชายเป็นใหญ่ที่มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือชาติพันธุ์ ชนชั้น เพศสถานะผ่านการครอบครองพื้นที่ศักดินาไทยของราพณ์ และถือเป็นการใช้อำนาจครอบครองพื้นที่อย่างสมบูรณ์ทั้งในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนตัว ถือเป็นกระบวนการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนใหม่ของราพณ์ โดยหลังจากที่ราพณ์สามารถกอบกู้วังและมีลูกชายฝาแฝดแสดงให้เห็นถึงการดึงตัวเองออกมาสร้างครอบครัวใหม่ในพื้นที่วังประกาศเกียรติ ซึ่งเป็นไปตามความเป็นปัจเจกที่แตกต่างกับการอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ภายในบ้านกงสีเช่นเดียวกับคนในครอบครัว ซึ่งความน่าสนใจเกี่ยวกับบ้านของนวนิยายเรื่องนี้ตามที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น คือบ้านจะปรากฏในขนบนวนิยายโรมานซ์ในหลายประการ ตั้งแต่การวาดภาพสังคม การพบกันครั้งแรกของตัวละครเอกชายหญิง เป็นสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ที่ทำให้ต้องมีการประวิงเวลา ความดึงดูดใจจนมาถึงในองค์ประกอบสุดท้ายคือการสมรักสมรส เมื่อราพณ์ซื้อวังจากคุณหญิงและปรับปรุงใหม่ทั้งหมด รวมทั้งเลือกมาอยู่ที่วังแสดงให้เห็นการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของราพณ์อย่างสมบูรณ์

ในหัวข้อถัดไปจะเป็นการศึกษาวิเคราะห์นวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* โดยนวนิยายเรื่องนี้มีความแตกต่างจากนวนิยายเรื่อง *สามี* และนวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* เพราะตัวละครเอกชายชาวจีนเลือกสร้าง “บ้านใหม่”เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน และเพื่อฟอกขาวอัตลักษณ์เดิมตามที่ถูกมอบให้โดยกลุ่มศักดินาไทย โดยผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นรายละเอียดการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

5.5 *สร้อยสะบันงา* ของอุมาริการ์: “บ้านใหม่”กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน

จากการวิเคราะห์นวนิยายทั้งสองเรื่องที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการเข้าครอบครองพื้นที่ของตัวละครเอกชายหญิงชาวจีนด้วยการเข้าไปในบ้านและวัง ซึ่งเป็นที่อยู่ของกลุ่มผู้ดีไทยและศักดินาไทย โดยเป็นการเข้าไปปรับปรุงเปลี่ยนแปลงพื้นที่เดิมให้เป็นลักษณะอย่างใหม่ รวมทั้งเข้าครอบครองคนและสิ่งของผ่านความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* พบว่า นวนิยายเรื่องนี้มีความแตกต่างจากนวนิยายเรื่อง *สามี* และ *ทานตะวัน* เนื่องจากตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างเทียนไม่สามารถเข้าไปยังพื้นที่วังรวิเวศน์ ซึ่งเป็นพื้นที่ของศักดินาไทยได้ เนื่องจากพื้นที่วังรวิเวศน์ถูกสงวนไว้ให้กับกลุ่มศักดินาไทยและบุคคลที่เจ้าของวังอนุญาตเท่านั้น ส่งผลให้ตัวละครเอกชายชาวจีนเลือกสร้างบ้านหลังใหม่ที่มีชื่อว่าคฤหาสน์ดวงตะวันให้กับสร้อยสะบันงาตัวละครเอกหญิงแทนวังรวิเวศน์ในตอนท้ายเรื่อง ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการสร้าง “บ้านใหม่”ของเทียน บ้านได้ทำหน้าที่มากกว่าเป็นฉากสถานที่ที่เป็นเพียงที่อยู่อาศัยและพื้นที่แสดงการกระทำของตัวละคร เพราะ “บ้านใหม่” ของเทียนได้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญที่แสดงถึงผลของการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียน รวมทั้งยังทำหน้าที่ฟอกขาวตัวละครเอกชายชาวจีนอย่างเทียน โดยเป็นการแก้ต่างข้อครหาต่างๆ ที่กลุ่มศักดินาไทยยัดเยียดให้กับตัวเทียน เช่น การเป็นจีนสยามและคอมมิวนิสต์

สร้อยสะบันงา ผลงานของอุมาริการ์ในปี 2557 นวนิยายเรื่องนี้เล่าถึงสร้อยสะบันงา วงศ์โกสุม หญิงชาวไทยที่เป็นทายาทบุคคลสำคัญในกบฏบวรเดช หลังจากเหตุการณ์กบฏบวรเดช สร้อยสะบันงาและครอบครัวลี้ภัยการเมืองไปอยู่ที่บ้านคลองพลับพลาจวบจนเกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 สร้อยสะบันงาได้พบกับเทียน แซ่ลี้ ลูกชายพ่อค้าจีนค้าข้าว เพื่อนพี่ชายที่มีบ้านอยู่แถวคลองจั่น เทียนมาพบสาละพี่ชายของสร้อยสะบันงาเพื่อเอาเงินค่าตกข้าวมาให้ เนื่องจากที่ผ่านมาโกสนพ่อของสร้อยสะบันงามีความหยิ่งทะนงในความเป็นกลุ่มขุนนางผู้ดีไทยของตน จึงไม่ยอมให้คนในครอบครัวไปรับการแจกจ่ายหรือไปปันซื้อของกินของใช้ที่ทางการนำมาแจกจ่าย แม้ว่าฐานะครอบครัวของสร้อยสะบันงาไม่มั่นคงเท่าเดิม สาละจึงไปตกข้าวกับเทียนเพื่อเอาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายภายในบ้าน

เมื่อโกสนทราบเรื่องที่สาละไปตกข้าวและรับความช่วยเหลือจากเทียน ซึ่งเป็นชายชาวจีนก็แสดงท่าที่รังเกียจเทียนอย่างชัดเจน เนื่องจากโกสนมีความคิดว่าเทียนคือพวกจีนสยามหัวสมัยใหม่ที่สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งส่งผลให้กลุ่มขุนนางเก่าอย่างโกสนต้องกลายเป็นกบฏและมีชีวิตที่ยากลำบาก โดยวันหนึ่งเมื่อเทียนมาทานข้าวที่บ้านสร้อยสะบันงา โกสนทราบเรื่องตกข้าวจึงไล่เทียนกลับไปอย่างไร้เหตุผล ทำให้สาละวิ่งไปตามเทียนจนโดนระเบิดเสียชีวิต ภายหลังโกสนตรอมใจทั้งจากเหตุการณ์การสูญเสียลูกชาย และหมดหวังเรื่องบิดาที่เป็นบุคคลสำคัญในกบฏบวรเดชเสียชีวิตในต่างประเทศ รวมถึงเหตุการณ์สวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ 8 เนื่องจากโกสนมีความหวังอยู่เสมอว่าตระกูลของเขาจะกลับไปเป็นที่ยอมรับในสังคมอีกครั้งภายหลังจากที่กระแสนิยมเจ้าหวนกลับมา ซึ่งแม้โกสนเสียชีวิตไปแต่โกสนก็ได้ฝากความหวังในการกอบกู้สกุลวงศ์โกสุมไว้กับสร้อยสะบันงา

หลังจากโกสนเสียชีวิตไม่นานสร้อยสะบันงาถูกหม่อมแสงจันทร์หม่อมป้าของเธอพาเข้าไปอบรมเลี้ยงดูในวังรวิเวศน์ ที่นี่ทำให้สร้อยสะบันงาได้เจอกับหม่อมเจ้าไอยเรศ (ท่านชายช้าง) หม่อมเจ้าหญิงเกดโกมล (ท่านหญิงเกด) หม่อมเจ้าหญิงอุบลแก้ว (ท่านหญิงแก้ว) โอรสธิดาของเจ้าของวัง รวมทั้งหม่อมอีกสองท่านของพระองค์เจ้าทองพันชั่งเจ้าของวัง คือ หม่อมพิกุล (หม่อมเอก) และหม่อมพวงนาค การไปอยู่วังรวิเวศน์ทำให้สร้อยสะบันงารู้ว่าสังคมชนชั้นสูงที่เธอใฝ่ฝันไม่ได้สวยงามดังที่คิด ทางฝ่ายเทียนในระหว่างที่สร้อยสะบันงาถูกส่งตัวไปในวัง เทียนได้เดินทางไปค้าขายทั้งในและต่างประเทศ และถูกบิดาจับคลุมถุงชนให้แต่งงาน เทียนปฏิเสธแต่สร้อยสะบันงาเข้าใจผิดว่าเทียนทำว่าที่คู่หมั้นท้อง จึงตัดสินใจแต่งงานกับท่านชายไอยเรศ ซึ่งชีวิตการแต่งงานของเธอไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เพราะท่านชายติดการพนันอย่างหนัก จึงทำให้ทรัพย์สมบัติหมดไปและฐานะของสร้อยสะบันงาไม่มั่นคงเท่าเดิม อีกทั้งภายหลังท่านชายถูกยิงและเสียชีวิตเพราะติดหนี้พนัน เทียนจึงกลับมาดูแลสร้อยสะบันงากับลูกสาวอีกครั้งและสร้างคฤหาสน์ดวงตะวันไว้ให้เธอ

ลำดับถัดไปผู้วิจัยจะศึกษานวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* กับมโนทัศน์สถานที่และพื้นที่เพื่อแสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความหมายสถานที่กับพื้นที่ผ่านการศึกษาบ้านคลองพลับพลา วังรวิเวศน์และคฤหาสน์ดวงตะวัน ซึ่งถือเป็นบ้านสามหลังที่ส่งผลสำคัญต่อโครงเรื่องความรัก ความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยบ้านใหม่หลังที่สาม คือ คฤหาสน์ดวงตะวันเป็นบ้านที่เทียนสร้างขึ้นมาใหม่ถือเป็นบ้านหลังสำคัญที่แสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียน โดยผู้วิจัยจะแสดงผลการวิเคราะห์ตามลำดับต่อไป

5.5.1 “บ้าน” ในนวนิยายเรื่อง*สร้อยสะบันงา*

นวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* จัดเป็นนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่มีขนบนวนิยายโรมานซ์ครบถ้วนทั้ง 8 ประการตามแนวคิดของ Regis รวมทั้งแสดงให้เห็นการสนทนากันระหว่างประเด็นทางชาติพันธุ์กับขนบของนวนิยายโรมานซ์ และการให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่ผูกโยงอยู่กับขนบนวนิยาย

โรมานซ์ เช่น การวาดภาพสังคม กล่าวถึงสังคมไทยในช่วงหลังเหตุการณ์กบฏบวรเดชเป็นช่วงระหว่างและหลังเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 นำเสนอวิถีชีวิตครอบครัวเทียน แซ่ลี้ในบ้านของเศรษฐีค้าข้าวที่มีความเป็นอยู่อย่างสมบูรณ์ ต่างกับชีวิตครอบครัวสร้อยสะบันงา ซึ่งเป็นครอบครัวกลุ่มขุนนางเก่าในบ้านคลองพลับพลา โดยตัวละครเอกชายหญิงพบกันครั้งแรกที่บ้านของตัวละครเอกหญิง ซึ่งเป็นไปตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ในข้อการพบ และเขาได้ช่วยชีวิตตัวละครเอกหญิงจากการทิ้งระเบิดในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2

นอกจากนี้นวนิยายเรื่องนี้ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของบ้านในขนบนวนิยายโรมานซ์ประการอื่นๆ เช่น การสมรักสมรส ในตอนท้ายเรื่องเทียนได้เอ่ยปากขอดูแลสร้อยสะบันงาและลูกในคฤหาสน์ดวงตะวันของเทียน จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นความสำคัญของพื้นที่บ้านที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีนเพราะแสดงการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านพื้นที่บ้านภายใต้ขนบนวนิยายโรมานซ์

นวนิยายเรื่องนี้เริ่มต้นเล่าถึงเหตุการณ์ที่สร้อยสะบันงาในวันที่เป็นคุณยายได้พาลูกหลานกลับไปยังวังรวิเวศน์อีกครั้ง เนื่องจากลูกสาวของเธอได้รับมรดกจากท่านชายไอยเรศผู้เป็นบิดา แม้ตัวสร้อยสะบันงาจะไม่ต้องการกลับไปอีกนับตั้งแต่ที่ได้เดินออกมาจากวัง และได้หย่าขาดจากท่านชายไอยเรศ โดยมีตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงความทรุดโทรมของวังรวิเวศน์ ดังนี้

> สีผนังหลุดล่อนเห็นเป็นรอยกระดำกระด่าง หน้าต่างบานเกล็ดไม้ทาสีขาวสะอาดเต็มไปด้วยฝุ่นดำหลุดห้อยร่องแร่งจนนากลัวร่วงลงสู่พื้นดิน บันไดหินอ่อนโค้งด้านหน้าซึ่งเคยถูกแอบเรียกเล่นๆ ลับหลังว่าบันไดเกียรติยศนั้นเต็มไปด้วยคราบตะไคร่จนไม่เห็นพื้นเดิม ส่วนกระถางเขามอและไม้ดัดที่จำได้มีครบถ้วนทั้งเก้าแบบตามตำราไทยโบราณก็หายไปเกลี้ยง เช่นเดียวกับกระถางกระเบื้องเคลือบลวดลายสวยงามจากเมืองจีนซึ่งเคยปลูกกุหลาบดอกโตสีชมพูอ่อนและตั้งเรียงตลอดสองข้างบันไดก็ไม่มีเหลือให้เห็นในคลองสายตา (อุมาริการ์, 2563: 9-10)

ความทรุดโทรมของวังรวิเวศน์ต่างกับในยุคสมัยที่กลุ่มศักดินาไทยมีอำนาจ เพราะวังรวิเวศน์ในช่วงเวลานั้นมีความงดงาม กว้างขวางและแสดงถึงความรุ่งเรืองของศักดินาไทย แต่จากตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงความทรุดโทรมของวังรวิเวศน์ ซึ่งวังในที่นี้ถือเป็นสัญญะที่สื่อถึงอำนาจและความมั่นคงของชนชั้นศักดินาไทยในช่วงเวลาหนึ่ง เมื่อเวลาผ่านไปวังที่มีความทรุดโทรม แสดงถึงอำนาจของชนชั้นศักดินาไทยว่าได้เสื่อมสลายไป โดยแสดงให้เห็นผ่านมุมมองของคนในยุคปัจจุบัน คือลูกสาวลูกชาย และหลานสาวของสร้อยสะบันงา ดังตัวอย่าง *“ข้างในนั่นดูท่าจะไม่มีคนอยู่มานานแล้วค่ะคุณแม่ แถมไม่มีข้าวของเหลือแม้แต่ชิ้นเดียว กระทั่งลูกบิดประตูห้องยังโดนถอดออก เชื่อเขาเลย”* (อุมาริการ์, 2563: 10-11)

หลังจากนั้นนวนิยายเรื่องนี้ก็ได้ย้อนเล่าเหตุการณ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยแสดงผ่านวิถีชีวิตของคนสองกลุ่ม คือ กลุ่มนายทุนจีน ซึ่งเป็นกลุ่มของตัวละครเอกชายชาวจีน และกลุ่มศักดินาไทยซึ่งเป็นกลุ่มของตัวละครเอกหญิง โดยตัวละครเอกหญิงเป็นผลผลิตของกลุ่มขุนนางและศักดินาไทย สร้อยสะบันงาเป็นลูกหลานของขุนนางคนสำคัญในกบฏบวรเดช ที่ต้องลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่บ้านคลองพลับพลา และภายหลังเธอถูกหม่อมแสงจันทร์หม่อมป้าของเธอนำเข้าไปเลี้ยงดูในวังรวิเวศน์ โดยมีความหวังที่จะให้เธอนำพาวงศ์ตระกูลให้กลับมาอย่างมีศักดิ์ศรีและเป็นที่ยอมรับอีกครั้ง แต่ในช่วงก่อนที่เธอจะย้ายไปอยู่วังรวิเวศน์ นวนิยายแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของบิดาของสร้อยสะบันงาต่อชายชาวจีนที่เป็นตัวละครเอกชายอย่างเทียนผ่านพื้นที่บ้านคลองพลับพลา ซึ่งถือเป็นการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่บ้าน และแสดงให้เห็นมุมมองของกลุ่มขุนนางที่เป็นผู้ดีเก่าต่อกลุ่มชาวจีน ดังตัวอย่าง *“ถ้าแกไม่ได้มีเรื่องสลักสำคัญก็ไม่ต้องมาที่นี่อีก ลูกฉันไม่ใช่คนที่เจ๊กจีนอย่างแกจะมาเล่นหัวด้วย แล้วขนข้าวของพวกนั้นกลับไปด้วย บ้านนี้ไม่ต้องการความเมตตาสงสาร สมเพชจากใครโดยเฉพาะของจีนเจ๊กอย่างพวกแก”* (อุมาริการ์, 2563: 41)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในช่วงเวลานั้นแม้ครอบครัวของสร้อยสะบันงาจะมีฐานะไม่มั่นคงเช่นเดิม แต่บิดาของสร้อยสะบันงามีความหยิ่งทะนงในความเป็นขุนนางเก่าและเป็นกลุ่มผู้ดีไทย จึงใช้อำนาจของตนเองขีดเส้นกั้นพรมแดนไม่ให้ชาวจีนอย่างเทียนเข้ามาในพื้นที่บ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาไม่ต้องการให้เทียนเข้ามายุ่งเกี่ยวกับลูกทั้งสองคน ซึ่งแสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความหมายสถานที่และพื้นที่ผ่านตัวบ้าน โดยแสดงให้เห็นการนิยามอัตลักษณ์ของกลุ่มผู้ดีไทยและนิยามอัตลักษณ์ชายชาวจีนว่าล้วนเป็นชาวจีนสยาม เป็นพ่อค้าจีนที่มีความแตกต่างและเป็นฝ่ายตรงข้ามกับกลุ่มขุนนางกบฏบวรเดช เพราะบิดาของสร้อยสะบันงามีความคิดว่าเทียนคือชาวจีนกลุ่มเดียวกันที่ให้ความช่วยเหลือกลุ่มคณะปฏิวัติที่มีแนวคิดอยู่ตรงข้ามกับกบฏบวรเดช โดยสร้อยสะบันงาเป็นลูกที่อยู่ใกล้ชิดกับโกสน จึงทำให้เธอมีความหยิ่งทะนงในความเป็นผู้ดีไทยของตนเองเช่นกัน แต่เธอก็ยังเปิดรับเทียนเข้ามาในบ้านในช่วงที่โกสนไม่อยู่เพราะเธอมีความคิดว่าเทียนไม่เหมือนกับพ่อค้าชาวจีนคนอื่นตามที่เธอเคยรับรู้ ดังตัวอย่าง *“เทียนไม่เหมือนพ่อค้าชาวจีนคนอื่นที่เด็กหญิงเคยเห็น เพราะเขามีรอยยิ้มของความเอื้ออารี และทีท่าโอบอ้อมแทนความเค็มเขี้ยวอย่างควรจะเป็น”* (อุมาริการ์, 2563: 46)

จากความคิดของโกสนที่นิยามอัตลักษณ์ชายชาวจีนว่าเป็นพ่อค้าชาวจีนสยาม และจากความคิดของสร้อยสะบันงาที่มองว่าเทียนมีความแตกต่างจากพ่อค้าจีนคนอื่นแสดงให้เห็นความสอดคล้องกับการรับรู้อัตลักษณ์ชาวจีน ตั้งแต่ในช่วงที่ชาวจีนมีปัญหากับญี่ปุ่น โดยแสดงให้เห็นนโยบายของทางการไทยต่อกลุ่มชาวจีนในช่วงเวลานั้น ดังนี้

> แต่การคว่ำบาตรสินค้าญี่ปุ่นเมื่อพ.ศ. 2480 ทำให้รัฐบาลได้ตระหนักถึงอำนาจของพ่อค้าจีนในเศรษฐกิจไทย และได้โอกาสที่ว่า การเมืองระหว่างประเทศจะเป็นปัญหาให้เศรษฐกิจไทยได้ อีกทั้งทำให้รัฐบาลเป็นกังวลว่า ชาวจีนสยามจะเข้าข้างใคร ถ้าสยามเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นในสงคราม นอกจากนี้การที่พ่อค้าหลายคนถูกฆาตกรรมเพราะไปสนับสนุนญี่ปุ่นทำให้ความกลัว “อั้งยี่” หวนกลับมาอีกครั้ง (คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2559: 181)

นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างนโยบายการเมืองการปกครองของรัฐไทยต่อคนจีนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่แสดงให้เห็นความสอดคล้องกับตัวบทนวนิยายที่รับรู้ภาพชาวจีนจนเป็นภาพเหมารวมในด้านลบ ดังนี้ *“รัฐบาลเพิ่มค่าธรรมเนียมคนจีนอพยพเข้าไทยอีกเป็นสองเท่า ปิดธนาคาร 2 แห่งที่ส่งเงินกลับไปประเทศจีน และจับกุมอั้งยี่ จับกุมนักธุรกิจจีน อีกทั้งผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านสินค้าญี่ปุ่นและจัดหาเงินทุนส่งไปจีน ปิดหนังสือพิมพ์จีนแทบทุกฉบับเหลือไว้เพียงฉบับเดียว กำหนดกฎเกณฑ์เข้มงวด และกำกับโรงเรียนจีน จนถูกปิดไปหลายแห่ง ยกเว้นเพียงสองโรงเรียน”* (คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2559: 181)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความหวาดกลัวภัยจากกลุ่มชาวจีนในมุมมองของกลุ่มขุนนางไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกันทั้งในตัวนวนิยายและในบริบทสังคมประวัติศาสตร์ไทย แต่จากความคิดของสร้อยสะบันงาข้างต้นที่มีการแก้ต่างให้กับตัวเทียนว่ามีความแตกต่างจากอัตลักษณ์ของพ่อค้าชาวจีนตามที่รับรู้โดยทั่วไป ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการกระทำของสร้อยสะบันงาเป็นไปตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ข้อความดึงดูดใจ เพราะตั้งแต่การพบกันครั้งแรกของสร้อยสะบันงากับเทียน เทียนได้คอยช่วยเหลือสร้อยสะบันงาและครอบครัวเสมอ สร้อยสะบันงาเปิดใจรับเทียนจากความดีของเทียนที่ต่างกับพ่อค้าจีนคนอื่นที่เธอเคยรู้จัก ซึ่งการแก้ต่างของสร้อยสะบันงาที่แก้ต่างให้เทียนเป็นไปตามขนบนวนิยายโรมานซ์ที่ทำให้ผู้อ่านอาจไม่ได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชาติพันธุ์ของสร้อยสะบันงากับเทียน

จุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตของสร้อยสะบันงาเกิดขึ้นเมื่อโกสนเสียชีวิต บ้านคลองพลับพลายิ่งกลายเป็นพื้นที่ล้าหลังและด้อยการพัฒนา แต่ด้วยความหยิ่งทะนงของสร้อยสะบันงาที่ต้องการเรียกศักดิ์ศรีของวงศ์ตระกูลกลับมาอีกครั้งยังถูกปลูกฝังต่อโดยหม่อมแสงจันทร์ เมื่อหม่อมแสงจันทร์กลับมาจากการลี้ภัยไปปีนังจึงต้องการนำสร้อยสะบันงาไปเลี้ยงดูที่วังรวิเวศน์ โดยมีความมุ่งหวังจะให้สร้อยสะบันงาสืบทอดวงศ์ตระกูลต่อไป ซึ่งการมาบ้านคลองพลับพลาของหม่อมแสงจันทร์ทำให้ได้พบกับเทียน และทำให้เห็นถึงมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยที่มีต่อชาวจีน ดังตัวอย่าง *“ก็เป็นแค่คนรู้จักสิยะ พี่เชื้อก็ไม่ใช่ แถมยังเป็นลูกเจ๊กลูกแป๊ะที่ไหนก็ไม่รู้ จะมาเป็นญาติกับเราได้ยังไง”* คนเป็นป้าสะบัดเสียง *ก่อนหันมาหาเธออีกครั้งพร้อมพร้อมพูดน้ำเสียงเป็นงานเป็นการ “เอาเป็นว่าฉันไม่ยอมให้หลานสาวคนเดียวของฉันจบแค่ม.หก แล้วไปทำงานกับไอ้เจ๊กนั่นหรอกนะ งามจะต้องเข้าเรียน*

โรงเรียนฝรั่งในพระนครที่ฉันหาให้ เว้นแต่หล่อนจะเห็นว่ามีทรัพย์ดีกว่ามีปัญญา" (อุมาริการ์, 2563: 95-96)

มุมมองของหม่อมแสงจันทร์แสดงถึงการใช้อำนาจจากมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยผ่านพื้นที่บ้าน ซึ่งทำให้เทียนรู้สึกถึงความแตกต่าง และการเป็นชายชาวจีนที่เป็นคนอื่นเพราะมีอัตลักษณ์แตกต่าง ซึ่งความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้นถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ โดยภายหลังเมื่อเทียนไปวังรวิเวศน์เขาได้นำความรู้สึกเหล่านี้ไปด้วยและเลือกที่จะไม่เข้าไปภายในวัง โดยผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นนี้ในหัวข้อถัดไป

เมื่อสร้อยสะบันงาถูกหม่อมป้ารับไปอยู่ที่วังรวิเวศน์ในยุคที่วังรวิเวศน์กำลังเฟื่องฟูแสดงให้เห็นว่าวังรวิเวศน์มีความหมายมากกว่าฉากสถานที่ในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดี ดังข้อความตัดตอน *"วังรวิเวศน์คือหนทางไปสู่อนาคต บ้านคลองพลับพลาคือประตูแห่งอดีต"* (อุมาริการ์, 2563: 167) จากความคิดของสร้อยสะบันงาแสดงให้เห็นว่าเธอเลือกวังรวิเวศน์เพราะมีความคิดว่าบ้านคลองพลับพลามีความล้าหลังและทรุดโทรมเหมือนถูกปิดตายไปแล้วเมื่อพ่อและพี่ชายเสียชีวิต

วังรวิเวศน์ในที่นี้มีความยิ่งใหญ่กว้างขวาง รวมทั้งถูกทำให้มีความหมายเป็นสถานที่ชุบตัวและกำหนดกรอบความคิดให้กับตัวสร้อยสะบันงา เนื่องจากในยุคนั้นมีการให้คุณค่ากับวัฒนธรรมของกลุ่มศักดินาไทยผ่านการศึกษาเล่าเรียนวิชาชาววัง โดยความทรุดโทรมของบ้านคลองพลับพลา และความต้องการกอบกู้ศักดิ์ศรีของวงศ์สกุลตามที่บิดาเคยสั่งเสีย รวมถึงภาพของวังรวิเวศน์ในฐานะสถานที่ชุบตัวถือเป็นขนบนวนิยายโรมานซ์ในข้อการวาดภาพสังคม เพราะทุกสิ่งล้วนบีบบังคับตัวละครเอกหญิงอย่างสร้อยสะบันงา โดยมีตัวอย่างดังนี้ *"แต่ตอนเช้ายังไม่น่าเบื่อเท่ากับตอนบ่าย เพราะเป็นเวลาที่หม่อมแสงจันทร์จัดสรรให้สร้อยสะบันงาเรียนวิชาต่างๆ ของสาวชาววัง โดยส่งให้เธอไปเรียนกับหม่อมพวงนาคเพราะผู้เป็นป้าเชี่ยวชาญแต่งานดอกไม้* (อุมาริการ์, 2563: 136)

งานฝีมือชาววังถือเป็นสิ่งที่ผูกติดอยู่กับพื้นที่ในวัง และได้รับการให้คุณค่าในยุคหนึ่ง ทำให้สร้อยสะบันงาต้องเข้ามาฝึกฝน แสดงให้เห็นความสำคัญของสถานที่ที่เป็นพื้นที่หล่อหลอมตัวละครเอก และการที่สร้อยสะบันงาเข้ามาอยู่ในวังรวิเวศน์ทำให้เธอได้มีโอกาสเห็นความรุ่งเรืองของกลุ่มศักดินาไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสร้อยสะบันงาซึมซับความเป็นชาววังมากเท่าใดยิ่งเป็นการขับเน้นให้เห็นสิ่งกีดขวางในความสัมพันธ์ระหว่างสร้อยสะบันงากับเทียน คือ ชาติพันธุ์และชนชั้นมากเท่านั้น

จากหัวข้อนี้แสดงให้เห็นความสำคัญของบ้านกับความรักระหว่างชาติพันธุ์ โดยแสดงให้เห็นว่าบ้านปรากฏอยู่ในขนบนวนิยายโรมานซ์ที่กล่าวถึงความรักระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีน นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความทับซ้อนกันของความหมายสถานที่และพื้นที่ผ่านตัวบ้าน ซึ่งทำให้เห็นความสำคัญของบ้านที่ทำหน้าที่หล่อหลอมตัวสร้อยสะบันงาให้มีความหยิ่งทะนงในศักดิ์ศรีของตนเอง รวมทั้งมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยอย่างโกสนที่มีต่อชายชาวจีนและได้ตีกรอบพรมแดนไม่ให้ชายชาวจีนเข้ามายังพื้นที่บ้าน ซึ่งแสดงให้เห็นการนิยามอัตลักษณ์ชายชาวจีนอย่างเป็นภาพเหมารวมว่าเป็นจีนสยามที่มี

ความต่างจากกลุ่มคนไทย จนเมื่อบิดาและพี่ชายของสร้อยสะบันงาเสียชีวิตสร้อยสะบันงาจึงถูกพาตัวมาวังรวิเวศน์พื้นที่ของกลุ่มศักดินาไทย โดยผู้วิจัยจะศึกษาในประเด็นพื้นที่และมุมมองศักดินาไทยต่อชายชาวจีนเพื่อให้เห็นมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยต่อชายชาวจีน และการต่อรองอำนาจของชายชาวจีนผ่านวังรวิเวศน์

5.5.2 พื้นที่และมุมมองศักดินาไทยต่อชายชาวจีน

จากการศึกษานวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* ในหัวข้อที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการขีดเส้นพรมแดนวังรวิเวศน์ว่าเป็นพื้นที่ของกลุ่มศักดินาไทย ซึ่งหม่อมแสงจันทร์ในฐานะผู้ปกครองของสร้อยสะบันงาต้องการนำเธอไปอบรมสั่งสอนในวังรวิเวศน์เพื่อให้มีความเพียบพร้อมสำหรับท่านชายไอยเรศและหวังให้สร้อยสะบันงานำสกุลวงศ์โกสุมที่เคยถูกตราหน้าว่าเป็นกบฏกลับมาอย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง ทั้งนี้เมื่อเทียนซึ่งเป็นตัวละครเอกชายชาวจีนไปยังพื้นที่ของวังรวิเวศน์ เขาจึงถูกกำหนดให้อยู่ในพื้นที่นอกตัววัง ซึ่งเป็นผลจากการใช้อำนาจพาดทับพื้นที่วังของกลุ่มศักดินาไทย โดยในครั้งแรกที่เทียนไปส่งสร้อยสะบันงาเข้าวังเนื่องจากเทียนรู้ว่าหม่อมแสงจันทร์ หม่อมป้าของสร้อยสะบันงาไม่ถูกชะตากับเขา เขาจึงรออยู่ในเรือนอกตัววัง ดังตัวอย่าง *“ผมรอคุณน้าอยู่ที่ท่าน้ำนี่ดีกว่าครับ”* (อุมาริการ์, 2563: 108)

นอกจากนี้เมื่อเทียนมาส่งสร้อยสะบันงาครั้งแรกและได้พบกับท่านชายไอยเรศ ท่านหญิงเกดโกมล ท่านหญิงอุบลแก้ว โอรสธิดาเจ้าของวังแสดงให้เห็นสถานะที่ไม่เท่าเทียมกันของตัวเทียนกับกลุ่มศักดินาไทย ดังตัวอย่างที่ท่านหญิงเกดโกมล ธิดาเจ้าของวังพูดถึงเขา *“คงเป็นเจ๊กแป๊ะหลงทางมาน่ะเพคะ ถึงได้มาจอดเรืออยู่ที่นี่”* (อุมาริการ์, 2563: 124) คำพูดของท่านหญิงเกดโกมลแสดงให้เห็นมุมมองของศักดินาไทยต่อกลุ่มคนจีนว่ามีสถานะไม่เท่าเทียมกัน อันเนื่องมาจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้น รวมทั้งเป็นการขีดเส้นพรมแดนให้กับตัวละครจีนที่ถูกมอบความเป็นอื่นกับพื้นที่วังอันเนื่องมาจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้นซึ่งปัจจัย 2 ประการนี้ถือเป็นสิ่งกีดขวางสำคัญตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ที่ส่งผลต่อความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ ดังตัวอย่าง *“ชายหนุ่มไม่เคยคิดว่าการเป็นลูกจีนบนแผ่นดินไทยจะต้องกลายมาเป็นปมด้อยปมใหญ่ขนาดนี้จนกระทั่งได้รู้จักกับสร้อยสะบันงา เทียนรู้สึกเจ็บปวดทุกครั้งที่ถูกพาดพิงถึงเชื้อชาติ”* (อุมาริการ์, 2563: 245-246)

จากหัวข้อที่ผ่านมาแสดงให้เห็นมุมมองของกลุ่มผู้ดีไทยอย่างบิดาของสร้อยสะบันงาต่อเทียนว่ามีความเป็นจีนสยาม และได้ใช้อำนาจของตนตีกรอบพรมแดนไม่ให้เทียนเข้ามาในพื้นที่บ้านคลองพลับพลา รวมทั้งไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับลูกทั้งสองคน เมื่อสร้อยสะบันงาถูกหม่อมแสงจันทร์รับมาอบรมเลี้ยงดูที่วังรวิเวศน์ยิ่งทำให้เทียนและสร้อยสะบันงามีความห่างเหินกันมากขึ้น จัดเป็นขนบของนวนิยายโรมานซ์ในข้อการตายเป็นพิธีที่ทำให้ทั้งสองคนต้องห่างกันไป เนื่องจากสร้อยสะบันงาถูกปลูกฝังมา

จากโกสนให้เธอต้องนำตระกูลวงศ์โกสุมที่เคยถูกดูถูกว่าเป็นกบฏกลับมาได้อย่างมีศักดิ์ศรีอีกครั้ง สร้อยสะบันงาเห็นดีเห็นงามที่หม่อมแสงจันทร์พาเธอเข้ามาอยู่ในวังรวิเวศน์ ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับพื้นที่วังและชนชั้นศักดินาไทย โดยการที่เธอเข้ามาอยู่ในวังรวิเวศน์นอกจากหม่อมแสงจันทร์ต้องการขัดเกลาให้เธอมีความงดงามเหมาะสมกับท่านชายไอยเรศ ยังต้องการให้เธอหลีกห่างจากเทียน ซึ่งจัดเป็นขนบนวนิยายโรมานซ์ในข้อการตายเป็นพิธี ดังตัวอย่าง *“ยิ่งสร้อยสะบันงาสนิทสนมกับท่านชายมากเท่าไหร่ ก็จะได้ลืมไอ้เจ๊กคลองจั่นเร็วเท่านั้น แล้วบางทีคนที่เชิดหน้าชูคออยู่บนตึกจะได้รู้ว่าอำนาจวาสนานั้นไม่ใช่สิ่งจีรัง”* (อุมาริการ์, 2563: 156)

ตัวบทข้างต้นแสดงให้เห็นมุมมองของหม่อมแสงจันทร์ที่มีความรังเกียจในตัวชายชาวจีนอย่างเทียน ซึ่งสอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองภายในประเทศ *“ตั้งแต่ประเทศจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบกษัตริย์เป็นคอมมิวนิสต์เมื่อปีก่อน ท่านผู้นำประเทศก็แสดงให้คนไทยทั้งชาติเห็นว่าทั้งเกลียดและกลัวคอมมิวนิสต์เพียงใด ดูจากข่าวคราวเรื่องคนจีนในเขตพระนครที่ถูกจับกุมไปสอบสวนในข้อหาคอมมิวนิสต์หลายครั้งในรอบไม่กี่ปีนี้ก็ได้”* (คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2559: 237)

บริบทสังคมประวัติศาสตร์ข้างต้นสอดคล้องกับมุมมองศักดินาไทยในเรื่องที่มีต่อเทียนว่าเป็นชายชาวจีนที่มีอัตลักษณ์แตกต่างจากตน นอกจากนี้กลุ่มศักดินายังใช้อำนาจในมือมากลั่นแกล้งและยัดเยียดความเป็นคอมมิวนิสต์ให้กับเทียน ดังตัวอย่าง *“อยู่หรือไม่อยู่ใครจะไปรู้ได้ คนเป็นบ่าว มันก็โกหกให้นายแบบนี้ละ เราไม่ใช่เงาตามตัวจะไปรู้ทุกสิ่งอันได้ยังไง” หม่อมย้อนถาม ทำให้เด็กสาวเงียบกริบ “ฉันเคยถามแม่ของเรา เห็นว่าพ่อคนนั้นไม่ค่อยอยู่บ้าน พ่อของเขาก็เดินทางไปเมืองจีนไม่ได้ขาด บางทีคนพวกนี้อาจใช้การค้าบังหน้าก็ได้ นี่ก็ได้ยินมาว่าท่านหญิงเกดไปได้รายชื่อคนจีนที่ต้องสงสัยในพระนครมา เห็นมีชื่อพ่อคนนี้อยู่ด้วย”* (อุมาริการ์, 2563: 237)

บทตัดตอนข้างต้นแสดงให้เห็นว่าหม่อมแสงจันทร์หม่อมป้าของสร้อยสะบันงาต้องการให้หลานสาวเลิกยุ่งกับเทียน จึงนำความเป็นคอมมิวนิสต์จีนมาเป็นอีกหนึ่งอัตลักษณ์สำคัญที่เป็นสิ่งกีดขวางในความรักและความสัมพันธ์ระหว่างเทียนกับสร้อยสะบันงาตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ ดังตัวอย่าง *“รู้แล้วก็เลิกไปข้องเกี่ยวกับไอ้ลูกเจ๊กนั่นเสียที ประเดี๋ยวจะพลอยฟ้าพลอยฝนไปไม่รู้ตัว เพราะถึงเรื่องเจ้าคุณปู่กับพ่อเราจะผ่านมาหลายปีดีกักแล้ว แต่บางคนก็ยังไม่ลืมนามสกุลเราง่ายๆ เกิดใครมันนึกหมั่นไส้จับแพะไปชนแกะ มีหวังได้โดนไล่ออกจากวังไปนอนริมถนนด้วยกันทั้งป้าทั้งหลาน”* (อุมาริการ์, 2563: 238)

จากมุมมองของกลุ่มศักดินาไทยต่อชายชาวจีนของเทียน อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2561: 116-117) กล่าวถึงความคิดเกี่ยวกับการสร้างพรมแดนกับอัตลักษณ์ไว้ว่า การนิยามตนกับพื้นที่ในลักษณะนี้มีการนิยาม “เส้นกั้นพรมแดน”ระหว่างคนในกับคนนอกตามมาด้วย ในแง่นี้พื้นที่จึงสัมพันธ์กับอำนาจ แต่โดยปกติคนเราจะไม่สำเหนียกถึงความเชื่อมโยงเช่นนี้ เพราะความเคยชินช่วยกลบเกลื่อน

มิติของอำนาจที่แฝงอยู่ในพฤติกรรมต่างๆ จากมุมมองดังกล่าวทำให้ทุกครั้งที่เทียนมารับสร้อยสะบันงาที่วังรวิเวศน์เทียนเลือกที่จะอยู่เพียงบริเวณท่าน้ำไม่เข้าไปในพื้นที่ตัววัง เพราะเทียนรับรู้ว่ามีความเป็นอื่นที่ต่างกับกลุ่มศักดินาไทยในวังรวิเวศน์ เนื่องจากที่ผ่านมาเขาโดนทั้งพ่อของสร้อยสะบันงาและหม่อมแสงจันทร์หม่อมป้าของสร้อยสะบันงาดูถูกและแสดงออกอย่างชัดเจนว่าไม่ยอมรับชาวจีนอย่างเขา ดังนั้นทุกครั้งที่เทียนมาหาสร้อยสะบันงาที่วังเขาจึงไม่คิดที่จะเข้าไปในตัวตึก ซึ่งแสดงให้เห็นความตระหนักรู้ในอัตลักษณ์ของตัวเทียน และแสดงให้เห็นการใช้อำนาจของกลุ่มศักดินาไทยต่อชายชาวจีนผ่านพื้นที่ของชนชั้นศักดินาไทยอย่างวังรวิเวศน์ มีตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์ของท่านชายและเทียนแสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจของกลุ่มศักดินาไทย เพราะท่านชายมีการใช้อำนาจในพื้นที่วังเพื่ออนุญาตให้ใครเข้าไปได้หรือไม่ ดังตัวอย่าง *“วันหลังต้อนรับเพื่อนของเธอที่บนตึกของหม่อมหรือในสวน อย่าให้เขาต้องมาลอยเรือคอยแบบนี้”*(อุมาริการ์, 2563: 124)

จากการศึกษาในหัวข้อนี้มีการใช้มุมมองจากกลุ่มศักดินาไทยต่อชายชาวจีนอย่างชัดเจน โดยเป็นการใช้อำนาจของศักดินาไทยผ่านวังรวิเวศน์ แต่ก็มีเหตุการณ์ที่เทียนมีปากเสียงกับท่านหญิงเกดธิดาองค์โตของเจ้าของวัง ซึ่งแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตัวเทียนผ่านความหมายของพื้นที่บ้าน ดังนี้ *“เรียกผมว่าลูกเจ๊กอย่างที่ท่านหญิงเรียกนั่นแหละถูกแล้ว เพราะถึงลูกเจ๊กอย่างผมจะไม่มีบ้านที่เรียกว่าวังเอาไว้ซุกหัวนอน ไม่มีนามสกุลยาวๆ แทนแซ่ แต่อาปาของผมก็สอนผมเสมอว่าให้เคารพคนที่อาวุโสกว่า และดูแลแขกที่มาหาให้เหมือนญาติสนิทของตัวเอง ไม่อย่างนั้นต่อให้มีบ้านใหญ่อย่างกับวังก็ไม่มีความหมาย เพราะคนแบบนี้จะไม่มีใครคบด้วย ”* (อุมาริการ์, 2463: 245)

บทตัดตอนที่นำเสนอความคิดของเทียนแสดงให้เห็นถึงการต่อรองอำนาจผ่านพื้นที่บ้าน โดยวังของท่านหญิงย่อมมีความต่างจากบ้านโดยทั่วไป ซึ่งเป็นผลมาจากความต่างทางชนชั้นและชาติพันธุ์ แต่วังในที่นี้แม้จะเป็นสัญญะที่แสดงให้เห็นเกียรติยศศักดิ์ศรีมากกว่าคนในชนชั้นอื่น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนในวังจะมีเกียรติยศศักดิ์ศรีและมีความเคารพนับถือ เพราะคุณค่าของคนไม่ได้วัดว่าใครจะมีฐานะและมีบ้านที่ยิ่งใหญ่กว่าใคร ซึ่งในหัวข้อถัดไปผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นการสร้าง “บ้านใหม่” อย่างคฤหาสน์ดวงตะวันของเทียนเพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียน โดยเป็นการแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางเศรษฐกิจกับพื้นที่ซึ่งส่งผลให้เกิดการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลำดับถัดไป

5.5.3 คฤหาสน์ดวงตะวัน: บ้านใหม่กับอัตลักษณ์ชายชาวจีน

ตามบริบทสังคมไทยในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่กลุ่มนายทุนจีนขยายตัวมากขึ้นจากการทำธุรกิจต่างๆ ซึ่งภายหลังคนกลุ่มนี้ได้กลายเป็นต้นตระกูลจีนสำคัญในสังคมไทย ทั้งนี้

การขยายตัวของกลุ่มนายทุนในช่วงเวลานี้ตามบริบทสังคมไทยสอดคล้องกับชีวิตของเทียนที่เขาได้สร้างเนื้อสร้างตัวขึ้นมาได้ใหม่ภายหลังจากที่บิดาเสียชีวิต โดยมีตัวอย่างดังนี้

> ความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น ทำให้ชายหนุ่มตัดสินใจย้ายออกจากบ้านที่คลองจั่น โดยมีคนสนิทตามมาไม่กี่คน แล้วเปลี่ยนจากแซ่ลี้เป็นนามสกุลสุรีย์โชติ เพราะเห็นมีคำว่า รีย์ ที่ใกล้เคียงกับคำว่า ลี้ นั่นเอง จากนั้นก็เริ่มตั้งต้นทำธุรกิจนำเข้าส่งออกทางเกษตรใหม่ โดยเข้าหุ้นกับเซี้ยะ เพราะฝ่ายนั้นเกลียดขี้หน้าฮั้วเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว และกำลังเบื่อหน่ายระบบกงสีของครอบครัวเหมือนกัน" (อุมาริการ์, 2563: 390)

หลังจากที่เถ้าแก่เส็งบิดาของเทียนเสียชีวิต ทรัพย์สมบัติต่างๆ ที่เทียนช่วยสร้างมากับบิดาถูกภรรยาเอกของบิดาริบไปหมด จึงทำให้เทียนต้องสร้างตัวใหม่พร้อมทั้งเปลี่ยนนามสกุลใหม่เป็น "สุรีย์โชติ"ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการเปลี่ยนนามสกุลของเทียน นอกจากจะให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนามสกุลตามนโยบายของรัฐที่มีต่อชาวจีน การเปลี่ยนนามสกุลของเทียนยังหมายถึงการนิยามอัตลักษณ์ไทย-จีนใหม่ของเทียนว่าเป็นอัตลักษณ์พันทางที่มีทั้งความเป็นไทยและความเป็นจีน และเมื่อเทียนทำธุรกิจนำเข้าส่งออกทางการเกษตรจนทำให้มีฐานะมั่นคงขึ้นมีความต่างกับชีวิตท่านชายไอยเรศที่ถูกยิงสิ้นไปเพราะติดการพนันอย่างหนัก แสดงให้เห็นความเสื่อมสลายของชนชั้นศักดินาไทย ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มนายทุนจีนที่กำลังขยายตัว โดยเมื่อเทียนมีฐานะมั่นคงและยังมีความมั่นคงในความรักต่อสร้อยสะบันงาเทียนจึงมาสร้างคฤหาสน์ดวงตะวันไว้เพื่อรอสร้อยสะบันงา โดยความมั่นคงในความรักที่มีต่อสร้อยสะบันงาจัดเป็นขนบหนึ่งของนวนิยายโรมานซ์ คือ ความดึงดูดใจเพราะเทียนยังคงมีความรักและหวังดีต่อสร้อยสะบันงาตั้งแต่วันแรกที่ได้พบกันจนได้มาอยู่ร่วมกันในตอนท้ายเรื่อง ดังตัวอย่าง *"สวยเหลือเกิน""หญิงสาวพึมพำ ขณะเดินขึ้นบันไดหินอ่อนทางด้านหน้าที่มีกระถางดอกไม้สีสดสวยตั้งเรียงไว้เป็นทิว ดูคล้ายวังรวิเวศน์ในอดีต แต่บรรยากาศที่นี่สดชื่นกว่า ทั้งยังไม่เต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งความริษยาชิงชังเหมือนที่นั่น"* (อุมาริการ์, 2557: 505)

ตัวอย่างที่คัดมาเป็นตอนที่สร้อยสะบันงาได้หย่าขาดจากท่านชายไอยเรศและท่านชายได้สิ้นไปแล้ว เทียนที่มีความมั่นคงต่อสร้อยสะบันงามาตลอด จึงต้องการที่จะรับดูแลสร้อยสะบันงาอีกครั้ง และได้สร้างคฤหาสน์ดวงตะวันหลังนี้ไว้ให้กับเธอและลูก แต่ความน่าสนใจของการสร้างคฤหาสน์ของเทียนไม่ได้เป็นเพียงแค่การสร้างเพื่อมอบให้สร้อยสะบันงาเท่านั้น ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการสร้างบ้านหลังนี้ของเทียนเพื่อต้องการสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีนของชายชาวจีนใหม่ และเพื่อต้องการฟอกขาวกับข้อครหาต่างๆ ที่ถูกกลุ่มศักดินาไทยยัดเยียดให้ตัวเทียน เช่น การเป็นจีนสยามและเป็นคอมมิวนิสต์ และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของบ้านหลังนี้คือ เทียนต้องการใช้บ้านเพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์ของตนเองให้มีตัวตนในสังคมไทย โดย McLeod (2010: 242) ได้นำเสนอความสำคัญของบ้าน (home) ไว้ว่า

> For migrant and diasporic peoples in particular, ‘home’ is a particularly complex idea which impacts in central ways on their existence. The concept of ‘home’ often performs an important function in our lives. It can act as a valuable means of orientation by giving us a fixed, reliable sense of our place in the world. It is meant to tell us where we originated from and apparently where we legitimately belong. As an idea it stands for shelter, stability, security and comfort (although actural experiences of home may well fail to deliver these promises).

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นความสำคัญของบ้านที่มีบทบาทต่อชีวิต เพราะบ้านเป็นสิ่งที่ทำให้เรารู้สึกมีตัวตนอยู่ในที่ใดบนโลกนี้ โดยการสร้างบ้านใหม่ของเทียนในนวนิยายเรื่องนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าปัจจัยสำคัญในการสร้างบ้านหลังนี้คือ ความต้องการมีตัวตนในสังคมไทย จากภูมิหลังของเทียนที่เป็นลูกเถ้าแก่เส็ง พ่อค้าข้าวที่มีฐานะมั่นคงมากในชุมชน เทียนจึงไม่เคยรู้สึกมีฐานะด้อยกว่าใคร แต่เมื่อเทียนมีความรู้สึกดีต่อสร้อยสะบันงา และสร้อยสะบันงาเลือกที่จะเข้าไปใช้ชีวิตในวังรวิเวศน์ เทียนจึงอาศัยช่วงเวลานี้ในการสร้างเนื้อสร้างตัวจนมีฐานะมั่นคงมากขึ้น และสามารถสร้างคฤหาสน์ดวงตะวันได้ในที่สุด

นอกจากปัจจัยสำคัญของการสร้างบ้านเพื่อความรู้สึกมีตัวตน ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการสร้างบ้านของเทียนยังเป็นไปเพื่อต้องการลบคำครหาเกี่ยวกับความเป็นจีนสยามและคอมมิวนิสต์ โดยในหัวข้อแรกที่ศึกษานวนิยายเรื่องนี้แสดงให้เห็นมุมมองของบิดาสร้อยสะบันงาที่มีต่อชาวจีนว่ามีความเป็นจีนสยามและได้ขีดเส้นกั้นพรมแดนไม่ให้เทียนเข้าไปในบ้าน รวมถึงหม่อมแสงจันทร์และกลุ่มศักดินาในวังรวิเวศน์ที่ยัดเยียดข้อกล่าวหาให้กับเทียนว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งสุดท้ายเทียนสามารถพิสูจน์ตนเองได้ผ่านการขยันทำงานสร้างเนื้อสร้างตัว แต่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ดังตัวอย่าง *“เทียนเลยสามารถก้าวผ่านอุปสรรคทางการเงินไปได้อย่างไม่ลำบาก แต่ถึงอย่างนั้นก็ต้องทำงานหนักเพื่อพิสูจน์ตัวเอง ว่าเมื่อปราศจากบารมีบิดาหนุนหลัง หรือเป็นกุนซือช่วยคิด เขาจะก้าวไปบนเส้นทางการค้าสายนี้ได้หรือไม่”* (อุมาริการ์, 2563: 390)

จากการสร้างบ้านใหม่ให้กับสร้อยสะบันงามีความน่าสนใจ คือ แสดงให้เห็นมุมมองของเทียนว่ายังคงอิงอยู่กับวังรวิเวศน์ โดยเป็นการแทนที่พื้นที่วังด้วยอำนาจทุน และแสดงให้เห็นว่าตัวเทียนเองก็ยอมรับอัตลักษณ์ไทย-จีนที่เป็นพันทางของตนเอง เช่น การเปลี่ยนนามสกุลเป็นสุรีย์โชติหลังจากที่เถ้าแก่เส็งบิดาของเทียนเสียชีวิต ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการเสียชีวิตของเถ้าแก่เส็ง การเปลี่ยนนามสกุลของเทียน และการสร้างคฤหาสน์ดวงตะวันขึ้นมาใหม่โดยยังมีลักษณะบางประการของวังรวิเวศน์ ถือเป็นการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของเทียนใหม่ ดังตัวอย่าง *“ใครบอกว่าดอกไม้ครึ่งดวง*

นั่นน่ะแฉกรัศมีพระอาทิตย์ต่างหาก จริงสิ เธอคงจำไม่ได้ว่าพี่เปลี่ยนจากแซ่ลี้เป็นสุรีย์โชติไปตั้งแต่ตอนอาปาเสีย" (อุมาริการ์, 2563: 505)

จากขนบของนวนิยายโรมานซ์ประการสุดท้าย คือ การสมรักสมรสของเทียนกับสร้อย สะบันงาในพื้นที่คฤหาสน์ดวงตะวันของเทียนถือเป็นตอนจบแบบสุขสมหวัง แสดงให้เห็นความสำคัญของพื้นที่บ้านกับชาติพันธุ์ที่ส่งผลกับความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ ดังตัวอย่าง *"พี่เทียนอย่าพูดแบบนั้น เพราะฉันรู้แล้วว่าการได้อยู่บ้านหลังใหญ่โตเหมือนวังรวิเวศน์ไม่ได้แปลว่าคนที่อยู่ในนั้นจะมีความสุขเท่ากับขนาดของตัวบ้าน อันที่จริง...ฉันไม่เคยคิดฝันอะไรมากไปกว่าการได้อยู่กับพี่และหญิงปัทม์ในบ้านหลังเล็กๆ กันสามคน"* (อุมาริการ์, 2563: 508-509) ซึ่งสุดท้ายแสดงให้เห็นว่าสิ่งกีดขวางตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ที่เกิดจากความต่างทางชาติพันธุ์และชนชั้นถูกทำลายได้ในที่สุดผ่านการใช้อำนาจทุนผ่านพื้นที่ และตัวละครเทียนก็ได้แสดงให้เห็นถึงการพิสูจน์ตัวเองผ่านการสร้างบ้านใหม่และสร้างเนื้อสร้างตัวจนมีฐานะมั่นคง แม้ไม่มีเชื้อสายหรืออยู่ในชนชั้นศักดินาของสังคมไทย

5.6 ความสรุปบทที่ 5

จากการศึกษาพื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องคือ นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* นวนิยายเรื่อง *สามี* และนวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* แสดงให้เห็นบทบาทและความสำคัญของพื้นที่บ้านที่ส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยบ้านในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องนอกจากจะมีส่วนสำคัญกับโครงเรื่องความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ บ้านในนวนิยายกลุ่มนี้ยังแสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของกลุ่มชาวจีนในนวนิยายแต่ละเรื่องผ่านกระบวนการที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้เมื่อศึกษานวนิยายทั้ง 3 เรื่องยังแสดงให้เห็นการสร้าง "บ้านใหม่" ในเมืองไทยและการให้ความสำคัญกับพื้นที่บ้านอย่างสำคัญ ซึ่งนำไปสู่การยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยไม่ได้เป็นการสร้างบ้านผ่านจินตนาการที่นำเสนอการกลับไปยังบ้านในสังคมจีนผ่านทางจินตนาการ และไม่ขับเคลื่อนเรื่องราวของกลุ่มคนจีนด้วยประวัติศาสตร์การอพยพของกลุ่มชายชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งถือเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลักที่ถูกเล่าผ่านนวนิยายสัจนิยม

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการไม่กล่าวถึงเรื่องราวของบรรพบุรุษ และการไม่ให้ความสำคัญกับการกลับไปยังบ้านเก่าในสังคมจีน แสดงให้เห็นภาวะไร้รากเหง้าของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในนวนิยายทั้ง 3 เรื่อง ซึ่งการสร้าง "บ้านใหม่" ของกลุ่มชาวจีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แสดงให้เห็นหน้าที่ของบ้านที่ทำให้กลุ่มชาวจีนรู้สึกมีตัวตนในสังคมไทย และคลายจากสภาวะไร้รากเหง้าในสังคมไทย ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการไม่ได้ขับเคลื่อนประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีน เช่นนวนิยายไทย

กลุ่มอื่นส่วนหนึ่งเนื่องจากในนวนิยายกลุ่มนี้เป็นนวนิยายโรมานซ์ที่กล่าวถึงความรักและความสัมพันธ์ของชาวจีนรุ่นหลังที่มีฐานะมั่นคง ซึ่งความมั่นคงของกลุ่มชาวจีนเหล่านี้ถูกรับรู้ในสังคมไทยเสมือนว่าได้รับการยอมรับแล้วผ่านเรื่องราวความรัก ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่ต้องขับเคลื่อนด้วยประวัติศาสตร์การอพยพของกลุ่มชาวจีนแต้จิ๋วเช่นเดียวกับในนวนิยายไทยกลุ่มอื่น

ตัวอย่างเช่นในนวนิยายเรื่อง *สามี* กลุ่มชาวจีนในเรื่อง โดยเฉพาะราพณ์มีมุมมองต่อบ้านว่าบ้านเป็นสัญญะที่สื่อถึงฐานะที่มั่นคงของกลุ่มคนระดับมหาเศรษฐี โดยพวกเขาเป็นนายทุนจีนที่มีบ้านหลายหลังทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งครอบครัวของราพณ์ไปอยู่บ้านในแต่ละหลังโดยไม่ได้มีความผูกพันกับบ้านหลังใดหลังหนึ่ง ต่างกับคุณหญิงรสิกาที่มีความรักมั่นคงในวังประกาศเกียรติ และยังกล่าวถึงบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคนที่สืบทอดวังนี้ต่อกันมา ดังนั้นเมื่อราพณ์ใช้อำนาจทุนซื้อวังประกาศเกียรติและปรับปรุงใหม่ทั้งหมด ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการกระทำของราพณ์ทำให้ราพณ์รู้สึกมีตัวตนในสังคมไทยและถูกยอมรับมากขึ้นไม่ได้เพียงเพราะเป็นนายทุนจีนที่มีฐานะมั่นคง ซึ่งการกระทำนี้ของราพณ์ทำให้เขาคลายจากภาวะไร้รากเหง้าพร้อมกับการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนใหม่ด้วยการโอบรับความเป็นไทยผ่านการเป็นผู้กอบกู้วังของคุณหญิงรสิกาและปรับปรุงใหม่ทั้งหมด

จากการศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในตอนท้ายเรื่องมีลักษณะอย่างหนึ่งที่ตรงกัน คือ เมื่อตัวละครเอกชายหญิงในนวนิยายสามารถก้าวข้ามสิ่งกีดขวางและครองรักกันตามขนบของนวนิยายโรมานซ์ นวนิยายกลุ่มนี้นำเสนอการสร้างครอบครัวโดยอาศัยความเป็นปัจเจกมากขึ้น ซึ่งเป็นการแยกครอบครัวของตนเองออกจากระบบกงสีตามที่คนทั่วไปรับรู้เกี่ยวกับครอบครัวชาวจีน จากการแยกครอบครัวของชาวจีนรุ่นหลังแสดงให้เห็นว่ารากเหง้าและการให้ความสำคัญกับสายตระกูลผ่านพื้นที่บ้านอาจคลายความสำคัญลงเมื่อผ่านช่วงเวลาหนึ่ง โดยเมื่อรากเหง้าและสายตระกูลสืบทอดมาถึงกลุ่มคนรุ่นหลัง คือ รุ่นตัวละครเอกจึงถูกแทนที่ด้วยความเป็นปัจเจกมากขึ้น

นวนิยายกลุ่มนี้แสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวจีนในรุ่นหลัง ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการดำรงชีวิตครอบครัวผ่านพื้นที่บ้านของตัวละครเอกชาวจีนอย่างเป็นปัจเจกและภาวะไร้รากเหง้าจะเกิดขึ้นภายหลังเมื่อตัวละครที่เป็นผู้นำของตระกูล หรือเป็นคนรุ่นเก่าที่มีความสำคัญกับตระกูลอยู่ในภาวะชรา หรือเสียชีวิต เช่นในนวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ปรากฏภาพตัวละครอาม่าที่ไม่ได้มีความสำคัญเท่าเดิม หรือในนวนิยายเรื่อง *สามี* และ *สร้อยสะบันงา* ตัวละครพ่อซึ่งเป็นประมุขของตระกูลเสียชีวิต นวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา*แสดงให้เห็นการกระทำการอีกอย่างที่สำคัญของเทียนคือ การเปลี่ยนนามสกุลเป็นไทย และสร้าง “บ้านใหม่” ในที่นี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการเปลี่ยนนามสกุลและการสร้างบ้านใหม่ของเทียนแสดงให้เห็นถึงการฟอกขาวอัตลักษณ์จีนใหม่ โดยเป็นการลบคำครหาจากกลุ่มศักดินาไทยที่มอบความเป็นจีนสยามและเป็นคอมมิวนิสต์ให้กับเทียน โดยเทียนเลือกสร้างบ้านขึ้นใหม่เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนของตน

จากการศึกษาในบทนี้เป็นการศึกษาพื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องแสดงให้เห็นความสำคัญของบ้านที่ถูกนำเสนอในนวนิยายทั้ง 3 เรื่องภายใต้ขนบของเรื่องเล่าโรมานซ์ที่มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ โดยบ้านในที่นี้หมายถึงสัญญะที่แสดงถึงฐานะและความมั่นคงของครอบครัวในแต่ละชาติพันธุ์ รวมทั้งแสดงให้เห็นมุมมองของกลุ่มคนต่างชนชั้นและต่างชาติพันธุ์ที่มีต่อบ้านในแต่ละช่วงเวลา ซึ่งส่งผลต่อการต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนที่แตกต่างกันในแต่ละเรื่อง

บทที่ 6
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์การเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีทั้งหมด 9 เรื่องที่ถูกตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างทศวรรษ 2520-2550 ด้วยมโนทัศน์การเมืองวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำมโนทัศน์อื่นๆ มาประกอบการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ ได้แก่ อุดมการณ์และอุดมการณ์ผนวกรวม ของ Althusser มโนทัศน์เกี่ยวกับทุนของ Bourdieu มโนทัศน์เกี่ยวกับสถานที่ของ Relph และมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ของ Lefebvre โดยผู้วิจัยจัดแบ่งบทวิเคราะห์ออกเป็น 3 บท ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

บทที่ 3 **อัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้อุดมการณ์ผนวกรวม** ผลการศึกษาในบทนี้อธิบายความสำคัญของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่เปิดพื้นที่ให้มีการถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมผ่านโครงเรื่องหลักที่ว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนจากผลงานของนักเขียนสตรีที่มีภูมิหลังแตกต่างกัน คือ ศรีฟ้า ลดาวัลย์ โสภาค สุวรรณ และณารา ซึ่งภูมิหลังของนักเขียนย่อมส่งผลต่อมุมมองที่มีต่ออัตลักษณ์ชาวจีนโดยแสดงผ่านการสร้างนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

จากการศึกษานวนิยายโรมานซาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องนำไปสู่ความเข้าใจต่ออัตลักษณ์ชาวจีนที่ว่าอัตลักษณ์ชาวจีนมิได้เป็นภาพตายตัวตามชาติพันธุ์ แต่มีลักษณะเป็น “กระบวนการ” ที่มีการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ในฐานะพื้นที่ทางวัฒนธรรม นวนิยายกลุ่มนี้ได้นำเสนอมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” ตามอุดมการณ์ผนวกรวมของรัฐไทยผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ ซึ่งสัมพันธ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์จีน ดังนั้นเมื่อตัวละครเอกชาวจีนต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ตามพัฒนาการโครงเรื่องโรมานซ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องแสดงเจตจำนงเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยให้เป็นไปตามมโนทัศน์ “ชายชาวจีนที่พึงประสงค์” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็น “องครักษ์พิทักษ์สังคมไทย”

มีตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง *กระท่อมไม้ไผ่* เผิง เทียนซื่อ ตัวละครเอกชายชาวแมนจูต้องการนำความรู้การแพทย์จากตะวันตกมาประกอบอาชีพแพทย์ในประเทศไทย เพราะเขามีจุดมุ่งหมายสำคัญที่ต้องการตอบแทนบุญคุณแผ่นดินไทย และต้องการพิสูจน์ตนเองว่ามีความแตกต่างจากคอมมิวนิสต์จีนที่อพยพมายังประเทศไทยในพ.ศ. 2492 เพื่อนำไปสู่ความสมหวังในความรักระหว่างชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างจากนวนิยายเรื่อง *อัสดรพิโรธ* ของณารา ตัวละครเอกชายชาวจีนเลือกยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนในฐานะ “องครักษ์พิทักษ์สังคมไทย” จากการเป็นตำรวจน้ำดีที่ทำ

หน้าที่รักษาความมั่นคงให้กับอำนาจรัฐไทย แม้การรักษาความมั่นคงให้กับอำนาจรัฐไทยจะหมายถึงการจัดการกับกลุ่มอั้งยี่จีนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกับตัวละครเอก

ผลการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในบทนี้จะไปตั้งบทสนทนากับกระบวนการกลืนกลายชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งถือเป็นความรู้กระแสหลักชุดสำคัญที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ชาวจีนให้กลายเป็นภาพเหมารวม ทั้งนี้การศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องมีนวนิยาย 1 เรื่อง คือ *กนกลายโบตั๋น* ของศรีฟ้า ลดาวัลย์ที่นำเสนอว่า แม้นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เรื่องนี้อาศัยขนบนวนิยายโรมานซ์ที่มาสนทนากับประเด็นทางชาติพันธุ์เพื่อนำเสนอตัวละครเอกชายชาวจีนที่เป็นคอมมิวนิสต์จีนให้มีความแตกต่างจาก “คอมมิวนิสต์ใจโหด” ในนวนิยายสัจนิยมและแตกต่างจากการรับรู้อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนในบริบทสังคมไทย แต่เมื่อตัวละครเอกชาวจีนใน *กนกลายโบตั๋น* เลือกยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน ซึ่งเป็นการแสดงเจตจำนงที่ไม่ผนวกรวมกับสังคมไทยเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน จึงส่งผลให้ตัวละครเอกหญิงกลุ่มศักดินาไทยต้องไปแต่งงานที่ประเทศจีนในตอนจบเรื่อง จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้จึงแสดงให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้วอัตลักษณ์จีนบางกลุ่มอย่างคอมมิวนิสต์จีนไม่สามารถกลืนกลายเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทยได้อย่างสนิทเนียน

ผลการศึกษาในบทที่ 4 **ทุนกับอัตลักษณ์ไทย-จีนในครอบครัวและชุมชนจีน** นำเสนอการกระทำการของการเมืองวัฒนธรรมผ่านความซับซ้อนของทุนจีนที่มากกว่าทุนทางเศรษฐกิจ แต่รวมไปถึงทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสัญลักษณ์และทุนทางสังคม ซึ่งสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนจีนในฐานะพื้นที่ทางสังคมหนึ่งที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

ตัวอย่าง นวนิยายเรื่อง *หัวใจรักเกรดรีไฟน์* จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้อธิบายให้เห็นอำนาจของนักเขียนสตรีชาวจีนกวางตุ้งกับการนำเสนออัตลักษณ์จีนกวางตุ้งภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ โดยนวนิยายเรื่องนี้ให้ความสำคัญกับประเด็นทางชาติพันธุ์จีนกวางตุ้ง ได้แก่ พิธีกรรม ประวัติศาสตร์ครอบครัวชาวจีนกวางตุ้ง อาชีพตามชาติพันธุ์ และภูมิปัญญาอาหารชาวจีนกวางตุ้ง โดยประเด็นทางชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้เมื่อมาสนทนากับขนบนวนิยายโรมานซ์ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนทั้งในความเป็นจีนกวางตุ้งที่ต่างจากจีนกลุ่มอื่น และในความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

สำหรับนวนิยายเรื่อง *เลดี้เยาวราช* แสดงให้เห็นความสำคัญของชุมชนจีนกับการหล่อหลอมอัตลักษณ์ จากการศึกษานวนิยายเรื่องนี้นำเสนอความสำคัญของชุมชนจีนที่มากกว่าการเป็นชุมชนจีนที่อิงกับลักษณะทางกายภาพตามทำเลที่ตั้ง โดยการศึกษาชุมชนจีนในวรรณกรรมไทยที่อิงกับทำเลที่ตั้งเป็นประเด็นสำคัญที่มีการศึกษามาก่อนในงานวิจัยเกี่ยวกับชาวจีนในวรรณกรรมไทย ซึ่งส่งผลต่อมุมมองของคนในสังคมที่มีต่อชุมชนจีนว่ายังคงยึดติดกับทำเลที่ตั้ง และมักปรากฏภาพชุมชนจีนสำคัญ เช่น เยาวราช สำเพ็ง ฯลฯ ส่งผลให้ไม่ได้ตระหนักถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจจากปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มชาวจีนในชุมชน ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวมีความแตกต่างจากวิทยานิพนธ์นี้ เนื่องจากผู้วิจัยได้

นำเสนอความสำคัญของชุมชนจีนทั้งในระดับชาติ คือ ชุมชนเยาวราชกับการหล่อหลอมอัตลักษณ์ตัวละครเอกชาวจีน และความสำคัญของชุมชนจีนในระดับข้ามชาติคือ ชุมชนโซโหในประเทศอังกฤษ โซโหเป็นชุมชนจีนที่เป็นพื้นที่สำคัญ เนื่องจากตัวละครเอกหญิงชาวจีนได้ไปแสวงหาทุนทางเศรษฐกิจเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง รวมทั้งรับการหล่อหลอมอัตลักษณ์นายทุนหญิงจีนจากตะวันตก จนสามารถกลับมาทำธุรกิจติ่มซำที่ชุมชนเยาวราชในพื้นที่ใหม่ได้ ถือเป็นการสานต่อทุนทางวัฒนธรรมของบรรพบุรุษให้มีความเป็นสากลมากขึ้น โดยนำไปสู่การแสวงหาทุนทางสังคมเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์

นอกจากความหมายชุมชนจีนทั้งในระดับชาติและระดับข้ามชาติภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ จากการศึกษาในบทนี้ยังนำเสนอการรวมกลุ่มชุมชนจีนที่ไม่ได้อิงกับทำเลที่ตั้ง นั่นคือการรวมกลุ่มอั้งยี่ชาวจีนจากนวนิยายเรื่อง *เพลิงพยัคฆ์* ของณารา ซึ่งการนำเสนอการรวมกลุ่มอั้งยี่จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ได้อาศัยขนบนวนิยายโรมานซ์ “ฟอกขาว” อัตลักษณ์อั้งยี่ใหม่ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนและนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อช่วงชิงความหมายและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

บทที่ 5 **พื้นที่บ้านกับอัตลักษณ์ไทย-จีน** ถือเป็นบทวิเคราะห์สุดท้ายของวิทยานิพนธ์นี้ที่อธิบายบทบาทและความสำคัญของพื้นที่บ้านซึ่งส่งผลกับอัตลักษณ์ไทย-จีน จากการศึกษานวนิยายทั้ง 3 เรื่อง คือ นวนิยายเรื่อง *ทานตะวัน* ของว.วินิจฉัยกุล นวนิยายเรื่อง *สามี* ของพัดชา และนวนิยายเรื่อง *สร้อยสะบันงา* ของอุมาริการ์ นำเสนอการสร้าง “บ้านใหม่” เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยมิได้อิงกับความเป็นอยู่แบบกงสีครอบครัวใหญ่ของกลุ่มชาติพันธุ์จีน ทั้งยังไม่ได้ได้อิงกับบ้านเดิมในประเทศจีนตามที่รับรู้มาก่อนในบริบทสังคมไทยและในวรรณกรรมสัจนิยม โดยเฉพาะวรรณกรรมสัจนิยมแนว “ก่อร่างสร้างตัวจากเสื่อผืนหมอนใบ”

การศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 3 เรื่องในบทนี้แสดงให้เห็นว่า บ้านในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มิได้เป็นเพียงฉากสถานที่ในฐานะองค์ประกอบบันเทิงคดี แต่นวนิยายกลุ่มนี้นำเสนอความหมายของบ้านในฐานะสัญญะที่แสดงถึงฐานะและความมั่นคงของตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลกับการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน

จากผลการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 9 เรื่องแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์ชาวจีนที่ประกอบสร้างผ่านนวนิยายกลุ่มนี้ไม่ได้ยึดโยงตามชาติพันธุ์จีนและเป็นภาพตายตัวภายใต้แนวคิด “ภาพสะท้อน” เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ในเรื่องเล่ากระบวนทัศน์แบบเดิมที่ปรากฏในวรรณกรรมสัจนิยม โดยมีตัวอย่างวิทยานิพนธ์ของพัชรี วราศรัย (2537) เรื่อง *นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทย* วิทยานิพนธ์ของพัชรีถือเป็นวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาชาวจีนในวรรณกรรมไทยเรื่องแรกๆ ผ่านองค์ประกอบบันเทิงคดีและทัศนะของผู้เขียนนวนิยาย จึงส่งผลต่อการรับรู้อัตลักษณ์จีนในสังคมไทยว่าเป็นภาพตายตัวตามชาติพันธุ์

นอกจากการโต้ตอบกับงานวิจัยที่ศึกษาอัตลักษณ์ชาวจีนในกระบวนทัศน์เรื่องเล่าแบบเดิม ผลการศึกษาจากวิทยานิพนธ์นี้ได้ไปโต้ตอบกับผลการศึกษาของ สุชาวดี เกษมณี (2555) ในวิทยานิพนธ์เรื่อง *วรรณกรรมไทยที่สะท้อนอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย* งานของสุชาวดีเป็นงานศึกษาวรรณกรรมสัจนิยมรวมถึงสารคดีที่ถูกเผยแพร่ในพ.ศ. 2510-2550 ซึ่งเป็นช่วงเวลาคาบเกี่ยวกับนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยศึกษาในวิทยานิพนธ์นี้ แต่ผลการศึกษาของสุชาวดีเสนอว่าอัตลักษณ์จีนที่ค้นพบเป็นอัตลักษณ์จีนที่ยึดโยงกับประเด็นทางวัฒนธรรมจีนในด้านต่างๆ เช่น ครอบครัว ภาษาจีน อุปรากรจีน ประเพณี พิธีกรรม โดยผลการศึกษาของสุชาวดีนำเสนอว่าท้ายที่สุดแล้วอัตลักษณ์ไทย-จีนสามารถผสมกลมกลืนกันได้สนิทเนียน

มุมมองดังกล่าวของพัชรีและสุชาวดีย่อมนำไปสู่ข้อสรุปที่ผิดพลาดของอัตลักษณ์ ซึ่งมุมมองดังกล่าวมีความแตกต่างจากผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์นี้ เนื่องจากการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในวิทยานิพนธ์นี้เผยแสดงความเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ดูเหมือนว่าจะไม่มีความขัดแย้งใดๆ อยู่เบื้องหลัง แต่แท้ที่จริงแล้วปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายกลุ่มนี้แสดงให้เห็นว่า ประเด็นทางชาติพันธุ์จีนด้านต่างๆ จากมุมมองหลากหลายของนักเขียนสตรี เช่น ครอบครัวจีน ชุมชนจีน ภาษาจีน อาชีพตามชาติพันธุ์ ประเพณีและวิถีชีวิตด้านต่างๆ มิได้ปรากฏในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงอัตลักษณ์จีนเช่นเดียวกับมุมมองของพัชรีและสุชาวดี แต่ประเด็นทางชาติพันธุ์จีนดังกล่าวที่ปรากฏในขนบนวนิยายโรมานซ์มีนัยที่สื่อถึงอำนาจของชาวจีนที่นำไปสู่กระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน เช่นเดียวกับการอยู่อาศัยในชุมชนจีนที่ผู้วิจัยมิได้สนใจศึกษาว่า ชาวจีนกลุ่มใดบ้างในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่อยู่ในชุมชนจีน ซึ่งการศึกษาดังกล่าวอิงอยู่กับลักษณะทางกายภาพตามทำเลที่ตั้ง แต่ผู้วิจัยสนใจศึกษา ความหมายของชุมชนจีนในระดับชาติและระดับข้ามชาติรวมทั้งอำนาจที่เกิดจากชุมชนจีนซึ่งนำไปสู่การต่อรองอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

จากตัวอย่างมุมมองข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มีลักษณะเป็นกระบวนการ “ประกอบสร้าง” โดยมีลักษณะเป็นการเมืองที่เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ดังนั้นเมื่อกลุ่มชาติพันธุ์ไทยและจีนมาปฏิสัมพันธ์กันภายในพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์อัตลักษณ์จีนย่อมไม่สามารถถูกกลืนกลายกับความเป็นไทยได้อย่างกลมกลืน เช่นเดียวกับอัตลักษณ์ชาวจีนที่ถูกนำเสนอผ่านวรรณกรรมสัจนิยมในบริบทสังคมการเมืองไทยที่ล้วนมีความ “สมจริง”จนทำให้คนในสังคมไม่สามารถตระหนักถึงความเป็นการเมืองของอัตลักษณ์ตามที่สุชาวดีเสนอความคิดเห็นไว้ ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่ผิดพลาดของอัตลักษณ์

นอกจากผลการศึกษาในวิทยานิพนธ์เรื่องนี้จะมีความแตกต่างจากวิทยานิพนธ์ที่ศึกษาอัตลักษณ์จีนผ่านวรรณกรรมสัจนิยม ยังมีความแตกต่างจากงานวิจัยในสาขาประวัติศาสตร์ที่ศึกษาอัตลักษณ์จีนผ่านตัวบทวรรณกรรมไทย เนื่องจากงานวิจัยสาขาประวัติศาสตร์มิได้กล่าวถึงความเป็น

ประเภทวรรณกรรมที่ไปกำหนดการเขียนและการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาวจีน ตัวอย่างบทความของทักษ์ เฉลิมเตียรณ (2558: 241) กล่าวถึงการยอมรับคนไทยเชื้อสายจีนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของชาติไทยไว้ว่า *“อัตลักษณ์ของชาติไทยนั้นไม่ได้ลดทอนอัตลักษณ์ความเป็นจีนลง และการยอมรับอัตลักษณ์ไทยได้ลดทอนความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของบรรพบุรุษไทยเชื้อสายจีน บางทีการตระหนักร่วมกันนี้เองที่เกื้อหนุนการกลืนกลายของคนจีนสู่สังคมไทย”*

นอกจากบทความของทักษ์ ยังมีบทความของสิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์ (2553) ศึกษาชาวจีนในวรรณกรรมไทยภายใต้มุมมองทางประวัติศาสตร์ คือ จีนจน แม้บทความนี้เป็นการศึกษาอัตลักษณ์จีนที่แตกต่างจากเรื่องเล่าสูตรสำเร็จของกลุ่มเจ้าสัวที่อพยพมายังประเทศจีนด้วย “เสื่อผืนหมอนใบ” แต่การศึกษาของสิทธิเทพทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่ายังคงมีการศึกษาผ่านนวนิยายสัจนิยมที่อิงกับประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-จีนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งความสมจริงของประวัติศาสตร์ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อัตลักษณ์ชาวจีนในงานของสิทธิเทพยังคงอยู่ภายใต้แนวคิดที่ว่า อัตลักษณ์สะท้อนสังคม เช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยม

นอกจากงานวิจัยข้างต้นผู้วิจัยยังได้ศึกษางานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งของสิทธิเทพ (2566) เรื่อง *เป็นจีนเพราะรู้สึก: ประวัติศาสตร์เสื่อผืนหมอนใบที่เพิ่งสร้าง* ผู้วิจัยค้นพบว่าการศึกษาประวัติศาสตร์อารมณ์ความรู้สึกของคนจีนจากงานของสิทธิเทพเป็นการศึกษาจากเรื่องของชนชั้นกลางเชื้อสายจีน โดยยังขาดการเติมเต็มประวัติศาสตร์อารมณ์ความรู้สึก “รัก” และความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ไทย-จีนที่มีปัจจัยเกี่ยวข้องจากเพศสถานะ ชนชั้นและชาติพันธุ์ จากวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เนื่องจากวรรณกรรมกลุ่มนี้แม้มีโครงเรื่องหลักว่าด้วยความรักและความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ แต่เมื่อศึกษาความเป็นการเมืองที่อยู่เบื้องหลังวรรณกรรมกลุ่มนี้ทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่ามิได้มีเฉพาะอารมณ์ความรู้สึกของชนชั้นกลางเชื้อสายจีน แต่มีชาวจีนหลายกลุ่มที่ถูกนำเสนอผ่านนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ นอกจากนี้เมื่อศึกษานวนิยายกลุ่มนี้ยังพบว่านวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์มิได้ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างตัวที่สัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และอารมณ์ความรู้สึกเช่นเดียวกับงานของสิทธิเทพ แต่วรรณกรรมกลุ่มนี้แสดงให้เห็นการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านความรักระหว่างชาติพันธุ์

เนื่องจากบทความของทักษ์ และงานวิจัยของสิทธิเทพเป็นงานวิจัยในเชิงประวัติศาสตร์ที่นำเสนออัตลักษณ์จีนแตกต่างกันตามช่วงเวลา โดยให้ความสำคัญกับความจริงที่ถูกนำเสนอผ่านประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจส่งผลให้มุมมองต่ออัตลักษณ์มีความคลาดเคลื่อน และยังตกอยู่ภายใต้แนวคิดภาพสะท้อนสังคม จึงทำให้ไม่สามารถตระหนักถึงความเป็นการเมืองที่อยู่เบื้องหลังการประกอบสร้างอัตลักษณ์ไทย-จีน ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและเติมเต็มมิตินี้ผ่านการศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ เพื่อให้เข้าถึงการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านวรรณกรรมกลุ่มนี้ ซึ่งนอกจากจะมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ ชาติพันธุ์ เพศสถานะ และชนชั้น อีกสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ

และทำให้เข้าถึงผลการศึกษาในครั้งนี้คือ การเมืองวัฒนธรรมของตัวบทวรรณกรรมกลุ่มนี้ที่เปิดพื้นที่วรรณกรรมในฐานะตัวบทวัฒนธรรมผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ทั้ง 8 ประการเพื่อนำไปสู่การต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีน โดยผู้วิจัยจะสรุปผลการศึกษาของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้ ดังนี้

1. จากอัตลักษณ์ที่ “ไม่ใช่ไทยและไม่ใช่จีน” สู่อัตลักษณ์ไทย-จีน

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 9 เรื่องนำเสนออัตลักษณ์จากอัตลักษณ์ที่ “ไม่ใช่ไทยและไม่ใช่จีน” เป็น อัตลักษณ์ไทย-จีนทั้งหมด 8 เรื่อง โดยตัวละครเอกชาวจีนทั้ง 8 เรื่องเมื่อปฏิสัมพันธ์กับสังคมไทยผ่านพื้นที่นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ได้แสดงความต้องการต่อรองอำนาจผ่านมโนทัศน์ต่างๆ ได้แก่ อุดมการณ์ผนวกรวม มโนทัศน์เกี่ยวกับทุน และมโนทัศน์เกี่ยวกับสถานที่และพื้นที่ เพื่อยืนยันอัตลักษณ์ที่มีทั้งความเป็นไทยและความเป็นจีน ซึ่งส่งผลต่อความสมหวังในความรักและความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอกต่างชาติพันธุ์

แม้ *กนกลายโบตั๋น* นำเสนออัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนว่าเป็น “คอมมิวนิสต์ที่มีจิตใจดีและมีคุณสมบัติด้านดี” แตกต่างจากวรรณกรรมสัจนิยมที่มีสูตรสำเร็จว่าคอมมิวนิสต์จีนเป็น “คอมมิวนิสต์ใจโหด” แสดงถึงความพยายามของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่กำหนดให้ตัวละครเอกคอมมิวนิสต์จีนมาปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มศักดินาไทยตามอุดมการณ์ของรัฐ เพื่อต้องการกลืนกลาย/ผนวกรวมชาวจีน แต่ท้ายที่สุดเมื่อตัวละครเอกชายชาวจีนเลือกยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน ส่งผลให้ตัวละครเอกหญิงศักดินาไทยต้องเลือกไปแต่งงานกับตัวละครเอกชายในประเทศจีนในที่สุด

ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าการที่ตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายเรื่อง *กนกลายโบตั๋น* เลือกยืนยันอัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีน โดยไม่ต้องการประนีประนอมกับสังคมไทย จึงส่งผลให้ไม่สามารถถูกผนวกรวมกับสังคมไทยได้ในที่สุด นอกจากนี้อาจมีปัจจัยระบอบการเมืองการปกครองที่แตกต่างกันในช่วงเวลาที่นวนิยายเรื่องนี้กล่าวถึง ซึ่งเป็นผลจากความรู้ในเรื่องเล่าสูตรสำเร็จที่ส่งผลให้อัตลักษณ์คอมมิวนิสต์จีนว่ามีลักษณะ “คอมมิวนิสต์ใจโหด” และเป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงของรัฐไทย แต่ท้ายที่สุดเนื่องจากนวนิยายเรื่องนี้เป็นนวนิยายโรมานซ์ที่เล่าเรื่องผ่านมุมมองผู้หญิงเป็นศูนย์กลาง ซึ่งได้เปิดพื้นที่พิเศษให้เห็นว่า คอมมิวนิวนิสต์จีนยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมไทย ดังนั้นตัวละครเอกหญิงกลุ่มศักดินาไทยจึงเลือกไปแต่งงานกับตัวละครเอกชายชาวจีนในประเทศจีน

2. นวนิยายโรมานซ์ในฐานะพื้นที่พิเศษของนักเขียนสตรี

จากการศึกษานวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ทั้ง 9 เรื่องทำให้ผู้วิจัยค้นพบความน่าสนใจในประเด็นการเมืองวัฒนธรรมของวรรณกรรมกลุ่มนี้จากมิติผู้เขียนว่า วรรณกรรมทั้ง 9 เรื่องล้วนเป็นผลงานของนักเขียนสตรี ซึ่งจากการศึกษาวรรณกรรมที่สร้างโดยนักเขียนสตรีทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึง “ความเป็นพื้นที่พิเศษ” ของวรรณกรรมกลุ่มนี้ที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ไทย-จีน ได้แก่ ประการแรก

นวนิยายโรมานซ์ ชาติพันธุ์นำเสนอเรื่องราวที่หลากหลายจากมุมมองของนักเขียนสตรี โดยนวนิยายกลุ่มนี้ไม่ปรากฏโครงเรื่องสูตรสำเร็จที่ว่าด้วยการอพยพของชายชาวจีนเช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยมแนว “ก่อร่างสร้างตัวจากเสื่อผืนหมอนใบ”มาสร้างเนื้อสร้างตัวในสังคมไทยจนเป็นมหาเศรษฐี ซึ่งประวัติศาสตร์การอพยพของชายชาวจีนถือเป็นความรู้ชุดสำคัญที่ไหลเวียนอยู่ในสังคมไทยจนเป็นภาพเหมารวมอัตลักษณ์ชาวจีน โดยมีตัวอย่างจากหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างพิพิธภัณฑ์เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ที่วัดไตรมิตรวิทยาราม ซึ่งนัทธนัย ประสานนาม (2553) ได้กล่าวถึงพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ว่าเป็นพิพิธภัณฑ์ชาติพันธุ์ที่ใช้เงินลงทุนสูงที่สุด และนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพอย่างสมบูรณ์ที่สุด แต่เมื่อศึกษาในพิพิธภัณฑ์พบว่ามีการนำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพที่มีโครงเรื่องเดียวกับชาวจีนสร้างเนื้อสร้างตัวในวรรณกรรมไทย ซึ่งนัทธนัยเสนอไว้ว่าประวัติศาสตร์ของผู้ชายชาวจีนแต้จิ๋วเป็นประวัติศาสตร์กระแสหลัก

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ของนักเขียนสตรีได้อาศัยการเมืองของตัวบทวรรณกรรมจากความเป็น“พื้นที่พิเศษ” ที่นำเสนอเรื่องเล่าจากสตรีนอกกรอบประวัติศาสตร์ชายชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นประวัติศาสตร์จีนกระแสหลัก และนอกจากการไม่นำเสนอประวัติศาสตร์การอพยพของชาวจีนเช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยมและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ยังไม่นำเสนอความผูกพันของชาวจีนในประเทศไทยต่อประเทศจีน รวมถึงไม่กล่าวถึงความต้องการกลับไปยัง “บ้านเดิม” ในประเทศจีนเช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยมแนว “ก่อร่างสร้างตัวจากเสื่อผืนหมอนใบ” ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีนัยถึงความเป็นการเมืองวัฒนธรรมของตัวบทวรรณกรรมกลุ่มนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่นำเสนอปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ ตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่เมื่อมาปฏิสัมพันธ์กับคนไทยจึงมีความต้องการยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนโดยอิงกับสังคมไทย

ประการที่สอง จากการเป็น “พื้นที่พิเศษ” ของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักเขียนสตรี เมื่อผู้วิจัยศึกษานวนิยายทั้ง 9 เรื่องทำให้ค้นพบว่า มีการนำเสนอประเด็นทางชาติพันธุ์จีนในด้านต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาอาหารจีน ภาษาจีน การแต่งกายแบบจีน อาชีพตามชาติพันธุ์ของจีนแต่ละกลุ่ม บ้านและชุมชนจีน กงสีแบบจีน ฯลฯ ซึ่งการนำเสนอประเด็นทางชาติพันธุ์ดังกล่าวมิได้มีไว้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ยึดโยงกับชาติพันธุ์จีนอย่างตายตัว เช่นเดียวกับวรรณกรรมสัจนิยม

นวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์เป็นตัวบทวรรณกรรมที่เป็น “พื้นที่พิเศษ” ซึ่งจัดเป็นการเมืองวัฒนธรรมของตัวบทวรรณกรรม โดยการสนทนากันระหว่างขนบนวนิยายโรมานซ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ได้เปิดพื้นที่ให้เห็นว่าประเด็นทางชาติพันธุ์เป็น “อำนาจ” ของชาวจีนที่เป็นสื่อกลางในการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตของนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ Ang ได้นำเสนอความเป็นการเมืองจากประเด็นทางชาติพันธุ์จีน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับการศึกษาอัตลักษณ์ผ่านวรรณกรรมกลุ่มนี้

Ang กล่าวว่า การพูดหรือไม่พูดภาษามีลักษณะเป็นการเมืองทั้งสิ้น ซึ่งความเป็นจีนของ Ang *“ความเป็นจีน” เป็นการจัดประเภทที่ความหมายของมันไม่ได้ถูกกำหนดและมอบให้มาล่วงหน้า หากแต่ต้องทำการต่อรองและให้คำอธิบายใหม่อยู่เสมอ ทั้งภายในและภายนอกประเทศจีน”* (อัง เอียน, 2554: 129) ดังนั้น การ “ต่อรอง” และ “ให้คำอธิบายใหม่” ในที่นี้สำหรับผู้วิจัยก็คือกระบวนการประกอบสร้างอัตลักษณ์ภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

ประการที่ 3 จากการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์นอกจากอัตลักษณ์ชาวจีนที่ถูกนำเสนอในนวนิยายกลุ่มนี้จะมีการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ภายใต้ขอบเขตความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ ผลการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ได้ไปตอบโต้กับกระบวนการผสมกลมกลืน/กลืนกลาย (assimilation) ชาวจีนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยที่ Skinner (2548) ได้นำเสนอไว้ ซึ่งความรู้ของ Skinner ถือเป็นความรู้ชุดสำคัญเกี่ยวกับชาวจีนในสังคมไทยจากมุมมองบุรุษที่ไม่สามารถครอบคลุม “พื้นที่พิเศษ” ของนวนิยายโรมานซ์โดยนักเขียนสตรีได้

จากการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์โดยนักเขียนสตรีทั้ง 9 เรื่องแสดงให้เห็นกระบวนการต่อรองอำนาจเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนผ่านขนบนวนิยายโรมานซ์ที่สัมพันธ์กับประเด็นทางชาติพันธุ์ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ ชาติพันธุ์ เพศสถานะ และชนชั้น ทั้งนี้ จากการศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของอัตลักษณ์ไทย-จีนในนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์แต่ละบทไม่ปรากฏกระบวนการต่อรองอำนาจด้วยประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะ รวมทั้งไม่มีการจำกัดกระบวนการต่อรองอำนาจซึ่งสัมพันธ์กับปีที่สร้างตัวบทอย่างเฉพาะเจาะจงในแต่ละช่วงเวลา แต่ในกระบวนการต่อรองอำนาจผ่านความสัมพันธ์ในระดับต่างๆ จะมีปัจจัยแวดล้อมครบถ้วนประกอบกันเป็นลักษณะการเมืองที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อต่อรองอำนาจและยืนยันอัตลักษณ์ไทย-จีนภายใต้ขอบเขตนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและจัดประเภทนวนิยายโรมานซ์ชาติพันธุ์ที่ผู้วิจัยศึกษาในครั้งนี้สามารถเป็นแนวทางในการศึกษาและจัดประเภทนวนิยายโรมานซ์ประเภทย่อยอื่นๆ โดยแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเภทวรรณกรรม (genre) ที่มากำหนดแนวการเขียนหรือการนำเสนอภาพกลุ่มชาติพันธุ์ และนำไปสู่การศึกษาการเมืองวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ในมิติอื่นๆ ที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์ทั้งในบริบทสังคมไทยและในบริบทข้ามชาติ

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ. (2557). *ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2558). “วัฒนธรรมจีนในมุมมองและความหมายของผู้บริโภคชาวไทย กรณีศึกษาวรรณกรรมจีนร่วมสมัยประเภทนิยายและการ์ตูน.” รายงานการวิจัยทุนอุดหนุนการวิจัยจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

กำจร หลุยยะพงศ์ และสมสุข หินวิมาน. (2552). *หลอน รัก สับสน ในหนังไทย : ภาพยนตร์ไทยในรอบสามทศวรรษ (พ.ศ. 2520-2547) กรณีศึกษาตระกูลหนังผี หนังรักและหนังยุคหลังสมัยใหม่.* กรุงเทพฯ: ศยาม.

กิติยา วิทยาประพัฒน์. (2555). “สถานภาพและบทบาทสตรีในครอบครัวไทยเชื้อสายจีนในนวนิยายไทยแนวชีวิตครอบครัว ปีพ.ศ. 2538-2546.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เกษียร เตชะพีระ. (2537). *แลลอดลายมังกร: รวมข้อเขียนว่าด้วยความเป็นจีนในสยาม.* กรุงเทพฯ: คบไฟ.

โกเด้นชไตน์, ฌอง-ปิแยร์. (2541). *การอ่านนวนิยาย แปลโดย วัลยา วิวัฒน์ศร.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขจัดภัย บุรุษพัฒน์. (2517). *ชาวจีนในประเทศไทย.* กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.

ขวัญฤดี รักพงศ์. (2520) .“วิวัฒนาการของวรรณกรรมจีน แบบจีน และเกี่ยวกับจีนในภาษาไทย.” *วารสารธรรมศาสตร์* 7, 2 (ตุลาคม- ธันวาคม): 102-134.

เข็มพลอย. (2546). *หัวใจรักเกรดรีไฟน์.* กรุงเทพฯ: วิริยะ.

คริส เบเคอร์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2559). *ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย.* กรุงเทพฯ: มติชน.

จำนงศรี รัตนิน, คุณหญิง. (2541). *ดุจนาวากลางมหาสมุทร.* กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

จิตรา ก่อนันทเกียรติ. (2551). *อาปา.* กรุงเทพฯ: จิตรา.

จิรัฏฐ์ เฉลิมแสนยากร. (2565). “ร้อนรักในรอยทราย: ความปรารถนาทางเพศของผู้หญิงในนวนิยายโรมานซ์ทะเลทรายร่วมสมัยของไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). *ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์.* กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยา

สิรินธร.

ชญานิน บุญส่งศักดิ์ และธนพร หมูคำ. (2565). “ภาพแทนชายไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ "เลือดข้นคนจาง". *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง* 10, 1 (มกราคม - เมษายน 2565): 67-77.

ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข. (2550). “มโนทัศน์สำคัญ ๆ ทางสังคมวิทยา-มานุษยวิทยาในผลงานของปิแยร์บูร์ดิเยอ. ใน *เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์,* 47-119. นพพร ประชากุล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2548). “คำนำเสนอ จี.วิลเลียม สกินเนอร์ กับสังคมจีนในประเทศไทย.” ใน *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา: อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น.* กรุงเทพฯ: วิภาษา.

ณารา. (2557). *เพลิงพยัคฆ์.* กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

_____. (2557). *ไฟรักมังกร.* กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

_____. (2558). *อัสดรพิโรธ.* กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2558). *อ่านจนแตก วรรณกรรม ความทันสมัย และความเป็นไทย แปลโดย พงษ์เลิศ พงษ์วนานต์.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อ่าน.

ทัตพิชา สกุลสืบ. (2565). “สูตรสำเร็จและคุณค่าเชิงวิจารณ์ในนวนิยายรักยอดนิยมของไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ทิพเกสร. (2558). เลดี้เยาวราช. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

ธานีวัฒน์ บุญโต. (2542). “ภาพสะท้อนวิถีชีวิตชาวจีนในวรรณกรรมของหยก บูรพา.” ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นพพร ประชากุล. (2552). *ยอกอักษร ย้อนความคิด.* กรุงเทพฯ: อ่านและวิภาษา.

นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์. (2558). “ย่านไชน่าทาวน์เยาวราช: พื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์เชิงซ้อนของวัฒนธรรมความเป็นจีนในสังคมไทยร่วมสมัย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นัทธนัย ประสานนาม. (2549). “การเมืองเรื่องอัตลักษณ์ในนวนิยายเรื่อง เสียงเพรียกจากท้องน้ำ ของประทีป ชุมพล.” *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร* 4, 1 (กันยายน-ธันวาคม): 75-95.

_____. (2550). “อยู่กับก๋ง ของหยก บูรพา: การถ่ายทอดอุดมการณ์ผนวกรวมในบริบทสังคมไทย.” *วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร* 4, 2 (มกราคม-เมษายน): 95-118.

_____. (2553). “รอยวสันต์ของยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง: การเขียนอัตลักษณ์และประวัติศาสตร์ของ

ผู้หญิงกวางตุ้งพลัดถิ่น." *วารสารภาษาและหนังสือ* 41: 127-170.

_____. (2556). *นิยายแห่งนิยาม: เรื่องเล่าสมัยใหม่ในปริทัศน์การเมืองวัฒนธรรม.* กรุงเทพฯ: โครงการสร้างสรรค์และพัฒนาเอกสารวิชาการทางวรรณคดี ภาควิชาวรรณคดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. (2559). "ศัตรูที่รัก: คุณค่าสงครามกับสงครามคุณค่าใน คู่กรรม ของทมยันตี." ใน *ถกเถียงเรื่องคุณค่า,* 445-508. สุรเดช โชติอุดมพันธ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

_____. (2563). *นวนิยายยาโออิของไทย: การเมืองวัฒนธรรมของเพศสถานะและเพศวิถีในโรมานซ์ประชานิยม.* กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

_____. (2565). *เขียนด้วยเงา เล่าด้วยแสง: วรรณกรรมกับการดัดแปลงศึกษา.* กรุงเทพฯ: แสงดาว.

นันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์. (2561). "การเมืองเรื่องเพศสถานะในนวนิยายโรมานซ์ข้ามเชื้อชาติไทย-จีน เรื่อง กนกลายโบตั๋น." *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์* 11, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 249-282.

นิชนันท์ พานิชพงศ์. (2548). "ลักษณะเฉพาะของนวนิยายรักแนวท่องเที่ยวของไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิติ ภวัครพันธุ์. (2558). *ชวนถก ชาติและชาติพันธุ์.* กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

นิโลบล วงศ์ภัทรนนท์. (2564). "จาก ลอดลายมังกร สู่ เลือดข้นคนจาง: การนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย." *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา* 29, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 76-103.

นิษฐา จันทรปัญญาศิลป์. (2541). "พฤติกรรมจริยธรรมของตัวละครเอกชาวจีนในนวนิยายไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตรพัฒนาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บูร์ดิเยอ, ปิแยร์. (2550). *เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์.* แปลโดย ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ปรีดา อัครจันทโชติ. (2561). "ความเป็นจีนในละครโทรทัศน์ไทย." *วารสารนิเทศศาสตร์.* 36, 1 (มกราคม-เมษายน): 1-20.

เปรมา สัตยาวุฒิพงศ์. (2553). "ชาวจีนกับลัทธิชาตินิยมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว." *วชิราวุธานุสรณ์สาร.* 29, 4 (11 พ.ย. 2553): 88-95.

พัชรี วราศรัย. (2537). "นวนิยายที่เสนอภาพสังคมชาวจีนในเมืองไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญา

อักษรศาสตรมหาบัณฑิต หน่วยวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พัดชา. (2552). *สามี เล่ม 1-2.* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: บูรพาสาส์น.

พิณวิไล ปริปุณณะ. (2555). “การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของคนจีนในไทย: กรณีศึกษาตัวละครคนจีนอพยพในนวนิยายลอดลายมังกร.” สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาและการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิณอำไพ สิริปูชกะ. (2543). “ภาพลักษณ์ชนกลุ่มน้อยในนวนิยายไทย: การวิจารณ์เชิงสังคม.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญนภา หมอนสอาด. (2550). “ภาพลักษณ์ของชาวจีนในเมืองไทยที่ปรากฏในนวนิยายไทย พ.ศ. 2512-2533.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพ็ญประภา เหล่าทะนนท์ และจารุวรรณ ธรรมวัตร. (2563). “ความเป็นจีนในนวนิยายและเรื่องสั้นของประภัสสร เสวิกุล.” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.* 39, 6 (พฤศจิกายน-ธันวาคม): 47-58.

เพ็ญพิสุทธิ์ อินทรภิรมย์. (2549). “รัฐไทยกับคนจีน (พ.ศ. 2475 – 2487).” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ไพลิน รุ้งรัตน์. (2543). *ปากไก่ลายทอง.* กรุงเทพฯ: รัชดาออกเซ็ท.

ภัทราภรณ์ สตาภิรมย์. (2561). “การศึกษาอัตลักษณ์ของนักธุรกิจไทยเชื้อสายจีนที่ปรากฏในหนังสืองานศพช่วงทศวรรษ 2450 ถึง 2540.” ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภูวดล ทรงประเสริฐ. (2547). *จีนโพ้นทะเลสมัยใหม่.* กรุงเทพฯ: Higher Press.

ยศ สันตสมบัติ. “จีนข้ามชาติในยุคโลกาภิวัฒน์.” ใน *ประเทศไทยในความคิดของเมธีอาวุโส (เล่ม 1),* 213-233. สุภางค์ จันทวานิชและคณะ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ยุวดี ต้นสกุลรุ่งเรือง. (2543). *จากอาสำถึงหยำฉ่า : ตำนานคนกวางตุ้งกรุงสยาม.* กรุงเทพฯ: ร้านนายอินทร์.

_____. (2545). *ครัวอาสำ.* กรุงเทพฯ: ครัวบ้านและสวน.

_____. (2551). *รอยวสันต์.* กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.

รัญชนีย์ ศรีสมาน. (2557). “ตัวละครสวมบทบาทเพศตรงข้ามในนวนิยายโรมานซ์: ความสัมพันธ์กับเรื่องเพศในสังคมไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

ราชบัณฑิตยสภา. (2561). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา.* กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสภา.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2552). "เรื่องราวของคนจีนในนวนิยายไทย." *วารสารราชบัณฑิตยสถาน* 34, 2 (เมษายน-มิถุนายน): 384-401.

ว. วินิจฉัยกุล. (2539). *ทานตะวัน.* กรุงเทพฯ**:** ดอกหญ้า.

วรุณี อุดมศิลป. (2559). "พื้นที่แห่งอิตถีเพศใน เรื่องของจัน ดารา." ใน *หนึ่งทศวรรษเวทีวิจัยมนุษยศาสตร์ไทย: แว่นตา อารมณ์ สังคม ความจริง,* 37-90. สุวรรณา สถาอานันท์ และสุรเดช โชติอุดมพันธ์, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

วันชนะ ทองคำเภา. (2562). "ตี๋ใหญ่: การเสนอภาพความเป็นชายไทยเชื้อสายจีนในพลวัตของอุตสาหกรรมละครโทรทัศน์ไทย." ใน *อุตสาหกรรมประสานศิลป์: วรรณกรรม วัฒนธรรมสกรีน และการเดินทางข้ามสื่อ,* 246-267. นัทธนัย ประสานนาม, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: กองทุนส่งเสริมศิลปะร่วมสมัย สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.

ศรีฟ้า มหาวรรณ, หม่อมหลวง. *ชีวิต ความคิด และนวนิยาย เล่ม 1-2.* กรุงเทพฯ: เพื่อนดี.

ศรีฟ้า ลดาวัลย์. (2552). *กนกลายโบตั๋น.* กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.

ศุภมณฑา สุภานันท์. (2554)."พื้นที่ เวลา อัตลักษณ์ และการสร้างความหมายทางสังคม." *วารสารนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.* 29,3 (กรกฎาคม-กันยายน): 186-204.

ศุภร จารุจรณ. (2541). "ลักษณะแบบฉบับของตัวละครในนวนิยายพาฝันระหว่างปีพุทธศักราช 2480-2516." วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ศุภวรรณ ชวรัตนวงศ์. (2540). "บทบาทของชาวจีนในไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์." วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สกินเนอร์, จี. วิลเลียม (2548). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์ แปลโดย พรรณี ฉัตรพลรักษ์และคณะ.* พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

สรณัฐ ไตลังคะ. (2560). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สหะโรจน์ กิตติมหาเจริญ. (2551). ""สุภาพบุรุษ" ใน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวกับวรรณกรรมศรีบูรพา." วิทยานิพนธ์ปปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายชล สัตยานุรักษ์. (2545). *ความเปลี่ยนแปลงในการสร้าง "ชาติไทย" และ "ความเป็นไทย" โดย หลวงวิจิตรวาทการ.* กรุงเทพฯ: มติชน.

สิขรินทร์ สนิทชน. (2557). “นวนิยายแนว Romantic Suspense ของไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สิทธิเทพ เอกสิทธิพงษ์. (2553). “ชีวิต ‘จีนจน’ ในวรรณกรรม: ความทรงจำเกี่ยวกับจีนที่หายไป.” *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ* 4, 2 (ตุลาคม-มีนาคม): 32-57.

_____**.** (2566). *เป็นจีนเพราะรู้สึก ประวัติศาสตร์เสือผืนหมอนใบที่เพิ่งสร้าง.* กรุงเทพฯ: มติชน.

สุชาวดี เกษมณี. (2555). “วรรณกรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์จีนในสังคมไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุเทพ สุนทรเภสัช. (2548). *ชาติพันธุ์สัมพันธ์: แนวคิดพื้นฐานทางมานุษยวิทยาในการศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ ประชาชาติ และการจัดการองค์กรความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์.* กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.

สุภางค์ จันทวานิช และรุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข (2549). “แนวคิดทางสังคมวิทยาของปิแอร์ บูร์ดิเยอ” ใน *รวมบทความทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา*, 241-277. กรุงเทพฯ: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). *ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสนาะ เจริญพร. (2548). *ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมไทยยุคฟองสบู่.* กรุงเทพฯ: มติชน.

โสภาค สุวรรณ. (2530). *กระท่อมไม้ไผ่.* กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.

อนรรฆ พิทักษ์ธานิน. (2550). “หนังสืออนุสรณ์งานศพ: พื้นที่แห่งความทรงจำ (ที่ถูกเลือก).” *ดำรงวิชาการ* 6, 1 (มกราคม-มิถุนายน): 134-158.

อนัญญา วารีสอาด. (2553). “อัตลักษณ์กับบทบาททางสังคมในนวนิยายโรมานซ์แนวข้ามภพชาติของไทย.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล. (2561). *อัตลักษณ์: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.* พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อมรา พงศาพิชญ์. (2547). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนทัศน์และบทบาทในประชาสังคม).* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อรุณี หงส์ศิริวัฒน์. (2559). “โรงเรียนเผยอิง.” ใน *ลำเพ็ง: ประวัติศาสตร์ชุมชนชาวจีนในกรุงเทพฯ*, 396-405. สุภางค์ จันทวานิช, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัง, เอียง. (2554). “เป็นคนจีนหรือไม่อย่างไรดี: คนพลัดถิ่น วัฒนธรรม และชาติพันธุ์หลังสมัยใหม่” แปลจาก “To be or Not to Be Chinese: Diaspora, Culture and Postmodern Ethnicity.” แปลโดย ปรีดา ลัคนาวิเชียร. *รุ่ไบยาต* 2, 2 (มกราคม-มิถุนายน): 124-141.

อัลธูแซร์, หลุยส์. (2557). *อุดมการณ์และกลไกทางอุดมการณ์ของรัฐ แปลโดย กาญจนา แก้วเทพ.* กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.

อุมาริการ์. (2563). *สร้อยสะบันงา.* กรุงเทพฯ: เป็นหนึ่ง.

เอื้อมพร ศรสุวรรณ. (2548). “การรับรู้เรื่องชาวจีนของชนชั้นนำทางการเมืองไทย พ.ศ. 2438-2475.” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Yuan Ma. (2555). “ภาพสะท้อนสังคมของชาวไทยจีนในนวนิยายของประภัสสร เสวิกุล.” *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์.* 6(12): 1-12.

ภาษาอังกฤษ

Barker, Chris and Jane, Emma. (2016). *Cultural studies: Theory and Practice.* London: Sage.

Chantavanich, Supang. (1997). “From Siamese-Chinese to Chinese-Thai: Political Conditions and Identity Shifts among the Chinese in Thailand.” in *Ethnic Chinese as Southeast Asians.* Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.

Jiemin, Bao. (2005). *Marital acts: Gender, Sexuality and Identity among the Chinese-Thai diaspora.* Honolulu: University of Hawaii press.

Jordan, Glenn and Weedon, Chris (1995). *Cultural Politics: and the Postmodern World.* Oxford & Cambridge: Blackwell.

Mcleod, John. (2010). *Beginning postcolonialism.* Manchester and New York: Manchester University Press.

Ramsdell, Kristin. (2012). *Romance Fiction: A guide to the Genre.* 2nd ed. Santa Barbara, California: Libraries Unlimited.

Regis, Pamela. (2003). *A Natural History of the Romance Novel.* Philadelphia: University of Pensylvania Press.

Romance writers of America. (n.d.). *About The Romance Genre.* Accessed on July 20, 2022. Accessed from www.rwa.org/Online/Romance_Genre/About_Romance_Genre.aspx.

Spivak, Gayatri Chakravorty. (2009). *Outside in the teaching machine.* New York: Routledge.

Teo, Hsu-Ming. (2020). “Cultural Authenticity, the Family, and East Asian American Romance Novels.” *Journal of Popular Romance Studies.* Accessed from www.jprstudies.org/2020/03/cultural-authenticity-the-family-and-east-asian-american-romance-novels/: 1-28.

Woodward, Kathryn. (2007). *Identity and difference.* London: Thousand Oaks, Calif: Sage in association with the Open University.

Zarchi, Moshe Ami. (2011).“Ethinc chinese women in Thai novels: the negotiation of identity, gender and generational transitions.” Doctoral dissertation of Thai Studies, Chulalongkorn University.

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล นางสาวนันท์ภัชอร ภูมิธรรมรัตน์

วุฒิการศึกษา พ.ศ. 2556 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (วรรณคดี)
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2559 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมศึกษา)
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
พ.ศ. 2561 ศึกษาต่อระดับปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย)
มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยศิลปากร